

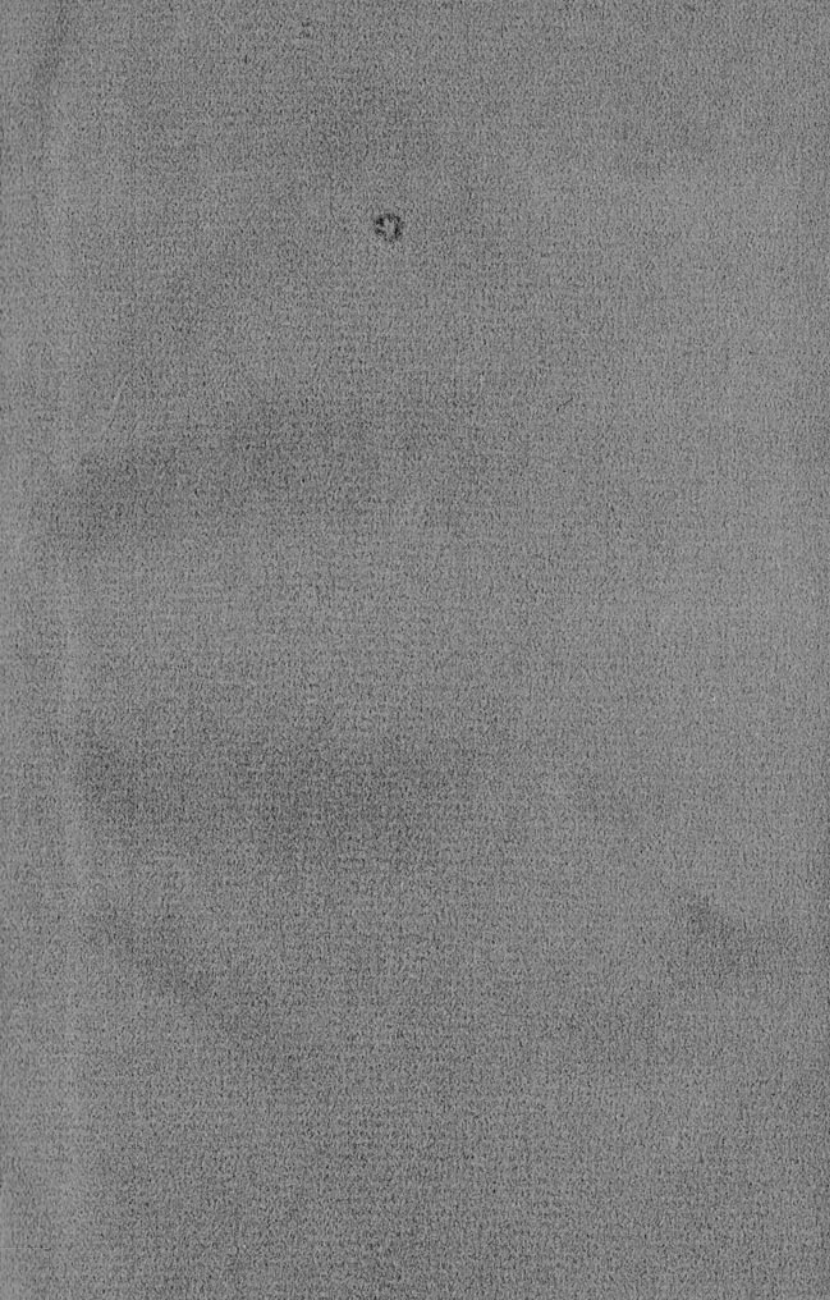

LAMPÉRTH GÉZA
AZ ÉN
RÓZSAIM

AZ ÉLET KIADÁSA

281

AZ „ÉLET“ KÖNYVEI

LAMPÉRTH GÉZA

AZ ÉN RÓZSÁIM

BIBLIO
THECA
VITAE
AZ
ÉLET
KÖNYVEI

SZERKESZTETTE
AZ "ÉLET"
ÍRÓIBÓL
ALAKULT
SZERKESZTŐ
BIZOTTSÁG

LAMPÉRTH
GÉZA
AZ ÉN
RÓZSÁ
IM

KIADTA
AZ "ÉLET"
IRODALMI
ÉS NYOMDA
RÉSZV. TÁRS.
BUDAPEST 1914

— MINDEN JOG FENTARTVA —

A BEKÖTÉS ÉS CÍMLAP RAJZÁT
ZÁDOR ISTVÁN KÉSZÍTETTE

„ÉLET“ IRODALMI ÉS NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
Budapest, I., Fehérvári-út 15/c.

Az én rózsáim.

Egy jó ember emlékirataiból.

I.

Gólya-jogász voltam akkor, fiatal surbankó le-
gény és olyan szerelmes, hogy annál szerelmesebb
már nem is lehettem volna. A baj csak az volt,
hogy egyelőre még nem tudtam — kibe vagyok
szerelmes?

Bizonyos csak annyi volt előttem, hogy a ter-
metes „Római Pandekták“-ért nem igen hevültem,
sem Themis asszonyság többi, valamivel tán kar-
csúbb, de még mindig elég nehézkes leányzóiért,
bármilyen gyönyörűségnek és kívánatosnak raj-
zolták is azokat az én tudós professzoraim ama
vaskos könyveikben, amelyek felvágatlanul hever-
tek garmadában az asztalomon. Jelszavam volt,
ami Pató Pál úré, akinek, azt hiszem, egyenes vér-
beli leszármazói a magyar jogász-gyerekek: „Ej,
ráérünk arra még...”

Persze, ami szerelmi tanácstalanságomat illeti,
a városban sokkal könnyebb lett volna a dolgom.
Akár kisvárosban, akár nagyvárosban. A kisváros-

ban ugyanis csak kilép az ember az utcára, a „promenáád“-ra, a nagyvárosban pedig még erre sincs szükség, magában a nagy bérkaszárnijában is talál a magamfajta ifjú szerelmi alany annyi szerelmi tárgyat — vagy mint a költő urak oly szépen mondják „Ideált“, amennyit csak akar. Napestig akár egyebet se tegyen, csak az ideáljaira meregesse a szemét és feléjük sóhajtozza — mint a mai poéták mondanák — a tűzvörös sóhajtasait és hozzájuk írja a fűzfazöld verseit...

Én azonban a kisvárosból, ahol a kollégiumba jártam, már kinőttem, a nagyvárosba pedig, ahol az egyetemet kellett volna hallgatnom, még nem nőttem bele. Már tudniillik az édesanyám véleménye szerint, aki úgy okoskodott (pedig ő rendszeren fején találta a szeget), hogyha valaki csak hallgatni akar, azért ugyan nem érdemes akkora utat tenni és annyi temérdek pénzt elpocsékolni, amibe a pesti élet kerül. Sőt a csendes Gyékényfalván sokkal háborítatlanabbul lehet hallgatni, mint a lármás Budapesten...

Már pedig Gyékényfalván ugyan hiába álltam ki a kapuba Ideált lesni. Legfeljebb néhány széles tenyerű, sároslábú szolgálólány viháncolt az utcán, az is csak a csökevénye, mert valamint a legények „elejét“ mind elviszi faluról a gőzös a városba katonának, azonképpen a leányok javát is elviszi ugyanoda — szobacicának, szakácsnőnek, miegymásnak.

Egyszóval egész Gyékényfalván nem volt más, akibe rangom és ízlésem épségben tartásával sze-

relmes lehettem volna, mint a tanítónőnk, aki igen helyre kis teremtés volt, csakhogy ő belé meg nem mertem addig belészeretni, míg nem volt érettségim. Mert az édesanyám azt mondta, hogy éretlen gyerkőcnek még nem való a szerelem és egyszerűen kitekeri a nyakamat, ha valamiféle holdvilágos szemforgatást vagy rigmusos sápítózást észrevesz rajtam, amíg meg nem szerzem a matúrát... Mivelhogy nemcsak az egyetemet hallgatni, hanem szerelmi nyilatkozatokat tenni is csak az érett ember jogosult.

Hát megszereztem a matúrát. De mire azt megszereztem, a kiszemelt Ideálokat viszont elvesztettem. Katinka kisasszony ugyanis (így hívták a tanítónőnket) azalatt máshová pályázott, az utódja pedig még mindig nem érkezett meg, mert rettenetes kényelmesek azok a miniszteriumos urak és halvány sejtelmük sincs arról, hogy nem csak egyszerű hivatalos prózai aktust végeznek akkor, mikor egy fiatal csinos tanító-kisasszonykát neveznek ki valamelyik olyan Isten háta mögé dugott faluba, mint Gyékényfalva, ahol ilyen magamfajta ideálra éhes fiatal urak is laknak... Ha sejtelmük lenne arról, hogy ilyenkor egyszersmind ideálkinevezést is gyakorolnak, bizonyosan jobban sietnének azokkal a kinevezésekkel! Elvégre, a legöregebb miniszteri tanácsos is volt valamikor fiatal...

Ilyetén mostoha körülmények között, eleven leány-ideálok hiányában, mit tehettem egyebet, mint hogy bájos testvéreikre, a virágokra paza-

roltam ifjú szívem hő érzelmeit. Ahelyett, hogy a római és egyéb jogokat forgattam volna, nap-estig az anyám kertjében foglalatoskodtam, rózsafákat ültettem, ojtottam, szemeztem, öntöztem, nyestem, gyomláltam, ápolgattam. Teremtettem is hamarosan olyan gyönyörű kis rózsaeerdőt, hogy annál még az Iharossy grófoké sem volt különb, pedig azok egyenesen Erfurtból hozatták a kertészüket. Talán ez is döntötte el az én életem sorsát. Ezért lettem úgynevezett „jó ember“. Mert igaza van a költőnek: ki a virágot szereti, rossz ember az nem lehet.

A szabad időmet ezenkívül azzal töltöttem, hogy vadászni jártam. De csak „kibicelni“, mert én ezt a férfias sportot akkor mélyen megvetettem és alapjában galád orvgyilkosságnak bélyegeztem. Fiatal patikus-barátommal jártam vadászni, névszerint Pacsulics Tódorral, a gyékényfalvi aranyifjúság kitűnő és rajtam kívül egyetlen tagjával.

Ezzel a Pacsulics Tódorral, aki később oly jelentékenyen belejátszott az életembe, még a gimnáziumban ismerkedtem össze. O előttem járt néhány osztállyal, krónikus ismétlő volt és már a negyedikben erősen serkedzett a bajusza. Ezért meg mivel pesti gyerek volt és a nagy vasgolyóbist félkarral ki tudta tartani, szörnyen imponált nekünk és igyekeztünk vele jóbarátságban lenni. Pacsulics azonban annyi mérget tört a profeszorai orra alá, hogy a hatodik osztályban azt a jóakarató tanácsot adták neki (diákul ezt úgy hívják: *consilium abeundi*), legjobb lesz, ha békét

hagy a magasabb tudományoknak és elmegy szépen hivatásos méregkeverőnek, amihez, úgy látszik, igen nagy tehetsége van.

Tódor megfogadta a jó tanácsot s így történt, hogy mire én lematúráztam, ő már okleveles gyógyszerész volt s a sors éppen az én falumba vetette.

Természetes, hogy nagyon megörültünk egymásnak s rögtön felújítottuk a régi barátságot.

Egy szép júniusi délután ragyogó holdvilág-arcual állított be hozzám az én Pacsulics barátom.

— Gidám, Gidácskám! — kiabálta már mesziről. — Tudod-e, mi újság?

— Nem tudom, míg meg nem mondd.

— Örvendetes, nagy újság! — lelkendezett Pacsulics. — Örvendetes, barátom, szenzációs!

— Talán valami ragályos nyavalya ütött ki a vidéken? — kérdeztem, szelíd célzással arra, hogy községünk makkegészsége folytán az utóbbi időben jelentékenyen megcsökkent a patikai forgalom, ami miatt Pacsulics nem egyszer már érzékenyen panaszkodott előttem.

— Még annál is örvendetesebb, barátom! — szólta el magát nagy eksztázisában Pacsulics és szaporán pislogatott ki az ablakon a frissen nyílt rózsáimra. — Micsoda remek rózsák! Gratulálok, Gedeon mester, — mondta azután hirtelen fordulattal. — Gyerünk ki a kertbe... tudod, mennyire szeretem a virágot... majd ott elmondom az újságot.

Kimentünk a kertbe.

— De micsoda remek rózsák... felséges rózsák! — kezdte újra az áradozást Pacsulics. —

Gratulálok, mester! Becsületesemre mondom, a Margitszigeten se láttam különbeket... (Ezzel különösen imponált nekem Pacsulics, mert én akkor még csak a történelemből és a földrajzból ismerem a legendás Margitszigetet.) Ugy-e, megengeded, hogy egy párat... — és már vette is elő a zsebkését.

— Ké-kérlek! — hebegtem én (mert sohase tudtam megtagadni a barátaim kérését) és olyanféle érzéssel néztem a Pacsulics kezében csillogó zsebkésre, mint mikor először fogat huzatni mentem (éppen érettségi előtt) és a fogorvos kezében megpillantottam a fényes acélfogót...

De Pacsulics (éppen úgy, mint a fogorvos) nem törődött az én érzéseimmel.

Nekiment a leggyönyörűbb rózsáimnak, a félig kibuggyant bimbóknak és kegyetlenül kaszabolta őket, miközben még jobban kiderült a holdvilágarca, a két fekete szeme úgy csillogott, mint két karbunkulus.

— Köszönöm, barátocskám, köszönöm... Tudod, hogy szeretem a virágot. Aztán meg az anyámat is várom, azt írta, meglátogat a napokban, esetleg az unokanővérem is vele jön... (Ahá, hát ez az a szenzációs újság!) hát tudod, fel akarom díszíteni szépen a szobájukat — hadarta Pacsulics és tovább sarabolta a rózsáimat.

— Elég már! — sziszegtem én, de csak a fogaim között, befelé. Nem volt szívem, hogy megakadályozzam Pacsulicsot abban, hogy gyermeki érzelmeinek ilyenképpen külső kifejezést is adhasson.

— Igazán szép tőled, Tódorkám — mondtam azután szinte elérzékenyülve — hogy ilyen gyengéd, kedves meglepetést készítesz az édesanyádnak...

— No igen, tudod, az ember megteszi, amit tehet, — vetette oda hanyagul Pacsulics és különösen, kissé bátortalanul pislogott hol rám, hol a rózsákra.

— Lesz vadászat ma? — kérdeztem főképp azért, hogy immár távozásra ösztökéljem Tódort.

— Nem... ma nem megyünk ki, — mondta Tódor — lehet, hogy az anyám is megérkezik, de kivételesen egy-két receptem is van mára, amit el kell készítenem. A doktor már jelezte. Ahol, már megy is valaki a patikába... Szervusz, Gidácskám, szervusz, a viszontlátásra!

Ezzel összenyalábolta a rózsáimat és sietve távozott.

Én is elhagytam a kertet, fájt a szívem, ha a kegyetlenül megcsonkított rózsatőkre néztem.

Odabenn az édesanyám, aki éppen a szőlőből jött haza, azzal a hírrel fogadott, hogy két idegen úri nő érkezett a faluba (nagy esemény az ilyesmi faluhelyen!), egy idősebb és egy fiatalabb. Mikor kifelé ment, akkor látta őket, de csak messziről. Vajjon, kik lehetnek?

— A Pacsulics anyja és unokanővére lesz — mondtam én. — Tódor éppen most volt itt és azt mondta, várja őket.

— Nem, nem — felelte anyám — az öreg Pacsulicsnét ismerem, azt messziről is megismertem volna. Talán az új tanítónők lesz.

Megdobbant a szívem... Nem tudom miért, de megdobbant.

Mialatt így beszélgettünk, az utca túlsó felén két napernyő tűnt fel, egyik fekete, másik világos rózsaszín.

— Ott van a két nő — mutatott ki anyám az ablakon.

A hölgyek megálltak, egy percig tanakodtak, azután a mi házuk felé tartottak.

Másodszor is megdobbant a szívem...

Ahogy közelebb értek, a rózsaszínű napernyő egyszerre csak lecsapódott és egy kedves, szöske leányfej mosolygott elő alóla. A leány karcsú volt, mint a lilium és olyan fehér. Könnyű habos batisztruhát és egyszerű, kékszalagos matrózkalapot viselt.

Megint megálltak. Most már egészen közel voltak s az anyám határozottan felismerte, hogy nem Pacsulicsék. Pár szót váltottak egymással, miközben a rózsaszínű napernyő egyre a kertünk felé bökdösött.

— A rózsáimat bámulják! — gondoltam büszkén. — Bizonyosan ő is szereti a rózsákat... (Ezt az O-t persze, a rózsaszínű napernyő alatt kell keresni!)

A leány most hirtelen az ablakunkra nézett, amelyiknél én álltam. Szinte éreztem az üvegen át is a szeme sugárzását.

— Még be találnak jönni — mondtam megdöbbenve az anyámnak. Nem tudom miért, de megdöbentem és kissé hátrahúzódtam az ablakból.

Mintha valami édesen csilingelő nevetést hallottam volna e percben...

A hölgyek ismét elindultak. Egyenest a mi kapunk felé tartottak.

— Ide jönnek — mondta az édesanyám és gyorsan rendezgetni kezdett egyetmást a szobában.

Én valami rettenetes szorongásfélét éreztem. Mintha a torkomat fojtogatta volna valaki...

A kapuban egy öreg asszonnyal találkoztak, attól kérdeztek valamit. Azután egyszerre irányt változtattak.

Anyám beintette az öreg asszonyt, attól megtudtuk, hogy az idegenek a pap után kérdezősködtek.

— Oda is mentek — mondta az öreg asszony — a parókiára.

Most már alig volt kétség benne, hogy a kedves jövevény az új tanítónőnk.

A szívem harmadszor is megdobbant... Most már tudtam, miért. Azt is tudtam már, hogy — kibe vagyok szerelmes...

II.

Akkor éjjel persze nem aludtam.

Egy szöszke, édes leányfej . . . karcsú, lenge liliom-termet . . . habos fehér batisztruha . . . kékszalagos matrózkalap és rózsaszínű napernyő kergetőzött bájos össze-visszaságban egyre előttem és ezüstösen csengő kacagás csilingelt untalan felém . . .

Ágyamban lázasan forgolódva, különböző kalandos tervekkel foglalkoztam, amelyeknek közép-pontja, célja természetesen a szöske édes leányfej, a karcsú, lenge lilium-termet, a batisztruha, a matrózkalap és a rózsaszínű napernyő volt.

Végre is abban állapotodtam meg, hogy reggel majd leszedem a legszebb rózsáimat, amiket még az a kegyetlen Pacsulics meghagyott, szép csoportba kötöm és elküldöm — első üdvözetül — őneki, sőt O neki . . . az édes, szöske angyalnak, akinek más nevét ugyan még nem tudtam, de hát kell-e ennél több név, szebb név: „O . . . angyal . . .“ Vagy talán nem is úgy küldöm, hanem magam viszem el.

Reggel siettem is mindjárt a kertbe. De mikor az ollómat rányitottam az első rózsára, egyszerre visszahökkenem . . .

O, nem a rózsáimat sajnáltam. Most az egyszer én is tudtam volna akár olyan kegyetlen is lenni, mint Pacsulics. Csudálatos fluidum is az a szerelem. Aki csak megszagolja, egyszerre lesz tőle szelíd galambbá és kegyetlen ragadozóvá. Hát még ha iszik is belőle . . .

Nem a rózsáimat sajnáltam, mondom. Az iránt támadt hirtelen kétségem: illik-e, szabad-e volta-képpen, amit cselekedni akarok?

Arról már szó sem volt, hogy magam vigyem el a csokrot. Ilyen vakmerő gondolatra én csak éjjel, lázas félálomban vetemedhettem. De egyáltalában, el is küldhetem-e? Végre is, még nem ismerem őt, ő sem ismer engem. Az anyám any-

nyit már megtudott róla, hogy nem közönséges nő. Hirtelen tönkre roppant, büszke úri család sarja. A neve Melinda. (Ah, micsoda elsőrendű ideálnév: Melinda! . . .) Nem leszek-e vele szemben illetlen, tolakodó, vagy a legenyhébb esetben izléstelen? Nem sértem-e meg a büszkeségét, az önérzetét. Nem okozok-e neki fájdalmat? . . . Nem, nem . . . ezt én nem tudnám magamra venni, ilyesmit én nem tudnék elviselni! És különben — tépelődtem tovább — hátha már van is valaki a szívében? Akkor meg jussom sincs már hozzá . . .

Míg így töprengtem, valóságos fizikai és lelki fájdalmakat éreztem.

Végre is összecsaptam az ollómat és békét hagytam a rózsáknak.

— Várjunk, majd ha előbb megismerkedünk.

Már indultam kifelé a kertből, amikor nagy sebbel-lobbal beront Pacsulics.

— Kérlek, Gidácskám, — hadarta anélkül, hogy kezet fogott volna velem vagy a szemembe nézett volna, — most kaptam értesítést, hogy csakugyan jön az unokanővérem is. Az a rózsza, a tegnapi, csak az egyik szobára elég . . . és én fel akarom díszíteni a másik szobát is . . . kérlek, ha megengeded . . . még . . .

Megengedtem. És Pacsulics megint letarolta egy csomó rózsámat.

— Tódorkám, kérlek, — kezdtem puhatolódzni bátortalanul — tudsz valamit az . . .

— Nem tudok semmit, barátom, — dobta vissza

a szót Pacsulics — most semmit sem tudok . . .
 Annyi a dolgom, azt sem tudom, hol a fejem . . .
 Megint egy csomó receptet zúdított rám a doktor.
 Még igazad lesz, csakugyan kitör valami ragály . . .
 Vigyázz, kérlek, te is . . . ne sokat mászkálj a
 faluban . . . az ember sohasem tudhatja . . . Ma
 különben nem vadászunk, holnap se . . . Szervusz,
 szervusz!

Ezzel már el is rohant a rózsáimmal.

Délben az ebédnél okkal-móddal fölvettem az
 eszmét, hogy jó lenne megismerkedni a tanító-
 hölgyekkel, de az anyám hamarosan leintett,
 mondván, hogy nem jó az ilyesmivel sietni. Kül-
 önben is ez az ő dolguk és én is jobban tenném,
 ha a római joggal igyekezném most már szorosabb
 ismeretséget kötni, mert a vizsga ideje következik
 és ha idejében le nem teszem a vizsgát, hát megint
 csak kitekeri a nyakamat.

Délután behúzódtam a szobámba, magam elé
 tártam a római jogot (arra az esetre, ha az anyám
 be találna nézni), de egyre az ablak felé pislogat-
 tam. Hátha egyszerre csak megint feltűnik majd
 a fekete és a rózsaszínű napernyő . . .

Nem tűnt fel azonban.

Este felé azután egy darabig azzal a tervvel
 foglalkoztam, hogy észrevétlen, az anyám tudta
 nélkül, valahogyan kiosonok a házból és egy kis
 kerülővel, hogy a patika előtt ne kelljen elmen-
 nem (mert a patikának rettentő nagy ablaka volt
 és arról nevezetes, hogy abból mindent látni), el-
 sétálok az iskola felé. Hátha sikerül így megpil-

lantanom az én bájos szösze angyalomat, legalább messziről — az udvaron vagy az ablakban . . . Valahogyan azt éreztem, hogy ha csak egy percre is megpillanthatom, akkor jól fogok aludni az éjjel és gyönyörű szép álmaim lesznek. Ha ellenben meg nem láthatom őt, akkor megint nem tudok egy szemhunyást sem aludni.

Az úti tervet igen ügyesen kieszeltem, de mikor indulásra került a sor, megint csak kétségeim támadtak.

— Hátha mégis meglát valaki? (Mintha bizony valami szörnyű büntettet készültem volna elkövetni!) . . . És főképpen, hátha észrevesz ő? (Pedig hiszen egyrészt éppen ezt akartam.) De hát beszélj okosan magaddal, mikor szerelmes vagy a fejed búbjáig . . .

A vége az lett, hogy ezt a tervemet is elejtettem.

Éjjel persze, megint igen keveset aludtam s az alatt is olyan furcsa álmaim voltak, hogy reggel, mikor fölébredtem, szinte én magam előtt is pirulnom kellett miattuk.

Harmadnap, mikor a rózsáimat megpillantottam, már rettegve gondoltam Pacsulicsra. Hátha egy másik unokanővére is érkezik és még egy szobát fel akar majd díszíteni a rózsáimmal . . .

A tegnap este elejtett tervemet azonban újra felvettem. Elvégre, ma éjjel már mégis csak kellene aludni. Ahhoz pedig, még mindig úgy éreztem, feltétlenül szükséges az, hogy őt meglássam.

Úgyesen kiosontam a házból, de a kapuban megint erőt vett rajtam a tegnapi kétség és gyávaság.

Akkor megpillantottam Pacsulicsot, amint éppen kilépett a patikából és egyenesen a házunk felé tartott.

— Jön a másik unokanővére is! — villant át az agyamon. — És a harmadik szobáját is fel akarja díszíteni az én rózsáimmal.

Éreztem, hogy a kérését megint csak nem tudnám megtagadni, de viszont ami sok, az már mégis csak sok. Es elvégre, most már magamnak is szükségem lehet a rózsákra . . .

Ezzel el volt vetve a kocka.

A kertet hirtelen lelakatoltam, hogy be ne mehessen Pacsulics (ez is kitelnék tőle, amilyen szemtelen) és usde! nekivágtam az utcának — egyenest az iskola felé.

Mennél közelebb értem, annál jobban elfogott a szorongás. Csakugyan, mintha rabolni vagy gyilkolni mentem volna . . . Szinte odalapultam a házak falához és a kerítések mellé s ahol csak lehetett, az akácfák árnyékába húzódtam. (De hova lett ezeknek is tegnapról mára a sűrű lombozatuk ? . . .)

Minden köhécselő vén asszonyban, aki utamba akadt, kémet és detektívet láttam és ijedten rezzenem össze, ha valahol — akár a túlsó falu végén — egy-egy kóbor kutya elvakkantotta magát. Mintha mind azt tutulta volna:

— U-ú-u-ú . . . lát-lak . . . látlak!

Végre, zöld akácfák mögül, egyszerre rám villant álmaim keresett tündérvárának, az új iskola-épületnek vörös zszindely-teteje.

A szívem hevesen kezdett kalimpálni . . . Még egy lépés — a lábaim reszkettek — és előttem a rácsos kapu . . . belátok az udvarra . . . Hah, ott hátul, a nagy orgonabokor mögött, most valami női ruha libben . . . Ez bizonyosan ő . . . a szőszke angyal . . . Álmodozni, ábrándozni rejtőzött el bizonyára az orgonabokor árnyékába . . . Ez arra vall, hogy ideális, poétikus lélek . . . Talán valami szép regényt olvas éppen vagy érzékeny verseket . . . és talán az én rózsáimra is gondol néha-néha . . . Oh, az édes angyal! . . . Szívem, csitulj, csak még egy percig . . .

Az utcán egy hatalmas vén eperfa volt, annak a törzséhez lapultam, hogy az angyal észre ne vegyen, én ellenben igen jól fogom onnan látni őt, ha kilép majd az orgonabokor mögül.

Kínos-édes várakozással terhes perceket éltem át az eperfa alatt.

A fa tetején verebek csiripeltek, szemtelenül, gúnyosan. Mintha mind azt csipogta volna felém: — Hi-hi-hi . . . lá-tunk . . . látunk!

Végre újabb ruhabillenés . . . Az orgonabokor ágai megrezdültek.

— No, most tárul ki a bokor édes titka — gondoltam — és ki fog lépni Ő, az édes angyal.

A titok csakugyan kitérült és a bokor mögül kilépett — egy tenyerestalpas, derékig felgyüregezett szolgálóleány. Az egyik kezében két átvágott

torkú csirkét lógatott, a másokban egy hatalmas konyhakés villogott, amelyről vér csurgott alá.

Brrr! Átfutott rajtam a hideg . . . Máskor se tudtam volna szenvedés nélkül nézni a kegyetlenül lemészárolt, ártatlan kis állatokat, hát még most, amikor százszorosan érzékeny volt minden kis idegem.

— Ah, hogy itt e prózai földön a legédesebb angyal is csirkével él! — keseregtem a szívem mélyén és tovább vánszorogtam a következő eperfa alá, ahonnan már az ablakokat is meglátom.

Ott talán poétikusabb látványban lesz részem.

Csakhamar rám mosolygott az iskolaépület fehér fala, a szép fényesre mosott ablakok.

— Egy, kettő, három — számígtattam, mind előbbre kúszva — ez az iskolaterem . . . és most — a negyedik . . . ez az ő szobája . . .

Amint erre a negyedik ablakra pillantottam, úgy éreztem, egyszerre elállt szívem verése . . . Mintha valaki rettenetes erővel mellen ütött volna . . . Azután forogni kezdett előttem a fényes ablak, a fehér fal, a vörös zszindelytető . . . az orgonabokor, a szolgáló, a csirkék, a kés . . . az eperfák, a házak . . . az ég és a föld . . . szóva az egész teremtett nagy világ . . .

És ebből a rettenetes ördöghintából én csak azt az egy ablakot láttam, a negyediket, az ő ablakát. Az ablakból az ő édes, szöske feje mosolygott ki nyíló rózsák, piros, sárga és fehér rózsák keretéből, mondhatnám egész rózsakerdő-

ből . . . Rögtön megismertem — az én rózsáim voltak.

— Pacsulics . . . Pa-a-csu-lics! — nyöszörögtem lesujtottan, más szó nem jött hirtelenében a számra.

Mikor egy kissé magamhoz tértem, hát — ahol rókát emlegetnek — látom ám, hogy az utca másik felén Pacsulics közeledik az iskola felé.

Nem nézett se jobbra, se balra (ezt különben okosan tette!) csak fölfelé az ablakra, a negyedik ablakra (ezt már kevésbé helyeselt) . . . és már messziről emelgette a kalapját (és kiállhatatlanul vigyorgott hozzá), a másik kezében egy csomó rózsát lobogtatott. Azok is az én rózsáim voltak . . . (Mint később anyámtól értesültem, a gaz Pacsulics fölmászott a kerítésre és úgy szedett annyi rózsát, amennyit onnan elért.)

Rettenetesen elkeseredtem.

Minden más legény, hasonló helyzetben, azt hiszem, elővette volna a bicskáját vagy legalább is a két öklét. Én azonban az én bolond jó szívemmel — (elvégre is — súgta az én jó szívem — mindenkinek joga van a boldogságra, még Pacsulicsnak is) csendesen hazatámolyogtam.

Otthon az anyámnak azonnal feltűnt a sápadt arcom, a zavartságom, idegességem. Vallatóra fogott:

— Te gyerek, — mondta — mi van teveled? Néhány nap óta olyan különös vagy . . . Az éjjel még éjfél után is égett a lámpád . . . Mit csináltál fönn annyi ideig?

— Tanultam, édes anyám, — füllentettem én, *neki* először életemben (mardosott is miatta eleget a lelkiismeretem) — a római jogot tanultam . . . Igaza van anyámnak, a vizsgaidő közeledik . . . végre is hozzá kell látnom a dologhoz . . . komolyan kell vennem . . . Holnap föl is utazom Budapestre . . . eljárók még az előadásokra, úgy sokkal könnyebben megy — és levizsgálom.

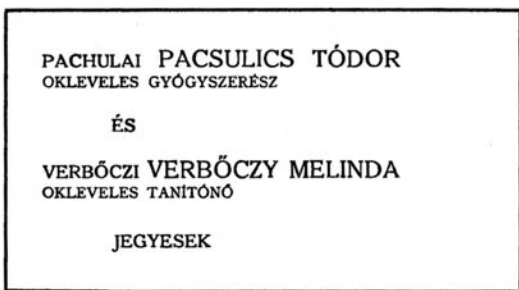
— Okosabban is teszed, mintha itthon a kerítések meg az eperfákat támogatod . . . Ne félj, megállnak azok a maguk lábán, a te támogatásod nélkül is, — mondta gúnyosan az anyám, aki nyilván kileste szerencsétlen kirándulásomat. Vagy valamelyik hírharang vénasszony árult be előtte.

Csomagoltam és még aznap este — nem akartam senkit és semmit látni — felutaztam Budapestre.

* * *

Mikor — a Hunnia-kávéházban eszközölt nagy elbúsulások után — július elején ismét hazakerültem (kissé szontyolodottan, mert minden egyéb tenger búbánatomon túl a vizsgám is csak 50 százalékban sikerült), az anyám, várakozásom ellenére, igen kedvesen, sőt derüsen fogadott. Mosolyogva tett élém egy rózsaszínű, aranyos szegélyű cédulát. Alighanem az a vidám kis cédula derítette fel annyira az anyámat, hogy — legalább egyelőre — teljesen megfeledkezett a vizsgáról és holmi nyakkitekerésről, amihez pedig amaz 50% erejéig jussa lett volna.

A vidám kis cédula így festett :

— Éppen összeillenek. Mind a kettő „okleveles“, — jegyezte meg anyám, az utolsó szót úgy hangsúlyozva, hogy én is megérthettem belőle a magamét.

Másnap azután teljes ünnepi gálában, nagyon szertartásosan és szinte ragyogva a boldogságtól, beállított hozzánk Pacsulics.

Illő tisztelettel, a kedves menyasszonya nevében is, meghívott bennünket a két hét múlva tartandó esküvőjükre és engem, mint régi hűséges cimboráját, arra kért, tiszteljem meg azzal, hogy ezen ünnepélyes alkalommal az ő vőfélyeként szerepeljek.

Én elérzékenyedtem és természetesen most sem tagadtam meg barátom kérését. Sőt az ünnepélyes alkalomra egész kertemet letaroltam és a boldog ifjú pár az én rózsáimmal díszített asztalon fogyasztotta el a nászlakomáját és ugyancsak az én rózsáimmal felvirágozott kocsin indult nászútjára.

De mielőtt még elindultak volna, olyan érzékeny felkészöntőt mondtam a boldog ifjú párra, hogy az egész násznép sírva fakadt rája.

Még magam is . . .

Mária.

I.

Gács Iván, akinek sajátságos és az eddig ismeretes kórtani skatulyák egyikébe sem illeszthető betegségével már a legtudósabb orvosok sem tudtak mit kezdeni, egy szép napon minden orvosi segítség nélkül csak talpraállt és vidáman, szinte füttyürészve fogott újra munkához az irodájában. Mikor ennek híre szaladt, a Gács-ház jóbarátai, ismerősei egyhangúlag és örömmel azt mondták rá:

— Csoda, valóságos csoda!

Ez volt az első csoda.

A második . . . De álljunk csak meg előbb kissé ennél az elsőnél. Manapság már olyan ritka madár a csoda — főképpen a fehértollú öröm-csoda — idelenn, e földi életnek nevezett siralomvölgyében, hogy itten-ottan eggyel-eggyel véletlen találkozunk, érdemes és érdekes valamelyest közelebbről szemügyre vennünk, míg riadtan el nem menekül innen ama rejtelmes magasságok felé, ahová csak káprázó szemmel pisloghatunk utána mi, gyarló földi halandók . . .

Gács Iván még a kórágyon sínylődött, mikor egy délután, valami nagy benső örömtől izgatottan, benyitott, szinte berobbant hozzá a felesége. Kimenőre készen, selymes, ékszeres nagy gálában. A kezében grófi koronával ékes levelet lobogtatott, mint valami diadalmi zászlót.

— Hogy érzed magad, Iván? — kérdezte az asszony gépiesen, mint már annyiszor, anélkül, hogy a válaszra (melyet hiszen úgy is tudott) különösebb súlyt vetett volna. — A kegyelmes asszony írt, — mutatta a levelet és szinte hadarva folytatta — sajátkezűleg írt, kérék és az autója lenn vár a kapuban . . . és a kegyelmes kéret, siessek hozzá mielőbb . . . tudod, a Liga-ügyben — még az alakuló ülés előtt fontos megbeszélendő van velem . . . A választmányba felveendő hölgyek névsorát kell összeállítani és minden . . . és az autó lenn vár a kapuban . . . Igen, ha Mary jön, mond neki, csak jöjjön utánam, az ülés ötkor kezdődik, sajnálom, nem várhattam . . . a kegyelmes asszony . . . az autó . . . és minden . . .

— Jó . . . csak menj — mondta csendesen, vontatottan Gács és valami keserű vonás rajzolódott hirtelen az ajka szögletébe. Kis vártatva emeltebb hangon, szinte erőlködve tette hozzá:

— Kérék csak egy percre, Margit! . . . Itt a fejemalja . . . a párnám . . .

De Gácsné már ekkor sietve suhogott le a lépcsőn s a kapu alatt táborzó cselédnépség és a megfelelő katonaság tisztelettel vegyes csodálkozása közben büszkén foglalt helyet a címeres gépkocsi párnáin.

Gács ezenközben a villamosgomb után nyúlt, de különben is energiátlan csengetése süketen hangzott el az előszobában. Nekierőlködött és megigazította valahogy a fejealját, azaz voltaképpen még jobban összegubancolta a kétrét gyűrődött párnákat. Azután fálnak fordult és minthogy az elmúlt éjjel egy percre sem tudta lehunyni a szemét, valósággal álomba törte a kimerültség . . .

Egy darabig nyugtalanul fészkelődött, különösen a feje hányódott-vetődött a gyűrött párnákon jobbra-balra, mint valami bomlott szerkezetű óra ingája.

Egyszerre azután derűs nyugalom szállta meg. Arcáról eltűntek a keserű vonások, édesdeden elmosolyodott és halk álomhangon kezdett beszélni:

— Így, így . . . köszönöm, édes . . . Most már jó . . . így egészen jó . . . köszönöm, köszönöm . . .

Tovább szendergett csöndesen.

És mikor rövid, nyugodt álom után ismét felserkent, úgy érezte, valami finom, enyhe parfüm-illat terjeng körülé s melegen dallamos, halk női hang muzsikál bele magányos szobája kietlen csendjébe:

— Jó napot, kedves Gács . . . én vagyok itt.

Gács megdörgölte a szemét: álmodik-e még vagy csakugyan ébren van?

Ébren volt és az ágya előtt csakugyan ott állott a halk, melegsavú nő.

— Mária . . . maga? — kérdezte kissé még mindig bizonytalanul Gács.

— Én vagyok, Gács — felelt csendesen Mária — bocsásson meg, de . . .

— No lám, milyen különös — vette át a szót Gács — nézze csak, Mária, éppen álmodtam . . . Talán beszéltem is álmomban. Mondtam valamit . . . hallott valamit, Mária?

— Igen, olyasvalamit mondott, hogy köszöni . . . most már jó . . . És olyan boldogan mosolygott hozzá, hogy öröm volt nézni.

— Nem csoda. Nagy idő óta most volt először egy nyugodt, üdítő álmom. És olyan szépet álmodtam. Olyan nagyon szépet és olyan nagyon szomorúat . . .

— A nagy szomorúságokban vannak a nagy szépségek, Gács.

Valami nagy, de immár megengesztelődött szomorúság rezgett Mária hangjában, mikor ezt mondotta és Gács valami nagy szépséget érzett ki belőle. Az egész, jelentéktelen, csüggedt öregedő leány — ahogy most rávetette szemét — csudálatosan megszépült előtte ebben a pillanatban.

— Igaza lehet, Mária . . . — révedezett el kissé a beteg. — Nézze, azt álmodtam: sehogy sem bírok a fejemmel . . . Mintha valami hegyről gurultam volna le untalan és mikor keservesen visszamásztam, megint csak legurultam . . . A fejem húzott mindig lefelé . . .

— A párnája, Gács — akarta magyarázni Mária. — A fejealja . . .

— Igen, igen, most már tudom, — folytatta Gács — a párnám volt az a hegy, amelyről minduntalan legurultam. Nem jó volt a fejemalja. Egy-

szer, ha jól emlékszem, még félálomban meg is akartam igazítani, de nem sikerült. Még jobban összegyűrtem. Mindig is ügyetlen voltam az ilyesmihez. És nézze, Mária, — ez az érdekes — amíg így gurigázom, viaskodom, egyszerre csak — így álmodám — megjelenik az ágyamnál a boldogult édesanyám és gyengéden, ügyesen, anélkül, hogy engem felébresztene, megigazítja a fejemalját . . . Ugy, mint gyermekkoromban szokta. Megismertem a kezét. Az ujjain át szinte sugárzott a fejembe az ő gyengéd meleg szeretete . . . Sohasem éreztem ezt azóta, hogy őt elvesztettem. Senki sem igazította meg azóta így a fejemalját . . . Ekkor beszéltem, Mária, azt hiszem . . . és akkor mosolyogtam. És azután édesen, nyugodtan aludtam. Szinte felüdített, újjáteremtett ez a rövid álom . . . De úgy-e, milyen gyerekségeket beszélek én itt össze-vissza. Lássá, ilyen a beteg ember. Olyan, mint a gyermek.

— Igen — bólintott rá csendesen Mária — tudom . . . Az édesanyámról tudom. Az is olyan volt. Tíz évig ápoltam szegényt, Isten nyugosztalja . . .

— Mikor jött, Mária? — kérdezte gyors fordulattal Gács, hogy valamivel keményebb mederbe terelje a beszédet, mert alapjában nem volt barátja az érzelésnek.

— Bocsásson meg, kedves Gács, hogy így megzavartam — kezdett újra mentegetődni Mária. — Voltaképpen Margithoz jöttem. Az előszoba ajtaját nyitva találtam. Cseléd nem mutatkozott.

Alighanem lenn viháncolnak a kapu alatt. Margit szobája is üres, hát ide nyitottam, gondolván, itt lesz Margit. Amint idepillantok, látom, hogyan hánykolódik az ágyon az összegubancolt párnái között és nem állhattam meg, hogy . . . hogy . . . nos igen, Gács, én igazítottam meg a fej-alját . . .

— No lám, — mosolyodott el Gács — mégsem jártam messze a valóságtól. Mindig mondtam, hogy sokban hasonlít a boldogult anyámhoz, Mária . . . adja ide kezét.

Mária gyanutlanul nyújtotta oda a kezét, de amint észrevette, hogy Gács különös hévvel szorítja és ajkához akarja vonni, ijedten kapta vissza.

— Margit . . . — csúszott ki a száján önkéntelenül is ez a név, majd kissé összeszedve magát, amennyire tudta, palástolni igyekezett zavarát. — Hol van Margit? Ot vártam. Ugy beszéltük meg, itt találkozunk és együtt megyünk az ülésre.

— Margit már elment, — mondta Gács — a kegyelmes asszony sürgősen hívatta a . . . Miről is van szó tulajdonképpen? Ugy emlékszem, valami ligát említett, de nem értettem világosan. Nagyon sietett. Ő mindig siet.

— Oh, nem csoda — szólt az őszinte meggyőződés hangján Mária. — Margitnak annyi a dolga. Olyan sokfelé lefoglalják. Valósággal kihasználják az okosságát, a szolgálatkészségét. Ezúttal az „Irgalom-Ligá“-ról van szó, mely az elhagyott betegek istápolására és gyógyítására alakul. Igen

nemes, szép ötlet és mint annyi más, eredetileg ez is a Margit fejéből pattant ki. A kegyelmes asszony magáévá tette az eszmét és ő lesz az elnök. Mára hívták össze az alakuló ülést és Margit engem is be akar venni a választmányba, pedig én igazán nem vagyok méltó rá és tudja Isten, valahogy nem is érzem magam jól abban az előkelő, fényes társaságban. Az én világom egészen más. Csak otthon érzem jól magam, a könyveim között és a nővéremnél, a gyermekszobában. Három szép kis gyermeke van a nővéremnek. Imádom azokat a bájos kis emberbimbókat. Maga talán nem is tudja, Gács, hogy a gyermekszoba egy egész külön kis világ. Benne van a világ minden öröme és minden fájdalma . . . Oda kellene vinnünk minden szeretetünket, minden gondunkat és minden irgalmunkat. Akkor kevesebb szükség lenne a jótékony egyletekre, mert kevesebb lenne a testi és lelki nyomorult . . . De úgy-e, micsoda unalmas dolgokat fecsegek én itt?

— Olyan szép és igaz, amit mond, Mária — szólt Gács — és én oly szívesen hallgatom. Ugy pereg a beszéde a lelkemre, mint a tikkadt mezőre a langyos nyári permeteg . . .

— Visszatérve a ligára, — folytatta kissé szárazabban Mária — csupa kegyelmes és méltóságos asszony lesz a választmányban. Én pedig . . . Istenem, ki vagyok én ő mellettük? De Margit olyan kedves és jó hozzám és sokkal többre taksál, mint amennyi vagyok. Nem akarja belátni, hogy én nem vagyok az ő előkelő szereplésre hivatott

„Mary“-e . . . hogy én csak egy egészen jelentéktelen, egyszerű Mária vagyok . . .

— Mária . . . Mária — jegyezte meg csendesen Gács — ez olyan szép név. Sokkal szebben hangzik, mint az a „Mary“. Sokkal melegebben. Ha lányom lenne, én is Máriának nevezném.

Gyenge pír öntötte el Mária halvány arcát . . . Most érezte először életében, hogy csakugyan milyen szépen, milyen melegen hangzik az ő egyszerű neve. Igaz, hogy így, ilyen szívből fakadt melegséggel még sohasem ejtette azt ki senki.

Szinte visszhangot vert a lelke mélyén Gács hangja :

— Mária . . . Mária . . .

Pár percnyi csend következett erre. Olyanfélé, amelyre azt szokták mondani: angyal repült át a szobán . . . Így csak azok tudnak hallgatni, akiknek nagyon sok mondanivalójuk lenne egymáshoz.

Mária egy könyvet pillantott meg az ágy előtt álló asztalkán.

— Oh, hiszen ez nagyszerű! — kapott rajta, hogy a beszéd fonalát most ő vezesse más irányba. — Már könyvet látok itt orvosságos üveg helyett. Ez jó jel. Azt jelenti, hogy a beteget már nemcsak a doktor úr kézírásai érdeklik.

— Most ez volna az orvosságom — szólt Gács — a könyv. De az a baj, nem igen tudom használni. Csak nagyon kis adagokban. Nem bírom soká az olvasást. Nincs hozzá elég türelmem, vagy talán erőm sincs még. Hallgatni szívesen elhall-

gatnám. Éppen arról gondolkoztam, hogy valami jó felolvasó kellene. Még csak éppen hogy megízleltem, de valósággal szomjazom ez után a könyv után.

— Szabad látnom, miféle könyv? — kérdezte kíváncsian Mária és a könyv után nyúlt.

— Sok szépség van benne! — mondta Gács. — Olyan mély és szomorú szépségek, aminőkről az imént szólt, Mária.

Mária felnyitotta a könyvet és halk, meleg, dallamos hangján olvasni kezdte az első fejezetet. a *Csönd* fenségesen gyönyörű himnuszát: „Silence and Secrecy . . . !“

Gács félkönyökre támaszkodva hallgatta. Mohó szomjúsággal szívta lelkébe a szavak és szívek e csudálatos, mélybúgású muzsikáját, míg a ragy tükörablakra szinte észrevétlen ráborult az alkonyárnyék; mint a kárpit a színpadra, melyen valami búbajos tündérvjáték első felvonása végződött . . .

Tapsolni szeretett volna, de valami édes bágyadtsággal dőlt vissza a párnáira és csak ezt suttogetta:

— Köszönöm . . . Milyen szépen tud maga olvasni, Mária . . . Olyan a hangja, mint az anyámé volt . . . Milyen pompásan tud olvasni . . . örökké elhallgatnám . . .

— Van egy kis gyakorlatom benne. Szegény atyámnak sokat olvastam. Ennyi az egész — hártotta el a dicséretet Mária és a szobára terülő félhomályban riadtan nézett az órára.

— Most, úgy-e, lekésett az ülésről — miattam?

— kérdezte Gács. — Bocsánatot kérek, de egészen megfélekeztem róla . . . Margit azt üzente, az ülés ötkor kezdődik . . . Most már hatra jár. Igazán sajnálom és . . .

— Az nem baj, hogy onnan elkéstem! — vágott szavába őszinte meggyőződéssel Mária. — Az nem baj. Hanem . . . — gondolkozott el kissé és hirtelen felugrott. — Most már megyek . . . mielőtt Margit hazajönne. Kérem, Gács, *neki* ne szóljon arról, hogy én itt . . . voltam . . . Az ülésről való elmaradásomat majd kimentem előtte levélben . . . Mert ide többé nem jövök. Legalább egyelőre nem . . . jöhetek . . . Isten vele, Gács!

Gács megragadta Mária kezét.

— Nem, nem! — mondta fellobbanó szenvedéllyel. — Ezt ne mondja, Mária . . . Azt ne tegye . . . kérem, jöjjön el holnap is . . . azután is . . . Igérje meg, hogy eljön, addig nem bocsátom el . . .

— De Margit . . . hátha félremagyarázná a dolgot — nyugtalankodott Mária.

— Margit! — legyintett Gács és az ajka két szélén megint jelentkezett az a bizonyos fájdalmas vonás. — O nem lesz itthon holnap sem . . . holnapután sem . . . egész héten. Nem is fogja megtudni, ha úgy akarja, Mária . . . Semmit sem fog megtudni . . . Nézze csak meg a nap-tárját.

Mária szinte gépiesen engedelmeskedett. Megnézte a Gácsné íróasztalán álló kis jegyzéknaptárt.

Csakugyan az egész héten, sőt még azután is minden délutánra volt feljegyezve valami gyűlés, felolvasás, zsúr vagy más eféle. Kissé elgondolkozott, azután visszament a beteg ágyához és mialatt Gács melegen, hálásan csókolta a finom kékeres, reszkető kezét (most már engedte), meleg és hátafárasztó hangon ezt mondta neki:

— Eljövök!

II.

Gácsné csak késő este érkezett haza.

A konyhában vacsora-késés, meg holmi egyéb apró szabálytalanságok miatt szomszédba hallatszó haragos patáliát csapott, azután teljesen kimerülve, de nagyon boldogan beomlott egy karosszékbe és részletesen (onnan kezdve, mikor az autóval elindult a kapu elől) nagy lelkesedéssel elbeszélte Gácsnak az alakuló ülés történetét.

A dolog pompásan sikerült. Minden úgy, ahogyan ő tervezte. A kegyelmes asszony lett a Liga elnöke, ő (már mint Gácsné) az alelnök, ami igen nagy kitüntetés, mert a választmányban is csupa előkelő, nagyrangú dáma ül és ami még több, a fővédőséget valószínűleg maga a fenséges főhercegnő fogja elvállalni.

— Mary persze nem jött, el — jegyezte meg végül csakúgy odavetve Gácsné — de köztünk szólva, nem is bánom. Így legalább megvan rá a jogcím, hogy kimaradt a választmányból. Magára vessen, ha már az alakulás iránt sem érdeklődik... Tulajdonképpen azért hagytuk ki, mert nagyon is

kirítt volna abból a társaságból. Mindjobban rájövök különben, hogy csalódtam benne. Ugy látom, egészen jelentéktelen szürke, sőt egy kicsit korlátolt nő ez a Mary . . . Nem hiába, hogy *Máriának* hivatja magát . . . Az ember inkább azt hihetné, valami falusi kántor volt az apja, nem pedig főispán.

Gács az egész idő alatt egy szót sem szólt. Oda sem figyelt. Behunyta a szemét és félig kételkedve, félig bizakodva azon gondolkozott:

— Eljön-e holnap Mária? . . .

III.

És Mária elment másnap és csakugyan nem találta otthon Gácsnét.

Harmadnap is elment, negyednap is, azután is még sokszor és Gácsnét sohasem találta otthon.

O most már annál nyugodtabban járt a ligája, egyletei és minden egyéb „társadalmi kötelezettségei“ után, mert hiszen Gács állapota csodálatosképpen napról-napra észrevehetőleg javult.

Az orvos látogatásait végleg beszüntette s egy szép napon azután így valahogy elkövetkezett amaz első csoda, hogy Gács Iván talpra állt és vidáman füttyörészve fogott újra munkához az irodájában.

Csakhamar követte ezt a második csoda.

Ezt azonban már kissé meghökkenve, noha még fokozottabb érdeklődéssel tárgyalták a jóbarátok

és ismerősök (akik gondolatban már el is siratták Gácsot), mint amaz első csodát.

Az igaz, hogy felette érdekes és némiképp gondolkodóba ejtő volt az eset.

Gács Iván, a csendes, szinte átlátszóan tiszta és úgyszólván szenzációmentes életű férfiú, egyszerre ugyancsak kövér koncot dobott a hasonló szenzációkra mindig éhes világ elé. A derék, a becsületes „mintaférj“, aki idegen szerelmi vizeken sohasem kalózkodott, egyszerre csak holmi rejtelmes szerelmi és családi affér központjába került.

Mindezt pedig egy válókereset okozta, amelyet Gács, röviddel a felgyógyulása után, beadott a felesége ellen. És húsz évig boldog, zavartalan, harmonikus házaseset után — így csodálkozott legalább a világ — ahelyet, hogy az ezüstkoldalmára készült volna, elvált Margittól, attól a szép, okos, kivételes, tisztelt és ünnepezt asszonytól, akit minden férfi irigyelt tőle.

Mikor pedig a végérvényes ítéletet megkapta, első útja Máriához vezetett, akit a válóper megindítása óta nem látott. Azzal az elhatározott szándékkal ment, hogy feleségül kéri a jelentéktelen és korlátolt Máriát.

De Máriát nem találta.

A lakásban már teljesen idegen emberek laktak, akik Gács kérdezősködésére azt modták, hogy Mária — ismeretlen helyre költözött.

És ez volt a harmadik csoda. Talán a legszebb és talán a legutolsó ideleenn, e siralmak völgyében . . .

Anti bácsi kalandja.

Az első hűvös, szürke őszi estén, mikor a fecskék vándorútra készülődnek és mikor, a költő szerint, hervad már ligetünk s díszei hullnak: az agglagények korcsmai törzsasztala viszont virágzásnak indul. Az asztal díszei, virágai egymásután elfoglalják megszokott helyüket az élénk vendéglősi fantáziával „különszobá“-nak nevezett füstös kuckóban és megnyitják a „season“-t, természetesen nyári kalandjaik elbeszélésével. Mert hát nem is agglagény a talpán, akinek egy pár csinos nyári kalandja nem volt!

Alig mult el hét óra s lám, a „Három királyokhoz“ címzett vendéglő törzsasztalánál már ott gubbaszt az osztálytanácsos úr önagysága, a jobbelső sarokban — ez az ő hivatalos helye, lévén ő az asztal másodelnöke — mindjárt az elnöki szék mellett. Előtte a szokott „három deci asztali, szalvátor-vízzel“. Az étlapot már végigtanulmányozta minden elhatározó eredmény nélkül s most változatosság okáért az estilapot nézi, noha már a kávéházban kétszer végigolvasta előlről hátra-

felé és megfordítva. Egyszerre kiderül az arca, lecsapja a lapot és ruganyosan felugrik a helyéről.

— Ah, szervusz, méltóságos uram! — köszönti raccsolva az érkező miniszteri tanácsost — pompás színben vagy, kérlek alázatossággal . . . Egészen megfiatalodtál . . . hol nyaraltál, kérlek alázatossággal? Én Abbáziában, a Lidón . . .

— Á'szolgája, méltóságos uram! — rikácsol közbe a tömpe borfiú — három deci asztali, paradí vízzel!

— Kitünő Szécsényi-rostélyosunk van ma, méltóságos uram, ajánlhatom — kontráz az ételhordó s mielőtt öméltósága szóhoz jutna, már mind a kettő el is tűnik a konyhába vezető csapóajtón, ahonnan viszont edénycsörömpöléssel, szakácsnéduruzsolással, húсок sustorgásával fűszerezett éme lyítő illatok lengenek be a különszobába. A törzsasztal tagjai ugyanis a Három királyokban ősidők óta különös kedvezményekben részesülnek, amelyek között nem éppen utolsó, hogy ezen illato kat, nyilván étvágygerjesztés céljából, ők kapják mindjárt frissen, első kézből . . .

Oméltósága kissé elfintorítja az orrát, így üd vözli a hat hét óta nélkülözött illatokat, lerakja szép sorjában a kalapját, az ezüstoffagyantús sétatálcáját, az őszi felöltőjét. A falon lógó s erős folytonossági hiányokban szenvedő tükör elé állva megigazítja aggodalmas gonddal kipomádézott haját, haragosra feketített bajuszát s azután helyet foglal az elnöki székben. Szakértő szemmel

megvizsgálja az abroszt, az asztalkendőt, a tányérokat, evőeszközöket, melyek közül a kibicsaklott rozsdamarta kést a tisztelgésre jött vendéglősnek e szavakkal nyújtja át:

— Ezt küldje el, kérem, a solingeni klinikára...

Mindeme műveletek alatt az osztálytanácsos úr is elszánja magát és megrendeli a vacsoráját: kis székelygulyást, kevés káposztával, sok hússal, de sovány legyen! Eközben több új asztaltárs is érkezik, akik közül csak az öreg kúriai bíró, a közkedvelt „Anti bácsi“ érdemel figyelmet. A többi — fogalmazó, bankfiú, aljegyző stb. — tulajdonképpen még csak agglégény-gyakornok. Ezek, jelentéktelenségük tudatában, csendes üdvözlés után szerényen az asztalvégre telepednek. Anti bácsi, noha mint özvegy ember voltaképpen csak kultagnak számít, az elnöki szék mellett a jobb-külső sarkot foglalja el.

A tanácsos-elnök úr öméltóságának csak az általános üdvözlések és elhelyezkedések után jut eszébe, hogy kérdés is intéződött hozzá.

— A Tátrában voltam — adja meg a választ az osztálytanácsosnak — négy hétig. Kettőt Siófokon, Balatonföldváron és Füreden töltöttem. Ott sütem ilyen fiatalra.

— Szóval, amerre a szép asszonyok rajzanak, hehehe — nevet az osztálytanácsos. — Mindig a régi vagy, méltóságos uram... Bizonyosan volt megint egy pár csinos kalandod is, kérlek alázatosan . . . hehehe . . . mi?! . . .

— Halljuk! Halljuk! — zajong az asztal fiatalsága.

— Hm! — köhint erre jelentőségteljes mosollyal a tanácsos úr és mint ilyen alkalomkor a régi novellákban szokás, pödörint egyet a kackiás bajuszán. Azaz, csak akar pödöríteni, mert fele útról visszahökkeni kezét az ismert tilalom: „vigyázat — mázolja!“. . .

Ezalatt megérkezik a „három deci, parádival“ és a kitünő Szécsényi-rostélyos, minek folytán öméltósága részint célszerűségi szempontból, részint a kíváncsiság és hatás fokozása okából egyelőre szerényen háttérbe vonul, mondván:

— Aetas praecedit. Tartsuk meg a korrendet. Anti bácsi, tiéd az elsőség. Igaz, hogy csak fél-évvel vagy idősebb nálam, de mégis csak bátyám vagy. Előbb te mondd el a nyári kalandodat, azután majd én jövök és úgy a többi.

— Nagyszerű, kérlek alázatosan! — helyesli az osztálytanácsos. — Halljuk Anti bácsit!

— Halljuk, halljuk! — visszhangozza az „alsóház“.

Anti bácsi végigjártatja nagy, jóságos, szinte gyermekesen tisztánézésű szemeit a zajongókon.

— Oreg legény vagyok én már, fiúk — mondja csendesen.

— Hahá — „vén kecske is . . .“ — idézi a tanácsos úr az ismert bővített mondat felét, míg a másik felét egy darab rostélyossal együtt lenyeli.

— Öreg ember nem vén ember! — citál tetejébe az osztálytanácsos, miközben savanyú ábrázattal turkálni kezd az elébe tett székelgyűlésnek

nevezett csonttörmelékben. — Halljuk a kalandot, kérlek . . . hehehe . . .

— Nincs nekem kalandom, — szabódik szelíden Anti bácsi — sohasem is volt. Fenyőfüreden aludtam át a nyarat.

— Elhinnők, Anti bácsi, — replikáz érezhető maliciával a tanácsos úr — ha véletlenül magunk is meg nem fordultunk volna egyszer-kétszer Fenyőfüreden. És nem hallottunk volna egyet-mást a szép Rózsika kisasszonyról, a „Fenyőfüredi tündér“-ről.... meg holmi kis sétákról úgy bizalmas kettesben a Virág völgyben... nem is szólva arról az impozáns rózsacsokorról, amelyet a szép Rózsika elutazáskor kapott bizonyos Anti bácsikától stb., stb. . . .

— Hehehe... Éljen a szép Rózsika! — kocint az osztálytanácsos és vígan csördülnek össze a poharak.

— Halljunk a szép Rózsikáról!... Halljuk a kalandot! — zajonganak a fiatalok.

— Halljuk a satöbbit, kérlek alázatosan — vihorász újra az osztálytanácsos.

— No, ha már így vagyunk, — szól csendesen Anti bácsi — akkor csakugyan el kell mondanom azt a satöbbit is.

Csupa fül az egész törzsasztal.

A tanácsos úr — szigorú elnöki minéműségben — távozást int a sarokban leselkedő borfiúnak, az asztalvégen ülők közelebb húzódnak, hogy csak egy szót is el ne szalasszanak a pikánsnak ígérkező históriából.

— Hát igen, a kis Rózsika — kezdi Anti bácsi — valóban kedves teremtés volt.

— Nono, — akaszkodik közbe a tanácsos — csak semmi szerénykedés. Kedves... mi az, hogy kedves? — Bájos, isteni! Véletlenül én is láttam a kis tündért...

— Ezeket a jelzőket hagyjuk a primadonnáknak, — folytatja Anti bácsi — Rózsika...

— Tehát még nem primadonna, — ríposztoz a tanácsos — csak lesz. S most valamelyik híres színiiskolát látogatja a kicsike. Persze, az Anti bácsika nagylelkű támogatásával. Mi... he... he... he... vén kujon!... Szép dolog is az a művészetpártolás.

— Hehehe!... kérlek alázatosan — izgolódik helyén az osztálytanácsos. A fiatalabb fülek is mind erősebben hegyeződnek Anti bácsi felé.

Anti bácsi az utóbbi közbeszólást teljesen figyelmen kívül hagyva, folytatja:

—... Rózsika megelégszik a kedves jelzővel is. De ezt azután meg is érdemli. Vagy, ha már éppen költői képet akartok, hát így a tündér nevet is megérdemli —

(— Ahá, pedzi már az öreg! — súg át a tanácsos a szomszédjának.)

—... a kedvességéért meg a jóságáért, — mondja tovább Anti bácsi. — A tündérek ugyan manapság már vajmi ritkán jelennek meg halandó alakban, hanem olyan leány sem terem ám minden bokorban, mint Rózsika. De hogy a végét érjem, előlről kell kezdenem... Nos, hát én egé-

szen véletlenül ismerkedtem meg a kis Rózsikával Fenyőfüreden.

A tanácsos-elnök úr itt felcsipteti monokliját s a félszemével jelentős pillantást vág híveire, amit azok rögtön elérve, hasonló némabeszéddel viszonzoznak, mely szóval kifejezve, körülbelül így hangzik: „Ismerjük az ilyen véletleneket. A kalandok rendszerint így kezdődnek — véletlenül!...”

Anti bácsit mindez nem zavarja. Nyugodtan folytatja tovább:

— Egyazon szállóban laktunk, a „Svájci ház”-ban. Nem is szálló az, inkább aféle, külföldi mintára berendezett penzion, ahol a vendéglősgazda — egy Svájcból bevándorolt becsületes francia-német — és egész családja szinte együtt él a vendégeivel. A közös étkező teremben láttam először Rózsikát. Külön kis asztalnál ült, a nagy table d’hote-asztal mellett egy tisztos öreg asszonyság, két fiatal serdülő leányka s egy kis vézna beteges fiúcska társaságában.

Az elnök úr itt megint ravaszul hunyorgó szemtelegrammot vált asztaltársaival, ilyenféle értelemben: „Ertünk, öreg: a tisztos asszonyság az a bizonyos nagynéni, meg a kedves unokanővérek és a kis beteg elefántfiók...”

Anti bácsi folytatja:

— Rózsika állandóan a két leánykával és a kis fiúval foglalkozott, de különösen az utóbbit dédelgette gyengéd, valóságos anyai szeretettel. Különösen ezzel vonta magára először a figyelmemet. Azután, amint tovább néztem, mind ismerősebbnek

tűnt fel előttem a leány. Nemsokára megfogyatkozott a Rózsikáék asztala. Az öreg asszonyság s a két fiatal leányka elmaradt és csak Rózsika jelent meg ebéd idején a kis vézna legénykével. A vendéglős és felesége olykor oda-oda nézett az asztalhoz, pár kedveskedő szót váltott velük, de nekik azután a konyhában s a vendégek körül volt dolguk. Rózsika most minden figyelmét a kis gyermeknek szentelte, aki sokszor igen bágyadtan és szomorúan horgasztotta le fejét és nem akart az ételekhez nyúlni. Az étteremben divatos dámák suhogtak, akikkel nyegle urak és úrfiak léhászkodtak, nem mulasztván el egy-egy „hódító“ oldalpillantást vetni Rózsikára sem. De őt nem érdekelték sem a szenzációs toillettek, sem a nyálkás flirtők. Egyedül csak a kis vézna legényke érdekelte. Azt dédelgette, bubusgatta s jóformán még a falatot is maga rakta a szájába, mint valami kis tehetetlen sárgacsőrű galambfióknak a galambmama... Most még jobb alkalmam volt, hogy megfigyeljem. És határozottan úgy tetszett nekem, hogy ezt a kedves, jóságos, szelíd arcot, ezt a tiszta, meleg fényben égő két szemet, ezt a dús gesztenyebarna hajkoronát már láttam valahol... valamikor... Talán — gondoltam először — valahol a múzeumban, valamelyik képen, mert bármely nagymester ecsetjének dicsősége lett volna ennek a képnek festett mása. Nem, nem... Amint néztem, néztem, mindjobban éreztem, hogy olyan eleven, meleg érzések buzognak fel öreg szívemből, aminőket élettelen, hideg vászonra — bármily

remekbe festett kép is, — sohasem fakaszthat. Csak ama legnagyobb Mesternek eleven hús-vérből és lélekből alkotott utólérhetetlen remekműve: az eleven asszony...

A már-már meglankadt közérdeklődést ez utóbbi lendületes szavak egyszerre felcsiklandozták.

— Igaz, úgy van! — helyeselt közbe a tanácsos. — Egészen svungba jöttél, öregem, most már jó úton vagy. Gyerünk csak tovább.

— Nagyszerű, kérlek alázatossággal, — kontrázt az osztálytanácsos — de ez olyan szép volt, hogy erre iszunk egyet, hehehe...

A poharak összekocódtak és Anti bácsi friss érdeklődés mellett folytatta:

— De sehogyse tudtam hamarosan visszaemlékezni: hol láttam, mikor láttam én azt az eleven képet? Hiába buzog az öreg szív, csak úgy sántikál már utána — az öreg memória... A véletlen jött segítségemre. Egy szép napon a Virág-völgyben — abban a bizonyos Virág-völgyben — sétáltam, mikor egyszerre csak kétségbeesett sikoltást hallok: „Segítség, segítség!...” A hang irányába sietve, látom, hogy az erdei forrás mellett levő padon félholtra ájultan fekszik a kis fiú s mellette tanácstalanul sír-jajgat Rózsika. Kalapommal hamarosan vizet meríték a forrásból, ölembe veszem a kis fiút, Rózsika friss vízzel locsolgatja homlokát s lassan sikerül életre ébresztenünk...

— Valóban meghatóan romantikus bevezetés — szól közbe a tanácsos — vagy mint a dráma-

írók mondják — expositió. Most már halljuk a drámát, akarom mondani az idillt... Persze, bemutatkoztál Rózsikának...

— Igen, bemutatkoztam, — mondja tovább Anti bácsi — és miután rövid, rapszodikus szavakkal jelezte, hogy a szegény, túlfélénk és szívbajos fiúcskát valami kis ártatlan gyík hirtelen surranása rémitette így halálra, ő is megmondta nevét. Egyszerre derengeni kezdett előttem s mire hazáig értünk, Rózsika elbeszéléséből egészen világos lett az eddig homályos kép. Megtudtam, hogy Rózsika az én egykori kedves principálisom unokája, aki-nél süldő-jogász koromban patvarista voltam s aki nekem szinte második atyám volt. Ő egyengette életpályám kezdő útját, neki köszönhetem alapjában egész karriéremet. Volt egy leánya, Rózsikának hívták őt is, akihez én szerelmes verseket írtam a periratok hátára... Most már világosan láttam, hogy az ő jóságos, szelíd arcát, melegfényű szemét, dús hajkoronáját viseli ez a kedves teremtés — az ő leánya... Ugy gondoltam, arról álmodoztam akkor, hogy vele fogom végigjárni majd az életem útjait... De a sors másképp akarta. Más felesége lett ő és más lett az én életemnek társa... Mikor beszélgetés folyamán mindez kiderült, Rózsika szinte gyermeki bizalommal nyilatkozott meg előttem. Elmondta, hogy apja (magam is ismertem: régi híres garázda gentry-sarjadék) végtelen könnyelmű ember volt s a szegény édesanyja valóságos mártír-életet élt mellette. Tragikus halállal, önkeze által halt meg

s nemsokára követte őt a meggyötört asszony is, itt hagyva négy árváját minden vagyon nélkül, nagy nincsetlenségben, abban a kis nádfödélű viskóban, amelyet eltékozolt nagy vagyonuk romjaiból mentett ki s ahol utolsó napjaira meghúzta magát. A két idősebb fivérem — mondta könnyes szemmel Rózsika — szintén elzüllött, bennük volt az apám könnyű vére... Egyedül maradtam a kis öcsémmel, ezzel a kis „későnjött“-el. Így nevezte szegény édesanyám. Keserves, nehéz munkához fogtam, oklevelet szereztem és most tanítok a polgári iskolában. Amellett kosztos leányokat tartok, mert még a szerencsétlen fivéreim adósságát is fizetgetem. Ez a derék vendéglős is gondjaimra bízta a két kis leányát. Nagyon szeretnek s az ő vendégük voltam itt. Nehezen fogadtam el a meghívásukat, mert nem szeretem a kegyelemkenyeret, keserű az nekem, ha mézeskalács is... Csak ezért a szegény kis betegemért tettem, mert azt gondoltam, jót fog neki tenni a hegyi levegő. Meg a kis lánykákat is gondoztam idáig. De pár napja ők elmentek a nagymamájukkal svájci rokonaikhoz látogatóba. Most már mi sem maradunk tovább. Hazamegyünk, úgy-e, Jankóm — fordult a kis fiúhoz — a mi kis bogárhátú hajlékunkba? Majd meglátod, milyen szépek a muskátlivirágok az ablakunkban és hogy fog örülni a kormos cica, ha viszontlát minket és hogy fog téged, a kis gazdáját, hízelkedve körül-dorombolni...“

És másnap elutaztak Rózsikáék.

Akkor vittem neki rózsacsokrot — azt a bizonyos rózsacsokrot. Bizony magam vittem a kerétsztől végig a fürdőn. Láthatta, aki éppen akarta. Az bizonyos, hogy én nem láttam az egész úton senkit és semmit, csak azt a rózsabokrétát... Más világban jártam, rég elmúlt világban... Öreg szívemet ifjonti érzések zsongták körül és végtelen boldog voltam... Ugy éreztem, hogy azokban a virágokban gyermeki hálámat és egykor sajnó, de immár szeretetté szelídült emlékeimet nyújtom át az én atyai jóltevőmnek és első ideálomnak...

... Hát ez volt az én nyári kalandom — végezte elbeszélését Anti bácsi. — Kissé méházott, azután erős, kemény akcentussal tette még hozzá: — Aki pedig, magamkorú vén számár más kalandok után futkos, azt szanatóriumba kell csukni vagy egyszerűen le kell ütni a derekát!

— Hehehe, kérlek alázasosan... — nevetett kissé kényszeredetten az osztálytanácsos úr, míg az asztal ifjusága némi meghökkenéssel vegyes várakozással nézett az elnökre, aki most már soros volt az elbeszélésben.

— Mátyás! — szólalt meg rövid habozás után a tanácsos-elnök úr — még egy deci asztalet ehhez a parádihoz és fizetek.

És fizetett. A nyári kalandjai elbeszélésével azonban egyelőre adós maradt.

Az erősebb.

I.

Ella félig döbbenve, félig sértődötten nézett az anyjára.

— De mama, kérlek, mit gondolsz? . . . Hát a családi büszkeségünk . . . a női önérzetem, amit éppen te neveltél belém? . . .

— Hagyd el, édes Ellám — legyintett lemondóan a megtört, kopottas öreg asszony, akinek ráncos kezén csak a családi címerrel ékes gyűrű beszélt már a hajdan szebb napokról. — A családi büszkeség . . . a női önérzet . . . Igaz, én tanítottalak rá, én neveltelek bele. De ez akkor volt, régen . . . Akkor más világ volt. Akkor még volt értéke az ilyesminek. Legszebb, legbecsebb kincsül szállt anyáról lányára . . . Ma? Bolondság, semmi! Fantom . . . Koldustarisznya jár vele és fölkapik mellette az állunk. Az még csak hagyján, hogy ezt a te pompás királynői természet ilyen hitvány, idomtalan, szobalány-eleganciával kell eléktelenítened, hanem, tudod-e, hogy a jövő hónapban el kell, hogy bocsássam a mindenesün-

ket is, azután még az ócska cipőinket is magunknak kell tisztogatnunk. Nem bírom tovább fizetni, azt a tíz forintot sem bírom . . . Nézd, holnap rendeznem kell ezt a kétezer forintos váltót. Jakab, a vén uzsorás hozta az imént. Nem tudom, hol vette. Hiszen tudod, hogy boldogult, szegény apád mindent elmondott, mindent bevallott nekünk ama szörnyű napon . . . Erről nem szólt, de az aláírás az övének látszik és én ki fogom fizetni. A mások hitványsága miatt becsületét vagy életét kellett elvesztenie . . . s ő a tüzberki Veérek hagyományos büszkeségével az utóbbit dobta el magától, azzal a tudattal, hogy a becsülete tiszta marad . . . Hát maradjon is tiszta! Száradjon e vén gonosz kufár lelkén, ahogy hamisságban jár. S azután, ami kis pénzünk marad, az a pár száz forint a legnagyobb nélkülözésekkel is csak igen rövid ideig futja. Valamit tennünk kell, Ella!

— De hát mit tegyünk, mamám? — kérdezte most már egészen megrendülve Ella.

— Azt, amit mondtam. Ott van a diplomád, a képesítőd. Bizony az se volna, ha a családi büszkeségünkhöz olyan csökönyösen ragaszkodtunk volna. De én már akkor láttam a közelgő veszedelmet . . . A miniszteriumban most hirdettek pályázatot tanítónői állásokra. Ird meg a kérvényedet, vidd el személyesen Kelemen tanácsoshoz, aki tanuló társa volt édesatyádnak, kérd meg szépen, tőle függ minden.

— Éppen ahhoz a „köszívű“-höz menjek —

mondta csüggedten Ella. — A kis Hamvas fogalmazótól hallottam, hogy csak így hívják őt az egész ügyosztályban. A protekciókérőket meg be sem bocsátja magához.

— Eh, ostoba szóbeszéd! — fakadt ki kissé indulatosan a mama — persze, hogy a hivatalban szigorú, mint minden pontos és lelkiismeretes hivatalnok. És persze, hogy nem ereszt minden tolakodót a nyakára. De hogy nem egészen olyan köszívű, azt éppen a kis Hamvas tudhatja legjobban, hiszen csak a multkor dicsekedett el vele, hogy még nem is lett volna soron, mikor előléptette őt, csakhogy a szegény özvegy édesanyját illően eltarthassa. A külszín sokszor csal. Nemrég tanultál, Ellám, nagy, zord hegyekről, melyeknek külsejét örök jég és hó borítja, míg a belsejök örökké izzó vulkán. Így van ez sok emberrel is. És sokszor a legjobb és legérdekesebb emberekkel . . .

— Igaz . . . igaz — hagyta rá halkán Ella és úgy érezte, hogy most egy fájó, nehéz könnycseppnek kellene kicsordulnia a szeméből, de az nem tud (vagy talán nem szabad neki) kitörni, hanem lefelé tart, egyenest a szívre s azt úgy nyomja, szorítja, égeti . . . Hát ide jutott ő, a büszke túzberki Veér Ella, a vármegye első szépsége, akit csak nemrég is hódolva rajongtak körül, akit annyian imádtak s még többen irigyeltek? Hát nem elég, hogy a túzberki pompás úri kastély puha kényelmét a harmademeleti kis udvari lakás börtöni sivárgásával kellett fölcserélnie . . .

hogy le kellett alázkodnia a képezde poros padjaira, neki, akinek az ősei csak négyesfogaton jártak és táncosléptű, kényes paripák nyergében ültek valamikor . . . Majd a föld süllyedt el már akkor is alatta. És most még alázkodni, könyörögni is kell, hogy állást kapjon valami rongycs, földszagú falusi iskolában . . .

De azért csak megírta a kérvényt s merőn bámulva maga elé, azon gondolkodott: vajjon nem jobb lesz-e most, ha a miniszterium helyett egyenesen a Dunának megy . . . Az sokkal közelebb van és nem is olyan borzasztó. Azok a rengő-ringó hullámok olyan szelíden, lágyan hívogatnak: jer, elrengetünk, elringatunk édes, csendes álomba . . . Azok a locsogó, csacsogó habok azt mondják: jer, a hideg csókunk olyan jól fog esni majd forró, lázas homlokodnak . . .

Édesanyja, a megtört, roskatag öreg asszony ám ott állott előtte, egy könnyesepp rezgett jószágos szemében s gyengéd, forró csókot csókolt Ella borús homlokára.

És az a néma kis csepp diadalmaskodott azon a csábító nagy vizen, az a forró csók azon a hidegen . . .

II.

Veér Ella ott állt a „köszívű“ tanácsos előtt, kezében tartotta a kérvényét és idegesen, reszketve az édesanyjáról meg a végső szükségéről rebegett valamit.

Kelemen átvette az írásokat és csak annyit kér-

dezett Ellától, hogy ama tűzberki Veér Lászlónak a leánya-e, aki ekkor és ekkor járt a p-i gimnáziumban s aki oly szerencsétlen véget ért? Azután, mikor erről megbizonyosodott, olyan hangon, mint mikor a kis iskolásfiú leckefölmondás közben zavarba esik, ezt mondta Ellának:

— Egy kicsit el tetszett késni, kisasszony . . . igen . . . mindössze öt üres hely van . . . hadd látom csak . . . — és föltúrta az asztalán fekvő aktagarmadákat — igen . . . nagyon sajnálom, de négy helyre már biztos jelöltünk van . . . az ötödik, no az még . . . de nem ígérek semmit, nem ígérhetek, nagyon sajnálom, hanem remélje a legjobb, kisasszony, remélje a legjobb.

— Biztos nagysád, egészen biztos! — súgta oda a távozó Ellának Hamvas fogalmazó, aki az egész jelenetet végighallgatta a kulcslyukon — a fejemet teszem rá, hogy kinevezik. Mikor az öreg basa valakinek azt mondja: remélje a legjobb, az nagy szó, kérem, nagy szó! Nekem is azt mondta.

A tanácsos másnap szabadságra ment. Meg is látszott az egész hivatalon. A diurnisták, akik máskor már nyolc órakor az asztaluknál görnyedtek, most csak úgy kilenc óra felé cammogtak be, a kis Hamvas meg tíz órakor is még a kávéházban lebzsel s félkettőre már az utolsó hivatalszolga is elpárolgott az irodából. Szóval beütött az arany szabadság, elment a nagy basa, volt nagy öröm!

Hanem még nagyobb volt az ott lenni, abban

a balatonparti kis faluban, ahol a tanácsos urat már hetek óta várta egy egyszerű öreg asszony, az édesanyja.

Hogy megolvadt ott egyszerre az a „kőszív“ is az anyai csók édes melegétől! A szigorú embernek, aki ott fönn úgy hozzászokott már a kemény parancsok osztogatásához, most íme az utca porában játszadozó maszatos kis porontyok számára is volt mindig egy-egy cukordarabkája, egy-egy szelíd, becéző szava . . . Bizony, nem lett volna tanácsos, ha valamelyik diurnistája meglátja ott a kemény „basát“, mert nyomban szabadságot kért volna ő is, hogy a faluját akarja meglátogatni és az édesanyját. S bizonyos, hogy a méltóságos úr inkább maga másolt volna, de nem tudta volna megtagadni ezt a kérelmet.

Mikor hazautazott, miközben búcsúcsókját kezére csókolta, az édesanyja valamit mondott neki — csak néhány szót — a Bacsóék Juliskájáról:

— Most végezte a képezdét, igen derék leány, a kérvénye benn van a miniszteriumban, én bízattam, hogy adja be . . .

* * *

A kinevezések után Kelemen tanácsos úr maga vitte vissza Veér Ella kérvényét.

— Nagyon sajnálom, kedves Ella kisasszony — mondta — a legközelebbi üresedésnél . . . még az ősszel, biztosan ígérem (és erre már csakugyan a fejét tehettem a fogalmazó úr!), de most nem lehetett. Gyenge protektora volt — tette hozzá

kedves évődéssel — lássa, a maga protektora csak én voltam.

— És ki volt azé, akit kineveztek? — kérdezte nekibátorodva Ella.

— Azé — az édesanyám.

A tehetség.

Egy író elbeszélése.

I.

A teherbíró erőmet túlhaladó szellemi munka kissé megviselte az idegeimet, némi pihenésre vágytam.

Rövid féléven belül — a szokványos minden heti tárcáimat nem is számítva — megírtam egy kétkötetes regényt, egy háromfőlvonásos vígjátékot, ékes ünnepi beszéddel köszöntöttem két hozánk leereszkedő (nem aeroplánon, hanem — jó pénzen!) külföldi író-kollégát a Lipótvárosi Kaszinóban, bánatosan elbúcsúztattam két magyar író-kollégát a kerepesi temetőben . . . Elnököltem két viharos botrányba fulladt egyesületi ülésen az írói egyesületben és a művészi körben. „A víg cimborák“ című darabom premiérje a színház kedves figyelméből amolyan kis jubileum-félévé nőtte ki magát, amennyiben első színművem („A víg cimborák“ már az ötödik) ugyanazon a napon, tíz évvel ezelőtt került színre.

Mindezek után, a csak kevéssé beavatottak előtt

is, nem szükséges bővebben megokolnom, hogy a premiérem, illetve jubileumom után, már kora hajnalban — mielőtt még a koszorúkat és számlákat a lakásomra szállították volna — jóformán amaz ünnepi hangulatban és toaletben, egyszerűen megugrottam a fővárosból és meg sem álltam a Magas-Tátraig.

A zajos nyári nagyszezonnak ott fönn már vége volt. Édes magánosság (költők és egyéb neuraszténiások eme hú barátja) és gyönyörű vénasszonyok nyara fogadott. A nyárutó volt tudniillik gyönyörű, mert vénasszonyt már nem találtam a hegyek között. Ellenben találtam ott egy igen bájos kis fiatal menyecskét.

A kis menyecskével az étteremben találkoztam, ahová mindjárt megérkezésem után vacsorázni mentem.

A rengeteg hodályszerű emberetető nagyobb részét már kivonták a forgalomból, amit azzal jeleztek, hogy a székeket a csupasz asztalok tetejére rakták. Csak az egyik sarokban volt még néhány terített asztal, melyet egy búsan sercegő s gyakran el-elcsukló ívlámpa világított meg úgy ahogy és két maradék-pincér látott el szintén úgy ahogy. Az egyik asztalnál két lengő és lenszakállú, lodenruhás német turista izzadott anzikt-elmességek gyártásában, a másiknál a kis menyecske tanulmányozta az étlapot, közben élénk eszmecserét folytatva a főpincérrel, sőt erősen, de minden eredmény nélkül, kacérkodva a lengő szakállú, ám szilárd erkölcsű germánokkal. E hármas el-

elfoglaltsága azonban éppen nem akadályozta meg önagságát abban, hogy amint beléptem, engem is nyomban kitüntető figyelmére ne méltasson.

Mindjárt megismertem, ő is engem.

— Oh, ni-ni, Kürtös! . . . Hát maga is itt van?
— örvendezett föl az izgékony asszonyka, mikor asztalához lépve üdvözöltem. De ez az öröm (jó szemem van az ilyesmihez, hiszen ez a mesterségem), mindjárt észrevettem, semmivel sem volt nagyobb hőfokú, mint amilyennel egy magában unatkozó s új izgalmakra vágyó menyecske bármely ismerős urat fogad, aki tiszta gallérral közeledik hozzá és nem éppen a szent Imre herceg temperamentumával csókol neki kezét.

— Itt vagyok, nagyságos asszonyom és ha megengedi, ha nem vár valakit . . .

— Sőt, sőt! — vágott a szavamba önagsága, mielőtt udvariassági formulámat befejezhettem volna. — Éppen magát várom, legyen a párom.

És egy kecses kézmozdulattal helyet mutatott az asztalánál.

Rögtön feltűnt nekem, hogy mialatt ezeket mondta, nem a szemembe nézett, hanem állhatatosan a parkettre irányozta tekintetét. Pedig valamikor, első ismeretségünk idején, éppen a szemembe volt szerelmes és ezt nem egyszer nyíltan meg is vallotta.

Feltűnt, mondom, ez a dolog, de nem vettem rá nagyobb ügyet. Bizonyosan zavarba jött a kis menyecske, gondoltam, meghatotta kissé ez a nem várt hirtelen találkozás . . .

Ezzel szemben viszont kissé meglepett és szinte engem hozott zavarba az a különös kávéház-ízű hang és az a sajátságos, csak modern költőknél és költőnőknél található, hogy úgy mondjam, erotikus stílus, mellyel az én egykori, levendulaillatos, gerlebúgású vidéki leányom fogadott. Még rímelt is: „... magát várom — legyen a párom...”

Megrendeltem az obligát pisztrángomat, amit a tátrai magyar éteklapok egyszerűen — és talán törökül — „köpisztráng“-nak neveznek, miközben bájos asztaltársam vacsoráját is elhozták. Egy hatalmas szelet hízlalt rostélyost — hagyma nélkül, kérem.

— Csodálkozik, úgy-e, hogy itt talál és így egyedül? Hja, kedves Kürtös, nagyot változott a világ azóta . . . Maga, persze, semmit sem tud . . . Oh, sokat szenvedtem, kedves barátom, nagyon sokat szenvedtem. De ilyen a világ. Vannak itt gyermekei az örömnak és vannak gyermekei a szenvedésnek . . . Én, lássa, a szenvedések gyermeke vagyok . . . — mondta mélabúsan az én kis menyecském és közben igen jóízűen falatozta a hízlalt rostélyost a szenvedések bájos gyermeke.

— Bárány urat, a kedves férjét, bizonyára üzleti ügyek tartják távol, mondtam én udvariasan, de minden meggyőződés nélkül.

— Nem. Bárány urat egészen más ügyek tartják távol, — tiltakozott gyorsan az asszonyka és valami mélységes megvetés csengett a hangjában. — Válunk . . . Igen, kedves barátom, válunk. Nem tudtuk megérteni egymást. Azaz, csak

ő . . . az a Bárány úr . . . Ej, de hagyjuk Bárány urat!

Hagytuk Bárány urat és egy merész ugrással rátértünk az irodalomra.

Jobban meggondolva, nem is volt olyan merész ez az ugrás, mert Bárány úr, noha a polgári életben csak prózai sertésnagykereskedő volt, mégis némi vonatkozásban állt az irodalommal. Ha ugyanis Bárány úr meg tudta volna érteni a felelőségét, öngyámsága valószínűleg sohasem lett volna azzá, amivé lett. Ne tessék azért mindjárt a legrosszabbra gondolni. Öngyámsága csak író lett. Még pedig — mint a feketekávénál már büszkén megvallotta — ízig-vérig modern író.

— Igen, kedves Kürtös, — mondta vastag füstkarikákat eregetve cigarettjéből — maga bizonyosan azt sem tudja, hogy az „Uj Magyarság“-ban és a „Modern Revue“-ben Madame Bovary névvel én írom a vezércikkeket, tárcákat és verseket. Pedig már egy év óta írok. Akkor hagytam ott azt a . . . Bárány urat. És akkor találtam meg önmagam, az éneket, a tehetségemet. Irni kezdtem. A régi copfos, vaskalapos lapok persze, nem akartak tudomást venni rólam. Nem értettek meg vagy félreértettek és gorombáskodtak velem a maguk ázsiai modorában. Hanem szerencsére, jöttek a nagy szelek . . . a nyugati szél, a kultúr-szél . . . és végigsöpört a magyar ugaron. Megindult az Uj Magyarság és a Modern Revue. Ezek fölismerték és fölkarolták a tehetséget . . . Jöttek a bálványdöntők, razziát csináltak az egész

vonalon . . . végiggázoltak az elaggott antitalentumokon, akik nemzeti színű tintával írtak, pitykés lajbit, darutollas süveget viseltek és . . . és . . .

Itt ő nagysága, mialatt én látszólag a pisztrángommal foglalatostkodtam, óvatosan föllibbentette az abrosz egyik sarkát és lopva egy hirtelen pillantást vetett az asztal alá . . . Félszemmél is nagyon jól láttam, hogy a lábamat kereste, de úgy tettem, mintha semmit sem látnék és nagy buzgalommal tovább villáztam a pisztrángot.

— . . . és . . . és — tüzelt tovább ő nagysága — hol vannak ma a tegnapi nagyságok? Ott, ahol a tavalyi hó . . . Ma már a nevüket se olvassuk, legfeljebb az újságok kroki-rovatában, kis betűvel.

— Igen — jegyeztem közbe — és rendszeren többes számban. Ez az úgynevezett *pluralis humoristicus* vagy ha úgy tetszik *satyricus* és teljesen a modern zsenik találmánya. Így például — „a kürtössándorok“, akár csak — az ősmasztodonok. Nemde, asszonyom?

— Nono, nem éppen magára céloztam, — mentegetődött ő nagysága. — Bár megvallom, — tette hozzá némi ajkbiggyesztéssel — a „Dacos lelkek“ után (ez volt az első darabom) a „Víg cimborák . . .“

— Na, nem éppen *utána* — vetettem közbe.

— C'est ça! — tromfolt vissza ő nagysága. — Éppen ez az, hogy nem éppen *utána*.

— Nagyságos asszonyom, látta a „Víg cimborák“-at?

— Eppen most olvastam róla a kritikákat.

— Persze, az Uj Magyarorszában és a Modern Revueben?

— Igen. Onnan tudom, hogy maga tulajdonképpen egyik régi önképzőköri kísérletet adatta most elő.

— Más lapokban is olvasta ezt, asszonyom?

— A copfos lapokat egyáltalában nem szoktam olvasni.

— És a regényemet is méltóztatik ismerni?

— Hogyne, a „Büszke rózsá“-t. Hiszen valamikor az imádságos könyvem volt. A hősnőt rólam mintázta. Maga mondta ezt, akkor. Hja, az regény volt, kedves barátom, az siker volt! Méltó a „Dacos lelkek“ írójához. De azóta . . .

— Az már régen volt — mondtam minden rosszindulatú célzás nélkül.

— Hja, bizony, kedves Kürtös, — pattant vissza szúrós gúnnyal a kis menyecske — tíz esztendő nagy idő. Különösen egy író karrierjében. Az alatt be is rozsdásodhatik a tolla, el is száradhat a tehetsége . . .

— Pardon, — jegyeztem meg engesztelő hangon — csak azt akartam mondani, hogy nem a „Büszke rózsá“-t értettem. A legújabb regényem után voltam bátor érdeklődni. Körülbelül egy hónapja, hogy megjelent. Címe: „Judit házassága.“

— U-úgy, — mondta látható meglepetéssel — ezt nem ismerem. Az Uj Magyarország és a Revue, ha jól emlékszem, erről nem emlékezett meg.

— Nem is fog megemlékezni, — biztosítottam ő nagyságát, mire ő egy hirtelen gondolattal kioltotta cigarettyét a desszert-tányéron, kapta a retiküljét és búcsúzott.

— Majd holnap folytassuk. Most jut eszembe, még ma be kell fejeznem egy cikket a Revuemnek, hogy reggel elküldhessem — mondta bizonyos fensőbbbséggel és mialatt kezét fogott velem, megint észrevettem, hogy nem nézett a szemembe, ellenben ismét a lábam felé vetett valami különös pillantást. Jó szerencse, hogy az asztalkendőm éppen leesett és mintegy vért gyanánt borult a lábam fejére, különben azt hiszem, föl kellett volna szisszennem. Olyan volt ez a pillantás.

A dolog most már szeget ütött a fejembe.

Ha szanatóriumra egyelőre még nem is ítéltém a bájos teremtetést, azt máris elhatároztam, hogy lehetőleg kerülni fogom. Elvégre én most pihenni jöttem a vadon természet ölére, nem pedig azért, hogy itt irodalmi párviadalra keljek, ha még oly bájos és kedves ellenféllel is, mint madame Bovary, aki, úgy látszik, valósággal az Akhilles-sarkamat keresi, azért vet olyan különös pillantásokat a lábam felé.

II.

A szállóban még este intézkedtem, hogy reggel hat órakor keltsenek föl.

Az volt a szándékom, hogy jó korán, mielőtt Bovaryné ébredne, nekivágok a rengetegnek,

künn fogok ebédelni és vacsorázni valamelyik túristaházban és csak késő éjjel térek vissza.

A háziszolga pont hat órakor föl is kopogtatott és rémült arccal jelentette, hogy a cipőim az éjjel eltűntek. Ő még az este kitisztogatta és visszarakta az ajtó elé a lábbelit, erre leteszi a nagy esküt, viszont, ha keréketörök, sem tud bővebb felvilágosítást adni a cipők rejtélyes eltűnéséről.

Kissé kellemetlenül érintett a dolog, mert a nagy sietségben elfeledtem másik cipőt is csomagolni és csak ez az egyetlen pár lábbeli volt velem. Még papucsom se volt, arról is megfeledkeztem.

Felcsengettük a portást, az is csak a fejét csóválta. Ő nem tud semmit, nem látott senkit. A szállóba egy teremtett lélek már be nem jött utánam az éjjel! Mindössze is csak egy szállóvendég van rajtam kívül a „Gyopárszálló“-ban, a 6-os számban, az a nagysága, az írónő.

— Van-e valami cipész a fürdőtelepen? — kérdeztem meghökkenve a gnndolattól, hogy madame Bovary egy fedél alatt lakik velem.

— Van, kiremalássan, a Zatopcsik Vencel, — mondta a szintén Szvatopluk nemzetségéből való háziszolga — hanem az már hazamente Podolinba. Éppen tegnap becsukta a boltot és hazamente.

Na, szépen vagyunk. Mehetünk cipőért Podolinba . . .

A portás ezalatt felverte a szobaleányt is. Az talán tud valamit a rejtélyes dologról. Az éjjel becsengette őt a 6-os nagysága és itt ment el az ajtó előtt.

Az álmosképű „cipszerin“ majd hanyatvágódott ijedtében, mikor megtudta, miről van szó. Csak négy szem közt volt hajlandó velem a cipőkérdésről tárgyalni. Betuszkoltam a szobámba.

— A nagyságos úr cipője, — súgta ott félig ijedten, félig szinte komikus fontoskodással — a 6-os nagyságánál van.

Első pillanatban meghökkenve kérdeztem magamtól, csakugyan a Gyopár-szállóban vagyok-e, vagy valamelyik ideggyógyító szanatóriumban?

— És hogy kerül az én cipőn a 6-os nagysághoz? — kérdeztem azután a leányt.

— Én vittem be, kezit csókolom, — suttogta tovább a leányzó.

— Elment a jobbik esze? — kiáltottam komoran.

— Nem a', kérem, hanem az a nagysága csakugyan egy kicsit olyan kapricos, — mondta a leány és apró húsos újjaival jelentőségteljesen végigzongorázott a kócos frizuráján. — Hát úgy volt kérem, hogy az este becsöngetett a 6-os nagysága, jó borralalót adott és azt mondta, hogy ha a nagyságos úr hazajön és kiteszi a cipőjét, hát ügyesen csenjem el az ajtó elől és vigyem be hozzá. És csakugyan be is vittem a cipőket, de a nagysága akkor már írt — ő mindig ír, tetszik tudni, ha itthon van és olyankor nem lehet vele beszélni — és azt mondta, hogy most ne háborgassam, erre én letettem és otthagytam a cipőket, azután elaludtam és valószínűleg a nagysága is elaludt, mert többet nem csöngetett és így a cipők ott maradtak.

— És mit akar ő nagysága az én cipőimmal?

— Azt én nem tudom, kezét csókolom, hanem alighanem ki akarja őket főzni. Mert tetszik tudni, minálunk otthon az a babona, hogy ha valamelyik fehérnép nagyon bolondul egy férfi után, hát csak lopja el a csizmáját, vágjon ki a talpából egy darabot, akkorát, mint egy susztertallér, de a bal talpából, mivelhogy ott van a szíve, azt főzze ki Luca napján éjjel tizenkét órakor és igya meg a levét és akkor az a férfi valóban szerelmes lesz bele és mindig utána koptatja a csizmáját és karácsonyra meg is kéri a kezét . . . Hát én azt gondolom, kezét csókolom, hogy a 6-os nagysága is szerelmes a nagyságos úrba és ezért akarja kifőzni a cipőjét. Különben majd felcsöngetem a nagyságát és áthozom . . .

— Nem, a világért sem! — tiltakoztam élénken és borraivalót nyomtam én is a leányzó markába. — Onagyságát nem szabad zavarni. Ha ő csengetne, akkor se menjen be hozzá, míg én itt vagyok!

Szerencsémre a jólelkű portás ezalatt szívesen felajánlotta kölcsön az ünneplő lábbelijét, amit én rögtön örökáron megvettem, gyorsan fölcibáltam a lábamra s bár rettenetesen meggyötörte a tyukszemeimet, le sem vettem, csak este, itthon. Mert azt talán mondanom sem kell, hogy haladék nélkül hazautaztam.

* * *

Harmadnap azután egy csomagot kaptam a következő levél kíséretében:

„Kedves Kürtös!

Itt küldöm a cipőit, bocsánat a kis kellemetlenségért.

Talán észre is vette, hogy együttlacsorázásunk alatt a kelleténél kissé több figyelmet fordítottam cipőjére. Mert az Új Magyarországon és a Revueben folyton azt olvastam, hogy maga is a maradi „cugoscipős“ írók közé züllött alá. Ezért is kezeltem úgy magát, ahogyan kezeltem. És ezért nem ismerem az utóbbi műveit s őszintén szólva — nem is voltam rájuk kíváncsi. Mert egy olyan író, aki még ma, a repülőgépek korában is ősapáink divatja szerint öltözködik, az én megérzésem szerint nem lehet tehetség. Az nem alkothat olyant, amire a modern, differenciált lelkű ember kíváncsi lehetne! — Kísérleteim azonban ott a vacsora alatt nem sikerültek teljesen, ezért lopattam el a szobaleánnyal a cipőit, amelyek, — mint örvendetes meglepetéssel, sőt az örömtől valósággal lesújtottan konstatáltam — a legelegánsabb modern lábművek, aminőket csak valaha férfilábon láttam. Most már viszont azon csodálkozom, hogy ezekkel a valódi kis műrekekkel indult Tátrába, holott ezek egyenesen az Iparművészeti Múzeumba, vagy legalább is a párisi boulevardra kíváncznak. Hiszen ezek valóságos oscarwildei cipők! Ezek a lendületes vonalak a szabásban . . . ezek az ultraviolába játszó színfoltok . . . Valósággal szerelmes lettem a cipőjébe, uram és nem tudtam tőle megválni . . . Most is csak a viszontlátás reményével válok meg tőle . . . Aki ilyen cipő-

ket hord, az, uram, mégis csak tehetség, több — zseni! Az Uj Magyarország és Modern Revue igazmondásában végképp megrendült hittel kijelentem magának, hogy most már a többi műveire is kíváncsi vagyok. A mai postán megrendelem az összes munkáit és mihelyst Budapestre kerülök, a „Víg cimborák“-at is megnézem. Akkor magához is bekopogtatok majd és remélem, ezután jobban meg fogjuk majd érteni egymást. Kartársi üdvözzel: Madame Bovary.“

* * *

Madame Bovary nemsokára csakugyan bekopogtatott hozzám. Én azonban, talán udvariatlanul, de határozottan letagadtattam otthonlétemet. Az egész furcsa históriából pedig megtanultam (hiába, a jó író is holtig tanul!), hogy valamint a bibliai Sámsonnak a hajában volt az ereje, azonképpen a *hipermodern* írónak — a cipőjében van a tehetősége.

A kisújvári legenda.

A már nyárutóra várt (s jaj, de várva-várt) ki-nevezés a közbecsapott kormányválság miatt, kissé megkésett és nedves, nyirkos ködök ereszkedtek már a földre, mikor Veér Ella egy szeles, didergető, késő őszi estén megérkezett a mamájával együtt új állomáshelyére, Kisújvárra.

Ez a Kisújvár régebben aféle mezővároska volt és a bennszülöttek ma is bizonyos, őseiktől örökölt büszkeséggel városiaknak tartják magukat, noha ma már bizony csak a kevésbé mutatós nagyközség cím dukál Kisújvárnak. Igaz, hogy mint ilyen már azután a rangosabbak között büszkélkedhetik, mivelhogy van neki külön körjegyzősége, körorvosa, patikája, sőt gyára is van, kérem, szikvízgyára. Van továbbá a községháza előtt, (amit a bennszülöttek persze csökönyösen ma is „város-házá“-nak neveznek), az úgymondott Főtéren, három természetes utcai lámpája, amelyre különösen büszkék a kisújvári polgárok és amelyet nevezetes alkalmakkor (mint teszem azt a kisasszony napi búcsú vagy a követválasztás) meg is szoktak gyűjtani.

Mindeme jeles intézményeken kívül óvodája is van Kisújvárnak, amit népszerű és becéző néven csak „a mi dedónk“-nak neveznek. És bár puritánul egyszerű és tiszteletreméltóan komoly külsejéről éppen nem gondolná az ember, határozottan ez a dedó a legnagyobb nevezetessége, mondhatnók szenzációs híressége a községnek. Főképpen ama bájos és csintalan legenda révén, mely a dedó alacsony kis tölgyfakapujához fűződik és amelyet különösen Gedő Gedeon tiszteletes uram, mellesleg a dedó lelki gondozója, hirdet állhatatos következetességgel. Sőt némely fürgébb forgású nyelvek szerint: egyenesen maga Gedeon bátyánk találta volna ki ezt a legendát és — egyéb dolga a hét hat napján nem igen akadván — ő maga is szövögetné, kissé már öregesen reszkető kezével, de örökké fiatalos lelkével, ennek a legendának finom, aranyhímes szárait... No, de persze, ezt nem lehet készpénznek venni, faluhelyen sok mindent összeplettykáznak az emberek.

A dedó legendás kiskapuja szintén a Fötérre nyílik és a fentemlített zegernyés őszi estén (Kisújvárt bizony fiók-éjszakának is beillett már) alig egy jó gyermekdobásnyira a kaputól püfölte, csépelte fáradságtól gőzölgő gebéit az a rezes orrú furmányos ember, aki Ellát a mamájával és a kis cókókjával a legközelebbi vasútállomásra (jó háromórás úton) odazötyögtette valami dilizsánsz-korbelt ütött-kopott batáron.

A „városi világító művek“ persze nem működtek (nincs ma se búcsú, se követválasztás), a hold

még kevésbé, ellenben annál serényebben működött a vadul süvítő, metszően hideg őszi szél. A vén batár, tengelyig a sárban, keservesen nyikorogott... A kozákforma kocsis borízú hangon kiabált bele a bakról az ijesztően süket falusi éjszakába:

— Hajhó, emberek!... Merre van itt az óvoda, vagy micsoda... vagy a vendéglő? ... Gyüte, ne! — és elkeseredetten csépelte tovább nyomorult gebéit, maga se tudta merre, hová?

A kérdésekre csak a sivítő szél felelt. Emberi teremtés nem akadt az utcán.

Végre egy pillanatra — kíváncsiságból-e vagy könyörületből — előbukkant a hold és a kocsis megpillantotta közvetlen közelben a templom sudár bádogtornyát. Arrafelé irányította lovait. A templommal szomszédos ház ablakából halvány világosság szüremlett ki, a ház kapuja jó vidéki szokás szerint, tárva-nyitva volt. A kocsis — se szó, se beszéd — egyenest behajtott az udvarra, leugrott a bakról és kinyitotta a batárajtót.

— Megérkeztünk? — kérdezte dideregve Ella.

— Meg! — bökte ki röviden a kocsis.

— De hát hol vagyunk... jó helyen vagyunk-e? — aggodalmaskodott a mama.

— Hun vagyunk, azt nem tudom, — morgott a kozák — de jobb helyen már nem igen lehetnénk, mert az Uristen szomszédságában vagyunk, mivelhogy ez itt a templom. Csak tessenek kiszállani, én egy tapodtat se megyek tovább!

Mire Ella s a félholtra fáradt, ijedt öregasszony kikászolódt az átázott Noé-bárkából, barátságos

világosság derengett körülök. A világosságot egy hatalmas, kalickaforma kézilámpás terjesztette, a lámpást pedig egy hórihorgas fiatalember tartotta a kezében. Ha a hölgyek tréfás kedvükben lettek volna, egy eleven falusi ívlámpát üdvözölhettek volna a lámpás emberben... De persze, hogy nem voltak tréfás kedvükben.

— Veér Ella vagyok, — mutatkozott be szepelve Ella — az új óvónő és az édesanyám... Hol vagyunk, kérem?

— Éppen jó helyen vannak nagysádék, kezüket csókolom, — szólt vidám és meleg, bizalomkeltő hangon a lámpás ember — tessenek csak besétálni, kérem alássan. A nevét is elhadarta hamarosan, de attól a hölgyek nem igen lettek okosabbak. Csak a „doktor“ szót értették belőle.

— Hajhé... Tóni bácsi! — kiáltott azután hátra az udvarba, ahonnan már akkor tipegett is előre nagy krákogva-köhécselve a Tóni bácsi, — szedje csak le a holmit a kocsiról és gondoskodjék a kocsisról meg a lovairól. Erre, kérem alássan, erre — fordult ismét a hölgyekhez — méltóztassanak csak utánam, ott benn egy kicsit barátságosabb... tyűh! de ku... kuruc idő van, kéremalássan...

És ment előre a lámpással, utána dideregve a két hölgy át a sáros udvaron, fel négy-öt kicsorbult, foghijjas téglalépcsőn, mely egy szintén sűrű folytonosság hiányokban szenvedő üvegverandára vezetett.

Odáig szinte automatikusan, minden gondolkodás nélkül, csak valami ősemberi ösztön által

hajtva mentek, amely ösztön a sötétségből a vilá-
gosság, a hidegből a meleg felé hajtva kényszeríti
az embert, a testi embert. A verandán azonban
már fölébredt és szóhoz jutott bennük a kultúr-
ember. Hirtelen megtorpantak és tanácstalanul
néztek egymásra:

— Hol is vagyunk hát tulajdonképpen? ...
Szabad-e, lehet-e, illik-e? ...

A fürge fiatal úr azonban nem igen engedte
szóhoz a hölgyek aggodalmát. Erősen kopogtatott
a verandáról nyíló nagy vaspántos, régiveretű
szárnyasajtón.

— Szabad, tessék, tessék! — hangzott belülről.

Egyszerűséggel ékes, hófehérre meszelt, nagy
boltíves szobába léptek. A fiatal cicerone bemu-
tatta a hölgyeket Gedő Gedeon tiszteletes úrnak
és mintha csak a föld nyelte volna el, hirtelen
eltűnt valahol a lámpásával.

— Bocsánat, uram, — rebegte elfogultan Ella —
hogyan ilyenkor... ilyen későn háborgatjuk... de
nem tehetünk róla... nem ismerjük a helyet, a
kocsisunk is járatlan itt és nincs senki ismerősünk...

— Ejnye, mordizomadta, hát már hogyan volna,
kedves hugám! — kezdte szelíd zsörtölődéssel az
ősz házigazda. — Hát én ki vagyok? Gedeon
bácsi vagyok, az öreg Gedeon bácsi! Így ni...
most már van egy ismerősük. Azután meg itt van
a Gida öcsém (ej, hova illant el az ipse?), külön-
ben az új körorvosunk, őt is most nevezték ki
hozzánk, nálam lakik, míg rendbehozzák a lakását.
Ot is ismerik már. Nohát ő a második ismerős,

a folytatása majd következik. Bizony értesíthettek volna az érkezésükről. Ambátor hiszen így is vártuk valamelyest, különösen a Gida öcsém... ő kiszimatolta valahonnan, hogy ma érkeznek. Azért is maradtunk fönn, gondoltuk, ha jönnek, a világság után úgylis ide kell jönniök, mert minálunk bizony ilyentájt már minden jólélek horkolva dícséri az Urat...

— Teljességgel nem ismertük a helyzetet, — folytatta a mentegetőzést Ella, míg Veérné a kályha mellé húzódva didergett — a Kisújvár nevet is csak a kinevezéséből olvastuk először, amely szintén meglepetésként ért bennünket. Én ugyanis tanítónői állásért folyamodtam, hanem, bár maga a tanácsos úr protezsált, meg is ígérte, de annyi volt az előjegyzett pályázó, hogy nem került rám a sor. Szerencsémre, vagy szerencsétlenségemre az óvónői oklevelemet is csatoltam és így történt...

— Mindenesetre a szerencséjére történt így, kedves leányom, — vette át a szót vigasztaló és kissé kenetes hangon Gedeon bácsi — majd meglátja, hogy a szerencséjére történt. Az Ur utai beláthatatlanok gyarló földi szemmel, de azokra, akik jók és hívek, végül is a boldogság hajléka vár... Nem baj, ha alacsony is ez a hajlék, az Ur fölmagasztalja a benne lakozókat, ha kik az ő ösvényin járnak... Majd megszokik köztünk, kedves leányom, — fordította azután vidámabbra a szót, — úgy megszokik, hogy el sem tudnók kergetni innen. Tudja-e, hogy az elődei közül egy sem ment el még idáig Kisújvárról! Ugy bizony, mind itt

maradtak... Legenda is van már a mi dedónk kapujáról...

— Oh, tiszteletes uram... kedves Gedeon bácsi,
— tétovázott Ella a megszólítással.

— Ugy-úgy, leányom, — biztatta atyáskodva az öreg úr — csak úgy: Gedeon bácsi... kedves Gedeon bácsi...

— Én már nem hiszek az ilyen legendákban, kedves Gedeon bácsi! — jelentette ki félre nem érthető hangsúlyozással Ella és fáradtan, lemondóan, amiben némi hideg büszkeség is volt, legyintett a kezével.

— No, no... hiszen csak úgy értettem, — magyarázkodott kissé szinte megzavarodva Gedeon bácsi — hogy a jövő évre mi is szervezünk egy tanítónői állást itt az iskolánkban.

— Oh, köszönjük a nagy jószágát szentatyám, — vette át most a szót a jó meleg kályha mellett már valamelyest magához tért Veérné — igazán érdemetlenek vagyunk rá és már is visszaélünk vele. Nem zavarjuk tovább. Ha lenne kegyes átkísértetni a leendő otthonunkba...

— Mindenesetre, — hangzott a szíves válasz — de majd csak vacsora után. Az óvoda különben is mindjárt itt van a szomszédban. Hé, Teréz, Terézia! — tapsolt be azután a szomszéd ebédlőszobába, ahol az öreg házvezetőné, a „Gida öcsém“ hathatós segédletével, ugyancsak serényen buzgólkodott már a nagy kerek diófaasztal körül. És a hófehér abroszon pár perc múlva ott gőzölgött a pompás illatos tea, amelyet nagyszerű, porhanyóra

kövesztett falusi sonka és frissen sütött puha rozskenyér mosolygott körül.

Vacsora után, amit ugyancsak szívesen fogadtak a szegény fáradt, ázott-fázott jövevények, minden tiltakozásuk ellenére is, maga a szeretetreméltó házigazda vezette át vendégeit az új otthonukba.

A nagy lámpást most az öreg Tóni vitte, mert Gida öcsémet vacsora közben megint hirtelen „elnyelte a föld“ . . . Előbb azonban majdnem hogy ő nyelte el tágranyitott és különösen meleg fényben csillogó szemével a jóízűen falatozó és lassan-lassan egészen nekividult Ellát, akinek érdekes bágyadt szépsége úgy nyílt ki fokról-fokra ott az egyszerű falusi paplakban, mint valami messze földről idegenbe szakadt exotikus virág kelyhe a melegházban . . .

A szél kissé alábbhagyott, annál sűrűbben szemetelt a didergető őszi köd. Állig gombolkozva, szokatlan némasággal botorkált a falusi éjszakában a különös éjjeli karaván. És a jámbor tiszteltes nem is sejtette, micsoda büszke, hajdan négyfogatos úri világ nyomorult számkivetettjei gyalognak, csetlenek-botlanak utána ott a falusi utca cupogós sarában . . . De nekik már minden mind egy volt. Még örültek titkon ennek a sötét, zordon embertelen éjszakának, legalább nem látja őket a vidéki helyeken mindig zsákmányra sandító kíváncsiság és az örökké éhes, tátottszájú, ragadozófogú pletyka . . .

Szerencsére a dedó csakugyan mindjárt ott volt a szomszédságban.

Alacsony, szinte a földön gubbaszkodó, szalmatetőűs épület, alig különb más falusi parasztházaknál (de az új, modern épületünk terve már készen van a miniszteriumban, öt év óta — mondta biztatólag még a vacsora alatt Gedeon bácsi), legfeljebb annyival volt különb, hogy a fala szép fehéren mosolygott és az utcától kőfal zárta el az eperfás udvarát, melyre azon a bizonyos kis tölgyfakapun keresztül lehetett jutni.

Az öreg Tóni nagyot rúgott csizmájával a kapun, mire az keserves nyikorgással kitárult. Gedeon bácsi, ismervén a járást, nagy óvatosan bekúszott előre, hogy besegítse a hölgyeket. A természetes Veérné (régii szebb idők gúnyjául a termete megmaradt szegénynek) ugyancsak nagy ügygyel-bajjal tudott bekászolódni, a sugártermetű Ella pedig úgy belekoppintotta fejét a felső kapufába, hogy fájdalmasan fölszisszent utána.

— Szép kis legendás kapu! — gondolták mindketten, de a szót Gedeon bácsi vette át tőlük.

— Sebaj, hugocskám! — mondta nevetve — megesett ez a többivel is... ezzel a koppanással kezdődik a legenda...

És vezette a hölgyeket egy szűk kis téglajárón a lakásukba, mely az udvar hátsó részén volt, egy különálló kis épületben. Két szerény szobácska és egy konyha, mely az előszobát is helyettesítette.

A szobában kellemes meglepetés várta Elláékat, akik valami rettenetes hideg és nyirkos barlangra voltak elkészülve. A természetes zöld cserépkályhában vigan ropogott a jó bükkfa-tűz és a másik, kisebb

szobából is erős kályhacsörömpölés hallatszott, jeléül annak, hogy ott is sürgölődik valami titkos kéz a meleg-gerjesztés irányában. A holmijuk, bőröndjeik, skatulyáik szinte katonás rendbe sorakoztatva várták már őket s az ablakból néhány cserép halványpiros muskátlivirág mosolygott bele üdén, kedvesen a kis szoba egyszerű fehérségébe. Veérné itt is mindjárt a kályha mellé gubbaszkodott, míg Ella tekintete a virágokon akadt meg legelőször.

— Ezek is a legendába tartoznak, Gedeon bácsi? — kérdezte Ella most már egészen nekividultan.

— Igen, igen! — kapta el hirtelen a kedves ötletet Gedeon bácsi. Ugy-e, hogy mégis csak kíváncsiak vagyunk arra a legendára? . . . Elmondjam, ne mondjam? . . . Nem mondom el.

— Mondja el, Gedeon bácsi! — kíváncsiskodott Ella.

Ahá! ébred már Éva leánya ebben a kis fagyos szentben, — állapította meg magában Gedeon bácsi és elmondta a legendát Ellának, ugyanazzal a csintalan mosollyal a deres bajusza alatt, amivel már a három előbbi dedós kisasszonynak is elmondta.

— Nos hát, — kezdte — azt mondja az a legenda, hogy aki dedós kisasszonyka ezen a mi kis kapunkon beteszi a lábacskaáját, azt mind egyenesen a boldogság révébe vezetik ki rajta nemsokára. Mert ez ama „szoros kapu és keskeny út“, amelyről Máté evangélista szólt vala s amely az életre és a boldogságra viszen . . . Így történt ez idáig mind a három kisasszonyunkkal. Mikor először belépett,

mind belekoppintotta a fejcskáját az alacsony kapufába, de sohasem lett baja abból, mert hamarosan mirtuszkoszorú került a fejcskére, az pedig világkezdeté óta legjobb medicina mindenféle leánybetegség ellen... Ugy bizony, kis hugocskám. Az első kisasszonyunk fejére az intézőnk tette a mirtuszkoszorút, a másodikéra a jegyzőnk, a harmadikéra a patikusunk és... ma eddig tart a legenda, majd holnap folytatódik — végezte jószágos mosollyal és betapsolt a másik kis szobába. — Hé, fráter, készen vagy-e már? Kívánjunk nyugodalmat jóccakát a hölgyeknek és szép álmokat.

— Igenis kéremalásson! — hangzott onnan belülről s a kályhakoromtól maszatos képpel megjelent a küszöbön a Gida öcsém.

Nem is merte búcsúra nyújtani a kormos kezét, csak meghajolt a hölgyek előtt, de Ella utána nyúlt s a finom fehér kis kezével hálásan, melegen szorította meg azt a maszatos kezét. Aminek az lett a végzetes következménye, hogy a maszatos kéz horihorgas gazdája mind a két lábát belül feledte a küszöbön, mikor már a feje kívül volt a küszöbön s e feledékenységnek bizony az Ella egyik kalapskatulyája lett az áldozata.

— Sebaj, Gida öcsém, a többivel is megesett az ilyesmi, az intézővel is, a jegyzővel is, a patikussal nemkülönben, — mondta elégedetten Gedeon bácsi és csendes, szelíd mosollyal tipegett Gida öcsémnel kifelé a nedves, zegernyés őszi éjszakába.

... És így indult vala teljesedésnek negyedízben is a kisújvári legenda.

Apostolok a villamoson.

Ködös, sáros, lucskosan didergetős korareggel. Az ember hamarosan azt hihetné, valamilyik londoni street-en van. De amint kissé körülnézünk a szomorúan, fáradtan, szinte haragosan hunyorgató, meg-megcsöknyösödő villamoskocsiban és egy futó pillantást vetünk a benne szorongó közönségre (főképp, ha jártunk már túl a négy folyam és hármás bérc határán is hasonló alkalmatosságon), nyomban tisztába jövünk azzal, hogy bizony csak a pesti körúton vagyunk, vagy — ahogyan a kalauz nyavalyatörős pesti magyarsággal jelzi — *körúton*.

Ha semmi egyebet nem látnánk is (aminthogy ezúttal nem is igen látunk egyebet a vágni való köd miatt), ez a közönség itt a kocsiban már maga is föltétlenül biztos helyhatározó. A pesti utcalélek bűvárai derítsék ki e különös jelenség mélyebben rejtőzködő gyökereit, bizonyos azonban, hogy sehol a világon másutt nem lehet látni a nyilvános közlekedési alkalmatosságokon ilyen komoly, sőt komor és mogorva, egymásra és ön-

magukra szinte mérges közönséget, mint itt ebben a mi szeretett és egyébként elég derűs külső ábrázatú és könnyűvérű fővárosunkban. Mindenki úgy néz itt a szomszédjára, a vizavijára (egyik-másik még önmagára is), mintha legalább is az apja gyilkosát látná benne...

Különösen így a kora (már t. i. pesti értelemben) reggeli órákban.

Talán azért van ez, mert ilyenkor mindenki a napi munkájára indul, a robotra, az igába...

Ebből az következnek, — ha azt a bizonyos gyökeret akarnók keresni — hogy egy kicsit nem szeretünk dolgozni. Node, ez a gyökérkeresés már ama fentisztelt bűvár urak hatáskörébe tartozik. Mink ezúttal csak azt akarjuk jelezni, hogy az a villamos, amelyről szólunk, szintén ilyen zord és mogorva népséggel van tele.

Csend.

Mindenki a bundájába és hallgatásba burkolózva ül a helyén. Csak egy hegyes, fénylően fekete szakállas úr társalog kissé idegesen — önmagával. Vegyesen, szaggatott, rövid szavakban és számokban beszél, mint valami siffrírozott telegramm. Néha gesztikulál is hozzá, míg egyszerre hirtelen, szinte megriadtan fölugorva (valahol a börze irányában járunk) leszáll a kocsiról.

A koci bokafofocató zökkenéssel tovább indul. Komor csendjét most már csak két fiatalos, még kissé éretlen hang zavarja. Egy fiatal ember és egy leány ül egymással szemközt, azok beszélgetnek.

A kocsi legbelső sarkában ülnek, ami arra vall, hogy az elsők között szálltak föl, még valahol a külső perifériákon, közel az indulási helyhez. Kissé gyűröttek, álmosak. Különösen a leány. Urias, bár némileg vedlett a ruhájuk, a leányé még talán inkább, mint a fiúé. Mindeniknél viaszosvászon-csomag van. A viaszos vászon is elkopott már a sok használattól, a sarkoknál fölfeslett s ott különböző vastagságú könyvek és füzetek kandikálnak ki a csomagból. A fiú ezenkívül valami folyóirat-félét tart a kezében, melynek födelén kissé kiabáló rajzú betűkkel ez a cím büszkélkedik:

„Uj Kultúra“.

A fiú mutatja a füzetet a leánynak és kérdi:

— Olvasta már?

— Nem, mondja a leány, megnézve a füzet külső lapját. — Ez a legújabb szám. Ezt még nem olvastam. Én, sajnos, mindig csak későbbben jutok hozzá, mikor már a következő szám is megjelent. Akkor ugyanis elhozza a kávéházból a Marcsa kisasszony, aki ott fölíronő és nálunk lakik egy barátnőjével a benyilóban, de azért igen tisztességes és intelligens nő, az apja néptanító volt Kajászóbükkön és ő is nagyon szeret olvasni.

— Hm és éppen az Uj Kultúrát olvassa a Marcsa kisasszony? — veti közbe kissé hitetlenül a fiú.

— Azt is, — mondja a leány — de ő inkább a divatlapot szereti. Hanem engem nagyon érdekel az Uj Kultúra. Meg is venném, hogy előbb jussak hozzá, de nagyon drága. Egy korona — az sok.

— Sok — hagyja rá a fiú. — Én odaadnám ezt kölcsön, de mi is mutyiba vettük hárman. Én meg a két lakótársam. Azután sorsot vetünk és olyan sorrendben olvassuk. Most én rajtam a sor, de reggelre ki kell olvasnom. Azért hozom ide is magammal.

— Van benne megint valami érdekes? — kérdi a leány.

— Van — feleli meggyőződéssel a fiú. — Mindjárt az első cikke nagyon érdekes. Ezt már elolvastam.

— Miről szól az a cikk, mi a címe? — érdeklődik a leány.

— Címe: „A kultúra felé.“ És röviden az a tartalma, hogy hiába jöttünk mi ki — a krónikák és történetírók szerint — ezelőtt ezer esztendővel Ázsiából, azért féllábbal még mindig Ázsiában vagyunk. A legsötétebb Ázsiában. Ami tudniillik a kultúrát illeti. Legalább ötszáz évvel el vagyunk maradva a nyugoteurópai kultúrától. (És ezt példakkal is illusztrálja a cikk.) Hanem ez így tovább nem maradhat! Végre is meg kell mozdulnunk. Le kell szállnunk a nemzeti hiúság cafrangos gebéjéről és el kell indulnunk a modern haladás gőz- és villámkerékén a világmegváltó kultúra felé!... Nos, mit szól hozzá?

— Kissé túlzottnak találom, de van benne valami. Haladnunk kell a kultúra felé — ez igaz.

— De mennyire igaz. És ennek így kell lenni.

— Így, így!

— És így is lesz. Boldogok lehetünk, hogy mi

is ebben a korban születünk, amely kitűzte az új honfoglalás zászlaját. Mert erről van itt szó, kérem... És büszkék, hogy mi is katonái lehetünk ennek az új hódító hadjáratnak, melynek zászlajára ez van írva: „Kultúrát a népnek!”

— Ugy van. Főképpen a népnek! — visszhangozza lelkesen a leány és halvány, gyűrött arcán egyszerre kigyúlnak a rajongás rózsái, amilyenek csak egy, nemes eszme-magvakkal televetett női szív áldott talajából sarjadhathatnak elő... Álmos szemében eleven lángok lobbannak, hangja is melegebben csendül. — Látta, Kardos úr, én is így gondolkozom. Engem is ez a gyönyörű, nagy eszme hevít. Ez ad erőt nekem, ha olykor elfáradok, megcsüggedek. Mert, nem tagadom, néha elfog a kétség, a gyengeség, a gyávaság. És sokszor úgy érzem, nem bírom tovább és hogy nem is érdemes küzködni, vergődni itt, ebben a hideg, cinikus és minden nemesebb tartalom nélkül szükkülő világban... Sokszor megreszket és megroppan a lelkem a rettenetes teher alatt, amit az élet kegyetlen, durva kézzel rám dobott... Az én gyöngé vállamra... Hiszen maga megért engem, Kardos. Maga tudja, ismeri a helyzetemet valahogy. Egyet-mást már elmondtam magának. De az még semmi... Most is, nézze, az éjjel egy szemhunyaszt sem aludtam. A szegény anyám ágya mellett virrasztottam hajnalig. Azután tanultam, a föladataimat készítettem.

— Megint beteg a mamája? — kérdi meleg részvétellel a fiú.

— Nem is gyógyul az már meg soha, — legyint lemondón a leány. — Oda van a szíve... egészen oda van... Az este, mikor hazamentem, ismét félholtan hozták fel a trafikból. Szerencse, hogy ott volt mellette a Marcsa kisasszony, aki egy áldott jó teremtés. Most is ő van a trafikban, mert szabad délelőttje van. Az anyám nem bírja már... Azt akarja, szegény, hogy én vegyem át tőle a trafikot, mert az mégis biztos kenyér, ha sovány is. O neki már mindegy... Hanem a két kis testvéremért tegyem meg... Mi lesz azokból?... Hiszen igaza van. De mikor én egészen másképp gondoltam. Mi lesz akkor velem? Abban kell hagynom a pályámat... Ki kell tépnem a lelkemből azt a gyönyörű álmot, hogy én is egyik katonája lehessen annak a hódító hadjáratnak, mint maga mondja, Kardos.

— Nono, Teréz, nem kell mindjárt kétségbe-esni.

— Én azt már, lássa, olyan szépen elgondoltam, kiterveltem magamban. Jövőre elvégzem a preparandiát. Valahol csak kapok majd állást. Valami kis faluban, az Isten háta mögött. Annál jobb, mennél messzebb, mennél elhagyatottabb, szegényebb helyen. Hiszen ott vár ránk a legszebb, legnemesebb misszió. A népet tanítani. Leszállni hozzá. Kiemelni a sötétségből, a tudatlanságból, részeltetni a kultúra áldásaiban... Ez az igazi apostoli munka!

— Ez, ez, Teréz... Az én álmom is ez!

— Azután, ha Isten segít, magamhoz veszem az

anyámat, a kis testvéreimet. Igaz, hogy a fizetés kevés...

— Mindenre van nálunk pénz, csak erre nincs, kultúrára. A kard és az ágyú hadseregére kell a pénz. A kultúra katonái hadd éhezzenek.

— Valahogy azért csak megélünk, falun olcsóbb az élet.

— Egyesíteni kellene két fizetést. Így már valahogyan ki lehetne jönni. Erre nem gondolt még, Teréz?

— Hogyan?

— Ugy értem, — hebeg kissé zavarodottan a fiú — hogy vannak olyan helyek, ahol két állás van... tanító és tanítónő... Ilyenre kellene pályázni... Azután, igen... a férj a tanító, a feleség a tanítónő... szóval a tanító és a tanítónő férj és feleség... Én így gondolom... én is jövőre végzek, Teréz...

— Hopp! — kiált fel egyszerre gyengén elpirulva a leány. — At kell szállnunk!

Felállnak és igyekeznek a zsúfolt kocsiból kifelé.

A perronon egy bokor bekecses, tarisznyás munkásember szorong. Meglátszik rajtuk, hogy faluról jöttek (talán éppen abból az istenháta mögöttiből), de már egészen otthoniasan érzik itt magukat. Nyugodtan szalonnáznak, pipáznak és köpködnek. A kocsiról lefelé igyekvőknek csak immel-ámmal engednek utat.

A fiú a könyökével nyit magának rést a bekecses között, a leány utána furakodik, de a tolon-

gásban kisodródik kezéből a csomag. A lazán, sebtiben összekötött viaszos vászon kibomlik s a könyvek szanaszét hullanak belőle a perronra, a hágcsókra, a földre...

— Pardon, pardon! — mondja a fiú és a könyvek után hajol, a leány hasonlóképpen.

A kalauz egy darabig flegmatikusan nézi őket, azután kezét a csöngető-szíz felé nyújtva mondja:

— Sietni, kérem, sietni. Nem állhatunk itt délig!

Mikor nagynehezen összeszedik a sáros könyveket, a kalauz keményen megrántja a szíjat.

— Ezek mindig olvasnak... Még itt a villamon is olvasnak, — mondja méltatlankodva és bizonyos hivatalos szigorral a bekecses emberek felé fordulva, nyilván némi respektuskeltés okáért.

— Hát ezöknek nincs ögyéb dóguk! — dobja vissza a szót kurtán az egyik bekecses és hegyeset sercint a távozók után.

A két kopott apostol törölgeti a könyvekről a sarat és a bokáig érő csatákban dideregve megy tovább előre. A kultúra felé...

Megmondta Péterke.

Tömös Andor piros életkedvvel és a hosszabb ideig vidéken élő ember széles gesztusaival ölelte viszont egykori jogász cimboráját, Tibádi Pétert, mikor egy szép napon egészen váratlanul beállított Tibádiék budapesti lakásába. Tömöst és Tibádit az egyetemen szinte elválaszthatlan Castor és Pollux-hűségű barátság fűzte össze, de azután messze elkanyarodott egymástól a két fiatal jogász életútja. Azaz, csak a kissé nehézkesebb Tömösé kanyarodott le valamelyik hegymögi járásbíróságra, ahol börtüszös és pajeszos polgártársaink számára mérte nagybuzgón a törvényt és igazságot, míg a fürgébb és élelmesebb Tibádi hamarosan beházasodott egyik előkelő fővárosi ügyvéd irodájába — cum jure successionis.

Eleintén, míg Tibádi meg nem nősült, még váltottak néhány szűkszavú levelet, de azután évenként át jóformán azt sem tudták egymásról: élnek-e, halnak-e? Korántsem a barátság elmúlása volt ez, csak afféle kis önkéntelen lelki abstinencia. Sok ember a barátsággal is úgy van, mint a ked-

venc ételével, amit egyideig nagyon is mohón élvezett. Egyszerre csak azt érzi, hogy túltellett vele, egyidőre abbahagyja az élvezését, hogy azután alkalmas időben megint annál jobban essék.

Ez az idő, ami Tömös és Tibádi barátságát illeti, akkor következett el, mikor Tömöst sok keserves könyörgés, kilincselés után, egy szerencsés kormányváltozás alkalmával (Tömös apjának egykori iskolatársa lett az igazságügyminiszter) végre áthelyezték a hegymői állomásra Budapestre. Főképpen Tömös érezte ekkor elérkezettnek az időt a régi barátság felmelegítésére s amint felköltözött a fővárosba, első dolga volt, hogy Tibádit meglátogassa. Ő különben úgy másod-harmadkézből (majd később közelebről is kiderül, hogy honnan) tudott is már egyetmást Tibádiról, főként a családi viszonyairól, mert különösen ezek után érdeklődött, puhatolódzott az utóbbi időben valami okból. (Az is ki fog alább derülni: mi okból?) Tudta, hogy Tibádinak apósa után, aki másfél éve hunyt el, pompásan jövedelmező ügyvédi irodája van és szép fiatal felesége, akivel — így szólt az értesülése — boldog családi életet él.

Tibádi kevéssel azelőtt érkezett haza az irodájából, szokása szerint egyenesen a gyermekszobába ment, ahol kis fiacskájával, Péterkével, kezdett hancúrozni, míg Tibádiné, aki valami bevásárló útra készült, a toalett-szobában foglalatostkodott.

A szobaleány átvevén Tömös névjegyt, a szalonba akarta őt betessékelni. Tömös azonban a félig nyitott ajtón át megpillantotta Tibádit, min-

den további teketória nélkül benyitott hozzá a gyermekszobába és amúgy vidékiesen úgy összevissza ölelte a rég látott cimborát, hogy a cingár Tibádinak szinte beléropogott a csontja . . . Az apa után a fia következett. Tömös felkapta a kissé riadtan apja mellé lapuló fiúcskát, mint valami öreg medve a bocsot és két cuppanós valódi „hegymögi“ csókot nyomott a Péterke pufók ábrázatára.

— Ejnye, de sikerült csemete . . . Gratulálok, pajtás! . . . Bolondulok a gyerekért, bolondulok! — mondta azután Tibádihoz fordulva mély, szívből dübörgő hangon és melegen szorongatta Tibádi kezét.

Péterke ezalatt megragadta a kedvező alkalmat, hirtelen kisurrant a különben „tilalmas“ előszobába, onnan kukintgatott vissza a csókos kedvű és nyilván jóindulatú jövevényre. Majd igen élénken és egyre türelmetlenebbül az iránt kezdett érdeklődni (a Borcsa szobalányhoz beszélt, de a bácsi is érthetett belőle), hogy:

— Mit hogyott a bátyi? . . . Mit hogyott a bácsi? . . .

És csak akkor hallgatott el, kissé megszeppenve, mikor a szobalány ama vélekedésének adott kifejezést, hogy a hátulsó lépcsőn alighanem a kéményseprő csoszog fölfelé . . .

Tibádi ezalatt bevezette Tömöst a dolgozó szobájába, szivarral kínálta meg és örömmel gratulált neki az áthelyeztetéséhez.

— Igazán örülök, Bandi pajtás, hogy végre el-

érted a célokat, — mondotta Tibádi, akinek eszébe jutott, hogy Tömös, míg leveleztek, minden levelét így végezte: „Hej, ha én valamikor a fővárosba kerülhetnék! . . . Ez volna életem egyetlen célja“ . . .

— Hát igaz . . . ami azt illeti, — mondta kissé vontatottan Tömös — az egyik célokat most már elértem . . .

Itt elhallgatott és szavak helyett kövér füstkarikákat eregetett a levegőbe, miközben becsületesen nyílt dióbarna szemével élénken pillogott Tibádi íróasztala felé, abba az irányba, ahol az asztal főekessége: Tibádiné bronzkeretbe foglalt arcképe mosolygott és szinte meleg derűt árasztott az egész szobára . . .

— Hm, úgy látszik, az én Bandi barátom „egyetlen célja“ időközben megszorodott — gondolta magában Tibádi és nógatni kezdte Tömöst: — No, csak halljuk azt a másikat is, mert úgy látom, másik célok is van.

— Van . . . De izé . . . nem tudom, kérlek . . . — rágta a szivarját izgatottan Tömös és körülkémlelt a szobában, mintha a falaknak azokat a bizonyos füleit kereste volna, amelyek a nehéztitkú emberekre szoktak leselkedni.

— Csak ki vele bátran! — biztatta tovább Tibádi, akit most már szintén izgatni kezdett a dolog. A feleségem a harmadik szobában van, nem hallja senki, amit mondasz. Tudod, hogy a régi hű barátod vagyok.

— Tudom, — csillant meg Tömös szeme az

őszinte baráti szó melegétől — éppen azért is jöttem hozzád . . . azért fordulok hozzád bizalommal . . . Hát tudod, úgy áll a dolog, hogy . . . izé . . .

— No, nyögd ki már, hogy szerelmes vagy! — vágott közbe nevetve Tibádi. — Látom az orrod hegyéről, a szemed pillogásáról . . . Ugy-e, eltaláltam?

— Eltaláltad, — felelte Tömös és apró verejtékgöngyök csillantak meg a homlokán — azaz, hogy nem egészen . . . A dolog tudniillik úgy áll . . . Még magam sem vagyok egészen tisztában és éppen azért jöttem hozzád . . .

— Tőlem akarod megtudni, hogy szerelmes vagy-e, avagy nem vagy szerelmes? — kedélyeskedett közbe Tibádi.

Tömös azonban rendületlen komolysággal folytatta:

— . . . Azért jöttem hozzád, hogy a te baráti tanácsodat kérjem. Mondom, magam sem vagyok még tisztában a dologgal. De egy bizonyos. Az, hogy ez így nem megy tovább . . . ezt tovább nem bírom . . . Ez, kérlek, nem élet . . . Most, itt nálad még világosabban látom, még keserűbben érzem . . . itt, ahol minden zugból a boldog családi élet meleg derűje sugárzik felém . . .

— Ahá! Helyben vagyunk már! — torlaszolta el a siralmak folyamát egy vidám megértő gesztussal Tibádi. — Szóval, kedves Bandi pajtás, megjött végre a jobbik eszed és amint mondani szokás, be akarsz te is állani a becsületes emberek sorába.

Ezt, látod, okosan teszed. Nem is neked való ez a rideg élet. Téged az Isten is jóra való családapának teremtett.

— Honnan tudod? — kérdezte Tömös, hogy a más szájából is megbizonyosodjék a saját titkos érzései valóságáról.

— Hm, megmondta Péterke — válaszolt féltréfásan, félkomolyan Tibádi. — Azzal mondta meg, hogy mikor az imént, neki vadidegenül, beléptél, nem menekült el ordítva előled, ahogyan ezt a legtöbb idegennel tenni szokta és a csókjaidért nem körmölt a szemedbe, sőt a második percben már olyan bizalmas barátjának tekintett, akitől neki ajándék is dukál. Szóval, mindjárt kiérezte belőled az igazi szeretet melegét. Az ilyen kis lurkónak hihetetlenül finom szimatja van e tekintetben. Aki hideg szívvel közeledik hozzá, az elől ordítva menekül . . .

— Az igaz, hogy én szeretem a gyermeket — mondta lelkesülten Tömös — bolondulok a gyerekért . . . és éppen azért . . .

— Éppen azért — vette át a szót Tibádi — az a te *másik* célod: egy takaros kis feleség, aki téged megajándékozzon ilyen pufókképű kis lurkóval, mint Péterke, mi? No, de ennek ugyan kár volt ilyen nagy feneket kerítened. Talán már ki is szemeltél valakit?

— Igen — vallotta be Tömös — és éppen róla akarok veled beszélni.

— Vajj' ki ő és merre van hazája? — kérdezte tréfás, szavaló hangon Tibádi.

— A sógornőd! — bökte ki elszántan Tömös és szinte megkönnyebbülten lélezett fel, mint akinek nagy kő esett le a szívéről.

— A só-ógor-nőm? . . . Kató? — kérdezte Tömösre csudálkozva és minden szótagot külön megnyomva Tibádi.

— Csudálkozol, úgy-e? — mondta Tömös. — Mindjárt megérted . . . Azt tudod, hogy Kata önegysága a kedves mamájával együtt tavaly a mi vidékünkön nyaralt, Málnafüreden. Nos hát, ott láttam meg önegységát.

— S meglátnod és megszeretned egy pillanat műve volt, mint ahogyan a költők mondják! — szavalta kissé ingerkedő pátozzsal Tibádi.

— Kérlek, kérlek, — tiltakozott Tömös ne fordítsuk tréfára az ügyet. A dolog, legalább ami engem illet, komoly, nagyon komoly. Én nem tudom, a költők mit mondanak, mert én csak egyszerű prózai albíró vagyok, de azt megvallom neked, hogy önegysága mindjárt megtetszett nekem, mikor Málnafüreden megláttam. Érdeklődni kezdtem — úgy par distance — utána és egyet-mást meg is tudtam róla. Nem sokat — bővebben firtatni nem is tartottam volna ildomosnak — jóformán csak annyit, hogy a te sógornőd. A többbit, gondoltam, majd megtudom tőled. Nos hát, most már azt hiszem, megértettél és azt is tudod, miért jöttem hozzád tulajdonképpen és mit instálok tőled.

— Hm, hm — vakarta a tarkóját fanyalogva Tibádi — értelek, Bandi pajtás, értelek. Az igazat

megvallva azonban, jobb szeretném, ha más valakitől igyekeznél megtudni azt, amire kíváncsi vagy, esetleg magától Katótól . . . Annyit azonban én is mondhatok, hogy a sógornőm szép leány, legalább sokan annak tartják, nekem persze, szebb a — nénye . . . Okos leány, tanítónői diplomája is van, ámbár nincs rászorulva, mert diploma nélkül is lesz mit aprítania a tejbe . . . Nos és . . . mit mondjak még?

— Mást, mást! — sürgetőzött Tömös. — Tőled egészen mást szeretnék tudni nem a diplomájáról, sem a pénzéről, valamit a szívéről . . .

A szomszéd szobából most, Tibádi nem kis megkönnyebbülésére, belépett útrakészen Tibádiné és Kató után érdeklődött, akinek már itt kellene lennie, mert úgy beszéltek meg, hogy együtt indulnak kommissziózni.

Tömös alatt egyszerre melegedni kezdett a szék s azon gondolkozott: megvárja-e Katót vagy hamarosan odébb álljon? De nem sok ideje volt az elmélkedésre, a Tibádiné által nyitva hagyott ajtón hirtelen betoppant Péterke és egyenesen a Tömös gérokjába csimpajkodott.

— Mit hogyott bátyi . . . mit hogyott nekem? — rángatta rendületlen bizalommal a gérok szárnyát, a szülők minden tiltakozása ellenére.

Tömös feltalálta magát. Leakasztott valami kis fityegőt az óraláncáról és odaadta Péterkének.

— Ezt hoztam, Péterke — mondotta és megsímogatta a kis lurkó arcát. Ezzel azután végleg meg volt pecsételve közöttük a jó barátság.

Tömös készülődött. Mégis jobb lesz, gondolta, tovább állni.

Künn csengettek. Kató érkezett. Kissé viharosan jött, a rengeteg lapulevélhez hasonló kalapja szinte szelet vert, a szoknyája zizegett-suhogott . . . s a beszéde is mintha valahogyan ezeknek a hangoknak a keveréke lett volna. Egész megjelenése kissé szeleverdi és rikító volt és semmi testvér-atyafiságot sem mutatott a Tibádiné nyugodtan, egyszerűen nemes eleganciájával. Tömöst ez meglepte, alig ismert Katóra, aki tavaly Málnafüreden, gyászruhájában és szinte titokzatos elvonultságában egészen más, rendkívül rokonszenves, komoly és előkelő jelenség volt. De ezen még, okos ember léte, nem akadt fenn Tömös. Elvégre gondolta, más Málnafüred és más Budapest, Kató szép, fiatal és gazdag és a divat — divat Szíve azért lehet neki

Ám az már szeget ütött a fejébe, hogy mikor Kató, a többiek üdvözlése után, valami hideg és affektált mozdulattal Péterke felé közeledett, a kis ember hirtelen védelmi állásba helyezkedett s a következő pillanatban — uccu vesdelmagad! — ordítva menekült ki a szobából Borcsához . . . Még a konyhából is behallatszott a keserves hüppögése . . .

A hölgyek e kis incidensre semmi súlyt sem vetve (nyilván megszokták már) hamarosan távoztak, igen sürgős lehetett a dolguk. Tibádinak utólag még valami mondanivaló jutott az eszébe és Tömöstől engedelmet kérvén, a hölgyek után iramodott. A lépcsőházban utólérte őket.

Amint a szemhatár imígy kitisztult, a konyhában leskelődő Péterke megint visszakarikázott a szobába. Tömös felkapta a kis embert, lábára ültette, megtörölgette még mindig nedves szemét és vallatni kezdte:

— Kit szeret a Péterke?

— Anyustát, apustát.

— Hát még kit?

— Nagymamát.

— Hát még?

— A . . . a Bojtát.

— Hát még?

— A . . . a bátyit.

— Hát még?

Péterke hallgatott, mintha gondolkoznék.

— Hát a Kató nénit? — akarta segíteni Tömös.

— Azt nem szejetem!

— Ejnye és miért nem? — firtatta Tömös.

— Azéj . . . mej nem szejetem! — hangzott erőlesen a válasz s egyben ítélet, amely ellen nem volt appelláta.

Mikor Tibádi néhány perc multán visszajött, így szólt hozzá Tömös:

— Visszavonom az instanciámat, Péter és fölmentelek attól, hogy te mondd meg nekem azt, amire még Katót illetőleg kíváncsi voltam.

— Miért? — kérdezte kissé megütődve Tibádi. Tömös nyugodtan felelte:

— Már megmondta Péterke.

A szigorú Timót.

Timót Endre kiváló fiatal tudósunk (ahogyan őt a szaklapok nevezték) a délutáni vonattal érkezett meg abba a kis vidéki városba, melyben a másnap kezdődő érettségi vizsgálatokon a „magas kormányt“ kellett képviselnie.

Timót nagy megtiszteltetésnek vette és felette büszke volt erre a kiküldetésre, annyival inkább, mert ugyanarról a városról és iskoláról volt szó, ahol — aránylag nem is olyan régen — ő maga is zöld gimnázistából komoly egyetemi polgárrá érett. Nagy, szinte mohó becsvággyal kelt útra és azzal a kemény elhatározással, hogy mindenképpen méltó lesz a magas kormány eme kitüntető bizalmára. A legnagyobb szigorral végzi tisztét, ami annál is könnyebben sikerülni fog neki, mert őt, mint családalan magányos agglegényt, semmiféle szentimentális és úgynevezett „szülői érzelmek“ nem befolyásolhatják. Ennek a mai elléhásodott, megernyedtt, suta és protekció-mankóra támaszkodó „mozi-fiatalság“-nak — így berzenkedett magában már a vonaton Timót — külön-

ben sem árt egy kicsit keményebben a körmére koppintani... Ha az igen tisztelt tanár urak és a kedves szülők nem tudják vagy nem akarják elvégezni ezt a munkát, hát majd elvégzem én. Reszketetek üresfejű, széllal bélelt nebulók, quos ego!...

Mikor az állomásról behajtatott, az egyik főtéri ház lefüggönyözött ablakából (nyomasztó hőség volt és lefüggönyözött ablakok mögött délutáni álmát szunyókálta a kis város), mintha egy ismerősnek tetsző, mosolygó női fejet látott volna kikandikálni Timót. Mire azonban jobban odanézett, a függöny már visszalibbent és eltűnt a mosolygó jelenés... Lehet különben, hogy csupán vízió volt az egész, Timót nem is vetett nagyobb ügyet rá, sokkal komolyabb dolgokkal volt ő most elfoglalva.

A szállójába érve hamarosan átmosakodott, fogva az esernyőjét (derűben-borúban hűsége kísérelőjét) és sétára indult. Egyrészt, hogy a főváros és az út füstjét-porát kiszellőztesse, másrészt és főképpen, hogy esetleg rá ne kilincseljen valaki, valamelyik régi ismerőse holmi protekció irányában. Mert ő — határozta el újra — szigorú és kérlelhetetlen akar és fog maradni. Majd ő megmutatja, hogy vannak még jellemes és kötelességtudó férfiak is ebben az ingó-bingó, tág lelkiismeretű világban!

Sietve vágott át a hepehupás kövezetű utcán és egyenest a grófi park felé tartott, amelynek címeres, aranyozott vasrácsos kapuja alig egy

dobásnyira volt a szálló kapujától. A park még néptelen volt és Timót a nyugalom jóleső érzésével ballagott befelé a százados fák árnyékában. Ezek felől biztos volt, hogy nem fognak tőle protekciót kérni... Éppen le akart telepedni egyik padra, mikor hirtelen éles gyermeksivalkodást hallott a háta mögött. Hátranézett s látta, hogy a kapun fehér vászonernyős gyermekkocsi gördül be a parkba, továbbá pedig piros napernyő libben, amely mögött megint mintha az az ismerősnek tetsző női fej mosolyogna...

— Ennek már fele sem tréfa — gondolta a családi idilleket amúgy sem kedvelő Timót és nem ült le a padra, hanem meggyorsítva lépteit, a főútról egy meglehetősen elhanyagolt mellékösvényre kanyarodott, amelyik — jól ismerte a járást a régi időből — a külső parkba vezetett, az úgynevezett „Remetebarang“-hoz.

— Itt bizonyosan nem háborgat senki — mondta magában Timót, mikor letelepedett a Remetebarangban, egy vadszőlővel sűrűn befuttatott ócska filagóriában, amelyre terebélyes bükkfák vetettek sűrűsötét árnyat, s amelyet a divatos sétálók nem igen szoktak felkeresni. Már diákkorában is kedves helye volt ez Timótnak. Itt készült az érettségire és — nos igen, bármily hideg tudóssá komolyodott is azóta — *akkor* bizony itt lángolt Ő érte és itt ábrándozott Ő róla, az égi angyalról, akit különben Marcsának neveztek ide-lenn a prózai halandók, Szekeres Marcsának...

Dehát ez már régen volt — talán nem is igaz

volt... Az bizonyos, hogy a komoly és szigorú Timót e pillanatban nem gondolt efféle gyerekségekre. Sokkal komolyabb dolga volt, egy percre sem feledvén a magas kormány kitüntető bizalmát. Miután levette a kalapját, kigombolta a ruháját, szóval teljes kényelembé vágta magát és tele tödővel szívta a pompás, üde virágillatos levegőt, így egyesítvén (ama klasszikus poéta tanítása szerint) a kellemest a hasznossal, az élvezetet a kötelességgel: fogta az esernyőjét és cifra mértani ábrákat kezdett rajzolni a homokba és körmönfont számtani meg fizikai feladatokon törte a fejét (ez volt a szakmája), amely ábráknak és feladatoknak azt a bizonyos „rákoppantó“ szerepet szánta a holnapi vizsgákon. Valami vidám, nótáskedvű feketerigó ugyan a bükkfa sátorából tele torokkal a fülébe kacagott, ám ez a legkevésbé sem zavarta Timótot komoly munkájában. Nemsokára azonban megint gyermeksivalkodást hallott, ugyanolyant, amilyen elől ez imént sietve menekült s ez már egy kicsit megriasztotta. Idegesen kapta fel a fejét s nem kis meghökkenéssel látta, hogy a filagóriába egy pufókképű, 5—6 évesnek látszó fiúcska robbant be, mintha csak puskából lőtték volna oda...

— Nini, egy bácsi! — rikoltott bájos szemtelenséggel a kis pufók. — Egy esernyős bácsi... Elfoglalta a helyünket... Mama, mama — kiáltott azután vissza — kergesd el innen az esernyőst... Ez a mi helyünk!...

A zöld lombok mögött ekkor már fel is tűnt a

fehér gyermekkocsi, melyet álmosképű pesztonka tolt és utána a piros napernyő, melynek tulajdonosáról, anélkül, hogy közelebről látta volna, Timót könnyen megállapíthatta, hogy ez a mama, aki őt innen el fogja kergetni. Hamarosan összeigazgatta magát, fogta a kalapját, ernyőjét, hogy önként átengedje a bitorolt helyet a harcias vezérú karavánnak.

A mama — fiatal, gömbölyded, ringó járású, barnapiros asszonyka — azonban cseppet sem volt harcias hangulatban. Sőt lágyan, melegén csendült a hangja, ahogy megszólalt:

— Jónapot Timót! Ha nem csalódom, Timót Endre úr...

— Igen — hebegte Timót, kissé sóbálvánnyá meredve. — Timót Endre vagyok és a magas kormány megbízásából jöttem ide...

Az asszonyka erre jóízűen elcacagta magát. A hangja most hasonlított valamelyest a feketerigó csúfondáros füttyéhez.

— Persze, persze, — mondta gyöngyöző nevetéssel — a magas kormány szörnyen kíváncsi rá: mi történik itt a Remetebarláng vidékén...

Közelebb lépett Timóthoz, a napernyőjét valami diszkrétén kacér mozdulattal hátravetette és Timót egész valóságában maga előtt látta annak a függöny mögül kikandikált és ismerősnek tetszett mosolygó női fejnek a tulajdonosát, — Szekeres Marcsát — a diákkori ideálját. Csak persze kissé meggömbölyödött kiadásban.

— Aoh, kezét csókolom! — köszöntötte kissé

fanyar mosollyal a váratlan jövevényt. — Bocsánat, csak most ismertem meg. . .

— Csakhogy végre megismert, — örvendezett az asszony, majd odaszólt a pesztrához: — Julcsa, tologassa a babát amott a fák alatt. Te meg, Gyurka, — fordult a Timót körül szimatoló kis pufókhoz — játszál szépen és légy illedelmes.

— Mama, kérem, — vigyorgott kajánul Gyurka — mért hozott a bácsi esernyőt, mikor süt a nap?

— Azért, hogy te játszál vele, — találta fel magát a mama és már ki is vette Timót kezéből az ernyőt s átadta Gyurkának.

A kis pufók lába közé kapta a paraplét és vidám csatakiáltásokkal ellovagolt rajta a fák közé.

— Na, ez igazán kedves véletlen... ez a találkozás, — csicssergett Timót fülébe az asszonyka némi ártatlan füllentéssel (ami t. i. a *véletlent* illeti) — és engedje meg, hogy felhasználjam az alkalmat... hogy gratuláljak magának, Timót, ehhez a fényes kitüntetéshez. Mert ez, azt hiszem, nagy kitüntetés. Ilyen fiatal kormánybiztosunk még sohasem volt. Eddig mindig pápaszemes, őszhajú bácsik szoktak idejönni.

— Óh, kérem, — szerénykedett Timót, majd kissé nagyképűsködve tette hozzá: — Nem nagy kedvvel jöttem. Nem valami kellemes feladat, ha az ember komolyan veszi... Ez a mai fiatalság — hogy is mondjam — egészen más, mint a régi... nagyon elléhult, mondhatnám elkorcsosodott... Mindenre inkább van gondja, — szenti-

mentális vagy léha kalandokra — mint a komoly tanulásra... Igazi „mozifiatalság“ — ahogyan én nevezem (itt Timót jóízűen elmosolyodott, nagyon tetszett neki ez az önalkotta kifejezés). Pedig én nem ismerek irgalmat. Én komolyan veszem a feladatomat. Nálam nincs protekció. Kíméletlen leszek... elbuktatom, ha kell, az egész osztályt...

Az asszony derűs arcán mintha egy árnyalatnyi gondfelhő jelent volna meg egyszerre...

— Persze, persze, — mondta azután ismét neki-derülve — ez a mai fiatalság... Maguk bezzeg egészen mások voltak! — Különösen maga, Timót... Maga már akkor is komoly fiú volt, aki semmi másra nem gondolt, csak a tudományra. Főképpen pedig nagyszerűen rajzolt (itt a homokban terpeszkedő ábrákra mutatott ernyője hegyével az asszonyka) csakhogy akkor egészen másféle ábrákat szokott rajzolgatni és nem ide a homokba...

— Például, miféle ábrákat és hová? — kérdezte érdeklődve Timót.

— Jöjjön csak, mindjárt megmutatom — mondta az asszony és az egyik bükkfához vezette Timótot.

A fa törzsöke embermagasságnyira különböző rejtelmes vonalakkal és pontokkal úgy tele volt tetoválva, mint valami előkelő indián törzsfőnök teste. A rejtelmes vonalak és pontok, közelebbről nézve különféle kisebb-nagyobb, de egyformán lángoló szíveket jeleztek és különféle leányneveket, amelyek mind egyformán a kedveskedő, szerelmet és gyengédséget lehelő *ka* betűkkel végződtek: Juliska, Mariska, Ilonka stb., stb... Legtöbb he-

lyűtt a kettő együtt — a név a szív közepébe zárva — volt látható. Akadt néhány árva szív is ott, — nyilván a boldogtalan szerelem szimboluma, — melyben nem volt semmi név, amelyet gyilkos és kegyetlen tör avagy nyíl döfött keresztül...

Az asszonyka bájosan pajkos mosollyal egy hatalmas lángoló szívre mutatott, melynek közepébe nagy betűkkel ez a név volt vésvé: MARISKA!

— Például ezen ábrát ki rajzolta? — kérdeztetett komolykodással utánozva Timót.

Timót, a komoly és szigorú kormánybiztos a feje búbjáig elpirult, mint valami zöld és éretlen gimnázista. Nem felelt, csak hümmögött valamit, mosolyogni igyekezett, de az sem igen sikerült neki. Az asszonyka beszélt helyette:

— Ennek bizony Timót Endre úrfi volt a mestere!

— Én honnan tetszik ezt tudni? — kérdezte álmétkodva Timót.

— Ennek a másik ábrának a mesterétől, — mondja bájos malíciával az asszonyka és a szomszéd, Juliska névvel ékeskedő szívre mutatott — az a mester pedig senki más, mint a maga egykori kedves cimborája és osztálytársa, jelenleg az én szeretett férjem: Hajagos András ügyvéd úr.

— Az A-andrás... hát ő? — hebegte egészen megzavarodva Timót.

— Igen, ő! — bólintott rá az asszony. — Akkor ugyan a Tót Juliska nevét véste a szívébe, dehát az efféle kis cserebere elég gyakori a lán-

goló gimnázista-szívekben... Bizonyosan a maga szívében sem soká uralkodott ez a Mariska és azóta már más név vagy talán nevek...

— Oh, ami azt illeti, — vágott közbe valamelyes mélabúval Timót — ami az én szívemet illeti...

Az asszony rögtön megérezte, hogy nem jó húrt érintett és másikat kezdett pengetni:

— Még többet is tudok, — csacsogott tovább — azt is tudom, hogy éppen az érettségi előtt való napon működtek itt a tisztelt szívművész urak, noha azzal az elhatározással jöttek volna ide, hogy még egyszer átveszik közös erővel a latin anyagot... Másnap azután csak az Isten őrizte mindkettőjüket a csúfos bukástól, no meg a kormánybiztos jó szíve.

— Igen, igen! — kapaszkodott bele a kormánybiztos jó szívébe Timót, hogy kellemetlen helyzetéből szabaduljon. — A kormánybiztosunk nagyon derék ember volt... valóban jó szívvel volt hozzánk, azóta is sokszor megemlegettük...

— Pedig a szív a fő, Timót, — mondta most komolyan az asszony — az teszi az embert... Minden ember annyit ér, amennyit a szíve. Nemde, igazam van, Timót?

— Igaza van, Mariska — engedje meg, hogy így nevezzem... — felelt kissé ellágyulva Timót. — Lássa, most bevallom magának, hogy én sokszor úgy éreztem... az a különös érzésem volt, hogy abban a vad és kegyetlen hajszában, amelyet végigküzdöttem, míg fölverekedtem magamat

ide, ahol most vagyok: elvesztettem valamit... a szívemet... De most egyszerre mintha ismét megtaláltam volna... Azaz, maga találta meg, Mariska...

— No lám, éppen jókor! — fordította a szót vidámra Mariska asszony. — Holnap mindjárt használatba is veheti — a megtalált szívét...

E pillanatban a kis pufók robogva száguldott vissza a kifordított esernyőn a Remetebarangba és körbelovagolva apró topánkáival, vígan tiporta pocskéká Timót komolykodó ábráit...

— Mama, mama! — kiabálta torkaszakadtából a lovas vitéz — a baba ordít... de úgy ordít... bizonyosan éhes már. Menjünk haza!

— Isten vele, Timót, a viszontlátásra! Remélem, még találkozunk — nyújtotta kezét kedves, meleg mosollyal az asszony és mialatt Timót kedveskedve simogatta meg Gyurka vitéz pufók arcát, még ezt mondta neki halk, szívből buzgó szavakkal: — Holnap a legnagyobbik fiammal is találkozni fog — a vizsgán... Hajagos András a neve... ifjabb Hajagos András...

* * *

Mikor a vizsgák bevégeződtek, a gimnázium tanári kara, a város intelligenciájának bevonásával, fényes bankettet rendezett a kormánybiztos úr tiszteletére. Az igazgató ékes beszédben úgy jellemezte Timót Endrét, mint akinek tudományánál csak a szíve nagyobb... A diákok kifogták kocsi-jából a lovakat és az egész város tele volt az emberséges fiatal tudós dicséretével.

— Emberemlékezet óta nem ment ilyen „símán“ az érettségi — beszéltek másnap az urak a kaszinóban — még az a tökéletlen Hajagos-gyerek is *benematurus* lett...

Az amerikai.

Az igen előkelő zsúr-sokadalomban általános feltűnést keltett a fiatal Bán Elemér, mikor anyjával, a még mindig viruló szép asszonnyal belépett. Aki közelebről nem ismerte őket, a nagy hasonlatosság okán azt gondolhatta volna, hogy testvérek. De a szép asszony látható anyai büszkeséggel sietett bemutatni Elemért a zsúr notabilitásainak :

— A fiam, a középső fiam ... az amerikai fiam ...

Ez az utóbbi jelző, melyet a szép mama — félig komolyan, félig tréfás gráciával — különösen hangoztatott, még nagyobb s már szinte bizonyos fokú respektust keltő érdeklődéssel fonta körül az ifjú Bán nyúlánk, elegáns alakját, melynek még kissé szögletesen fiatalos vonalai már a daliás férfiasságba kezdtek átgömbölyödni. Különösen a zsúr szebbik nemű fiatalsága gyűrűzte körül Elemért, aki hamarosan úgy állt ott a sok viruló, mosolygó leányfej között, mintha valami dúspompájú virágágy közepébe egy szál sudár fiatal jegenyét ültetnének. A többi fiatal urak és úrfiak

egyszerre úgy festettek mellette, mint megannyi törpe ribiszkebokor.

— Jé, hát megjött, Bán?!

— Egészen elamerikaiasodott!

— Meséljen, hol volt, merre járt? — zibongták körül Bánt kíváncsiskodva a leányok.

— Mutassa csak az ujját, — mondta egy a csintalanabbak közül — bizonyosan el is jegyzett már odakünn valami „fülig-dollár“ petróleum-princeszt . . . A dollárok hazájában mostanában nagy kelete van a magyar legénynek . . .

— Ohó, kérem, — tiltakozott Bán, a világban forgott ember könnyedén komoly eleganciájával — csakhogy én nem a nőhódítók virágos ösvényein kalandoztam ám odaát, mint némely kiváló és szerencsés honfitársam. Én a munka poros országútját jártam.

— Csakhogy ez a maga poros útja, kedves Bán — aranyporos . . . — vetette közbe egy idősebb hölgy, akinek a legnagyobb kalapja és legtöbb eladó leánya volt a zsúron és aki kissé közelebb-ről érdeklődött a Bán-familia dolgai iránt. — A remetehegyi aranybányák ügyében járt, úgy-e?

— Nos igen, nagyságos asszonyom, — felelt fölcillámlószemmel Bán — csakugyan ezúttal főképp a bányaügyet tanulmányoztam. És vállalkozó tőkét kerestem, ami után idehaza már évek óta hiába szaladgálok. Mert nálunk csak a monoklis kártyagavallérok előtt nyílnak meg a penészesre hízlalt pénzes-zsákok, no meg a rezesorrú kortesek előtt, képviselőválasztáskor. Hanem, aki komoly munkát

és természetesen egy kis kockázatot is kívánó üzleti vállalkozásról beszél, mint amilyen, teszem, a Remete-hegy kiaknázása is, azt egyszerűen ki-nevetik és futóbolondnak tartják s még jó, ha egy csöndes szanatóriumot nem ajánlanak neki a fasorban vagy valahol a szép zöld stájer hegyek között . . . Hanem az nevet igazán, aki utoljára nevet!

— Talán már sikerült összehoznia valami konzorciumot? — kérdezte meleg érdeklődéssel a nagykalapos mama.

— Még nem — mondta Bán. — A külföldi pénzemberek nagyon is bizalmatlanok velünk szemben. Elismerik, hogy mi ugyan igen lovagias és kitűnő jogásznép vagyunk és nagyszerűen értünk a nagy politikához, hanem a nagyobb szabású ipari és üzleti vállalkozásokra — így mondják udvariasan, de így értik: a komoly és kitartó munkára — nem igen szülnek fiakat Hunnia anyái . . . Nos hát, én majd bebizonyítom ezeknek a jó uraknak, hogy nincs egészen igazuk. Legalább, ami az én anyámat illeti. Igaz ugyan, hogy a Bánok (de Bánfalva) Verbőczy óta csupa jogászok, politikusok, fő- és vicispánok voltak, de ebből, szerintem, csak az következik, hogy annál pihentebb, — hogy úgy mondjam — őserővel él bennem az a tehetség, amely nagyszabású és modern vállalkozásokra sarkalja az új idők emberét!

— Bravó, kedves Bán, bravó! . . . Ezt szépen mondta — lelkesedett a nagykalapos és erélye-

sen megsímogatta az idősebbik leánya csipkefodros gömbölyű karját. — Ilikém, drágám, figyelj csak ide . . . Bán úr roppant érdekes dolgokat mesél . . .

Ez a gyöngéd anyai figyelmeztetés el is kelt, mert a várakozásaikban csalódott leányok érdeklődése (csupa nagyszabású vállalkozást hozott ez az „amerikai“ s még csak egy picurkányi kis petróleum-királyleányt sem! . . .) már erősen az imént érkezett huszárönkéntes felé kezdett tereledni, aki a tegnap esti „tishti-kabaré“ érdekesebb számaint reprodukálta éppen a szomszédos asztalnál.

— Ujjé, Bán! — érdeklődött kötelességszerűen ez anyai intelem folytán Ilike — csak nem fog megint kivándorolni?

— De igen, — magyarázta tovább vérmes terveit az amerikai — csak még egy próbafúratást végzek a Remete-hegy déli lejtőjén, ott kell ugyanis lennie szerintem a főérnek. Azután majd egy láda csillogó dúserű aranyércel megyek ki. Az majd minden szónál fényesebben beszél a praktikus Jenki uraknak.

A nagykalapos mama lelkesen helyeselt, hanem Ilikének és társainak sokkal szebben beszélt az „egy rózsaszál“, melyről a fess huszárönkéntes közkívánatra épp e pillanatban kezdett énekelni, a saját zongorakiséréte mellett.

A többé-kevésbé virágos kalapok és mosolygó leányfejek, látható csalódással Amerikához fűzött reményeikben, most már mind a honi rózsaszál, illetve a huszárönkéntes köré húzódtak.

Az amerikai és a nagykalapos a mamák termébe vonultak át, ahol a szép Bánné vitte éppen a szót. A fiáról beszélt, az amerikairól, akire — nagyméltán — igen büszke volt. Nagyjában ugyanazokat mondotta el, amiket Elemér, csak természetesen — bájos asszonyi bőbeszédűséggel — sokkal szélesebb és virágosabb mederben hömpölygött szavainak csillogó árja, melyen bizony már (hát igazi mama volna-e különben?) egy-két csinos tröszt-hercegnőcske is átsuhant dollárvitorlás jachtján... És ez úvilági jachtok duzzadó vitorláit persze mind az óvilágba s abban is az ősi bánfalvai Bán-kúria felé lengették romantikus fuvalmak . . .

— Gratulálok, nagyságos asszonyom, neked is, kedves öcsém! — szólt egy fiataloslelkű öreg úr, aki a legnagyobb figyelemmel hallgatta Bánnét és melegen megszorította Elemér kezét. — Ez már derék beszéd. Több annál — ez cselekedet! Valóban, olyanformán érzem magam e pillanatban, mint ama bibliai agg Simeon, mert meghallották itt füleim a magyar jövő igéit . . . Noha nem éppen új igék ezek, mert megzendültek egyszer már a legnagyobb magyar: Széchenyi István ajkán is. De akkor — fájdalom — kiáltó szóként hangzottak el a magyar pusztákban . . . Hanem íme, kezd már testet ölteni az ige.

— Na, úgy-e! — lelkeskedett Bánné — maga okos ember, kedves Gál. Mondja csak . . . úgy-e, hogy jó úton van a fiam . . . Mit tanácsol a jövőre nézve?

— Csak előre a megkezdett úton, — mondta nekimelegedve az öreg Gál — csak vissza az újvilágba mennél előbb! Csak tanuljon még, fiatal barátom, gyűjtsön tapasztalatokat, barátokat, energiát és pénzt, minél több pénzt a vállalkozásához. De, ismétlem, mennél előbb igyekezzék el innen. Mert itt megint kitörőben van a *morbus hungaricus* egyik veszedelmes fajtája, a politikai ragály, a mandátum-téboly . . . Különösen veszedelmes betegség, ha az ember az ön korában van, fiatal barátom és ha az embert Bánfalvai Bánnak hívják . . . Csak a tülekvő napi politika poshadt vizeire ne engedje a fiát, nagyságos asszonyom, csak ki vele az élet, a munka szabad tengerére! . . .

— Jaj, de okosan beszél maga, kedves Gál — lelkendezett Bánné. — Hallgasd csak, Elemér. Én is éppen így gondolkozom, kedves Gál. Elég, ha a férjem, a testvéreim, a másik két fiam . . . Jaj, ha tudná, kedves Gál, mennyibe került nekünk már a politikásdi! Többel már igazán nem tartozik egy család a hazának, ha még olyan régi is az armálisa . . . Oh, Elemérrel egészen más terveim vannak. O a praktikus élet, a komoly munka embere lesz! . . . De, apropos, kedves Gál, mi újság a magas politikában?

— Éppen a klubból jöttem ide — felelt Gál. — Nagy a fölfordulás és izgalom. Most várják haza Bécsből a miniszterelnököt, aki alighanem a Ház föloszlatását hozza a zsebében . . .

— Nos, nos? — érdeklődött szinte idegesen a szép asszony és vele együtt az egész társaság

egyszerre fölviányozódott figyelemmel leste Gál további szavait.

— Engem nem érdekel tovább az egész ügy, — mondta nyugodtan az öreg úr — azért is jöttem el a klubból. Az egyik országgyűlést föloszlatják, a másikat összehívják . . . Egy csomó nagyságos úrból megint tyúkprókátor lesz, egy másik csomó tyúkprókátorból nagyságos úr . . . Azt hiszem, ennyi az egész . . . Különben hamarosan meg fogunk tudni mindent, már akit érdekel a játék, mert az államtitkárral beszéltem s azt mondta, idejön a klubból.

— Ah, a kegyelmes! . . . — zsongott át e percben a termeken s az éppen belépő államtitkár felé fordult hirtelen minden érdeklődés. Még a „rózsaszál“ is elnémult egyszerre. Most a kegyelmes úr beszél itt a legszebben és nem a rózsaszál . . .

Mindenki ő excellenciája közelébe furakodott, de persze, a szép asszonnyal — híres gavallér és nők barátja a kegyelmes — nem versenyezhetett senki.

— Nos, kegyelmes uram, — aknázza ki kedvező helyzetét egy bájos mosollyal Bánné — mi újság Bécsből? Föloszlatták a házat?

— Nagyságos asszonyomnak, úgy látszik, a legkitünőbb értesülései vannak — bókkolt ő excellenciája. — Az országgyűlést holnap föloszlatjuk és legközelebb új választások lesznek, amit én a jelen esetben végtelenül sajnálok, mert ez az oka, hogy pár perc múlva el kell hagynom ezt a kedves

társaságot. Még ma este fontos beszédem lesz a miniszterelnök úr ő excellenciájával. Az ellenzék elkeseredett harcra készül ellenünk . . .

— Elemér, Elemér, gyere csak! — húzta elő a tömegeből hirtelen, szinte a frakkja szárnyainál fogva Bánné a fiát. — Megengedi excellenciád, hogy bemutassam a fiamat — fordult ezután asszonyi kedvességének egész arzenáljával a kegyelmeshez. — Kitünő jogász . . . juris utriusque doktor . . . Most érkezett haza külföldi tanulmányútjáról . . . a családunk büszkesége . . . a nagyapját, a főispánt, bizonyára ismerte excellenciád . . . azt mondják, egészen rá ütött . . .

— Szép, szép — mondta leereszkedően a kegyelmes úr és mikor pár perc múlva csakugyan távozott, a szép Bánné még alkalmat talált rá, hogy diszkrétén a fülébe súgja :

— A bánfalvi kerületben, méltóztatik tudni, van egy kis befolyásunk . . . Azt hiszem, elhódíthatjuk az ellenzékétől — Elemérrel . . .

Bűnhődés.

I.

A minapában meglátogattam szülővárosomat, ahonnan jó néhány éve elvetett a sorsom.

Azaz, — hogy igazságos legyek — én magam téptem szét haragos Coriolanus-indulattal amaz erős és gyengéd szálakat, amelyek engem a kies Garabóhoz kötöttek. Mert a sors miatt ma is nyugodtan szerkeszthetném a váltó-kereseteket és expenz-nótákat jóhírű ügyvédi irodámban, melyet — elég csinos kis polgári vagyon mellett — az apámtól örököltem. Ez volt az erős szál, amely engem Garabóhoz kötött. És a gyengéd szál... az is örökség volt (csakis örökséggel bánhatik olyan könnyelműen az ember!), anyai örökség. Cicuskának hívták, a szeme nevető kék, az orra bájosan pisze, a haja haragos fekete, az ajka cseresznyepiros... egyszóval, amint Garabón mondani szokták, — ennivaló kis fruska. Az anyakönyvben Margit néven szerepelt, nemkülönben a telekkönyvben. Ezt az utóbbi értesülésemet már jó korán — gondolom, mindjárt az érettségi vizs-

gám után — anyámtól kaptam. Mert az én boldogult jó édesanyám igen okos és kíváncsi asszony volt és komolyan vette az Irás ama szavait: „mindeneket megvizsgáljatok!...” És úgy értelmezé ezen ígéret, hogy ezek elsősorban azoknak az anyáknak íródtak, akiknek házasulandó fiaik vannak. Talán nem kell ezek után bővebben magyaráznom, hogy Cicuskát imígyen az én jövődöbelimnek szánta anyám s éveken át száz kedves asszonyi fufanggal szötte-fonta ama gyengéd szalakat, melyeknek az lett volna a hivatásuk, hogy engem Cicuskához fűzzenek, s amelyeket halála előtt, mint az ő legdrágább anyai örökségét, kötött a szívemre.

Nekem azonban, mikor szüleim halála után, hirtelen, váratlan a magam ura maradtam, egyszerre szűk lett Macedónia, azaz hogy Garabó. És mindenek előtt az ügyvédi iroda. Már régebben sejtettem, de most határozottan úgy éreztem, hogy mozog valami bennem. A cinikus Náci bácsi, Cicuska papája, ugyan kaján mosollyal az orvoshoz utasított ezzel a mozgó valamivel, de ez az előkelő szellemi uraságtól levetett élc engem cseppet sem hozott ki a sodromból. Éreztem, hogy egy magasabb hivatás géniusza dolgozik bennem és nagy tettekre sarkal.

Váltó-keresetek és expenz-nóták helyett tehát irodalmi műveket kezdtem szerkeszteni, a pocakos törvény-, döntvény- és rendelet-tárok helyett kedves, finom esztétikai, művészeti és filozófiai munkákkal barátkoztam. Minthogy pedig első szer-

kesztményeimet — nyilván foka-irigységből — a fővárosi lapok eszkimói (így vigasztaltam magam akkor) rendületlenül visszautasították, elhatároztam, hogy lapot indítok. Meg is indítottam a „Garabó és Vidék“-t, amelynek zászlajára ezt a büszke jelzőt írtam: Kulturát Garabónak!... „Azt akarjuk, — mondtam lelkes beköszöntőmben — hogy lapunk legyen az a szellemi csatorna, amelyen át a művelt Nyugat kulútrája beáradjon városunk mohos falai közé és felüdítse, megtermékenyítse a mi petyhüdt és meddő keleti renyheségünket!“...

Büszkén mutattam az első számot leendő apósomnak, aki úgyis, mint a város első virilistája, úgyis mint közkedvelt „Náci bácsi“ tekintélyes szerepet játszott Garabó köz- és magán-életében egyaránt.

— „Azt akarjuk!...“ — kacagott szemembe Náci bácsi. — Nagyon jó, nagyon jó.. És ezt nekem mondd, Arpád öcsém? Mintha nem tudnám, hogy az egész szerkesztőség, a kiadó hivatalt is beleértve, te magad vagy. „Azt akarjuk“... hehe... Nagyon jó, nagyon jó!...

Meg akartam magyarázni Náci bácsinak, hogy ez az „akarjuk“ — az a bizonyos *pluralis majesteticus*, amellyel mi írók, mint a szellemi világ szuverénjei, a közönséghez szólni szokunk. De Náci bácsi, aki különben igen kedves és derék úri ember volt, erre is csak gúnyosan hehehézett és egyre ismételte, hogy nagyon jó, nagyon jó...

És ha elárulom, hogy Náci bácsinak ez a szalonna-ízű hehehéje egyszermind az egész garabói

intelligencia szellemi szintjét jelezte, azt hiszem, nem kell bővebben rámutatnom, mily rettenetes akadályokba botlott a „Garabó és Vidéke“ magasztos kultúrprogrammja.

De ezek az akadályok csak megedzették az én harci kedvemet és hétről-hétre fennen lobogtattam a kitűzött zászlót.

Irtam (a vezércikktől az apróhirdetésig mindent magam), agitáltam tollal és szóval. Mind a praktikus, gazdasági és társadalmi, mind pedig a szellemi, kulturális téren reformokat sürgettem, melyek végrevalahára kiemeljék Garabót ázsiai sötétségéből és elmaradottságából. Így egyebek között a pislákoló petróleum-lámpások helyett (melyek nyilván holdkórságba estek — jegyeztem meg egy cikkemben — mivelhogy csak a szép holdvilágos estéken világítanak, úgy ahogy...) modern vilámlámpát indítványoztam, nemkülönben vízvezeték, csatornázás, parkírozást követeltem. És mindenekelőtt és fölött irodalmi és művészeti kör alapítására serkentettem Garabó és vidéke intelligens elemeit, amely kört városunk nagy szülöttének: Garabói Nep. Jánosnak, a kitűnő krónika-írónak nevére kell elneveznünk, akinek a Rakottya-utcában ma is látható szülőházát egyszerűs mind díszes márványtáblával kell megjelölnünk.

Megvallom, ez volt a legkedvesebb ötletem és teljes erőmmel ennek a megvalósítására vettem magamat. Ebben a körben lesz — mondtam magamban — az a bizonyos archimedesi pont, ahon-

nan meg fogom mozgatni a garabói hagyományos rusnyaságot. Hiába, kultúra kell ide. Elsősorban kultúra, a többi azután megy már magától.

A garabói urak — különben szintén igen kedves és derék urak — azt mondták ugyan erre: minek ide még egy új kör? Ott a polgári kör, az iparoskör, a 48-as kör, lehet ott is kártyázni, pipázni és politizálni eleget. De a hölgyeket, akikre különben is első sorban számítottam, sikerült az eszmének megnyernem, főképpen amaz ígéretem révén, hogy az új kör alapját — a Garabói Nep. János emléktábla javára rendezendő, nagyszabású hangversennyel fogjuk megvetni, amely hangversenyen, természetesen a kiváló helyi erők mellett ünnepelt fővárosi írók és művészek is közreműködnek. És koncert után persze nagy bankett lesz a Pelikán-szálló összes helyiségeiben, amelyet viszont Varnyu Jancsi teljes zenekarának közreműködésével táncvigalom fog követni — kivilágos kivirradtig.. Ez már Cicuska indítványa volt, amelyet miután magamévá tettem, igen lelkes munkatársat nyertem Cicuskában, aki különben is az én kultúrmunkám leglelkesebb megértőjének és támogatójának mutatkozott.

A hangversenyt vagy másfélévi lázas készülődés után sikerült is nyélbeütnünk.

A fővárosból ugyan, amelyet — nem is szólva a tömérdek levelezésről — vagy ötször személyesen megjártam ez ügyben, a színművész uraktól és hölgyektől csak lelkes ígéreteket és — a hangverseny napján — „közbejött akadályok“-at kap-

tunk (az utolsó órában persze és táviratban), de hazánk koszorús költője, aki már rég vágyott megismerni a kies Garabó vadregényes vidékét, állta ígérését és megérkezett. Ez magában nagy esemény volt, mondhatnám szenzáció. Egy eleven költő Garabón és hozzá koszorús!

— Ez érdekes, — mondták a garabóiak — ezt megnézzük!

A Pelikán nagytermében ugyan, ahol — 2 usque 5 korona belépődíj mellett — a hangverseny lezajlott, a szálló egész személyzetének kölcsönkérésével erősen „markírozni“ kellett a zsufoltságot, ám annál zajosabban hemzsegett a nagyérdemű közönség az „összes helyiségek“-ben, ahol a bankett volt és ahol a koszorús költőt is meg lehetett nézni... Belépődíj nélkül.

A lakomán persze a koszorús költőt ünnepeltük, aki biztosította megjelenésével estélyünk fényes sikerét és akinek a megalakítandó „Garabói Nep. János kör“ dísztagságát nagy lelkesedéssel nyomban előlegeztük. Az én zajos tetszéssel fogadott felköszöntőm után Cicuska átnyújtotta a garabói hölgyek fehér virágokból kötött bokrétáját (a koncerten kapott babérkoszorú mellé), amit a költő nagy meghatottsággal fogadott és Cicuskát a garabói hölgyek pukkadására, jobbjára ültetvén, irodalmi csevegést kezdett vele. Cicuska egy ideig bájos elfogultsággal hallgatott, végül kedves, csi-csergő hangon megjegyezte, hogy ismeri a költő egyik gyönyörű versét, amelyet „Tiszaözi kis barna“ — vizontszolgálat fejében — közölt egy-

szer „Mecsekháti boszorkány“-nyal a Képes Családi Lapok zöld szalonjában. El is mondta mindjárt a verset.

— Valóban — szólott a költő — ez igen gyönyörű vers. Én is megírhattam volna, de már vagy ötven évvel ezelőtt elírta előlem bizonyos Petőfi nevezetű kollégám.

Én tarkómig pirultam és hebegtem valamit, hogy kimagyarazzam a dolgot. De ebben a pillanatban szerencsére „beharangozott“ Varnyu Jancsi teljes zenekara és Szeles Frici, az Ezerjófű gyógyszerár első segédje elrikkantotta a hátunk mögött:

— Három a tánc — halálig! Szabad kérnem, Cica nagysád...

Mire az egész asztal fölkerelkedett és a táncterembe zúdult.

Több szó azután, hálísten, nem is esett se irodalomról, se kultúráról.

A koszorús költőt egy balul sikerült szökési kísérlet után közrefogták a nem táncoló urak, élükön Náci bácsival, hogy dokumentálják előtte ama hagyományos garabói magyar vendégszeretetet. Ez a legteljesebb mértékben sikerült is. Annyira, hogy a mester, mikor nagy furfanggal a hajnali vonatra kiszöktettem, az ő közismert mélabús mosolyával így búcsúzott el tőlem:

— Köszönöm fiam, most mehetek egyenesen — Karlsbadba...

Ez volt a nagyszerű hangverseny eredménye. És három fillér híján tizenkét korona tiszta jöve-

delem, amiből ugyan még valami jóra való kapubálvánnyal sem ékesíthettük Garabói Nep. János szülőházát, nemhogy díszes márványtáblával.

Ez az eredmény és főképp Cicuska zöld szalonja engem végképpen lesújtott.

Pár nap múlva vallatóra fogtam Cicuskát, amikor azután az is kiderült, hogy az én aznap megjelent cikkemből (a mai magyar irodalomról és művészetről), amelyhez pedig, mint rendesen, most is igen melegen és lelkesen gratulált, csak a címét olvasta el Cicuska, az én nagy megértőm és támogatóm. Ellenben a „Csiri csári“ című pletykarovatot, amelyet a félkerekű patikuslegény szerkesztett, betéve tudta elejétől végig. Ugyanekkor Náci bácsi, a „Garabói Kör“ designált elnöke, azt kérdezte tőlem, hogy a koszorús költő (kár hogy olyan kanárigégéjű az ipse!) hexaméterekben avagy pentaméterekben írta-e azokat a tréfás népdalokat, amelyek neki az egész felolvasásból leginkább tetszettek?

Mikor Cicuskáéktól távoztam, úgy éreztem, hogy azok a bizonyos gyengéd szálak erősen ernyedeznek... szakadoznak... És ez a sors érte rövidesen az erős szálakat is, amelyek engem még Garabóhoz kötöttek. Nemsokára kiadtam lapom utolsó számát és apai örökségem utolsó garasait, azután elkeseredett szívvel búcsút mondtam Garabónak.

Amint a rozoga batár a kátyus főutcán Náci bácsiék háza előtt kidöcögött velem a vasútra, egy pillanatra még ellágyultam és odasajdult a

szívem Cicuskához, aki fehérfüggönyös ablaka mögött édes hajnali álomban szendergett még akkor. De mikor a vonat kirobogott velem az állomásról, egyszerre megkeményedett a szívem, kidobtam belőle Garabót és vidékét, Náci bácsival, Cicuskával együtt és jövőm képeit kezdtem eleven színekkel festgetni. Szinte gyorsabb robogásra serkentettem a köhögő vasparipát s alig vártam, hogy feltűnjenek szemem előtt a füstölgő gyárkémények, a ragyogó kupolák... és fülembé muzsikáljon a főváros zengő-zsongó-csilingelő zaja, mint egy új élet diadalmas harci indulója... Oh, Budapest!... Irodalom, kultúra... megértés... siker... babér... dicsőség!...

II.

Vagy másfélévi lézengés után, mialatt szorgalmasan kilincseltem a szerkesztőségekben, eleinte bizonyos naív örömmel — mint ahogyan a hívő járja a templomokat, később keserű belső megáláztatással, végre sikerült bejutnom ahhoz a laphoz, amelynek előbb garabói levelezője voltam — rendőri riporternek. Ezután, nem panaszkodhatom, elég gyors karriért csináltam. Jól csengő nevem, két nemesi predikátummal és pompásan felszerelt garderobom révén (a tollam itt igazán mellékes volt) hamarosan a lap országgyűlési tudósítója és politikai munkatársa lettem. Mandátumot is kaptam volna, ha a főszerkesztőm nem éppen önzetlen bölcsessége a magyar irodalomnak

ezt a haragos mennykővét idejekorán el nem hárítja a fejem fölül. Jártam szorgalmasan a pártklubokba, irodalmi kávéházakba, asztaltársaságokhoz s egyszerre csak azon vettem észre magam, hogy kezdetem tekintélyszámba emelkedni.

A lapok elkapkodták a régi kézírataimat, amelyekkel szerencsére tele voltak a fiókjaim. Mert a mindennapi újságrobotomon kívül mást írni már sem időm, sem kedvem nem volt. A színdarabjaimat, amiket szintén még Garabón írtam, egymásután és szép sikerrel adták elő a színházak. Így egy szép napon, erősen deresedő fejjel és jól kifejtett neuraszténiával arra ébredtem, hogy „kitűnő fiatal író“, sőt „Mester!“ vagyok. De én ekkor már belécsömörlöttem a mesterségembe, utáltam a betűt irtóztam mindentől, amit a kávéházban úgy neveznek, hogy irodalom és kultúra . . .

Éjjelente, mikor a villamfényes szerkesztőségi palotában, reszkető kézzel, zakatoló szívvel — sokszor hideg borogatással a fejemen — úgynevezett gyújtó hatású, tüzes cikkeimet írtam, mind gyakrabban gondoltam a petróleumlámpás Garabóra, ahol nincs irodalom és nincsen kultúra s ahol most kedélyesen kártyáznak ama lelkes hazafiak, akiket holnap talán éppen ez az én gyújtó hatású cikkem fog ebédutáni boldog horkolásba ringatni... És míg a különböző feminista-gyülekezetek vitéstéiről szóló tudósítások elé magasröptű, szabadszellemű bevezető sorokat szerkesztettem s a művelt nyugat egy-egy ide — a barbár keleti ugarokra

tévedt szoknyás apostolának komor zengésű nevét a modern szociológia szótárából válogatott jelzőkkel ékesítettem, mi tagadás, mindegyre a Cicuska csilingelő neve kacarázta a fületem . . . Cicuskáé, akinek — ama fatális „zöld szalon“ azóta örökre bezárulván — most már úgy lehet, minden érdeklődését a szellemdús patikuslegény (vagy talán már főnök úr?) legújabb irodalmi alkotásai kötik le. Avagy talán nem is az — irodalmi alkotásai.

Életemnek illetően, nem éppen rózsaszirmokat hömpölygető sodrából a minap azután nevezetes esemény zökkenett ki. Az egyik darabom megérte huszonötödik előadását s ez alkalommal természetesen jubileumot rendeztek tiszteletemre. Azaz, hogy magyarul szólván — fecerunt magnum áldomás. Az első felköszöntőt rám, a „diadalmas szerzőre“, az a színigazgató mondta, aki jubiláló darabomat annak idején (akkor még rendőri riporter sem voltam) egy évi szorgalmas tanulmányozás után olvasatlanul adta vissza. A másodikat az ellenlap kritikusa, aki ugyancsak a jubiláló darabot az első előadás után a sárga földig lehengereelte. Az ellenprimadonna „drága isteni Nusikám!“... kiáltással zokogva borult a főszerep kreálójának nyakába, akit mikor a szerepet „elhalászta“ előle, egyik repülő újság sugalmazott cikkében „elaggott cinegé“-nek nevezett. A legszorgalmasabban azok az ifjú barátaim kocintgattak velem s a leghangosabban azok éljeneztek, akik kávéházi asztaluknál, amelynek különben dísztagja voltam, csak „a

magyar Kotzebue“ néven emlegettek. Persze, mikor nem voltam köztük . . .

Míg az én kedves barátaim és tisztelőim ilyenképpen vígan üritgették poharaikat, az én poharam teljességgel — betellett. Másnap, miután a tiszteletemre rendezett bankett számláját kifizettem, összecsomagoltam és felültem a legelső vonatra, amely Garabó felé indult. Ugyanaz volt az utam, amelyen évekkkel ezelőtt jöttem, csak — visszafelé. Az álmaim, vágyaim szövőszéke szintén visszájára kezdett működni. Azaz, hogy egyelőre nem is volt más vágyam, mint hogy egyszer végrevalahára amúgy istenigazában kialhassam magam az irodalom és kultúramentes Garabón, a Pelikán-szálló egy öreg bolthajtásos szobájában, amely a petróleumlámpás főtérre ásít. A többi — pár heti csendes falusi idill Náci bácsiék vadszőlős verandáján . . . Cicuska oldalán . . . a kaszinóban . . . — csak mint valami távoli rózsás derengés csilámlott fel fáradt gondolataim lomha ködében.

Este volt, mikor Garabóra érkeztem. Az állomásra alig ismertem rá. A kibővített, megszaprodott épületek villamfényben ragyogtak. A kijárónál egyenruhás hotelszolga fogadott, arany-sujtásos sapkáján ez a felirat büszkélkedett: Pelikán-nagyszálló. Hamarosan betuszkolt egy vadonatúj autóba, amely gögös pöfögéssel siklott tova a városba vezető széles makadámúton. Egyik ámulatból a másikba estem. Az útfélen szecessziós villák kacérkodtak s pár perc múlva feltűnt előttem az ívlámpák fényében a Pelikán-

nagyszálló hatalmas új homlokzata. Mikor kiszálltam, elegáns estélyi ruhába öltözött urak és hölgyek sokadalma hullámozott köröttem . . . Mint valami alvajáró kábultan és sietve osontam fel a szőnyeges lépcsőn, hogy valaki rám ne ismerjen. Az emeleti folyosón, ahol szobát nyitottak, napóleoni léptekkel járt fel-alá egy frakkos úr, hangjegy-csomó volt az egyik kezében, a másikkal fürteit kuszálta zseniális rendbe . . . Tarpai Lajcsi volt, az ismert fővárosi zongoraművész.

Éppen a szobába akartam surranni, mikor Lajcsi észrevett és nyomban galléron csípett.

— Szervusz Arpádkám! — köszöntött szinte túláradó örömmel. — Na, ez igazán szép, hogy te is itt vagy . . . közreműködöl . . .

— Itt vagyok, — mondtam — de hogy hol működöm közre, azt nem tudom.

— Hát a „Garabói kör“ nagy művészestéjén, amelyen nekem is szerencsém lesz . . . s amely most mindjárt kezdődik . . . — hadarta Lajcsi némi lámpalázzal.

— Akkor csak siess, fiacskám, hogy le ne késél — nógattam szívesen Lajcsit. — Szervusz, nagy sikert és jó mulatást. Én egyelőre csak aludni jöttem Garabóra.

— Hohó, abból ugyan semmi sem lesz! — kiáltott Lajcsi és föllármázta az egész rendezőséget, hogy itt van a híres, az ünnepelt író, akinek semmiesetre sem szabad elmaradnia az irodalmi kör ünnepéről.

A rendezőség, úgy látszik, egy véleményen volt

Lajcsival, mert néhány perc múlva küldöttségileg tisztelgett nálam. Náci bácsi vezetésével, akit a könnyezésig meghatott e nem várt találkozás. Hiába volt minden szabódásom, tiszteletjegyet nyomtak a markomba és behurcoltak a hangversenyre, amelyet így — mondanom sem kell, hogy a legnagyobb élvezettel — végig kellett hallgatnom. A műsor — szintén az én legnagyobb örömömre — igazán dúsgazdag volt. Náci bácsi, mint a kör irodalmi szakosztályának elnöke, megnyitó beszédet mondott, melynek keretében vázolta a legújabb irodalmi és művészeti irányokat s a hangzatos jelszavakkal handabandázó modern áramlatokkal szemben (pisszegés a hátulso sorokban!) a nemes radikalizmus és a józan haladás mellett tört lándzsát. Lajcsi barátom frenetikus tetszés mellett játszott részleteket „Cipi-cupi“ . . . című, készülő daljátékából. Különböző hölgyek és urak szavaltak, énekeltek, zongoráztak, hegedültek s végül egy sikamlós francia színművecske, mint piéce de résistance következett. A főszerepet, egy kikapós és erősen hiszterikus menyecskét Cicuska, — a színlap szerint immár: Szelesné Margit, — játszotta s oly tökéletes otthonossággal mozgott a világot jelentő deszkákon, hogy színrelépésekor engem az első pillanatban felfedezett s azután mindvégig felém szórta legbódítóbb mosolyait, akárcsak valamely viharedzett pesti primadonna a kaszinói székek felé.

Az előadást természetesen bankett követte, amelyen, — Lajcsi barátom nem kis fájdalmára

— engem ünnepeltek. Náci bácsi ékes szavakkal rám üritette poharát, mint Garabó büszkeségére, aki évekkal ezelőtt elvettem azt a kis mustármagot, amelyből íme, kisarjadt a „Garabói kör“ terebélyes fája szeretett városunk és drága hazánk dicsőségére . . . Cicuska, azaz Szelesné Margit öngagsága, miután némi könnyen érthető gyengéd szemrehányásokkal illetett, a legújabb fővárosi színdarabokról — kapcsolatosan a primadonnák domborításáról és toalettjéről kívánta hallani véleményemet. Majd azután ő is elmondja a magáét, mert ne gondoljam ám, hogy Garabón el vannak maradva a világtól. (Erről, mikor öngagsága csakugyan elmondta véleményét, a legteljesebb mértékben meg is győződtem.) Rövid és rapszodikus szavakkal azt is ecsetelte előttem Margit asszony, hogy mily boldog családi életet él Frici oldalán. Három kis gyermeke is van már és persze mind „édes“. De legédesebb mégis, a legkisebbik, a kis Fricike. Holnap lesz éppen három hónapos. Szakasztott az apja, a kis betyár. Az este, mikor eljöttek is rém mód sivalkodott és mindenáron ki akart ugrani a dada öléből. Bizonyosan el akart velünk jönni a koncertbe . . .

Frici úr, a „Csiri-csári“ rovat egykori buzgó vezetője, most a „Garabó és Vidéke“ felelős szerkesztője (és az „Ezerjófű“ gyógyszertár tulajdonosa) jóízűen nevetett e nyilván kedves családi élcen, elégedetten pislogott feleségére és engem megkért, hogy az imént elmondott nagybecsű művészeti fejtegetéseimet foglaljam írásba a lapja számára.

Brabarics Márk, az ellenlap szerkesztője, viszont az iránt volt bátor meginterjuvolni, hogy mit tartok a modern irodalmi forradalmárok és az öreg „cúgoscipősök“ tülekedéséről . . . A város érdemdús polgármestere ellenben az iránt esedezett, miszerint Garabó legújabb gazdasági és kulturális fejlődéséről méltóztassam leadni becses véleményemet . . .

És én adtam becses véleményeimet le és fel, jobbra és balra, halálraszántan . . . míg végre jelentkezett megmentőm a kitűnő Varnyú Jancsi személyében, aki most éppúgy, mint hajdanán, „teljes zenekarával“ beharangozott és megkezdődött a tánc, sőt a „három a tánc“ — kivilágos virradtig . . . Ezt a régi jó szokását, hálsten, még megőrizte a modern Garabó.

A „beharangozás“ okozta zürzavarban sikerült meglépnem.

Álmosan, zúgó fejjel, halálrafáradtan támolyogtam a szobámba és intézkedtem, hogy a legelső vonattal elutazom. Átöltöztem s lementem a kávéházba, hogy ott egy kicsit kifújjam magam, míg a vonat indul.

Mikor beléptem, a legvadabb siu-indián törzset megszegyenítő csatazaj fogadott. A különben üres kávéház nagy kerek asztalánál egy sereg beretvált képű, ám annál gazdagabb frizurájú és erősen kiskorú színezetű ifjú ült, állt, toporzékolt, verte öklével részint az asztalt, részint a mellét . . . és egymást túlharsogva szónokolt, kiabált, hadonázott egyszerre valamennyi. A vezérszót mégis Brabarics Márk, a szerkesztő, vitte.

— Majd megmutatjuk mi nekik! — harsogott Brabarics. — Majd alájuk prütykölünk! . . . Még az a vén foghíjjas burzsoa (már mint Náci bácsi) mer itt nekünk irodalomról makogni . . . Hol itt az irodalom, ki itt az irodalom? . . . Mi vagyunk az irodalom. Mi vagyunk a jövő, a holnap! . . . Ezennel indítványozom, hogy tömörüljünk mi fiatal erők a vén berozsdásodott „Garabói kör“ ellen és alakítsuk meg a holnaposok garabói fiókját!

— Hohó! — süvöltött közbe egy éles hang — nem oda Buda! Mit nekünk a holnaposok? Azok is elaggottak, megvéhnedtek már . . . Mi — mi vagyunk, mi futuristák vagyunk, a miénk a holnapután. Mi vagyunk az új hajnal, sőt a hajnal után . . .

— Evoé! — kapta át a szót Brabarics. — Rendben van. Tehát megalakítjuk a „Hajnal Után Társaságot, avagy röviden a H. U. T.-ot!“

Itt megpillantván engem, felém fordulva folytatta:

— És indítványozom, hogy tiszteletbeli elnökévé válasszuk meg ezennel az éppen itt körünkben időző kitünő írónkat . . .

Minden szem felém fordult, minden száj az én nevemet harsogta. A harcias ifjak közlekedéssel paizsukra . . . azaz, hogy pikkolóik romjaira — az asztal tetejére — emeltek. Ekkor, mint stílszerű deus ex machina, megjelent az ajtó előtt a vonathoz induló automobil s a kávéház zűrzavaros lárájába rekedten belétkölt, mint a futurizmus harci riadója. Felültem az autóra s miután onnan

néhány meleg szóval frenetikus hatást keltve megköszöntem ifjú barátaim megtisztelő bizalmát, kirobogtam Garabóról — még hajnal előtt, hogy végrevalahára csakugyan kialudjam magam — a vonaton . . .

A lagunák csalogánya.

Velencei történet.

A Merceria zeg-zugos, szűk „calle“-in át (jó magyarán bizony „kutyaszorító“ volna az ő nevük) a Santa Maria Formosa temploma felé igyekeztem köteles és gyönyörűséges tisztelgésre a Palma Vecchio ragyogóan szép szőke asszonyához, kit ama templom oltárán „Santa Barbara“ néven imád a buzgó veneziai.

Fekete szemű, a hagyományos fekete, rojtos kendővel beterített nők térdepeltek most is az oltár előtt. Nem zavartam nagy mennyei áhítatukat, halkán, lábujjhegyen lépve tartottam az ajtó felé, ha szabad úgy mondanom, nagy földi áhítattal a szívemben. (Azt az érzést szeretném így nevezni, melyet a művészet varázsvesszeje által fakasztott források mellett érez a mindennapi élet pusztaságain megtikkadt vándor.) Közben tömjénfüst is áradt és az orgonán felbúgott valami fájó siralmú, régi egyházi ének... De az én áhítatomhoz most jobban illett az ajtó meglibbenő függönyén át az utcáról beragyogó napsugár s a nyomában be-

zendülő, valami profán utcai dal töredékes hangja :
„Mio dolce amore...”

„Édes szerelmem” ... Így magyarul és itt a papiroson is kedvesen cseng, nemde? Hát még a csupa muzsika olasz nyelven, kissé sziszegő velencei dialektusban s a nevetően kék velencei ég alatt, csupa romantikát ragyogó márvány-virágokból épített paloták között!

Kiléptem az ajtón. A templom előtti téren, a Campo Sta Formosán zengett a dal. Azon a meleg-édesen zengő női hangon, amely csak Itáliában hallható. Vékonyan cincogó gitárhang kísérte. De látni nem lehetett sem az énekest, sem a gitárost a nagy sokadalomtól, mely körük sereglett s jóformán az egész kis teret betöltötte. A velencei utcák halszagú népéből telt ki persze a közönség nagy és igazi része. Az a pár ösztövé angol miss és terebélyes német dáma, akit épp akkor arra felé hurcolt Baedeker Károly úr, inkább csak kényszerűségből nyújtogatta ott a nyakát, mert a tömeg egyszerűen eltorlaszolta előttük az utat, mely a „Zanipolo” felé vezet, ahol, előírás szerint, Colleoni szobrát kellett volna még megcsodálniok egy füst alatt a Santa Barbarával. Hanem a bennszülött veneziaiak annál odaadóbban élveztek. Szinte látható mohósággal szívták magukba az édes áradó hangokat: „mio dolce amore ... la luna d' argento c' invita stasera sul placido mare” ... Édes szerelmem... hív a csendes vízre a hold ezüst sugára...

— Eme gyönyörűséges Borbála valamely késő

utóda lesz bizonyára a szép utcai énekesnő, ki ily édesen dalol — gondoltam és magam is a hallgatóság közé furakodtam. Valami maszatos képű suhanc haragoszöld papírlapot nyomott a kezembe, aminek egy kemény *soldó* volt az ára. De kettőt is szívesen elfogadott érte a maszatos képű, aki közbe-közbe, mikor az ének szünetelt, rekedt hangon ordította bele a nagyérdemű közönségbe, hogy íme itt adja elő a lagunák csalogánya a „canzonetta nuovissimá“-t, a legfrissebb, a leggyönyörűbb veneziai dalt, melyet éppen most szerzett „a mi legkitünőbb költőnk“ (il nostro eccellentissimo poeta)! A haragoszöld papírlapon olvasható volt a dal, melyben csupa csók, szerelem, hold-sugár, csillag, virág kergette egymást az olasz vers megvesztegetően édes muzsikája mellett, a tenger csendes tükrén úszó gondolában, amelyben — mint az a vers előtt levő címképen szintén látható volt — a boldog költő ringatózott az ő — édes szerelmével...

A soldók, ez otromba nagy talián „susztartalérok“, ugyancsak potyogtak a maszatosképű kalapjába. A közönség kapkodta a zöld papirost s mikor a gitár újra megcsendült, az egész utca együtt zümmögte, dudolta a lagunák csalogányával az édesen epedő dalt: „mio dolce amore“...

A lagunák édesen zengő csalogánya azonban még mindig nem volt látható. Néhány soldót csúsztatam a maszatosképű markába és sikerült a kör közepére jutnom. Így végre megláthattam a „csalogányt“ ... Hajh Palma Vecchio, Tizian...

s ti többi rég alvó mesterek!... Forduljatok falnak, s aludjatok tovább... nincs mit keresnetek már Veneziában... Hol van a dúspompás, aranyfényű élet, melynek tündöklő színeiben dúskált ecsetetek... és hol vannak a viruló szépségű Barbarák, Assunták, Madonnák?... Poshadt vizek felett, roskadozó, félrebillent palazzók között a pusztulás ványadt géniusza jár itt... Csak egy fényes sugár ragyog ím még vissza a mult idők nagy fényességéből, hogy megaranyozza a pusztulás komor képét: a költészet legszebb sugara, a dal...

Lám e töpörödött, sápadt, vézna kis teremtés — mert valójában ilyen volt a lagunák csalogánya — s azt a félvak szatírt, aki mellette a gitárt pöngette — szintén a költészet glóriája sugározta körül, hogy az utca durva népe röhögve el nem kergette, hanem köréje gyülekezvén, szinte a szívéig tátott szájjal hallgatta, nyelte a dal édes muzsikáját: „Mio dolce amore...”

* * *

Aznap este — gyönyörű holdfényes nyári este volt, aminőről amaz „eccellentissimo poeta” énekelte — a Merceria egyik bohémkorcsmájában vacsoráztam. Aféle velencei „Kispipa” ez, ahol poéták, piktorok, színészek s más hasonló bennszülött cigánynépség eszi a paradicsomos makarónit, meg az olajban rántott tengeri pókot s issza hozzá a jó karcos veronai vörösbort.

Egy borzas fejű, villogó szemű apró emberke

ült az asztalomnál. Hatalmas tál fagiolit (balevest) tett elébe éppen Giovanni, az öreg pincér olyasféle bizalmaskodó mosollyal, amelyből a korcsmák lelkének ismerője kiolvashatta: no, ez protekciós porció! A kis ember hálásan pislogott a pincéres még valami jóféle halat rendelt (sok olajjal) és két deci veronait, amit az olaszok — nyilván mert így sokkal szebben és tekintélyesebbnek hangzik — „quinto“-nak neveznek. Mindezek után pedig nekiesett a tányérjának és mohó étvággyal kezdte kanalazni a parmezán-sajttal szinte péppé sűrített balevest. Először a levét szűrte fel, azután a hatalmas, pocakosra duzzadt olasz babokat hengergette be egymásután hármasával-négyesével és — talán a mimikritörvény alapján — a különben ráncos, töpörödött arca szinte-szinte egy kívánatosan nevető nagy babszemmé gömbölyödött ezalatt. A pincér meghozta ezenközben a halat is, temérdek olajjal és két deci veronait. (Haj, bizony itt sem ártott volna egy kis protekció, hanem a zord csaposlegénnyel, úgy látszik, már nincs olyan bizalmas viszonyban Giovanni, mint a konyha tündérével...)

A borzasfejű egyvégben, jóformán anélkül, hogy feltekintett volna a tányérjáról, eltüntette egymásután a halat, az olajat, a bort s azután valami rettenetes égettbőr-ízű cigarettára gyújtott, amelynek füstjétől, azt hiszem, a legelszántabb velencei moszkító is világgá menekült volna...

Miután vacsorámat elköltöttem, jóféle chianti borocska mellett szemlélgettem a kis korcsma s

az előtte elhullámzó utca színes, mozgalmas életét. A szűk utcanyíláson át egy pillanatra bekandikált a holdsugár. Egyszerre eszembe jutott a Formozatéri jelenet s a lagunák csalogánya. Elővettem a zöld papirost s újra olvastam a szerelmes, holdvilágos dalt és önkéntelenül is dudolgatni kezdtem a fülbemászó, kedves refrainjét: „Mio dolce amore“ ... Némi irigységgel gondoltam a dal szerzőjére, a boldog velencei poétára, aki most — e gyönyörű holdas estén — bizonyára valahol a zöld vizeken gondoláztat szíve szerelmével, ki őt e bájos dalra ihlette, mely íme ujjongva csengzeng, visszhangzik ma egész Velence s holnap már talán egész Itália szívében...

A kis borzas egyszerre fölkapta fejét s apró szemei hirtelen rávillantak a papirosomra.

— Szép, signor... úgy-e szép? — kérdezte minden bevezetés nélkül,

— Nagyon szép! — feleltem gyors barátkozásra készen, mert különben is érdekelt ez az óriás étvágyú gnóm. — Utcai énekesektől hallottam ma ezt a dalt és nagyon megtetszett. Csupa szív, csupa szín és muzsika... Szeretném megismerni a szerzőjét.

— Ah, igen?... Annál mi sem könnyebb, uram — hadarta látható örömmel a kis ember.

— Ön talán ismeri a poétát? — kérdeztem — talán éppen idejár ebbe a vendéglőbe?

— Igen, uram, sőt éppen itt is van, — mondta egyre jobban nekiderülő ábrázattal s egy önkéntelen mozdulattal a borosüvegje után nyúlt. De a

kisded „quinto“ bizony már nem adta. Töltöttem neki az én hosszúnyakú és kiadósabb üvegemből.

— A költő egészségére! — mondtam és koccintottunk.

— A költő én vagyok, uram... azt a dalt én írtam! — tört ki most büszke önérzettel a kis ember, és olyan mennyei élvezettel szűröcsölte ki a pezsgő chiantit, mintha nem is Firenze halmain, hanem egyenesen az Olympus magaslatain szüretelték volna... A zenéjét is én komponáltam — folytatta — azaz hogy az nálam együtt születik a szöveggel... Ugy-e, hogy pompás kis dalocska? Főképp a refrén: „Mio dolce amore“... A legújabb művem... tegnap délután írtam, uram... és mindjárt ki is nyomattam... és ma már egész Velence dalolja a Giudeccától a Rialtóig...

Gratuláltam a gyors költőnek s újra megtöltöttem a poharát.

— Nos, mondtam — ezt a Múza, a „dolce amore“ egészségére, aki a dalt sugallta és ne feledkezzünk meg a lagunák csalogányáról sem, akinek édes hangja...

Az én kis emberemnek itt egyszerre torkán akadt a bor, krákogni kezdett, letette a poharat és aggodalmasan pislogott hol az órára, hol meg az utca felé, ahol — most vettem csak észre — Giovanni pincér már jó ideje az ajtófélfához támaszkodva a Márk-tér irányában kémlelt.

Odakünn az órástorony (orologio) tetején a két bronzlegény éppen a tizenegyet verte.

Giovanni egyszerre csak sarkon fordult, aggodalmas arccal sietett be s valamit súgott a kis ember fülébe. Az — se szó, se beszéd — kitett egy zacskó rézpénzt az asztalra, csupa ütött-kopott *soldo* volt, ékes szuperlativuszokban köszönte a szíves barátságomat, ajánlta magát és sietve távozott.

— La signora... a felesége! — bökött utána Giovanni a bütykös hüvelykujjával, diszkrét, de sokat sejtető mosollyal.

Én is fizettem és szemmeltartván emberemet, utána siettem a Márk-tér felé. Érdekelt a signora, a költő édes szerelme, a „dolce amore“ ...

A Merceria egyik szűk mellék-utcájában találkoztak össze. Már messziről láttam, hogy a signora hosszú csontos kezei élénken működnek... úgy forogtak, mint valami rokkant szélmalom keshedt vitorlái!... A nyelve sem pihent azonban. Észrevétlenül közelébb lopózva csak annyit bírtam kivenni a rettenetes szózuhatagból, hogy a tehetetlenül hebegő kis emberét semmirekellő, gyalázatos lumpnak nevezte az asszony, aki becsstelenül elkorcsmázza azt a pár keserves garast, amit ők egész nap összeénekelnek...

Az élesen csengő hangjáról, a penészes, ráncos arcáról megismertem. A költő „édes szerelme“ egy személyben a lagunák csalogánya volt...

Madame Kata.

Párisi emlékeimből.

Páris utcáinak zengő labirintusait jártuk néhányan magyarok a július 14—15.-ik napja között virrasztó éjjelen.

A szó szoros értelmében virrasztó éjjel, mert alig van teremtett lélek a szajnaparti Babilonban, aki — mindennapi életének megszokott rendje szerint — ágyban, párnák közt tölténé ezt a nevezetes éjszakát, melynek csillagai először ragyogtak alá diadalmas fénnel 1789 nyarán a „királyi zsarnokság“ porbadöntött jelképére, a forradalom népe által fundamentumából kitépett Bastillera. Csak annak lehet fogalma az ünnepi mámor ama hihetetlenül magas hullámokat verdeső paroxizmusáról, mely ilyenkor a Szajna két partját, a Pont-Nationaltól a Pont d’Auteuilig, mint valami vadul tomboló érzelmi vizözön előnti, aki a nagy nemzeti ünnep e napján, vagy inkább éjjelén valaha megfordult Párisban.

A fényes nagy boulevardokon csak úgy, mint a legpiszkosabb kis zsákutcában, ember ember háttán, sőt ember az embertársa — tyúkszemén to-

long ilyenkor (*apache* ezt nézi örömmel . . .) és ahol egy kis *keringőnyi* hely van, ott bizton tanyát üt egy bokor — valamely hangnembeli — muzsikus. Ha egy bokorra való nem telik, elég egy szál is. És szól a vizözönelőttiduda, a legmodernebb grammofoon, a hegedű, a klarinét, síp, dob, kintorna . . . mindegy, akármi, csak hangot adjon Először persze a Marseillaiset, azután akármit. amire keringeni és topogni lehet estétől reggelig, vég nélkül . . .

De mondom, látni és hallani kell ezt. Lassan, döcögő, hétköznapi prózában hogy is lehetne képét adni a pezsgő ritmusra lejtő, zengő, tomboló ünnepi életnek? Fürgébb járású, rimes sorokkal imígy kíséreltem meg valahol halvány vázlatrajzát:

Ez a város, Páris város
 Ma egy ország táncos kertje.
 Monsieur, madame — fiatal, vén
 A bolondját járja benne . . .
 Szól a duda, a sípláda —
 Gallus urak rogyant ina.
 Gallus dámák pici lába
 Heje-huja! — tipeg-tapog;
 Illeg-billeg, libeg rája.

A színeket, vonalakat és ritmust ez — ismétlem: halvány és tökéletlen — vázlat-képhez pedig legfőképpen az ünnepi mámor főfészkében, a Quartier Latinben vettem, ahova úgy éjfél tájban érkeztünk — mint elébb mondám — néhányan világyáró magyarok.

A Rue des Ecoleson, mindjárt az öreg Sorbonne és a Collège de France szomszédságában torla-

szolta el utunkat a nagyvidám heje-hujás, keringő sokadalom. Szólt a muzsika: riszálta a hegedűs, pörgette a dobos, recsegett a trombitás . . . és járták a polgártársak és polgártársnők veszettül, hogy szinte rengett belé az egyetem komor, viharverte fala. Fiatál diákok és diákleányok járták itt leginkább, de volt a keringő-áradatban (hisz azért a Liberté, Egalité, Fraternité ünnepe!) masamód, szobalány, csirkefogó, cilinderes úr, zubbonyos munkás, hátulgombolós gyerek, patriárkaszakállú aggastyán, fehérfőkötős, fogatlan matróna . . . Ez utóbbiak ugyan csak az unokáikkal tipegtek, de tipegtek ők is rendületlenül, akár hiszed, akár nem, nyájas keleti olvasóm. A te gyönyörű nemzeti ünnepedről már jóformán csak akkor veszesz tudomást, ha egy-két viharvert, keshedt zászlót és sok rendőrt látsz az utcán — március 15.-én . . . A fáradt, az enervált, a „kozmpolitá“-nak kürtölt nyugaton bizony másképp van ez, mikor a nemzet ünnepele s a Marseillaise tüzes dala zendül . . .

Megálltunk és álmétkodva néztük e nagy, eleven „ördöghintát“, mely minden eddig látottakat felülmult, pedig jó egy-kettőn keresztülfurakodtunk már a Montmartre csúcsától idáig.

— Nézzétek — szólalt meg hamarosan szóvivő társunk, a vicces fiú (a magyarok között, ha idegenben hárman-négyen összeverődnek, tudvalevően mindig akad egy „vicces fiú“) — nézzétek csak, az az „öregapánk“ ott, aki azzal a csinos kis diákleánnyal táncol, bizonyosan a Sorbonne pro-

rektora és most gyakorlati előadást tart a mademoisellenek a forradalom tánc- és illemtanából...

Ránk nézve hatás nélkül pukkant el vicces barátunk eme legújabb — ki tudná, már hányadik — szellemi rakétája, a hátunk mögött azonban nem várt hatást és élénk derültséget keltett. Jóízű, csengő kacaj volt rá a felelet és ez a rövid, de szinte igen kedvesen csengő megjegyzés:

— Nini, magyarok!

Hátranéztünk. Három fiatal és elég csinos nő láthatóan élénk gesztusokkal és hangos magyar beszéddel igyekezett magára vonni a figyelmünket.

— Gyerünk tovább, urak, — mondta óvatos figyelmeztetéssel tisztelendő barátunk, a fiatal pap — nem jó lesz velük összekeveredni, ki tudja, mifélek . . . Apage satanas . . .

A vicces azonban ekkor már „összekeveredett” és barátságot kötött a hölgyekkel, ami a párisi utcán, július 14.-én és éjfélkor sokkalta könnyebben és gyorsabban megy, hogysen az ember gondolná. Sőt a féloldalvást egyre távolabb húzódo tisztelendőt is bemutatatta a vicces — persze csak „in effigie” — a barátságos hölgyeknek, mint a kültelki színház fiatal hősszerelmesét . . . Minket többieket, akik éppen az ellenkező irányban, tehát a hölgyek felé húzódtunk, már valóságosan is bemutatott, de szintén az ő közismert humorával — álnévvel és álfoglalkozással.

— Na ebből csinos kis kaland lesz! — súgta fülembé örömmel az örökké kalandszomjas kis

golya-jogász honfitársunk, aki egyenesen erre az alkalomra ruccant át valamelyik „szürke és unalmas“ német egyetemi városból a „piros örömök“ és tulipiros gyönyörök „eme szajnaparti ígéretföldére“ . . . Melyről ah, annyit olvasott — az érthetlenségig csudás dolgokat — még odahaza, a magyar ugarok vidékén, részint a gimnázium padjaiban, részint a kávéházban. Ama nevezetes „Hajnal után“ című költői társaság („mint szövetkezet“) rövid sorokba tördelt reklám-könyveiből, melyeket a társaság felette zseniális és felette kiskorú tagjai szeretetreméltó naivitással (és nagy U-val) állhatatosan az „Új költészet“-nek hirdettek.

— Most végre itt az idő, a nagy Meglátások és a nagy Megérzések ideje . . . pogány éjjele . . . párisi éjjele! . . . — ujjongott föl — szabadon egyik kedvelt dalnoka után — kedves és szintén erősen kiskorú barátunk, aki különben, a humoristánk adakozó kedvéből, mint fiatal, dúsgazdag mágnás-sarjadék, rengeteg hitbizományok várományosa szerepelt a hölgyek előtt. (Igaz, a borotvált arca és a monoklija máris megvolt hozzá.)

És az udvarlás hímes mezejére lépve mindjárt erős versenyre is kelt a vicces fiúval a hölgyek körül, akikben nyilván ama nagy Meglátások és Megérzések rejtelmes hősnőit vagy — a „hajnal utániak“ nyelvén szólva — hetairalelkű angyalait sejtette.

Néhány percnyi szünet után, mialatt e barátkozások történtek, újra felzendült a zene.

Mint valami megvadult éjjeli bogár ütődött közibénk most egyszerre egy hirtelen szőke és kecskeszakállú ifjú, a fején piros gaminsapkával.

— Mademoiselle! — mondta kecsesen és rekedten, derékszögbe görbülve egyik (legcsinosabb) hölgyünk előtt. A következő pillanatban már keringve vitte is magával.

Ugyanakkor a másik, szintén csinos hölgyet egy kékszubbonyos és izzadt fekete üstökű munkáslegény minden bővebb [ceremónia nélkül derékon ragadta és szintén táncba röpítette két honi szeladonunk nem kis ámulatára.

Hamarosan a harmadik előtt is (ő volt a legidősebb) tempós pukkedlit csinált egy nagyfejű és rezesorrú ember:

— Madame Kata!

— Merci, monsieur Bouquet, — mondta láthatóan erőlködő kedveskedéssel „madame Kata“ és mentegetőzve mutatott a fejére, hogy szédül, nem bírja a táncot.

A rezesorrú füttyörészve lejtett odébb, a legközelebbi szoknyához és vígan pattogtatta össze a bütykös ujjait.

— A szállásadónk ez az úr, — mondta madame Kata, magyarázóan fordulva hozzám, aki most már egyedül álltam mellette. A vicces és a hitbizománnyos ugyanis a két táncoló hölgyet kísérte feszült érdeklődéssel, míg a „hősszerelmes“ még mindig a kellő távolságból leselkedett felénk.

— Hol lakik, asszonyom? Ha jól értettem, így kell neveznem, ügyebár? — kérdeztem, csak éppen,

hogy valamit mondjak, mert valami csendes szomorúsággal és olyan tekintettel nézett rám ez a madame Kata, amely tekintet azt mondta: kérdezz, kérdezz . . . úgy szeretnék beszélni . . . annyi mondanivalóm volna.

— Igen, asszony vagyok és otthon Katinka volt a nevem. A leányok neveztek itt el tréfásan „madame Katá“-nak és Bouquet úr is csak így nevez, aki mondom, szállásadónk itt közel a Rue S. Jacquesban. Mind a hárman nála lakunk.

— Régóta vannak Párisban?

— A leányok igen, én csak pár hete jöttem.

— Nos, hogy tetszik ez a gyönyörű város?

— A gyönyörúségeiről én ugyan nem sokat tudok eddig. Hanem a szennyével, a nyomorúságával már éppen torkig vagyok, uram — tört ki az asszonyból nagy őszintén a keserűség. — Ha látná, kérem, hogyan lakunk és hogyan élünk! . . . Ennél a becsületes, de rémesen piszkos csizmadiamesternél lakunk hárman egy kuckóban. Általában soha ennyi piszkot, mint itt, ebben a „ragyogó, fényes metropolis“-ban, ahogy otthon olvassuk róla. Azt hiszem, nagy fényessége mellett ez a világ legpiszkosabb városa. Hiszen csak meg kell nézni az utcáit . . . De az még hagyján, hanem a lakások, uram, itt a Quartier Latinben, amelyről szintén annyi gyönyörű romantikus történetet olvashatunk . . . Ezek a leányok is, a kedves barátnőim, mit össze nem írtak leveleikben? Ok csábították ki tulajdonképpen. Ők az egyetemet végezték otthon, a tanári pályára készülnek és

most — mint mondják — „ismereteiket bővítik és látókörüket tágítják“ itt a világ fővárosában. Én e szünidei francia kurzusra jöttem, hogy azután mint nyelvtanítónő keressem meg a kenyeremet, mert válófélben vagyok az uramtól. Az uram egyszerű hivatalnok-ember, én meg nagyon sokat olvastam leánykoromban, főképp divatos és afféle modern írásokat, épp úgy, mint ezek a kedves barátnőim. És „egyéniség“ voltam és szabadságra, függetlenségre vágytam, mint a barátnőim. Szóval . . . igen . . . nem tudott megérteni az uram és tűrhetetlennek találtam mellette az életemet és most válunk . . . És itt vagyok az egyéniségemmel, a függetlenségemmel és a szabadságommal a monsieur Bouquet dohos, piszkos pincéjében, ahol napokon át koplalunk vizen és hagymán a kedves barátnőimmal együtt és magunk foltozzuk a cipőnket és — pardon! — magunk mossuk a szennyesünket . . .

Gyors, rapszodikus mondatokban így vallott az az asszony, mint akinek valami nagy teher fekszik a lelkén és szabadulni kíván tőle. Tovább is mondta volna, de a zene hirtelen elhallgatott s a kecskeszakállú és a kékzubbonyos visszahozta táncosnőjét.

— Hollá! Ez azután az élet . . . az igazi élet! — Hiába, csak nincs párja Párisnak . . . Ez azután a szabadság! Semmi ósdi, begyöpösödött előítélet, mint otthon Magyarországon . . . Itt a nő is kifejtheti egyéniségét . . . Oda megyünk, ahova akarunk. Ugy mulatunk, ahogyan jól

esik . . . Reggelig táncolunk . . . Sohse megyünk haza! Ugy-e, madame Kata? . . . — lelkesedett össze-vissza a két erősen megizzadt, bomlott frizurájú kisasszony és újabb zeneszóra megint táncra penderedtek. Most már két nekibátorodott honfitársunk — a vicces és a hitbizományos — karján járták a *csárdást* valami kényszeredett keringő nótájára és az utcai sokadalom nem kis csodálkozására. (Érdekes, hogy mi itthon már nem is csodálkozunk az efféle hibrid-kedvtelésen, amelyet pedig itt is nyakra-főre elkövetnek a bálozó új magyarok, csak egy kicsit megfordítva. Ok tudniillik csárdás-muzsikára járják a keringőlő táncokat . . .)

— Én megyek és lefekszem, szervusztok leányok! — kiáltotta Kata asszony a táncolók felé, majd csendesebben folytatta. — Legalább lesz egy kis levegőm, míg magam leszek. Csak már vége lenne a kurzusnak . . . nem tudom, kibírom-e végig . . . Azonnal megyek vissza a hazámba . . .

— Es talán igyekszik magát megértetni az urával, — kockáztattam meg kissé kemény őszinteséggel, melyért azonban csöppet sem neheztelt meg Kata asszony. Sőt valami kedvesen melankólikus mosollyal bólintott:

— Igen, uram, azt hiszem, most már meg fogjuk egymást érteni . . . Majd ezek is hazajönnek, — mutatott hirtelen fordulattal a vígan ugrándozó „egyéniségek“-re — biztosan hazaviszi őket a jó magyar kenyér és a tiszta magyar levegő. Hanem, ha leányom lesz, az bizonyos, hogy nem

adom abba az iskolába, ahol ezek fognak tanítani, akármilyen szélesre bővítik az ismereteiket és tágítják a látókörüket a világ fővárosában . . .

Intettem a tisztelendőnek, hogy nincs semmi veszedelem és együtt kísértük el lakásáig Kata asszonyt. Látható borzalommal és undorodással csöngetett be s egy szűk, sötét, mély és dohos kaputorok nyelte el előlünk gyöngé, törékeny alakját . . .

* * *

Vicces barátunk — hogy röviden a többiekről is beszámoljak — csak másnap került újra elő. Elmondta, hogy reggelig táncoltak s akkor hazakísérték a kisasszonyaikat.

— Hitbizományos honfitársunk, — mondta a vicces nevetve — amolyan rejtélyes kis palotát várt, illatos, sejtelmes, puha budoárokkal és képzeljétek, valami piszkos suszter szuterrénavackában laknak az angyalok . . . brrr! . . . Ifjú barátunk némileg kiábrándulva, most mindenáron piros örömeket és nagy megérzéseket akart, hát elmentem vele a Montmartre-ra, ahol különböző lebujokban délig öntötte magába az abszintet. Ekkor hazavittem kocsin a hoteljébe, ahonnan ma reggel, mire — nem minden aggodalom nélkül — felnéztem, összes útipodgyásza (három agyonizzadt, rojtos inggallér) hátrahagyásával megszökött és azt hiszem, meg sem áll Heidelbergig, a — piros örömei és nagy megérzések barátja.

A világpolgár.

Párisi kis hotelemben ismerkedtem meg Dennery úrral.

Nem tartozom éppen a könnyen barátkozó emberek közé, sőt meglehetősen csiga-természetem van, amely felette érzékeny szimatolással tapogatózik körül e világi göröngyös utakon . . . (gyönyörű rekordot is értünk már el ilyenképpen a „visszahuzakodás“ terén, — a legöregebb csigabiga megirigyelhetne érte!), de ez előtt a nobilisan kedves öreg úr előtt szinte lehetetlenség volt a közömbös zárkózottság kagylójába visszahuzakodnom. A szobáink egy közös előszoba-féléből nyitnak és a table d'hotenál is egymás mellé kerülünk. S az én imígy dupla szomszédom olyan szeretetreméltó gyöngédséggel érintette mindjárt első szavaival a lelkemet, aminőre, azt hiszem, senki más ember nem volna képes, csak a francia ember, még jobban mondva, a párisi francia ember. Aki telivér párisi és francia és ember a szó valódi nemes értelmében.

A finomult érzékű, éles szemű, világot látott

ember biztos ítéletével mindjárt az első „szilvuplé mosszjő“-m után megállapította rólam, hogy ama keleti nemzet fia vagyok, melyről a különben igen tiszteletreméltó *Tissot* mester felette vidám badarságokat mesélt vala egykor a kedvesen felszínes és könnyen hívő franciáknak.

— Én azonban — úgymond *Dennery* úr mindjárt az első *dejeuner*-nél (mert ott nyomban erről esett szó) — a tulajdon magam szemével láttam néhányszor az önök gyönyörűen felvirágzó fővárosát, Budapestet és a nagy magyar Alföldön is végigrobogtam (sajnos, csak egyszer és akkor is a keleti expresszen!) és mondhatom, hogy egészen másképp láttam egyetmást, mint *Tissot* mester.

— Tán újabb nemzeti törekvéseinkről is tud egyetmást, uram, — kérdeztem nekibátorodva ebéd után, csendes szivarozgatás közben *Dennery* urat.

— Igen, uram, — felelte ő kissé kelletlenül — amennyiről a mi francia lapjaink szűkszavú tudósításai hírt adnak. Mert német lapokat nem olvasok . . .

— Pedig azok — jegyeztem meg — sokszor még mulatságosabb mesékkal kedveskednek rólunk a világnak, mint *Tissot* úr.

— Különben — folytatta *Dennery* úr — engem, megvallom, nem is igen érdekelnek az úgynevezett „nemzeti“ törekvések. Azok közé tartozom, akik holmi — közös nyelv, szokás, hagyomány, esetleg valamely vak véletlen, egy hegylánc, egy

folyam vagy éppen egy-egy cézári önkény szabta — kicsinyes földi határok fölé emelkedve, magasabb nézőpontról és tágabb perspektívákban szemlélik a világot, az emberiség jövőjét, haladását. Mert ez a fődolog, uram, az emberiség haladása! Előre, tovább . . . mindig tovább [a tökéletesedés útján! . . . Es ez az út, szerintem, szabad *világ-út* kell hogy legyen, amelyen együtt, karöltve, testvérként halad a világ minden népe — előre! A különböző, nemzeti színűre mázolt sorompók csak ósdi és kellemetlen akadályok immár ezen a világúton, amely akadályokat le kell rombolnunk s amelyek különben is csak a jámbor dilizsánszot tartóztathatták föl döcögő útjában, de diadalmasan repül át felettük a büszke aeroplán . . . Egyszóval, kedves uram, hiszen nem kell ezt önnek bővebben magyaráznom, én testestől-lelkestől modern ember vagyok, — világpolgár!

Nem palástolt csalatkozással hallgattam e temperamentumos szavakat és kissé érthetetlennek találtam, ezekkel szemben, amaz előbbet hallott — s úgy vettem észre, némiképp aláhúzott — kijelentést, hogy — „német lapot nem olvasok“.

Dennery úr is észrevett rajtam valamit, mert hirtelen fordulattal más ösvényre csapott át.

— De ön, kedves uram, bizonyára nem azért jött Párisba, — mondotta szeretetreméltó bonhomióval, — hogy egy bizonyos Emile Dennery nevű öreg fecsegő világfölfogását megismerje. Nos hát beszéljünk másról. Hogy tetszik önnek Páris?

Ez olyan kérdés, amelyre, szerénytelenség nélkül, egy hónap múltán sem igen felelhetnék, nemhogy pár napi itt tartózkodás után.

— Ah, tehát először van most Párisban? — kérdezte Dennery úr erősen felcsillanó érdeklődéssel.

— Igen, uram és így legfeljebb csak az első impresszióimról adhatnék számot.

— Nos, nos? . . . — csiptette föl elegáns aranykeretű szemüvegét Dennery úr és szinte detektív-figyelemmel várta szavaimat.

— Csak zavaros benyomásaim vannak — mondtam — nagy utat tettem egyfolytában, amely meglehetősen elbágyasztott, még most is fáradt vagyok.

— Ez hiba, fiatal barátom, nagy hiba! — feddett kedvesen, a tapasztalt világjáró fensőbb-ségével. — Így nem szabad egy városba megérkezni. Es Párisba éppen nem . . . különösen nem Párisba. Ide csak pihent, minden benyomásra fogékony testtel és lélekkel szabad megérkezni. De folytassa, kérem.

— Ez a rengeteg város meg éppen elkábított . . . Mikor a lyoni pályaudvaron kiszálltam és egyszerre belécsöppentem hatalmas utcáinak zúgó, forrongó, roppant forgatagába, valósággal rám feküdt és belém fojtotta a lélekzetet szinte, a káprázatos fényével, zsibongó nagy életével, szóval egész leírhatatlan tömérdekségével. Eddig csak úgy ismertem Párist, ahogyan a különböző leírások után elképzeltem, de mondhatom, hogy

legmerészebb képzeletemet is felülmúlta az, amit itt láttam és látok.

— C'est ça! — kiáltott föl szinte gyermekes örömmel az öreg úr. — Ez az, uram, ez az . . . Látja, ön máris igazat ad nekünk, franciáknak, akik a mi Párisunkat a világ fővárosának mondjuk. Hát nincsen-e igazunk? Az egész művelt világ életei futnak itt össze s a világkultúra gyönyörű, fenséges érverése lüktet, forr, zszibong, mondhatnám — muzsikál Páris életének roppant hangversenyében . . . Igen, uram, ez így van . . . És ha megpukkad irígységében az a gögös Berlin, akkor is így van és így lesz, amíg a világ világ lesz! Párisnak nincs párja a világon. Én mondom ezt, uram, aki szétnéztem már jó néhányszor a világban. De talán kissé el is ragadtattam magamat . . . Pardon, higgye el, uram, nem a patrióta beszélt belőlem, én kozmopolita vagyok, de ami igaz, az igaz . . .

— Teljesen igaza van, uram.

— Budapest is gyönyörű város, kicsiben valószínűs Páris, — honorálta rögtön e megjegyzésemet Dennery úr — két éve jártam ott utoljára.

— De talán nem — legutoljára?

— De igen — legyintett lemondóan — legutoljára . . . Már nem megyek sehová. Öreg legény vagyok. Ami kis időm hátra van még, azt itt akarom eltölteni az én kedves Párisomban. A Szajna-part, a boulevardok és az a kis hotel-szoba már jóformán az én egész világom. A szülőházam itt állt valamikor ennek a csendes kis szállónak a helyén. Éppen ott volt a lakásunk, ahol most az

én szobám van. Azért béreltem ki éppen azt a szobát. Hiába, „on revient toujours . . .“ Valame-lyik világot járó könyvében megható történetet olvastam egy bizonyos fajta vadról, amely — gondolom, Amerika őserdőiben él — végét érezvén, óriási távolságokból, sokszor súlyos sebekkel is, visszavánszorog abba az erdőbe, ha lehet, abba a bokorba, ahol világra jött . . . hogy ott múljék ki a világból . . . Ilyen vén, sebzett vad vagyok én is, uram . . . De a seb nem tartozik ide. Már nem is fájnak egyébként azok a sebek . . . Csen-des, nyugalmas órákban itt ebben a kis szobában — ez az én bokrom Páris nagy rengetegében — fölkeresnek, meglátogatnak ifjú korom kedves, szép emlékei. Az első gyermekörömök . . . Az anyám, az apám, a testvéreim . . . Mintha csak élnének, úgy el-elbeszélgetek velük. Az édes jó anyám (míg élt, mindig attól féltett szegény, hogy amilyen csavargó vagyok: valahol vad idegenben pusztulok majd el) az ő szelíden csengő hangján el-elmesélgetett itt nekem az ő szülőföldjéről, Provence napfényes mezőiről, madárdalozó erdőiről (igen, uram, az anyám *Mireille* bűbájos honában született!) és megsimogatja lágyan szőkefürtös fejemet . . . Az apám (ő a tüzes ború Champagne-ből szakadt ide) kemény marokkal térdére kap, a Marseillaiset trombitálja „Allons, enfants . . .“ és hipp-hopp! ott tovagolunk a nagy Bonaparte ol-dalán . . . A kis testvéreimmel bujósdit játszom, meg katonásdit. Azután körbe táncolva daloljuk, hogy:

Qui est mort ?
 — Jean du Porc.
 Qui le pleure ?
 — Le roi Maure. —
 Qui le rit ?
 — La perdrix.
 Qui le chante ?
 — La calandre...

Ugy, amint anyánk tanított rá, aki Vacluse bájos völgyéből hozta e bohókás édes gyermekdalt . . . Oh, boldog, szép gyermekkor . . .

Dennery úr itt levette szeméről az üveget és erősen törülgette azt, az ablakhoz lépett. Gyors ütemben dobolni kezdett rajta az ujjáival valami együgyű nóta — alkalmasint a „Qui est mort“ — dallamára.

Egyszerre csak valódi dobszó perdült künn az utcán. Dennery úr heves mozdulattal intett, siessek az ablakhoz! Különös csapat közeledett szálónk felé. Elöl hatalmas termetű, fehér szakállú ember — az invalidusok egyenruhájában — a francia trikolort vitte, mely fekete gyászfátyolba volt takarva . . . Utána egész búcsújárásnyi sokadalom. Hölgyek gyászfátyolosan, urak talpig feketében. Csak a dob pergett néha-néha tompán, különben komor csendben haladt a csapat. Nagy koszorúkat vittek nemzeti színű és gyászszalagokkal, melyeken ez a fölírás volt: „Strasbourg 27 septembre 1870“ . . .

Mikor közel értek hozzánk, Dennery úr kitárta az ablakot és kalapját lengette a menet felé.

— Látja, uram — magyarázta nekem egyre növekvő hévvel — ezek Strasbourgba mennek... Strasbourg szobrához a Place de la Concorde. Ma van az évfordulója, hogy elvesztettük a gyönyörű Elzászt. De nem örökre! Nem, uram, mi nem engedünk, nem feledünk! . . . E napon mindig elmegyünk és elmegyünk máskor is a mi gyászba borult szép Strasbourgunkhoz, hogy megmondjuk ezt neki. Látja, ott, aki a zászlót viszi, az a vitéz Leblanc kapitány, ott volt Strasbourg ostrománál . . . Az a béna ott mellette Delorme hadnagy, Metznel vesztette félkarját . . . Ott jobbra tőle a gyászruhás hölgy Delacroix tábornok özvegye . . . Az meg amott, az a szakállas — Dérouléde úr, az ünnepi szónok. Micsoda szónok. Micsoda szónok, uram, csupa tűz! . . . Éljen Dérouléde! Éljen Strasbourg! — lobogtatta most már a kendőjét is Dennery úr.

A menetből harsány „Qui vive?“ kiáltások hangzottak felénk.

— La France! . . . Quand meme! . . . — kiáltotta vissza Dennery úr szinte fanatikus tüsszel. — Nem engedünk, nem feledünk. Csak azért sem! . . . Majd meglátod, gögös Berlin! . . . Menjünk, uram, a Concorde-térre — fordult most hozzám — nagyon szép lesz az ünnep, biztosíthatom önt, hogy nagyon szépen fog beszélni Dérouléde úr.

Nyomban karon is fogott az én kedves „világpolgár“-om és vitt a hömpölygő fekete néparadattal a Concorde-térre, ahol Dérouléde úr csakugyan

szépen beszélt és ugyancsak emlegetett bizonyos régi határokat és egy bizonyos folyót. Nevezetesen pedig a francia határokat és a Rajna folyót... És Dennery úr ugyancsak tapsolt hozzá...

AZ ÉLET VÖLGYÉBEN...

MESE-DRÁMA ÖT KÉPBN.¹

¹ Az előadás joga fentartva.

SZEREPIOK :

Favágó.

Favágóné.

Nagyanyó.

Bimbó.

Surbankó.

Vadász.

Zarándok.

Öregasszony.

Sírásó.

Pásztorok.

Az 5. kép jelenésében :

Szeretet.

Zord Vadász.

Árnyak.

ELSŐ KÉP.

Erdei völgy. A háttérben zordon hegy, melynek alsó lejtőin még van némi tenyészet, azon túl csak ormóttan sziklatömbök, tátongó hasadékok, élettelen kopárság. — Baloldalt egyszerű, fából összeácsolt, barátságos külsejű házikó, ablakában virág, fák sűrű lombja hajol rá. Az udvaron, a ház előtt, ezüstlevelű rezgőnyárfa és virágzó hársfák. A fák alatt mohos fatuskók, az egyik hársfa alatt kecskelábú asztal, mellette deszkalóca; az egész térség benőve dúsan fűvel, vadvirággal. — Jobboldalt eleven sövénykerítés. — Napos délután, a nap már este hajlik.

(Mikor a kárpit szétnyilik, *Nagyanyó* a nyárfa alatt ül a fatuskón és burgonyát hámoz. Mellette *Bimbó* hever a fűben és bokrétát köt vadvirágból. Kissé odébb, a hársfához támaszkodva *Surbankó*, kezében egyszerű bugylibicska, mellyel valami kis szoborfélét farigcsál.)

Nagyanyó.

(Töpörödött ráncosképű öregasszony, nyújtott éneklő hangon.) Ugy, lelkeim, bíz úgy ám! — Regös rege regöl róla, ő a Halálhegy lakója . . . Mese mondja,

ének zengi, bár magát nem látta senki. De ahová lép a lába: fű elhervad a nyomába . . . Jötte: átok — mente: gyász. Úgy hívják — a Zord Vadász.

Surbankó.

(Kamaszodásnak indult, hirtelen nőtt nyurga fiú, eineveti magát és csufondáros hangon közbevág.) Mese mese — mess kenyeret; ha nincs késed, fogj egeret. Hókusz-pókusz, ákom-bákom — akkor hiszem, majd ha látom! — Így, nagyanyó, bíz így ám.

Bimbó.

(Halaványarcú, nagy égő szemű zsenge lány, feszülten, szinte áhítattal figyel a mesére.) Mondd csak tovább, nagyanyó, én hiszem, én láttam is már.

Surbankó.

(Tréfásan.) Huh! Huh!

Bimbó.

(Komolyan.) Igen, igen, én láttam már!

Nagyanyó.

(Meghökkenve.) Hogyan? Mit mondasz, Bimbó? Kit láttál?

Bimbó.

Őt, akiről a rege szól, a Halálhegyi Zord Vadászt.

Surbankó.

(Ingerkedve.) Huh! Zordon-mordon, rontom-bontom — itt is van már, jaj a csontom!

Bimbó.

(Szemrehányással.) Hiába is csúfolódsz, Surbankó, azért mégis láttam.

Nagyanyó.

(Élénken.) Hol láttad, mikor láttad?

Bimbó.

(Megrezenve.) Akkor este, nagyanyó... (Feláll, leteszi a virágokat.) Tudod: mikor hazahozták az erdőből nagyapót. Késő este hozták haza, zöldleveles fasaroglyán a favágó emberek.

Nagyanyó.

(Megrázkódva.) Oh, az rémes este volt...

Bimbó.

Minden fekete, sötét volt... Minden sötét-fekete... (A hegy felé mutat.) A Halálhegyről zúgva süvöltött a Nemere. És mi ott benn úgy reszkettünk, mint a nyárfa levele... A saroglya és nagyapó csupa vérrel volt tele. Keze, lába csupa vér...

Nagyanyó.

(Inkább magának.) E kép síromig kísér...

Bimbó.

(Folytatva.) Vér borítá szemét, száját és a szép fehér szakállát, homlokát...

Nagyanyó.

(Ijedten int a kezével.) Ne Bimbó, ne mondd tovább!

Surbankó.

(Elkomolyodva.) Hm, ennek már fele se tréfa. A vér — a'már valami! Különösen az embervér... Én is láttam, mikor szegény anyámat leütötte a kő a bányában. Kis gyerek voltam még, de ha rá gondolok, most is elfacsarodik bennem itt (a szívére mutat) valami...

Bimbó.

(Folytatva.) Igen, igen, nagyanyó... Engem akkor hamarjába bevittetek a kamrába és ott lefektettek. Azt mondtátok, semmi baj sincs, aludjam csak szép nyugodtan, reggelre majd minden jó lesz. De aludni én sem bírtam, együtt virrasztottam, sirtam egész éjjel veletek. Sötétség volt a kamrában, de én azért mindent láttam. Nagyanyó, én mindent láttam!

Nagyanyó.

Oh... mit láttál szegény gyermek?

Bimbó.

(Fokozódó rémülettel.) Láttam a csúf vörös Rémet ott künn a viharos éjben. Tüzes nyíl volt a kezében... a szeme szikrázva égett... Orrán, száján kénkőves láng... vicsorgatta a fogát... Övében villogott kése, rettenetes üvöltése túlharsogta a Nemerét, fölverte az éjszakát... Rohant tüskön-

bokron át... Ha szikla meredt elébe, mint a pelyhet, odébb rúgta s mint a kendert nyütte-tépte gyökerestül ki a fát... És egyre azt üvöltötte: „Igy rohanok hegyről-völgybe, az egész világon át. *Én mindenkit gyűlölök! Én mindenkit üldözök! Én mindenkit megölök! Én nem kímélek meg senkit!*“...

Nagyanyó.

(Nyöszörögve.) Mindenkit... senkit... mindenkit...

Surbankó.

(Elgondolkozva.) Hm... talán az én anyámat is?... De én nem láttam semmiféle Rémet. Nem emlékszem...

Bimbó.

(Folytatva.) Igen, igen, nagyanyó, én láttam őt és tudom, hogy ő ölte meg nagyapót, az a rémes Zord Vadász! Mert ő mindenkit gyűlöl, mert ő mindenkit megöl és ahova lép a lába, fű elhervad a nyomába. Jötté átok, mente gyász — mint ahogyan a mese mondja... (Kis szünet.) Én apát is nagyon félttem, egyszer őt is megöli... Most tán éppen rajt a sor...

Nagyanyó.

(Összeszedi magát.) De Bimbó, mi jut eszedbe? No, az ember nézze meg! Hisz az egész csak mese, ez az egész Zord Vadász.

Surbankó.

(Megkönnyülten.) Ugy-e mondtam — csak mese!

Nagyanyó.

Olyan, mint a „hegyi tündér“ vagy az „erdei manó“. Mondom, mese az egész.

Bimbó.

(Fejét ingatva.) Hát a nagyapó halála — az is mese, nagyanyó?

Nagyanyó.

(Sóhajtván.) Bár az volna, gyermekem.

Bimbó.

S ki ölte meg, ha nem ő?

Nagyanyó.

A Végzet leányom, a Végzet... az ölte meg nagyapót. Szegény ember, munkás ember végzete. Meg a lelketlenség. Az emberek lelketlensége. A fiatalabb és erősebb favágók nem kímélték, nem vigyáztak rá. A legveszedelmesebb helyre őt állították, a gyámoltalan, gyenge aggastyánt. Ez ölte meg. A fa ütötte le szegényt künn az erdőn munkaközben. És neked csak rossz álmod volt akkor éjjel és mert akkor este is éppen a Zord Vadászról meséltem neked, azért láttad álmodban azt a szörnyű vörös Rémet. Nincsen az, csak a mesében.

Bimbó.

(Tiltakozva.) Nem, nagyanyó, ez nem álom, nem mese! Én azóta is láttam már, ma éjjel is láttam

őt. Ha éj borul az erdőre és ha fúni kezd a Nemere, akkor mindig leszál onnan a Halálhegyéről és mindig erre jár és én mindig látom őt... (Az éppen leáldozó napra mutat.) Most is sötétedik már és apa még nincsen itthon. Én úgy félek, nagyanyó, majd meglátod, hogy baj éri... És hol anyám, ő sincs itthon?

Nagyanyó.

(Megnyugtatva.) Apád még az erdőn dolgozik. Nagyon sürgős most a munka, azért késik, de vacsorára hazajön. Anyád odakünn a csorgókútnál a kertet öntözi és a vásznat fehéríti. Mindjárt itt lesz. (A sövény felé mutat.) Ahol nézd, jön is már.

Favágóné.

(Telt, de inkább karcsú termetű, ringó járású szép fiatal asszony, kilép a sövényajtón. Egyik kezében a fehérített vászon, a másikban egész kis kéve havasi virág. A kerítésnél megáll, visszanéz és úgy jön előre.)

Nagyanyó.

(A távolba kémelve, inkább magának.) Már megint az a vadász! (Fejét csóválja.)

Bimbó.

(Anyjához ugorva.) Anyám, anyám, csakhogy itt vagy. Nem láttad apát? Nem jön még?

Favágóné.

(Leteszi a vásznat és virágot.) Nem láttam, kisleányom. Bizonyosan dolga van még az erdőn.

Majd megjön. (Bimbó arcát simogatja, majd a kezét.)
De mi bajod, Bimbó? Milyen forró a homlokod
és hogy ég a szemed és a kezed hogy reszket!

Bimbó.

(Remegve anyjához simul.) A... a Zord Vadász,
anyám...

Favágóné.

(Szigorúan nagyanyóhoz.) Nagyanyó, te megint
azzal az ostoba mesével rémítetted ezt a gyerme-
ket! (Surbankóhoz.) Vagy talán te, Surbankó?

Surbankó.

(Tiltakozva.) Én nem!

Nagyanyó.

Eh, valami rossz álma volt megint az éjjel.

Surbankó.

(Tréfásan.) Bizonyosan sok vadkörtét evett, aztán
elrontotta a gyomrát, oszt' attul van az egész.
Aszongyák, az ember ilyenkor bösz bikát, veszett
ebet meg miegyebet szokott látni álmában. Hát
Bimbó meg zord vadászt látott, akiről nagyanyó
mesélgetni szokott neki, És most ébren sem tud
szabadulni tőle. A kisleányok már ilyen butácskák:
sohse tudják, mi az álom és mi a valóság.

Bimbó.

(Hevesen tiltakozva.) Nem, nem, nem! Én láttam őt.
(Összerezzen.) Most is látom. (A hegy felé mutat.) Nézd

anyám, ott... éppen a Zergehegy felé tart... (Mind arra néznek.) Nem... az talán mégsem ő... Vagy alakját változtatta, mert ő képes arra is. Ki az, anyám? Ki az ott? Nézd, most megállt... most visszánézett... (A hegy oldalában egy pillanatra feltűnik a távozó Vadász alakja.)

Favágóné.

(Magához vonja a reszkető leányt.) Ej, ej, kis bohó te, mi nem jut eszedbe. Hiszen az ott a Vadász bácsi a Zergehegyről. Tudod, aki nemrég jött ide és aki vízért szokott lejárni a csorgó-kutunkhoz.

Surbankó.

(Nevetve.) Na persze, hogy az, a Zergehegyi Vadász.

Nagyanyó.

(Aggodalmasan.) Az... az...

Bimbó.

És ő... ő nem emberekre vadászik?

Favágóné.

Ugyan, hova gondolsz! O zergékre vadászik ott fenn a hegyekben, odafenn is lakik és a völgybe, mondom, csak vízért jött alá.

Bimbó.

És ott fenn a Zergehegyen nincs víz?

Favágóné.

Nincs, gyermekem.

Bimbó.

És a Vadász bácsi mindig idejár a mi csorgónkhoz, mikor szomjas?

Favágóné.

Ide.

Bimbó.

És te mindig adsz neki a mi vizünkéből?

Favágóné.

Mért ne adnék? A Vadász bácsi, látod, jó ember és mindig megfizet a vizért. Virággal fizet. Most is hozott, lám sok-sok szép virágot a Zergehegyről. (Mutatja a virágkévét.) Nézd csak, mennyi, de mennyi szép virág! És ezt mind-mind neked hozta a jó Vadász bácsi. (Odanyújtja a virágot.)

Bimbó.

(Kellemetlenül átveszi.) Hiszen nekünk is van itt elég virágunk.

Favágóné.

De ilyen nincsen. Ilyen csak ott fenn a Zergehegyen nyilik. Nézd csak, milyen gyönyörű kék, piros és sárga virágok... Ilyen nincs sehol másutt, csak ott fenn a magasban. Olyan üdék, olyan tiszták. Meglátszik rajtuk, hogy közelebb nyiltak az éghez.

Bimbó.

A mi virágaink azért mégis sokkal szebbek.

(Leteszi a virágkévét és a távolba néz.) A nap már lenyugodott... Apa még mindig nem jön. Nem látom. (Egy tuskóra áll.) Gyere csak, Surbankó, te nagyobb vagy, mint én. Gyere, kérlek, segíts nézni.

Surbankó.

(Nevet.) Jaj, de butus ez a Bimbó. Azt hiszi, ketten majd többet látunk... (Atyáskodva.) Na jó, hát majd segíték nézni. (Odaáll Bimbó mellé egy másik tuskóra és a távolba kémlel.)

Nagyanyó.

(Ezalatt félrevonja az asszonyt — fojtott, de szigorú hangon.) Hát már megint itt volt? És te megint szóba álltál vele! Hát nem tudod, hogy az urad megtiltotta? Nincs elég erőd már lerázni... vagy talán...

Favágóné.

(Riadtan.) Csitt, az Istenért! Ne itt — ezek előtt... (A házba vonja Nagyanyót, a küszöbről visszaszól Bimbónak.) Légy nyugodt Bimbócskám, mindjárt megjön apa. (A hold felbukkan.) Nézd, milyen szép holdas esténk lesz. Most nem fú a Nemere. Csak lessétek apát Surbankóval, majd én addig elkészítem a vacsorát nagyanyóval. (Bemennek a házba.)

(Szelíd holdfény árad el az udvaron, házon. A nyárfa levelei halkán rezegnek, susognak. A távolban estharangszó. A közelből csalogányok dala hangzik. Mindketten leszállnak a tuskóról és ezután hol a lócán ülve, hol állva beszélgetnek.)

Surbankó.

Hallod, kis Bimbó? Ez, úgy-e, szebben szól, mint a Nemere! Ettől talán te sem félsz. Az estharang szól és a csalogányok dalolnak.

Bimbó.

(Elmerengve.) Szól az estharang és dalolnak a csalogányok... Oh, ez olyan szép, olyan édes... Ilyenkor nem félek soha és a Zord Vadászt sem látom. Ilyenkor sohasem jár erre, mikor ilyen szép szelíden süt a hold és szól az estharang és dalolnak a csalogányok... és... és...

Surbankó.

(Nevetve.) Ugy látszik, ő zordonsága nem szereti a holdfényt, a harangszót és a csalogánydalt.

Bimbó.

(Folytatva.) ...és mikor nem vagyok egyedül, mikor te is itt vagy, Surbankó. Én azt szeretném, ha a hold mindig ragyogna, a harang mindig szólna, csalogány mindig dalolna és apa is mindig itthon volna és te is itt volnál, Surbankó... És, ha sohase fúna a Nemere... Akkor sohase félnék és azt hiszem, akkor nem is történnék semmi rossz. A Zord Vadász se jönne soha erre és minden olyan jó volna és minden olyan szép... (Kis szünet.) Nézd, a nyárfa és a hársak is sokkal szebbek ilyenkor és mind a többi fák, bokrok és virágok is sokkal szebbek... mikor a hold ragyog és szól az estharang és dalolnak

a csalogányok... Ugy-e, Surbankó? (Inkább magának.) Csak apa is jönne már.

Surbankó.

(Hosszasan néz Bimbóra, aki most teljes holdfényben áll.) Az, kis Bimbó, az... Ilyenkor minden sokkal szebb, ilyenkor minden olyan szép... (Felveszi a virágkévét.) Ha neked nem kell, add nekem ezt a kis virágot, Bimbó.

Bimbó.

(Csodálkozva, inkább magának.) Milyen különös. A Vadász virágot hozott anyámnak, mert én tudom, hogy neki hozta és most Surbankó virágot kér tőlem. (*Surbankóhoz.*) Minek neked ez a virág, Surbankó? Miért kéred?

Surbankó.

Csak úgy — emlékül.

Bimbó.

Emlékül? Mi az, hogy emlékül?

Surbankó.

Mert én most elmegyek. Nem is kell az egész kéve, csak egy szálát adj belőle. Ezt a kékszínűt itt. (Kivesz egy kék virágot.) Ez olyan, mint az ég és mint a te szemed, kis Bimbó. Ezt én elviszem magammal és mikor ránézek, mindig az eszembe jutsz majd róla. Olyankor mindig mintha téged látnálak, a te kék szemedbe néznék... Ez az, hogy „emlékül“.

Bimbó.

Milyen különös dolgokat mondasz te, Surbankó! Te úgy megváltoztál, mióta olyan ritkán jársz hozzánk és mióta nem játszol velem és nagyanyót is kicsúfolod, ha mesél... Én már meg sem értem, amit te beszélsz. Hiszen, ha most elmégy is, megint csak átjöhetsz hozzánk, ha akarsz. És miért kell a virágról rámgondolnod, mikor minden vasárnap megláthatsz és beszélhetsz velem és... és a szemembe nézhetsz, ha akarsz... És bizony, játszhatnál is velem már egyszer megint malmosdit a csorgó-kútnál, úgy mint régen.

Surbankó.

Hm, úgy mint régen... (Megcirógatja Bimbó arcát a virággal.) Csakhogy már nem úgy van ám, mint régen volt, kis Bimbó. Látod, azért is jöttem olyan ritkán hozzátok egy idő óta és azért nem játszom veled most már és azért nem hiszek a mesékben, mert én most már (bizonyos fölényel) nagy fiú vagyok. Bizony!

Bimbó.

(Surbankó mellé ágaskodva.) Az ám, ni — két fejjel is nagyobb vagy nálam. De apa még nálad is nagyobb, azért mégis játszik velem, mikor nincsen dolga. Csakhogy őneki mostanában mindig sok dolga van.

Surbankó.

Ez az, látod kis Bimbó, ez az. A dolog. Ez az oka mindennck. Itt az Élet völgyében, látod, min-

denkinek dolga van. Az én apámnak is mindig sok a dolga és éppen ő mondta, hogy most már én is nagy fiú vagyok és vége a játéknak, a csavargásnak, meg a locsi-fecsi meséknek. Most már nekem is dolgoznom kell és kenyeret keresnem.

Bimbó.

(Csodálkozva.) Hát a kenyeret úgy keresik? Nagyanyó a kemencében süti a kenyeret.

Surbankó.

Jaj, te kis oktondi... Ezt csak úgy mondják az emberek, de voltaképpen egészen mást csinálnak akkor, mikor ezt mondják. Sokszor van az úgy, kis Bimbó, hogy az emberek egészen mást tesznek, mint amit mondanak.

Bimbó.

Oh, ezt már én is vettem észre, Surbankó.

Surbankó.

A te apád, teszem, fákat döntöget az erdőben, mikor azt mondja, hogy kenyeret keres. Az én apám meg köveket fesseget a bányában. És most már engemet is befogott maga mellé, ott dolgozom vele minden nap reggeltől estélig. Azért nem jöhetek most már minden nap hozzátok és azért nincs kedvem most már játszani veled. Látod, milyen kérges a tenyerem a csákánytól, meg a feszítővastól, meg a kövektől. Haj, de így van ez már itt az Élet völgyében... Itt mindenkinek abban

kell egyszer hagynia a játékot, itt mindenkinek kérges lesz egyszer a tenyere.

Bimbó.

(A hegy felé néz.) És ott fenn a hegyen, hogy van ott — a halál hegyén?

Surbankó.

Azt senkisémet tudja, mert senkisémet jött még vissza, aki odament.

Bimbó.

Persze... onnan senkit sem enged többé vissza a Zord Vadász... Mert ott fenn ő az úr és ő mindenkit gyűlöl és mindenkit megöl. Vigyázz, Surbankó, te is, ha fúni kezd a Nemere és nem ragyog a hold és nem dalolnak a csalogányok... Vigyázz az úton!

Surbankó.

(Mosolyogva.) Engem ugyan ne félts, kis Bimbó, mert én most olyan messze elmegyek innen, hogy oda még a te híres Zord Vadászod nyila sem ér.

Bimbó.

Hová mégy?

Surbankó.

Hát azt tulajdonképpen magam is szeretném tudni. A dolog úgy áll, tudod, hogy a napokban valami idegen vándorlegény vetődött be hozzánk és nagyon érdekes dolgokat beszélt az apámnak

Hogy, aszongya, messze-messze innen, valami cifra nevű nagy, de roppant nagy idegen városban ezekből az ormótlan kövekből, amiket mink itt fejtünk, valami csodás dolgokat készítenek ahhoz értő mesterek. Ragyogó, fényes palotákat, templomokat építenek és mindenféle gyönyörű figurákat faragnak a köveinkből — embert, állatot, virágot... Én is szeretek farigcsálni — mondtam a vándornak — de én csak fából farigcsálok, főképp fenyőfából, mert az jó puha és a keményfát meg a követ nem fogja a késem. Meg is mutattam neki egyet-mást, amit farigcsáltam. Egy kis kutyát, meg egy kis leányt. Ezt ni! (Kiveszi zsebéből és mutatja a figurákat.)

Bimbó.

(Nézi álmélkodva.) Nini, hiszen ez igazi leány! Csaknem egészen olyan, mint én vagyok. Van neki keze, lába, szeme, szája... Jaj, Surbankó, te már csakugyan nagy fiú vagy és okos fiú, ha már ilyent is tudsz.

Surbankó.

(Büszkén.) Meghiszem azt! A vándorló is azt mondta. És azt is mondta, hogy kár nekem itt a követ fejtenem, hanem menjek el vele a városba. Ott megtanulhatom a kőfaragást és nagyon sok pénzt kereshetek. Az apám ennek igen megörült és azt mondta: jó lesz bíz a' Surbankó, elmegy a városba és sok pénzt fogsz keresni és akkor nem kell tovább itt a követ fejtenünk. Én ugyan nem tudom, hogy minek az a sok pénz, hanem az nagyon jó lesz, gondoltam, ha nem kell tovább a

követ fejtenem, mert akkor megint többször átjöhettek majd hozzátok, kis Bimbó, azután meg azt is nagyon szeretném megtanulni, hogy olyan szép dolgokat tudjak faragni, de nem fenyőfából, hanem kőből — szép fehér márványkőből... és palotát építeni. Tudod, valami olyant szeretnék építeni, mint amilyenben a tündérkisasszony lakik, akiről a nagyanyó mesél. (Kissé elgondolkozva.) Mert hát azért mégis csak szép ám a mese.

Bimbó.

(Örömmel kapva az ötleten.) No, úgy-e, hogy szép?

Surbankó.

De csak akkor, ha nem kell követ fejteni... Hát, gondoltam, megpróbálom. És most (érzéken hangon) el is megyek, elmegyek a vándorló legény-nyel a városba.

Bimbó.

(Elpityeredve.) E-e-elmégy Surbankó a városba? És vasárnap se jössz el azután... és... és...

Surbankó.

Nono, azért nem kell mindjárt eltörni a mécses cserepet. Nem maradok ám én oda örökre. Majd visszajövök.

Bimbó.

(Örömmel.) Visszajössz? Igazán visszajössz?

Surbankó.

Igen, visszajövök. Csak vigyázz rá, kis Bimbó,

mire a hársfák harmadszor virágzanak, akkorra visszajövök. És hozok sok pénzt az apámnak.

Bimbó.

Hát nekem mit hozol, Surbankó?

Surbankó.

Neked? (Kissé elgondolkozva.) Neked hozok szép patyolatfehér ruhát, hosszú habos fehér fátyolt hozzá és aranyos cipőcskét, tudod olyant, amilyent a tündérr királykisasszonyok viselnek.

Bimbó.

(Tapsol.) Jaj de szép lesz, jaj de szép!

Surbankó.

Meghiszem azt! Azután építek neked itt egy tündérr palotát hófehér márványból, amelyik kacsalábon forog, mint a mesében... Azután magadra veszed azt a szép fehér patyolatruhát, fejedre kötöd a hosszú habos fehér fátyolt és koszorút is fonsz a fejedre hársfavirágból és sok-sok fehér virágból és az aranycipőcskét a lábadra húzod és úgy lepsz be majd abba a fényes tündérr palotába, mialatt folyton zúgnak a harangok és dalolnak a csalogányok... És azután te leszesz annak a tündérr palotának a tündérr királynője... Ugy-e, jó lesz úgy, kis Bimbó?

Bimbó.

(Hüppögve.) Jó-oó lesz... Csak azután jó nagy legyen ám az a tündérr palota, hogy apa, anya

és nagyanyó is beleférjen. Mert én őket is be akarom vinni.

Surbankó.

Persze, hogy ők is beférnek, őket is bevisszük.

Bimbó.

Meg azután jó magas bástyája is legyen és jó erős kapuja, hogy a Zord Vadász be ne jöhessen rajta . . . És te is nagyon vigyázz, amíg odajársz és óvakodjál tőle . . . Mert én azt hiszem, hogy ő a városban is rádtalál, ha akar.

Surbankó.

Attól ne félts, kis Bimbó, majd vigyázok én magamra. (Tréfásan.) Amire meg visszajövök, olyan erős leszek, hogy még a te híres Zord Vadászodnak is hátrakötöm a sarkát! Ha addig emberére nem akad, majd elbánok én ő Rémségével, tudom Istenem. Akkor azután nagyanyónak új mesét kell kigondolni, amelyiknek ez lesz a címe: „Hogyan kötötte hátra a Zord Vadász sarkát Surbankó? (Nevet.)

Bimbó.

(Elmosolyodva.) Az jó lesz, Surbankó, nagyon jó lesz. Akkor békesség lesz itt az Élet völgyében. (Füttyentés hallik.)

Surbankó.

Hopp! Most már mennem kell. A vándorlólegény füttyentett. Hát úgy-e, nekem adod ezt a kis virágot?

Bimbó.

(Kiveszi Surbankó kezéből a kék virágot és a saját

vadvirágbokrétáját adja oda.) Nem azt. Ezt vigyed magaddal, ebben is van kékszínű és erről gondolj rám... ha már muszáj... (Elsírja magát.)

Surbankó.

(Átveszi a bokrétát.) Köszönöm, kis Bimbó. Én pedig ezt a kisleányt adom neked emlékül, meg ezt a kis kutyuskát, ni. (Átadja a kis figurákat.)

Bimbó.

De hát én most már melyikről gondoljak rád, Surbankó? A kisleányról vagy pedig a kis kutyuskáról?

Surbankó.

(Nevet.) Amelyikről jól esik. Az a fő, hogy rám gondolj. Mindig, mindig... érted?

Bimbó.

(Elmélázva.) Nem értem... (Fenn.) Hanem azért rád fogok gondolni, Surbankó, ha már muszáj... mindig, mindig... (Ujabb füttyjel.)

Surbankó.

(Mégfogja Bimbó kezét és homlokon csókolja.) Most lsten veled, kis Bimbó! Ne feledd, — mikor a hársfák harmadszor virágoznak... (El.)

Bimbó.

Mikor a hársfák harmadszor virágoznak... (Feláll a tuskóra és onnan néz merengve Surbankó után).

(A *Favágóné* abroszt és cseréptányérokat hoz, leteríti az asztalt, a távolba kémlel, majd *Bimbóra* néz, gyengén elmosolyodik és halkán tesz-vesz a háta mögött, hogy ne zavarja. Kis vártatva jön *Nagyanyó*, hozza a vacsorát. — A ház mögül nehéz, döngő lépések zaja, majd előlép a *Favágó*. Erős, kissé elvadult külsejű férfi, jóval idősebbnek látszik, mint a felesége; vállán hatalmas fejsze.)

Bimbó.

(Megpillantva apját.) Apám, Apám! Csakhogy itt vagy, csakhogy megjöttél! (Elébe szalad.) Nem láttad... nem találkoztál vele?...

Favágó.

(Kelletlenül.) Kivel, na? Mit sápitozol itt összevissza?

Bimbó.

A... a Zord Vadással... Nem bántott a Zord Vadász? Itt volt... erre járt megint...

(A két asszony rémülten néz össze.)

Favágóné.

(Szigorúan.) Bimbó! Már megint mit fecsegsz? (Int a szemével *Nagyanyónak*.) Álmos ez a gyermek.

Nagyanyó.

(Szelíden.) Gyere kis Bimbóm, jöszte szívecském, te nagyanyóval vacsorálsz ma odabenn, azután majd szépen lefekszel, lefekszünk. Nagyanyó is

lefekszik veled. Álmos vagy már, azt sem tudod, mit beszélsz. (Karonfogja a leányt.)

Bimbó.

(Húzódózva.) Már megint lefektettek? Pedig én szeretnék még itt maradni és apával beszélgetni. (Apjához simul.) Surbankó is itt volt és olyan, de olyan különös dolgokat mondott...

Favágóné.

Egészen felzavarta ezt a leányt az a Surbankó gyerek; nem tudom, mit fecsegetett neki.

Bimbó.

(Ábrándosan.) Oh, olyan különös és olyan szép dolgokat mondott, hogy én meg sem értettem egészen. Majd elmondom, ti talán megértitek. (Apjához, kérve.) Hadd maradjak egy kicsit idekünn veletek.

Favágó.

(Elutasító kézmozdulattal — nyersen.) Csak eredj, feküdj! (Fejszékét a nyárfára akasztja.)

Bimbó.

Azért én úgyis mindent látni fogok és hallani. Én a sötétben is látok! (El Nagyanyóval.)

(Komor, nyomott csend. A Favágó szót sem szólva leül az asztal mellé, kést vesz elő és mohón enni kezd. Az asszony aggódva figyel, rakogtat az asztalon, majd ő is leül, eszik, de nem szól. A holdfény

egyre gyérül. A távolban egy-egy bagolyhuhantás. Kis szünet.)

Favágó.

(Komoran maga elé meredve.) Hm... Hát megint... (Élesen fürkészve néz az asszony szemébe.)

Favágóné.

(Állja a fürkésző tekintetet, de nem szól, eszik.)

Favágó.

A leányod is elárult... A Zord Vadász!... (Gúnyosan kacag.) Ösmerjük ökelmét! Az egész világ tudja már. A favágók is széltiben beszélnek már odakünn és vinnyogva röhögnek össze a hátam mögött. A pásztorok között se járja másról a szóbeszéd. Mind arról sunnyognak-kuncognak. A kőfejtők is.

Favágóné.

(Nyugodtan, megvetéssel.) Pletyka, hitvány pletyka.

Favágó.

(Egyre ingerültebben.) De magam is láttam most a szöges csizmája nyomát a csurgó-kút körül. A sárban, a posványban. Így jár, aki a posványban jár. Ott ragad a lábanyoma! (Kis szünet.) Hát megint itt volt, mi? (Erős, parancsoló hangon.) Hát mered-e tagadni? (Kis szünet.) Szólj már, beszélj! Vagy talán megkukultál? Ha tetted — tagadd! (Vadul kacag.)

Favágóné.

(Nyugodtan.) Nem tagadom, itt volt.

Favágó.

Mit? (Szeme a fejsze felé villan.)

Favágóné.

(Teljes nyugalommal.) Igen, itt volt ma is, épp úgy, mint tegnap.

Favágó.

Hm... (Az asszony nyugodtsága zavarba hozza, lecsendesíti, tovább eszik.)

Favágóné.

És vizet kért. (Kenyeret szel s a férfi felé nyújtja.)

Favágó.

(Nem nyúl a kenyérhez, maga szel másikat.) Épp úgy, mint tegnap... És te szóba álltál vele?

Favágóné.

Szóba álltam vele, mert szíves szóval szólt hozzám. Ha tudnád, milyen szépen tud beszélni. A Zarándokról beszélt, aki itt jár most az Élet völgyében. Csak hallgatnád meg egyszer. Olyan szép szavakat tud, hogy mink olyant sohasem hallottunk.

Favágó.

Hm... Hát szép a szava... És te feleltél a szavára?

Favágóné.

Az erdő, a hegy, a kemény élettelen szikla is visszafelel az ember szavára, ha jól éri a szó.

Favágó.

Hm... Hát téged jól ért a szava... És nem küldted el?

Favágóné.

Nem küldtem el, mert magától is elment.

Favágó.

De én megmondtam, hogy ne állj vele szóba és küldd el, ha jön. Azért mondtam, hogy nekem ne kelljen szóba állnom vele, mert az én kezemben rendesen fejsze van.

Favágóné.

Bár állnál egyszer szóba vele. Ő is azt szeretné. Tudom, más ítéleted lenne róla. Az ő kezében virág van. Mindig virágot hoz a vízért cserébe. Ma is hozott.

Favágó.

És te adtál neki vizet?

Favágóné.

Adtam neki, mert szomjuhozott.

Favágó.

Hm... Az én forrásom vizéből... Éppen arra szomjuhozott?

Favágóné.

A forrás vizét Isten fakasztja mindenki számára, aki szomjuhozik. Minden ember számára.

Favágó.

Persze... minden ember számára.

Favágóné.

Még a teremtett állatok számára is. Lám, a róka, a veréb nem is kéri, mégis iszik belőle, mikor szomjazik.

Favágó.

Hm... a róka, a veréb... Persze! (Kacag.) A ravasz róka, meg a szemtelen veréb! (Kis szünet.) Ezt, istenuccse, jól eltaláltad, asszony! Ez jó két példa. Még csak a harmadik hiányzik. (Gúnyosan kacag.) A kakuk!

Favágóné.

Az is csak Isten madara.

Favágó.

Az! Az Uristen akárhová tegye ezt a gyönyörűséges madarát... (Még hangosabban, szinte rémesen kacag.) Te asszony! Te, úgy látom, még nem ösmered jól a madarakat. Mert sok csodálatos madara van ám az Uristennek! Na megálj, majd fogok neked egyet. Olyan kakukot. Majd megmutatom, hogy jól megösmersz. Hogy meglásd, mi van benne belül. Mert te csak a cifra tollát nézed, asszony! Pedig az ám az igazi, ami belül van.

Favágóné.

(Kissé riadtan.) De miket beszélsz itt össze-vissza. Fáradt vagy... álmos... nézd (szénából ágyat kezd

vetni a ház előtt levő virágzó vadrózsabokor tövében) majd feküdj le. (Kedveskedő hangon.) Ma idekűnn hálunk, mink ketten...

Favágó.

(Nem figyel az asszonyra, magába mélyedten.) Nem érted, úgy-e? Az én szavamat már nem érted. No, majd megérted. Majd jobban megmagyarázom. (Feláll és a fejszéje után nyúl.)

Favágóné.

(Riadtan.) Mit akarsz? Mit akarsz azzal a fejszével?

Favágó.

Ahá! Mit? Hát mit? Micsoda kérdés ez? (Leveszi a fejszét, vizsgálja, majd fenőkövet vesz elő és fenni kezdi a fejszét.) Te vagy álmos. A te beszéded zavaros. Hát mire való a fejsze? Ütni, vágni! Te csak feküdj le és ne törődj a fejszével. Ma jó élesre köszörülöm. Te csak feküdj!

Favágóné.

Hát te... te nem fekszel le? (Melegen.) Nézd csak, milyen jó puhára vettem az ágyat. Szagos fűvet is hintek rá, fodormentát, majoránnát, zsályát... Attul édes az álom. No, tedd le már azt a fejszét, gyere... (Vetkőzni kezd.)

Favágó.

Én... (Pillanatra mintha megingana, néz az asszonyra, az ágyra, majd hirtelen daccal.) nem fekszem le.

Visszamegyek az erdőbe. Sürgős dolgunk van. Reggel korán kezdjük a munkát. Nagy fa vár döntésre... Te csak feküdj!

Favágóné.

(A hegy felé néz.) A Halál hegye mintha füstölögne... Hátha kitör a Nemere...

Favágó.

Azzal te ne törődj. Te csak feküdj! (Készülődik.)

Favágóné.

És... és mikor jössz haza?

Favágó.

Csak holnap ilyenkor. Talán akkor se. Mit tudom én. Azzal te ne törődj! Te csak feküdj! (Indul.)

Favágóné.

Mit készítsünk holnap vacsorára? Ma nagyon sovány vacsoránk volt. Nagyanyó főzte. Mit szeretnél? Majd holnap én főzök.

Favágó.

Nekem ne főzz semmit! Te csak feküdj! (Vállára veszi a fejszét s megy, de nem abban az irányban, ahonnan jött.)

Favágóné.

(Utána szól.) Nem arra szoktál menni.

Favágó.

(Visszadörmögve.) Azzal te ne törődj. Most erre

megyek. Te csak feküdj. (Nyers gúnnyal.) Jóccakát! (El.)

Favágóné.

(Egy darabig utána néz, azután vállat von, felnyalábolja a Vadász virágkévét, ágyára teszi és tovább vetkőzik. A hold mind sűrűbben gyülekező felhők között bujkál, hol elsötétedik, hol megvilágítja az asszony alakját.)

Favágó.

(Kidugja fejét az ajtón, suttogva.) Hol az urad?

Favágóné.

(Szintén halkán.) Elment.

Nagyanyó.

Nincs semmi baj? Hova ment? Miért eresztetted el?

Favágóné.

Nincs. Visszament az erdőbe. Sürgős a dolga. Bimbó alszik?

Nagyanyó.

Alszik és Surbankóval beszélget álmában.

Favágóné.

Jó éjt! Én ma idekűnn hállok.

Nagyanyó.

Jobb lenne, ha bejönnél. Alighanem kitör a Nemere. Érzem a lehelletét. A hegy is füstölög...

Favágóné.

Akkor majd bemegyek. Jó éjt! (Lefekszik.)

Nagyanyó.

(Fejét csóválva visszahúzódik.)

Favágóné.

A-o-ó... (Nagyot nyújtózik, megfordul, a virágkévét meztelen karjaival a kebléhez szorítja, édesdeden mosolyog...)

Favágó.

(Fejszéje hirtelen megcsillan a háttérben, óvatosan előre kúszik a fák és bokrok között s az asszonyt nézi.) Hm. Hát csakugyan... Szereti. Most azt öleli... a Vadászt... (Visszafojtott dühvel.) Na csak öleld — gyalázatos! Utoljára öleled... (Visszahúzódik és gyors, határozott lépésekkel nekivág a hegynek.)

Favágóné.

(Másik oldalára fordul, majd hanyat fekszik, a hold előbb egész alakját, azután csak az arcát világítja meg. Arcán boldog derű. Álmában beszél.) Igen... igen... Az jó lesz, ha elhozod a Zarándokot is. Szeretném látni, szeretném hallani... Ő talán majd az uramat is megtéríti... a szívére beszél, megpuhítja a keménységét... De te addig vigyázz! Kerüld el, óvakodj tőle... fejsze van a kezében... (Kis szünet.) Igen? Azt mondja? A szeretet olyan a szívnek, mint a napsugár a földnek — melegíti... virágot fakaszt benne... sok, sok szép

virágot... (Boldogan mosolyog.) Igaza van... ez így van... És azután, mit mond még? (Kis szünetekkel, halkán, nagyon boldogan.) Igen... igen... igen...

(Pár percnyi szünet, mialatt a szín elsötétül. Komor csend. Majd hirtelen szélzúgás. A falevelek rezegnek — susognak. Mind sötétebb, a hold egy pillanatra teljesen eltűnik. A hegy felől különös moraj. Távoli égdörgés, villámlás, melynek fényénél a hegy oldalában — a Zergehegy irányában — látható lesz egy pillanatra a Favágó alakja a villanó fejszével. Kis szünet után újabb villámlás, dörgés.)

Favágóné.

(Felébred, riadtan néz körül. Kis csend.) Oh, milyen szépet kezdtem álmodni... De mindig ilyenkor jön a vihar... Mikor a legszebbet álmodnánk... És megöli a legszebb álmainkat... (Összekapkodja ruháját, a virág után nyúl, de azt egy hirtelen erős széláram felkapja és tovasepri.) És kitépi kezünkből a virágot... (Sietve bemegy a házba. Ahogy az ajtót kinyitja, belülről éles sikoltás, a Bimbó hangja: „A Zord Vadász!”... A szél mindjobban zúg, erős villámlás, dörgés.)

Kárpit.

MÁSODIK KÉP.

A Zerge-hegy. Kopár, meredek, szakadékos hegygerinc, melynek jobboldalán, kiugró sziklasor között, barlangnyílások láthatók. Az egyik barlang fahasábokból összerótt ajtófélével van eltorlaszolva. Az ajtó előtt a szikla annyira kiugrik, hogy két-három ember elfér rajta; a kiugrás alatt mély szakadék sötétlik. — Bal oldalról, a hegy oldalában, szűk hegyi ösvény vezet a barlanghoz. — Viharos éjjel. A hold erősen küzködik a fellegekkel. Szélfúvás. Időnként villámlás, mennydörgés.

(Mikor a kárpit szétnyílik, a *Favágó* kúszva jön a holdfénytől gyéren megvilágított hegyi ösvényen s a barlanghoz érve fejszójével megdöngeti az ajtót.)

Favágó.

Hajhó! (Kis szünet után újra dönget és hangosabban kiált.) Hajhó! Hajhó! (Belülről kutyavakkantás, majd a *Vadász* hangja hallatszik.) Hajhó — hé!

Vadász.

(A barlangban.) Csiba te! Ej no, ki az odakünn?

Favágó.

Meglátod, csak nyiss ajtót és gyere ki, Vadász!
(Kis szünet.)

Vadász.

(Kidugja fejét az ajtón.) Itt vagyok, no. Ki vagy te éjjeli vándor?

Favágó.

Nyisd ki jobban az ajtódat és a szemedet, azután nézz ide a szemembe, Vadász. Én a Favágó vagyok.

Vadász.

(Félig kilép, kezében kis lámpás — barátságosan.)
Hát mért nem mondd mindjárt. Isten hozott, Favágó!

Favágó.

(Komoran.) Nem az hozott!

Vadász.

(Kedélyesen.) Akkor hát alighanem a vihar vert ide. Sebaj no. Az is az Isten egyik keze.

Favágó.

Az ám, a balkeze. Az ütő-verő keze.

Vadász.

Node téged azért jó helyre vert. Ehol az én jobbkezem, fogd meg és gyere be. Kicsit szűkecskén vagyunk ugyan idebenn, mert a Zarándok is idehúzódott éccakára az ítéletidő elől, hanem azért

majd csak szorítunk egy kis vackot neked is. Sok jó ember elfér kis helyen.

Favágó.

(Dacosan.) Nem vagyok jó ember neked. Nem köll a kezed és nem megyek be hozzád.

Vadász.

(Csodálkozva.) Miért jöttél hát ide, mit akarsz itt ebben az ítéletidőben?

Favágó.

Ez éppen akkurátus idő nekem. Ítéletet akarok, Vadász!

Vadász.

Nem értelek.

Favágó.

Mindjárt megértesz. Gyere csak idébb, ha van bátorságod. (A vihar csendesedik.)

Vadász.

(Egészen kilép s behúzza maga után az ajtót.) Itt vagyok, no. Mit akarsz velem? Micsoda ítéletet akarsz?

Favágó.

Hol jártál ma, Vadász?

Vadász.

Ott, ahol tegnap és mindennap, amióta erre a szomorú vidékre kergetett a balsorsom. Vad után jártam. Zerge után. Tudod, hogy Zergevadász

vagyok. Az a kenyérem, mint ahogy neked a favágás.

Favágó.

Hm, vad után jártál... Kőszáli zergét hajszoltál, aki a völgyben lakik és szoknyát visel, mi? (Vadul kacag.)

Vadász.

Mókás kedvedben vagy, testvér. De gyere hát be, ott benn barátságosabb.

Favágó.

Itt künn tágasabb. Nem vagyok testvéred és nem barátkozni jöttem hozzád. Nézz a szemembe, Vadász!

Vadász.

No! (Nyiltan a szemébe néz.)

Favágó.

Hát lenn jártál a völgyben?

Vadász.

Ott is jártam.

Favágó.

Az én tanyámat is útbaejtetted — az én forrásomat?

Vadász.

Utba, mint rendszeren, ha arra járok. Mindig megszoktam pihenni a te forrásodnál. Kár, hogy téged sohasem talállak ott. Már régen szeretnék összebarátkozni veled. Mert látod, nekem itt senkim sincsen. Se barátom, se rokonom, se asszonyom,

se gyermekem. Volt nekem is, de... (legyint a kezével — keserűen) most nincsen... Most csak egy kutyám van, senki másom. (Belülről kutya-morgás.) Csiba te — Bundás!... Amolyan rideg legény vagyok, de azért ne gondold ám, hogy nekem nincsen szívem. Azért nekem is van szívem. Ha nem volna, most nem lennék itt...

Favágó.

(Türelmetlenül.) Hm, hát ma is megpihentél a forrásomnál... A szíved miatt, mi? Azért, mert van szíved...

Vadász.

Megpihentem, mert fáradt voltam.

Favágó.

És ittál is a forrásomból — mert van szíved.

Vadász.

Ittam, mert szomjas voltam.

Favágó.

És szóba álltál a feleséggel — mert annak is van szíve.

Vadász.

Szóba álltam vele, mert szíves szóval szólt hozzám.

Favágó.

Hm, úgy-e... És virágot is adtál neki — mert van szíved.

Vadász.

Adtam neki, mert szereti a virágot. Különösen a havasi virágokat szereti.

Favágó.

Azt, éppen a havasi virágokat... (Erősebb szél-fúvás, villámlás, dörgés.)

Vadász.

De gyere már be, lesodor innen a Nemere. Huh, micsoda ítéletidő!

Favágó.

Az. Éppen jó nekünk. Csak maradj. Mindjárt végzünk, Vadász!

Vadász.

Valami dolgod van velem, Favágó?

Favágó.

Van. Nagy dolgom van veled, Vadász. Tüstént elvégezzük. Mindjárt jön az ítélet.

Vadász.

Beszélj hát világosan. Néma gyermeknek anyja sem érti a szavát.

Favágó.

Hát tudod-e, Vadász, hogy én megmondtam a feleségemnek, megparancsoltam annak az asszony-

nak, hogy veled ne álljon szoba, ne adjon neked vizet és ne fogadjon el tőled virágot?

Vadász.

Nem, ezt nem tudom. Erről nem szólt nekem a feleséged.

Favágó.

Hm, nem szólt róla... Persze, másról folyt a szó, egészen másról.

Vadász.

De nem is értem, mért kívánod ezt. A vizet Isten fakasztja a földből, a virágot is ő zsendíti — ingyen kegyelméből.

Favágó.

(Magának.) Hogy összetanultak!

Vadász.

És a jó szót is Isten virágoztatja ki a szívből... Egyik sem kerül semmibe és mégis kedves és szükséges nekünk valamennyi. Üdíti, édesíti az életünket... Miért ne adnánk hát belőle egymásnak? Kiki, amit adhat. Ingyen — szeretetből. Vagy cserébe — szeretetért. Szeretnünk kell egymást nekünk embereknek. Ez a főparancs itt az Élet völgyében. Így hirdeti a Zarándok is. Hallottad már beszélni a Zarándokot? Gyere be, majd felköltjük.

Favágó.

Nem vagyok kíváncsi a Zarándokodra, sem az ő hókusz-pókuszára. Mézes-mázos álnokbeszéd ez

mind, Vadász! Belül méreg van benne. Ezzel csavartad el az asszony fejét. Mert ez köll az asszonynak. A mézes-mázos hazugság... Ezt nevezitek ti szívnek... szeretetnek... meg mit tudom én még minek? Te is, meg a Zarándok is, meg az asszony is.

Vadász.

Balgatagul beszélsz, Favágó. Sajnállak, mivelhogy sötétség lakozik még a te elmédben és nem ösmered a parancsot.

Favágó.

Ne bántsod a másét! Ez a parancs, Vadász! Ne kívánd el a másét — ez a főparancs. Te pedig elkívántad az én asszonyomat. Ezért felelsz most, Vadász!

Vadász.

(Fellobbanva.) Hazudsz, Favágó! (Nyugodtabban.) Vétkezel a parancs ellen, ha rágalmazod azt, aki ártatlan. De én nem akarok itt pörbeszállni veled, noha tiszta és nyugodt az én lelkiösmeretem. Gyere be, költsük fel a Zarándokot és tegyük bíróvá közöttünk. Ő bölcs és szent ember és igaz ítéletet téssen. (Visszahúzódik az ajtó felé.)

Favágó.

(Hirtelen megragadja.) Megállj, gyáva! Nem bujpsz a Zarándok csuhája mögé... Ehhez semmi köze a szent emberednek. Ez a becsület dolga. A becsület a legfőbb szentség. Ezt veled kell elvégeznem — hitvány, csábító! (Egyik kezével torkon ragadja a Vadászt, másikkal a fejszóját emeli.)

Vadász.

(Védekezve.) Mit akarsz, boldogtalan? Értsük meg egymást... hallgass meg... Mit akarsz?

Favágó.

Az életedet, nyomorult tolvaj, zshivány, gazember! Azt a híres szívedet... azt most kitépem... (Dulakodnak. Szélzúgás, villámlás, dörgés.)

Vadász.

Megállj! (A barlangajtót döngeti.) Hé, Zarándok!... Bundás!... (Kiragadja a fejszét a Favágó kezéből, miközben a fejsze éle annak homlokához csapódik, elborítja a vér. A Favágó fölördít, átkarolja a Vadászt, kétségbeesett viaskodás után mindketten lezuhannak a mélységbe.)

Zarándok.

(Rémülten lép ki a barlangból, utána szűkülve a kutya.) Az Istenért, emberek, mi ez? ... Mit csináltok? (Borzadva néz az ép akkor lezuhanók után és a szakadék szélén állva, harsányan a távolba kiáltoz, a Vadász lámpásával integet.) Hé, emberek, pásztorok, ide, ide... segítség!... (Teljes erővel kitör a vihar, a kutya rémes vonítással a mélységbe ugrik a gazdája után.)

Kárpit.

HARMADIK KÉP.

Favágóék házának belseje. Egyszerű, de bizonyos csinnal elrendezett szoba. A falon zöld fenyőkeretben Mária-kép, alatta pislákoló mécses. Az egyik sarokban szalmafonatú ágy (lésza), közepén asztal, néhány szalmaszék. Hátul nagyobb ajtó, egyik oldalt kisebb ajtó, mely a kamrába nyílik, másik oldalt két igen kicsi, deszkával elfödött ablak. — Reggeli félhomály. — A vihar szűnőben, a szél még olykor-olykor fel-sívít, halk, távoli moraj is hallatszik. Az ajtó és ablakok résein át reggeli derengés szűrődik a szobába.

(Mikor a kárpit szétnyílik, a *Favágóné* félig öltözötten az ágy előtt áll, öltözködik, az ágyat igazgatja, majd a kamraajtóhoz megy lábujjhegyen és hallgatózik.)

Favágóné.

Még alszik. (A Mária-kép elé megy, letérdel, imádkozik.) Hála néked Szűzanyám... Csakhogy reggeledik végre... (Kitárja az egyik ablakot, világosabb lesz, de nem egészen.) Szörnyű éjjel... Olyan rémes álmaim voltak... Pedig milyen szépen kezdődött

az este odakünn... Nem tudom, ez a szegény gyermek... (Megint a kis ajtó felé megy.)

Nagyanyó.

(Halkan kilép az oldalajtón.)

Favágóné.

Bimbó?

Nagyanyó.

Most alszik. Egész éjjel nem aludt igazában. Az este a legelső égdördülésre fölriadt és azóta folyton hánykolódott és rémekkel viaskodott.

Favágóné.

Oh, Istenem... A Zord Vadással úgy-e?

Nagyanyó.

Azzal, azzal.

Favágóné.

(Szemrehányóan.) Látod, nagyanyó, látod. Mindig mondom, ne mesélj neki! Mért meséltél megint neki?

Nagyanyó.

De mikor úgy szereti a mesét. Kihúzza a meséért. Nincs nyugvásom tőle, amíg nem mesélek. Azután meg...

Favágóné.

(Közbevág.) Nem szabad neki többet mesélni! Különösen a Zord Vadásról nem. Megtiltom, hogy mesélj neki ezután. Megtiltom! Mindennek ez az oka. A mese...

Nagyanyó.

(Kissé ingerülten.) Ej, mese, mese... a' csak mese. (Inkább magának.) Más itt a baj, nem a mese. (Fenn.) Én is szerettem a mesét. Minden gyermek szereti a mesét. Az a második anyateje. Táplálja, hízlatja a lelkét... A gyermeknek is van ám lelke és azt is táplálni kell, nem csak a testét... (Keserűen.) Hej, máshol itt a baj!

Favágóné.

Már ugyan hol volna? És... és mit csinált Bimbó az éjjel? Megint félrebeszélte? Mit? Miről? Kiről?

Nagyanyó.

Össze-vissza: a Zord Vadászról... Surbankóról... valami nagy idegen városról... fényes tündérpalotáról, királykisasszonyról... fehér patyolatruháról, aranyos cipőcskéről, hársfakoszorúról... s a jó Isten tudja, még miről... Azután meg mindenáron ki akart jönni az apjához.

Favágóné.

Azt hiszi, hogy itthon van?

Nagyanyó.

Azt mondtam neki, hogy megnyugtassam. Hogy fáradt és alszik, most nem szabad háborgatni, majd reggel... Erre azután elcsitult. De vajjon mit mondunk neki most, ha fölébred. Vajjon hol van az apja? Mi van vele? Hátha útban érte a

Nemere? Hátha... (Kis szünet.) Te! (Erősen néz az asszony szemébe.) Te nem is aggódsz érte? Az uradért... Te nem gondolsz arra...

Favágóné.

Oh, no... Ugyan, mire gondolnék? Ugyan miért aggódnék. Nem vagyok én már gyermek, aki rémeket lát. Ő sem az. Régen kiért ő már akkor a favágók házába, mikor teljes erővel kitört a Nemere. Ha meg útban érte volna, hát ott vannak a barlangok, a pásztorkunyhók, akármelyikbe behúzódhatott a vihar elől.

Nagyanyó.

(Gyanakodva.) Te, nem történt megint valami köztetek az este? Olyan különös volt az az ember... Hogyan ráförmedt Bimbóra és ellökte magától. Pedig máskor játszani szokott vele, ajnározta, dédelgette. Itt valami történt. Mi történt?

Favágóné.

(Erőltetett nyugalommal.) Ugyan, mi történt volna? Morcos volt, mint a medve és rosszkedvű. Ez az egész. Nem újság. Mostanában...

Nagyanyó.

(Inkább magának.) Mióta az az átkozott Vadász idejár!

Favágóné.

(Folytatja.) Mindig haraggal jön és gorombasággal távozik.

Nagyanyó.

(Gúnyosan.) Persze, ő nem hoz virágot. Csak kenyeret... De azt nem adják olyan könnyen. Azért fáradni köll, dolgozni. A munka pedig kérésre töri a tenyeret és darabosra a beszédet. Akinek egész nap fejszenyél van a kezében, annak nincs kedve a virágszedéshez, sem a himes-hámos síma beszédhez... Mit mondott, mikor elment? A Vadászt nem hozta szóba? Talán megtudta, hogy megint itt volt? Elmondták neki a pásztorok. Mindenki tudja már. Egész világ azon rágódik. A mi becsületünkön... Nem szólt róla?

Favágóné.

(Durcásan.) Ej... Nagyanyó!

Nagyanyó.

Mit mondott, mikor jön haza?

Favágóné.

Ma este... vagy mit tudom én. Lehet is ilyenkor az ő dörmögését érteni.

Nagyanyó.

Persze, az a másik szebben beszél, az a *virágos*... Azt már azután megértjük, úgy-e? Arról bezzeg tudjuk pontosan, hogy mikor jön... És éppen akkor megyünk a csorgókúthoz öntözni, vásznat fehéríteni... (Megfenyegeti.) Ej, te asszony, jól vigyázz! A becsületedet ne szennyezd be, míg a

vásznad fehéríted!... Most már én is azt mondom: jól vigyázz! Most már én se hallgatok, nem bolondítasz tovább. Majd a sarkadban leszek, majd megoldom a nyelvemet, kinyitom a szememet, majd a körmöd alá nézek... Majd meglessük, mi rejtőzik abban a virágos bokorban... (Inkább magának.) Ha kígyó, hát majd rátaposunk a fejére... (Vilámlás, dörgés.)

Favágóné.

De nagyanyó, az Isten szerelmére! (A kamrából éles sikoltás.) Csitt!

Nagyanyó.

Fölriadt! (Mindketten a kis ajtó felé mennek, melyen rémült arccal, felöltözöttek kilép Bimbó.)

Bimbó.

(Félelemtől remegve.) Nagyanyó... anyám! Megint láttam!... (Az üres ágyhoz fut.) Apa... apám! (Felhányja az ágyat.) Szent Isten, hol az apám? Nagyanyó, te azt mondtad, itt van... alszik... Hol van, hát hol van?

Nagyanyó.

Apád már fölkelt, korán kelt, hajnalban.

Favágóné.

Elment az erdőbe. Sürgős a dolga.

Bimbó.

(Elgondolkozva.) A dolog... mindig a dolog...

(Élénken.) De hát mért eresztettétek el ebben az ítéletidőben? ... Mikor a Zord Vadász leszáll a Halál hegyéről... Mért nem várt reggelig?

Nagyanyó.

(Cirógatva.) Légy nyugodt, kis leányom, azért nem lesz semmi baj.

Favágóné.

Nézd, már reggeledik. (Kitárja az ablakokat.) Már nem fú a Nemere. Mindjárt kisüt a nap. (Távoli villámlás, dörgés.)

Bimbó.

(Sikoltva.) Ott... ott... a Zord Vadász! (Az ablak felé mutat.) Véres a keze... villog a szeme... Megint megölt valakit...

Nagyanyó.

(Elébe áll.) Ugyan, Bimbó, hiszen csak villámlott. Menj vissza szépen a kamrába, öltözködj fel vagy aludjál még. Én is mindjárt bemegyek.

Favágóné.

Apa majd hazajön, aludjál még.

Bimbó.

(Tiltakozva.) Nem, nem alszom. Inkább felöltözöm és elmegyünk megkeresni apát. (Vissza a kamrába. Kis szünet. Csend. Egyszerre harangkongás.)

Nagyanyó.

(Ijedten.) A lélekarang.

Favágóné.

Valaki meghalt. Talán az öreg kecskepásztor.
Tegnap már végét járta.

Nagyanyó.

Isten legyen irgalmas-kegyelmes a lelkének.

Favágóné.

(Kinéz az ablakon.) Micsoda világosság ez?...
A Zergehegy felől fáklyás emberek jönnek.

Nagyanyó.

(Szinte arra néz.) Utánuk két pásztor.

Favágóné.

Valamit hoznak... saroglyán...

Nagyanyó.

És egy különös ismeretlen ember jön velük.

Favágóné.

Alighanem az a Zarándok. (Kivülről emberi hangok. Nehéz lábdobogás. A fáklyafény beverődik az ablakon.)

Nagyanyó.

Vajjon hová mennek?

Favágóné.

(Rémülten.) Ide... ide... (Kopogtatnak az ajtón. Jézus-képű, apostol-forma ember lép be.)

Zarándok.

(Megáll az ajtóban.) Legyetek erős szívvel, mert íme meglátogat benneteket az Ur! (Előbbre jön, int a pásztoroknak. *Két pásztoember* saroglyát hoz be, rajta a *Favágó* holtteste. Zöld lombokkal letakarva, keresztbe fektetett kezében a véres fejszéje. A pásztorok leteszik a saroglyát a szoba közepére és kalapjukat levéve némán állanak. Az ajtóban kétfelől *két fáklyáember* áll.)

Zarándok.

(Halkan imát mormol.)

Favágóné.

(Sikoltva.) Szűzanyám, segíts meg... az uram!
(Térdre roskad a saroglya mellett.)

Nagyanyó.

(Majdnem egyidőben.) Fiam... édes fiam! (Zokogva borul a holttestre.)

Bimbó.

(Kirohan a kamrából.) Apám... apám!... Tudtam... láttam... a... a... (Hangja zokogásba ful és meredten néz a halottra.)

Favágóné.

(Kezeit tördelve a Mária-kép felé.) Szűzanyám, segíts meg... ne hagyj el... Megölték... ki ölte meg?...

Nagyanyó.

(Fölemelkedve az asszony felé.) Te... te... te... Ezt te tetted, cudar!... Megver az Isten, becsstelen! Te vagy az oka mindennek... Te... te... te... (Leemel egy galyat a halott fejről, mely csupa vér.) Nézd mit tettél?

Favágóné.

(Rémülten födi el az arcát.) Nem, nem én...

Nagyanyó.

Hát ki? Hát ki?

Bimbó.

A... a... Zord Vadász... az... az...

Favágóné. }
Nagyanyó. } (Egyszerre térdre roskadnak.)

Mi lesz velünk? Jaj, mi lesz velünk? (A fáklyás emberek visszavonulnak, a kelő nap beragyog az ablakon és fénybe vonja a Zarándok alakját.)

Zarándok.

(Égre emelt szemmel.) Mondom, legyetek erős szívvel és fölemel benneteket az Ur!

Kárpit.

NEGYEDIK KEP.

Mint az előző képben: Favágóék szobája.

(Mikor a kárpit szétnyílik *Favágóné* az ágyon fekszik, lassan, kínosan kissé fölemelkedik, homlokához kap, mely fehér ruhával van átkötve, a kötés alól vér szivárog. — Az ágy előtt a *Zarándok* áll.)

Favágóné.

(Révedezve néz körül, gyenge elhaló hangon.) Hol vagyok?

Zarándok.

(Az asszony fejére teszi a kezét, szelíden.) Itthon vagy, jó asszony, a tulajdon hajlékodban és az ágyadban fekszel.

Favágóné.

(Ismét körülnéz.) Az ám, csakugyan... Kár... Én nem úgy akartam, nem ide indultam... És te ki vagy, jó ember?

Zarándok.

Én a *Zarándok* vagyok.

Favágóné.

És hogyan kerültél ide... mikor jöttél?

Zarándok.

Veled jöttem. Én hoztalak haza a Halál hegyéről ide az Élet völgyébe.

Favágóné.

Kár... Kár, hogy visszahoztál... És hogyan kerültél te a Halál hegyére.

Zarándok.

Azt inkább én kérdezhetném tőled.

Favágóné.

Én a halált kerestem ott. Meg akartam halni... és meg is fogok halni... Itt... érzem... (Melléhez kap, elcsuklik és visszahanyatlik az ágyra.)

Zarándok.

(Igazgatja a feje alját.) Bátorság, jó asszony, légy erős szívvel. Nem kell a halálra gondolni.

Favágóné.

De igen, én gondolok rá... én mindig arra gondolok... Már úgy éreztem, hogy az övé vagyok, ott az ugrás után... úgy éreztem, míg csak itt föl nem ébresztettél... És az olyan jó volt... és én nemsokára az övé leszek... meg fogok halni... Érzem, itt belül elszakadt valami. Az Élet ere sza-

kadt meg ott a Halál szikláján, már csak egy kicsiny, vékony szál tartja... Míg neked elmondom... Jó, hogy itt vagy... *azt* még elmondom... azután nyugodtan megyek el innen... Jobb is lesz ott nekem...

Zarándok.

Miért akarsz elmenni? Még fiatal vagy és gyermeked van.

Favágóné.

Gyermekem... Azt te honnan tudod? Hogyan ismeresz te engem és hogyan találtál ide az átok hajlékába?

Zarándok.

Már voltam itt egyszer. Nem emlékszel reám?

Favágóné.

(Elgondolkozva.) Igen, igen... Várj csak... Úgy rémlik, csakugyan... Mintha már egyszer láttam volna ezt a szelíd képet, ezt a jóságos hangot mintha már egyszer hallottam volna. Várj csak, hol, mikor? Hadd gondolkozzam, olyan nehéz a fejem és itt (Szívéhez kap.) itt úgy szúr...

Zarándok.

Majd segítek. De erősítsd meg a szívedet. Mikor a Favágót hazahoztuk.

Favágóné.

(Összerázkódik.) Igen, igen, az uramat... Te hoztad haza az uramat... (Rajongással.) Te vagy az, akiről azt beszélnek, hogy azért jöttél ide az Élet

völgyébe, hogy mindenütt megjelenj, ahol baj van és nyomorúság és mindenkivel jót tégy... Bekö-
tözzed a sebeket, amiket az emberek egymáson
ejtenek és letöröljed a szenvedők könnyeit...
Mondd csak, honnét jövel, mely távoli áldott
országból és ki küldött ide az Élet völgyébe?

Zarándok.

Szeretetországból jöttem és a Mester küldött,
aki a szívek gyógyítója.

Favágóné.

Igen... most már emlékszem... Akkor is azt
mondtad! „Legyetek erős szívvel!”

Zarándok.

Am, ti nem fogadtátok meg a szavamat. És ez
az oka, úgy gondoltam, mindennek. Nem elég erős
a szívetek, kik itt lakotok az Élet völgyében és
nincs bennetek elég szeretet.

Favágóné.

(Révetegen magának.) ...Ami olyan a szívnek,
mint napsugár a földnek...

Zarándok.

(Folytatva.) Nem követitek a parancsot. A szere-
tet új parancsát, amelyet a Mester hirdet vala a
világnak: *Szeressétek felebarátaitokat, mint timaga-
tokat. Szeressétek még ellenségeiteket is, áldjátok azo-
kat, akik titeket átkoznak...*

Favágóné.

(Áhítattal csüngve a Zarándokon — közberebeg.)
...szeressétek... áldjátok... akik átkoznak...

Zarándok.

(Folytatva.) *Jót tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnék és imádkozzatok azokért, akik titeket háborgatnak.*

Favágóné.

(Mint fent.) ...jót tegyetek...imádkozzatok... akik háborgatnak.

Zarándok.

Ez a parancsok summája. Imhol a bölcsesség és a boldogság ama köve, de ti nem nyúltok utána, hanem süketen és vakon mentek el mellette... Mindennek ez az oka, minden bajnak és minden nyomorúságnak, minden vérnek és minden könnynek ez az oka itt az Élet völgyében.

Favágóné.

Ez, ez... (Élénkebben.) De én nem tehetek semmiről! Én nem vagyok az oka semminek. Az én lelkiösmeretem tiszta, mint a ma fehérített vászon. Erre esküszöm neked, te jó és szent ember, itt a Szűzanya színe előtt... (Egészen fölindulva.) Esküszöm... esküszöm!...

Zarándok.

Csillapodj, jó asszony.

Favágóné.

(Nyugodtabban.) Csak azt akartam neked elmondani és kérlek, mondd el ezt a Mesternek és mondd el az embereknek, a favágóknak, a kőfejtőknek és a pásztoroknak és mindenkinek itt az Élet völgyében... És ha velem is még valami jót akarsz tenni, kérlek, temess engem oda az uram mellé, egy sírba temess vele és egy koporsóba, közel hozzá, egészen közel... hogy odalenn elmondjam neki is, hogy az a gyanu, az a vád engemet nem érhet... Odalent majd meghallgat talán. Ott nem lesz közöttünk az a rettenetes kőfal, amit idefenn közibénk emelt az emberi gonoszság láthatatlan kőművese — a pletyka...

Zarándok.

Micsoda gyanuról beszélsz, jó asszony és micsoda vádról?

Favágóné.

(Küzködve magával.) Az uram azzal gyanúsított, hogy én... hogy a Vadász... nos igen, hogy a Vadász azért jár hozzánk... aljas szándékkal... és hogy én is hajlom hozzá bűnös vágyakozással... Ez korbácsolta fel az indulatát... Ezért kereste fel azon a rettenetes éjszakán a Vadászt... Ezért keltek egymással élet-halálharcra... Ezért pusztult el két ártatlan ember... A Vadász is elpusztult... pedig ártatlan volt és nem lakozott gonoszság az ő szívében...

Zarándok.

Szegény Vadász... Az ő sebeit is én kötöztem be és én vittem haza halálra zúzottan nyomorult barlangjába. Mindent elmondott nekem. Csak annyi ereje volt még. Szerencsétlen ember volt. Az Élet hajótöröttje. A Sors korbácsütéseitől vérzett a lelke... Azért menekült ide. Azt hitte, itt majd egyszerű jó embereket talál, nyugalmat, békét, részvétet és szeretetet... Ezeket mondta, mikor lefogtam a szemét. Nyugodtan halt meg és megbocsátott a gyilkosának. Én temettem el, mivelhogy nem volt senkije ezen a világon. Csak egy hűséges kutyája. Az is vele pusztult. Utána ugrott a mélységbe és azután elvánszorgott a sírjához, ott adta ki a páráját. Bizony mondom, több hűség és szeretet volt ez oktalan állatban, hogy nem sok emberben.

Favágóné.

Ez az, látod jó ember, ez az én mentségem és tanubizonyosságom. *Nem volt senkije...* Ez mondta nekem is. Panaszkodva, keserűen mondta. Ezért jött hozzánk. Ezért akart megösmerkedni velünk. Csak egy-két szót akart, egy kis barátságot, szeretetet...

Zarándok.

És ti megtagadtátok tőle.

Favágóné.

Nem, nem... én nem! Én megszántam a nagy árvaságát... Valami különös nagy szomorúság volt

a szemében, a hangjában, mikor hozzám beszélt... Éreztem, hogy valami nagy fájdalmat hordoz a lelkében... Ezért álltam vele szíves szóba. Szerettem volna, ha... igen, azt szerettem volna, hogy az uram is megismerje, Nagyanyó is... és szívesen lássák... De ők tudni se akartak róla. Nem értették meg, félreértettek... Pletykára hallgattak és... és... így jutottunk ide... Meggyanusítottak, megvádoltak. Nagyanyó nyiltan a szemembe vágta — hiszen te is hallottad — akkor, itt az uram holtteste mellett, azután a temetésen az egész világ előtt, hogy én öltem meg az uramat, én juttattam sírba... És azóta is egyre üldözött, káromolt, gyalázott... későn-korán, éjjel-nappal, hogy hitvány céda asszony vagyok, világ szennye-rongya vagyok... én... én... (Szava zokogásba ful.)

Zarándok.

Csillapodj, jó asszony.

Favágóné.

Tűrtem, hallgattam, szenvedtem idáig. A gyermekemért... Élni akartam érte... De most már nem bírom tovább... most már neki is vége...

Zarándok.

Hol van a gyermeked, mi van vele, meghalt?

Favágóné.

Még nem, de... (Nyilik az ajtó, Bimbó jön.)
Nézd.

Bimbó.

(Nagyon sápadt, lefogyott, révedezve lép be, kezében egy csomó hársvirág. Maga elé meredve, éneklő hangon.)

Lalala... lalala... Nyílik már, nyílik a hársfavirág,
Lalala, rózsafán dalolj kis csalogány, süss holdvilág!
Lalala, biz úgy ám, másodszor nyílik a hársfavirág...

Favágóné.

Látod, mi lett belőle, látod!

Bimbó.

(Észre sem véve a Zarándokot, anyjához.) Igen, anyám... Mire még egyszer nyílik a hársfavirág, akkorra megjön Surbankó a városból. Akkor lesz itt csak jó világ! Tudod-e, anyácskám, mit hoz majd Surbankó? Pénzt, pénzt... sok, nagyon sok pénzt. De azt mind az apjának. Én nekem szebbet hoz, szép fehér ruhát hoz, aranyos cipővel, amilyent a tündérkirály-kisasszonyok viselnek... Azután, tudod-e, mit csinál majd Surbankó? Nagy, fényes tündérpalotát épít, csupa hófehér márványból lesz a palota és kacsalábon forog és olyan magas bástyája lesz és olyan erős kapuja, hogy azon nem tud bejönni a Zord Vadász... Surbankó különben is hátraköti a sarkát a Zord Vadásznak, mert ő olyan erős lesz, mire megjön, hogy még a Zord Vadással is elbánik! És ha a Zord Vadász nem lesz, akkor békesség és nyugalom lesz itt az Élet völgyében, akkor sohasem fú a Nemere és

mindig süt a holdvilág és mindig dalolnak a csalogányok... És annak a gyönyörűséges tündérpalotának én leszek a tündérkirálynője és téged is odaviszünk, anyácskám és nagyanyót is odaviszük, de csak úgy, ha jó lesz és nem szidalmaz mindig téged... Hanem most már készülnünk kell ám, anyácskám, mert abba a tündérpalotába én csak úgy léphetek be, ha koszorú lesz a fejemen, hársfavirágból és sok-sok fehér virágból... Sok-sok fehér virágot kell addig szedni és koszorút kötni, mert egyszer csak betoppan Surbankó, azután mit szól, ha nem leszünk készen? Kelj fel no, anyácskám!

Favágóné.

(Keservesen.) Felkelek, leányom, mindjárt felkelek...

Zarándok.

Anyád most pihen, kis leányom, elfáradt, hagyd őt békén.

Favágóné.

(Súgva a zarándoknak.) Mindent rá kell hagyni. Kérlek, hagyj rá mindent, amit mond.

Bimbó.

(Csodálkozva.) Nini, hát te ki vagy... te idegen ember?

Zarándok.

Én a Zarándok vagyok.

Bimbó.

(Elgondolkozva.) Zarándok... Szép neved van.

És oly szépen nézel reám. Surbankó szokott így nézni... Hanem ruhád nagyon kopott és poros, foltos a sarud. Bizonyosan messze útról jöttél ide. Honnan jössz?

Zarándok.

Mindenhonnan.

Bimbó.

És hová mégy?

Zarándok.

Mindenhová.

Bimbó.

Akkor a városba is elmégy.

Zarándok.

Oda is elmegyek.

Bimbó.

Akkor bizonyosan találkozol majd Surbankóval. Mondd meg neki, kérlek, hogy siessen haza, mert nemsokára harmadszor nyílik a hársfavirág és én sokat gondoltam ám rá, mióta elment... a kis leányról is, meg a kis kutyuskáról is... mindig rá gondolok... mindig... Mondd meg neki, hogy a Zord Vadász azóta már apát is megölte és minket is meg fog ölni, ha Surbankó haza nem jön.

Zarándok.

(Csudálkozva — magának.) Mily különös beszéd... (Bimbóhoz.) Megmondom, kis lányom és haza fog jönni Surbankó. Attól a Zord Vadásztól pedig ne félj, csak légy jó és szeresd az édesanyádat és

ápolgasd szépen, mert ő most beteg, de meg fog gyógyúlni. A szeretet meggyógyítja.

Bimbó.

A Szeretet? Hát az olyan hatalmas, hogy a betegeket is meg tudja gyógyítani?

Zarándok.

Olyan, kis leányom. A Szeretet a legnagyobb hatalom a világon. Még a halottakat is feltámasztja. Áldott az a hajlék, ahol a Szeretet lakik.

Bimbó.

Itt a mi házukban nem lakik... Én nem ismerem... Ha találkozol vele, küldd ide őt is... a Szeretet... De azért Surbankó is csak jöjjön haza!

Zarándok.

Ugy lesz, kislányom, ahogyan kívánod, csak légy nyugodt.

Bimbó.

Most sietnem kell a koszorúval, hogy kész legyen, mire megjön Surbankó. (Indul a kamra felé, de hirtelen megáll.) Kérlek szépen, kedves Zarándok bácsi, beszélj Nagymamával is és mondd meg neki, hogy ne bántsa mindig szegény anyácskát... Te olyan szépen tudsz beszélni, neked talán ő is szót fogad...

Zarándok.

Majd beszélek vele, megmondom neki.

Bimbó.

Lalala... lalala... (El a kamrába.)

Zarándok.

(Bimbó után, magának.) Szegény kis hervatag virág, megöl e zord, napfénytelen, hideg világ... (Favágónéhoz.) Hol van nagyanyó?

Favágóné.

Nem... nem tudom! Nem is akarom tudni... nem akarom többet látni... (Kívülről köhécselés.) Mi az? Talán ő jön?... Nem, nem, nem? (Bekakarja a szemét.) Nem akarom látni! (Visszahanyatlik és magára húzza a párnát.)

(Alkonyodik. Nyilik az ajtó és nagy köhécselve bebotorkál *Nagyanyó*, Erősen megrokkant, már szinte boszorkány-forma. Botra támaszkodva sántikál, hátán rőzsecsomót hoz. Félig már vak, inkább tapogatózva jön, a szoba közepén ledobja a rőzsét, ráül.)

Nagyanyó.

(Sápítózva.) Aoó... jaj! Eltörik a lábam... leszakad a derekam... kiszakad a lelkem... Idejutottam vénségemre... Ide köllött jutnom amiatt a gonosz asszony miatt... (Tapogatózva az asztalhoz megy, valami ruhadarab akad a kezébe.) Piha! Ez is azé a bestelelkű gonoszé... (Dühösen összegyűri és kidobja az ablakon a ruhát.) Pusztuljon innen minden rongya-szennye!

Favágóné.

(Nyöszörögve.) Oh... hallod?... Látod?...

Zarándok.

(Az öreghez.) Jó estét, anyóka!

Nagyanyó.

(Riadtan pislog a hang irányába.) Mit... Mi az, ki az? Szólt valaki?... Ki van itt?

Zarándok.

Én vagyok, nem ismeresz rám?

Nagyanyó.

Nem, nem ismerlek... nem is látlak... Vak vagyok, világnyoromultja vagyok... Sötét is van, majd világot gyújtok... Aoó, a derekam!

Zarándok.

(Az öreghez megy, leülteti egy székre.) Ne fáradj, anyóka, pihenj le, ha fáj a derekad. Engedd inkább, hogy én gyújtsak világot a lelkedben. Az a fő, hogy a lelkünkben legyen világosság.

Nagyanyó.

(Elcsudálkozva.) Mit, világosságot az én lelkemben? (Gúnyosan nevet.) Már minthogy az én lelkemben akarsz világosságot gyújtani? Hihhi... No, még ilyent sem hallottam, pedig jó egy pár eszendő megértem... Ki vagy te, hogy ilyen balgatagul

beszélsz és lámpásnak nézed a vén Favágóné lelkét? A hangodat mintha már hallottam volna, de nem ismerlek. Ki vagy és mit akarsz velem?

Zarándok.

A Zarándok vagyok, aki a szegény Favágó holttestét hazahoztam.

* *Nagyanyó.*

Aóh, tudom már. (Gúnyosan.) A Vadász cimborája vagy... Most is hoztál talán valamit?

Zarándok.

Békességet hoztam és...

Nagyanyó.

(Közbevág.) No, azzal ugyan elkéstél, Zarándok. Korábban kellett volna kelned... Előbb kellett volna jönnöd. A békebontó már elpusztult innen. (Sziszegve.) Elpusztítottam magam! Ráléptem a gonosz kígyó fejére... Kitéptem az álnok nyelvét... Kivertem innen a becstelent...

Zarándok.

Csillapodj, anyóka, értsünk szót. A leányodat hoztam haza.

Nagyanyó.

Mit? Kit?... Rossz helyen jársz, vagy félrebeszélsz, Zarándok? Nekem nincsen leányom.

Zarándok.

A menyedet.

Nagyanyó.

Nekem menyem sincs már.

Zarándok.

Ej, no, hát a fiad, a Favágó özvegyét. Őt hoztam vissza a Halál hegyéről. Meg akart halni, el akarta magát emészteni. Leugrott a szikláról.

Nagyanyó.

(Dühösen fölugrik.) Huh! Még hogy mit mondasz? Hogy azt a bestelelküt... azt hoztad ide az én becsületes hajlékomba... azt az ördög magzatát... azt a tűzrevalót... azt a világ rongyát, akit én kivertem innen a szemétre... Aki megölte az én fiamat, az én egyetlen fiamat, az én becsületes, drága jó fiamat... (Sír.)

Zarándok.

Csendesedj, jó asszony. A dolog nem úgy van, ahogyan te gondolod. Majd én elmondom. Hallgass meg előbb.

Nagyanyó.

Nem... nem hallgatlak meg! Nem vagyok kíváncsi semmire. Mindent tudok. Te is csak olyan mézesmázos szavú vagy, mint az a Vadász, az a bestelélek gyalázatos, aki megölte a fiamat ezzel a gonosz asszonnyal... Az én egyetlen becsületes, drága jó fiamat...

Favágóné.

(Nyöszörögve az ágyban.) Nagyanyó...

Zarándok.

Tévedsz, anyóka. Mindent megmagyarázok, csak hallgass meg. Ne ítélj addig.

Nagyanyó.

Nem kell a magyarázatod. Te is az ördög cimborája vagy. Talán most meg te akarsz neki virágot hordani... talán a te géged is szomjas a más vizére — mi?... Hol az a rongy, az a világ pocsolyája?

Favágóné.

(Fölemelkedik az ágyban.) Nagyanyó, a Szűzanya szerelmére...

Nagyanyó.

(A hang után az ágyhoz ront.) Ne vedd a mocskos szádba az ő szent nevét te... te... Hol vagy, merre vagy, hogy kikaparjam a gonosz szemed világát... hogy beléd fojtsam a bűnös lelkedet! (Megragadja és fojtogatja az asszonyt.)

Zarándok.

(Lefogja a kezét.) Megállj, az égre! Ne bánts, ártatlan... Hallgass meg előbb, nézd csak...

Nagyanyó.

(Huzakodva.) Nem nézek semmit, nem hallok semmit... Pillanatig sem maradok egy földél alatt ezzel a hitvánnyal. Eressz! (Kitépi magát a Zarándok kezéből.) Inkább elpusztítom magam... Valakinek itt pusztulni kell. Látom, ti ketten vagytok. A

szemétszák megtalálta a maga foltját... (Vadul kacag.) Hihih... Pusztuljak hát én... Fiam, egyetlen drága jó fiam, megyek utánad... (Fenyegetve az ágy felé.) De te a másvilágon se kerülj a szemem elé, mert ott is leköplek. Piha, te te... te...! (Az ágy felé köp és kirohan az ajtón; kívülről még behallatszik kiáltása.) Fiam... fiam...

Favágóné.

(Rémes sikoltással.) Lányom... lányom... Bimbó!... (Visszahanyatlik.) Szűzanyám... végem van... végem...

Bimbó.

(Kirohan a kamrából és zokogva borul az ágyra.) Anyám... anyám!...

Zarándok.

(A szobába áradó holdfényben állva, az öregasszony után néz.) Oh, vakok vakja, süketek süketje... Mely értelem hatalma bír veled — leghatalmasabb érzelem te — vétkebben is szent *anyaszeretet*...

Kárpit.

ÖTÖDIK KÉP.

Kicsiny temető. A háttérben több régi, már behorpadt sír. Előbbre négy sír egymás mellett. A legszélső már szintén behorpadt, kopjafája kidült: a következő begyepesedett; a másik kettő még újabb hantolás. Valamivel odébb, a sarokban egészen friss hantolású új sír. A sírokon kis gyertyák pislognak. Az egyik sarokban harangláb, kis haranggal, a másikban öreg feszület Mária-képpel. Mindszentek estéje. Holdfény, melyet néha egy-egy felhőfoszlány tompít.

(Mikor a kárpit szétnyílik, a temető sarkában lévő új sírnál egy *Öregasszony* foglalatoskodik, majd jön *Bimbó* fehér ruhában, fején fehér fátyol és hársvirágból font koszorú, kezében vadvirág. Még hervadtabb, mint az előző képben.)

Bimbó.

(Tétova éneklő hangon.)

Lalala... lalala... dalolj kis csalogány... süss holdvilág...
Harmadszor nyílt már a hársfavirág...

(Virágot tesz sorba a négy sírra.) Ezt nagyapónak,

ezt nagyanyónak, ezt apának, ezt anyának... Így ni... És most siessünk haza, mert minden pillanatban megjöhet Surbankó... (Megpillantja az új sírt, melyre az Öregasszony éppen virágot és gyertyát tesz.) Nini, itt egy új sír van, egészen új sír... (Az öreghez.) Anyóka, kérlek, micsoda sír ez itt? Mikor anyát és nagyanyát temettük, ez még nem volt itt.

Öregasszony.

Ezt bizony, hugocskám, csak az imént hantolták fel.

Bimbó.

És ki fekszik benne?

Öregasszony.

(Siránkozó hangon.) Egy ifjú legény fekszik benne, hugocskám, gyönyörűséges szép ifjú legény... Oh, oh!... (Szemét törli.)

Bimbó.

Talán a fiad, szegény anyóka?

Öreg.

Nem, nem az én fiam. A szomszédunk fia.

Bimbó.

Akkor mért te hoztál a sírjára virágot?

Öreg.

Mert nincs más, aki hozzon. És virág nélkül csak nem maradhat, mikor ő maga is virág volt,

a lelkem. Olyan volt, mint valami szép fiatal vad-rózsavirág. Csak éppen hogy kinyillott és máris elhervadt... Oh... Oh!...

Bimbó.

Árva volt, szegény, úgy-e, mint én vagyok? Sem apja, sem anyja, aki virágot hozna a sírjára.

Öreg.

Anyja nincs, az régen meghalt — az Isten nyugosztalja! — de az apja még él. Csakhogy ő nem jöhet, mert beteg. Leütötte valami sziklakő az istenadtát, a bányában. Éppen a lábát ütötte el, hát azért nem jöhet. Még a temetésre sem jöhetett.

Bimbó.

És az anyja itt fekszik, úgy-e mellette?

Öreg.

Nem. Az odaát fekszik a mi temetőnkben. Mert nekünk, kőfejtőknek, más temetőnk van. Ez itt a favágók temetője.

Bimbó.

És mért nem oda temették őt, az anyja mellé?

Öreg.

Mert ide kíváncozott. Az volt az utolsó kívánsága, hogy ide temessük. Azért jött haza abból a nagy idegen messzeségből, hogy itt pihenessen. Már félholt vót szegény, mikor hazaért. Alig tudott beszélni. Vért köhögött és úgy sípolt a melle, mint

valami rossz fujtató... Szánalom volt nézni... Oh, oh!... Nem is tudott már egyebet mondani, csak azt, hogy ide temessük... Kis szelencét szorongatott a kezében, valami porrá száradt virág volt benne, kérte, hogy azt tegyük a szívére és temessük el vele... Azután még valami kis leányról is akart volna beszélni, de azt már nem lehetett megérteni. Oh, oh!...

Bimbó.

(Egyre nagyobb érdeklődéssel.) És honnan jött haza?

Öreg.

A városból jött, lelkem galambom, abból a nagy idegen városból. Ott szerezte a halálos nyavalyát. Hej, mondtam én akkor is, hogy ne menjen el! Az apjának is mondtam, ne eresse el abba a bűnös Sodoma-városba... De nem hallgattak rám, ki-nevettek. Inkább hallgattak valami jött-ment csavargóra, aki elcsábította szegényt. Persze, az pénzt ígért, sok pénzt... És a pénz, az minden. Az ember ott hiába beszél, ahol a pénzes zacskó beszél. Mert annak aranyból van a szája... Az ördög muzsikája az aranycsengés és pokolba táncolnak rá az emberek... Ez is lám, hogy megjárta... Szegény, szegény Surbankó!

Bimbó.

(Rémülten.) Mi az? Mit beszélsz? Ki fekszik ebben a sírban?

Öreg.

Itt bizony a szegény Surbankó.

Bimbó.

A kőfejtő fia? A... a kőfejtő Surbankó?...

Öreg.

Az az, tulajdon az, a kőfejtő Surbankó. Talán ismerted őt? (Magának.) Ugy látszik, ez az a kis leány, akiről beszélni akart...

Bimbó.

(Sírva.) A Su... Sur... ban... kó... Hát őt is megölte az... a... (Elcsuklik a hangja.)

Öreg.

A nyavalya ölte meg, lelkem galambom, a száraz nyavalya. A heptika. Ott szerezte a városban, amíg a pénzt kereste. A pénz, a pénz — az volt az oka mindennek. Az átkozott pénz. Egy zacskó pénz hozott, de a tüdejét otthagytá érte cserébe. A pénz ölte meg, a gyilkos pénz... Oh... Oh!...

Bimbó.

Nem, nem! Én jobban tudom, hogy ki ölte meg. A Zord Vadász ölte meg.

Öreg.

(Csodálkozva.) Micsoda? Milyen vadász?

Bimbó.

Igen, igen, a Zord Vadász, aki mindenkit megöl... Most már Surbankót is megölte... Ő sem

bírt vele... Most már senki sem bír vele...
 (Kissé elgondolkozva.) Csak talán még a Szeretet... Igen, mert a Zarándok azt mondta, hogy a Szeretet mindennél hatalmasabb és még a halottakat is fel tudja támasztani... De ő nem jön már ide az Élet völgyébe, pedig a Zarándok megígérte, hogy ide küldi... és a Zord Vadász itt mindenkit megöl...

Öreg.

(Magának.) Félrebeszél ez a szegény gyermek.

Bimbó.

(Folytatva.) Itt ezeket is, látod (a négy sírra mutat) mind ő ölte meg. Nagyapót, nagyanyót, apát, anyát... mind... mind... Téged is megöl, anyóka, jól vigyázz... Engem is és mindenkit... Mikor fú a Nemere, akkor jön a Halál hegyéről... tüzes nyíl van a kezében. (Hirtelen szélfúvás, a hold elsötétül.) Látod, látod, ott... jön is már... Most rajtam a sor... most értem jön... Hallod, hogy üvölt?

Öreg.

Csak a Nemere zúg, hugocskám, iparkodjunk hazafelé, közeledik a vihar.

Bimbó.

(Folytatva.) Hallod, — azt üvölti: „Én mindenkit gyűlölök, én mindenkit üldözök, én mindenkit megölök!...“ Nézd, nézd, hogyan szikrázik a szeme!

Öreg.

Villámlás csak, gyermekem. Iparkodjunk hazafelé.
(Bimbó keze után nyúl.)

Bimbó.

(Kiragadja kezét, elfödi arcát.) Nézd, nézd...
Orrán, száján kénköves láng... övében villog a
kése... Most... emeli már nyilát!... Ide céloz a
szívembe... épp a szívem közepébe... (Rémes sikol-
tással lerogy a sírra.) Segítség... Jöjj — Szeretet...
Szeretet!...

Öreg.

Nyilván nyavalyatörős, szegény, vagy meghábo-
rodott az elméje... Elhívom a sírásót. Segítség!
Hé, sírásó, segítség! (Elrohan.)

A JELENÉS.

(Erősebb szélfúvás, villámlás, dörgés. Pillanatra teljes sötétség, melyből, kísérteties fénnel, hirtelen előrobban a *Zord Vadász* úgy, ahogyan *Bimbó* elképzelte, nyilát a leányra szegezi. Ugyanakkor a másik oldalról könnyedén, fehérén lebeg a *Szeretet*. Sápadt fény, majd egyre derengőbb világosság.)

Szeretet.

(A Zarándok átszellemült alakban, hosszú fehér palástban, a *Zord Vadász* elé lép, kezét tiltón fölemeli.)

Állj! (Bimbóhoz.) Ne félj leányom!

(Szelíden felemeli és palástja alá veszi a leányt, majd ismét a *Zord Vadász*hoz.)

Ki vagy? Mi neved?

Zord Vadász.

(Visszahökkenve.)

Én... bizuccse, nem tudom nevemet...

Bimbó.

(A Zord Vadászra mutat, lázas álmhangon.)

Ő az, ki mindent bajt, vést ránk hozott.
Zord Vadász te, légy százszor átkozott!

Szeretet.

(Szigorúan, parancsolón.)

Ki vagy?

Zord Vadász.

Ahol nyilam fölemelém,
Mindütt más név sírt, káromlott felém:
*Végzet... Gyanu... Nyomor... Gond... Gyűlölet...
PéNZ — s Hírvágy... Pletyka... — így az emberek*
S mit én tudom, még hogyan nem neveztek,
Léptem nyomán, amint pusztulva vesztek.
Mert ahol jártam, ahol megfordultam,
Virágot törtem... fészkeket földultam...
Mióta itt az Élet völgyén járok,
Utam: siralom, vész, pusztulás, átok —
Sír... csupa sír tátong zordul mögöttem...

(Kis szünet.)

... Csak azt tudom: a Halálhegyről jöttem,
S a nép — mondom — száz néven emleget,
De én nem tudom igaz nevemet.
Ha ki nevez, mind átkozva mond másnak.
Ez (Bimbóra mutat)

[ímé, most sikoltott *Zord Vadász*-nak.

Bimbó.

(Elszántan.)

Az vagy! S nevednél rémesebb magad.
 Kik itt feküsznek e hantok alatt,
 Mind te ölted meg!... S láttán e sok sírnak.
 Nem félsz-e most, hogy sorba mind megnyílnak
 S megvádol e sok elvesztett jó lélek?...

Zord Vadász.

(Szomorúan hallgat.)

Szeretet.

Nos, felelj erre.

Zord Vadász.

(Vállat von.)

Attól hát nem félek.

Jó helyen vannak azok odalent,
 Nem jön az föl, aki egyszer odament.

(A Szeretet intésére egyszerre megnyílnak a sírok,
 a *halottak árnyai* sorban megjelennek. Mind a sebét
 mutatja és vádlón néz a Zord Vadászra.)

Zord Vadász.

(Megrendülve.)

Hah, borzalom!... E sok szép életet
 Mind... mind én?!...

Árnyak.

(Komor kórusban.)

Mind... te... s miért?...

Zord Vadász.

(Szemét eltakarva.)

Ne kérdjétek!

Mért? — nem tudom... Igaz a vádatok...

S nem tudom: mért?... Kérlek, távozzatok!

Elég volt ez a rémes pillanat,

Hogy megutáljam szörnyű-magamat...

(A Szeretet intésére az Árnyak ismét eltűnnek.)

Zord Vadász.

(Áhítatos csodálattal.)

Ki vagy te, csodatevő árny-alak,

Kit, úgy rémlik, már többször láttalak.

Fehér fényben ott lengeni körültem?

Szeretet.

Hol könnyet ontál, én könnyet törültem.

Zord Vadász.

És hát ki vagy te és mi a neved?

Szeretet.

A Szeretet. (Egyszerre glóriás fény veszi körül.)

Bimbó.

(Ujjongó örömmel.)

Üdvözlégy — Szeretet.

Zord Vadász.

(Magába szállva.)

Szép név... De én hírből sem ismerem.
Ezt a nevet sohasem mondták nekem.
S lehetek bárki — de *ez* nem vagyok.

(Kis szünet.)

... Ne nézz úgy rám... bizuccse borzadok
Önmagamtól... és bárha nem tudom:
Ki vagyok s mért jártam vér- s könny-úton,
Ugy érzem, hogy most szeretnék más lenni,
Mint eddig voltam s új utakra menni...

(Kis szünet.)

Mondd, mit kell tennem? Mondd, merre kell mennem:
Véres multam fehérre vezekelnem?
Nem akarok több vért ontani, ölni,
Taníts meg inkább könnyeket törölni.
Csodatévő hatalmad esdve kérem,
Mutass utat s légy ezután vezérem.
Vedd le rólam zord átkomat... esengem!

(Térdre hull.)

Szeretet.

(Lehajol hozzá és fölemeli.)

Addsa nyilad' és jer és kövess engem.

(Kiveszi a nyilat a Zord Vadász kezéből és összetöri.)

Zord Vadász.

(Megadón, lehajtott fővel.)

Követlek.

Bimbó.

(Tördelve, elhaló hangon.)

Végy öledbe engemet,
Te legnagyobb hatalom — Szeretet...

(Visszaroskad a sírra.)

(A jelenés elmúlik. A temetőt ismét halvány holdfény világítja meg. Bimbó egyedül fekszik a síron.)

Öregasszony.

(Sietve jön a *Sírásóval*, vizes csuprot hoz, Bimbó homlokát locsolja, majd dörzsöli, szólítja.

Lányom... szívem... kelj föl!...

(Int a *Sírásónak*, hogy nézze meg.)

Sírásó.

(Megvizsgálja és legyint a kezével.)

E'hát már nem kél föl.

Öregasszony.

(Riadtan.)

Meghalt.

Sírásó,

Elméne e Siralom-völgyéből.

(Leveszi kalapját.)

Öregasszony.

(Lehajol, simogatja, nézi a halottat.)

Mily tündöklő fehér az arca... ruhája...

Sírásó.

Mint a menyasszony, ki vőlegényét várja.

Öregasszony.

Szebb, mint életben volt... gyönyörűség nézni...

Sírásó.

Szép halott.

(A haranglábihoz lép és megkongatja a lélekharangot.)

Öregasszony.

Mintha csak most kezdene élni:

Égre néz, mosolyog... oly szelíden, szépen,

Mint a Boldogságos Szűz az oltárképen...

(Lassan a feszülethez megy, letérdel és imádkozik.)

Kárpit.

(Vége.)

Fehér galamb.

I.

Boóry Tibor (de Borfeő) kakaskukorikoláskor, azaz — kevésbé idillikus, de a helyzetnek megfelelőbb képet használva — szemetes-csengetéskor imbolygott haza a kaszinóból, a valamikor szebb napokat látott, de immár erősen levedlett és mérsekelt „részlet“ fényűzéssel berendezett legénylakására. A túlfeszített idegzetű emberek izgatottságával tépte le magáról a ruhát, kúsza frizurás fejére rászabadította egy percre a vízvezeték csapját, azután egy hideglelés tekintetét vetvén az éjjeli szekrényén ásító Browning-fegyverre, az ágyba dobta magát. Csak úgy déltájt ébredt föl erős alkohol-, nikotin- és — last not least — bakkarin-mérgezés tünetei között.

Ezt az utóbb említett modern kórságot a tudós doktorok ugyan még nem fedezték fel, ám azért vidáman virul már, rendszerint az előbbi kettő társaságában és a legelőkelőbb kaszinók vidékén. Különben is tudva vagyon, hogy mindenfajta nyavalya aféle *filius ante patrem*. Kezdetben van

a nyavalya és csak azután jönnek a tudós doktorok, akik felfedezik és nevet adnak neki. Tudós doktorok bár nem vagyunk, íme, felfedeztük e legmodernebb kórságot (néha a vak tyúk is talál garast . . .), már most várjuk az orvosát és visszatérünk leendő hősünkhöz, aki ezúttal nem igen foglalkozhatott a nyavalyáival, mert alighogy felöltözött, az inasa látogatókat jelentett.

— Feinhalsz már kétszer járt itt — mondta a csibészképű legény (valamikor az utcán is messze kikerülte az ilyen fickókat Boóry), — harmadszor is itt van, de azonkívül egy csinos fiatal hölgyike is várakozik az előszobában, meg egy apró, fekete szemüveges, nagyszakállú úr, bizonyos Tropauer, aki azt mondja, nagyon fontos üzleti ügyben akar beszélni a nagyságos úrral és nagyon sürgősen, mert a két órai vonattal elutazik.

— Feinhalsz majd el fog jönni negyedszer, („noná, majd nem jön el!“ — gondolta a maga csibész-argotjában a legény) — a szemüveges urat kéretem — rendelkezett erős ásítási rohamok között Boóry.

— És a nőcske? — érdeklődött a külső Ferencvárosban veleszületett konfidenciával a legény.

— Á vagy úgy . . . A hölgyet kéretem. Tropauer úr lesz szíves még pár percig várni — módosította gyorsan a fogadás sorrendjét a mindig gavallér Boóry és néhány hirtelen, gyakorlott mozdulattal pár apróbb toalettfogymozást igyekezett még el-tüntetni a tükör előtt.

A legény vigyorgó pofával húzódott vissza s a

következő percben zajos csetepaté kerekedett az előszobában . . .

Boóry meghökkenve tépte le füléről a bajusz-kötőt és önkéntelenül is védelmi állásba helyezkedett. Az ilyen sokszerelmű legényembernek mindenre el kell készülnie, ha egy csinos és fiatal hölgy türelmetlenkedik az előszobájában . . .

Csakhamar nyílt az ajtó s az inas a csinos és fiatal hölgyet tuszkolta rajta befelé, míg a háttérben a kis feketepápaszemes ember toporzékolt.

— Kérem . . . de kérem . . . nem engedem egyedül! — kiabált rekedtes hangon a pápaszemes és erőnek erejével befurakodott az ajtón.

Boóry tanácstalanul és nem minden aggodalom nélkül szemlélte íróasztala mögül a különös jelenetet.

— Á'szolgája, nagyságos uram! — hajbókkolt az eleven mozgású kis öreg, majd belekarolva a leányba, előrelendítette őt egészen Boóry elé és tovább magyarázkodott. — A leányom, igenis kérem szívesen, az Iluska leányom . . . Tropauer Ilus.

Boórynak nagy kő esett le a szívéről és úgy érezte, mintha hirtelen harmatos, üde rózsalevelek hullonganának a helyébe (már mint annak a „nagy kő“-nek a helyébe), mikor a tágranyilott özsze-mekkel körülcsudálkozó leány halvány rózsaszínnel árnyalt üde, kedves arcára nézett . . . Egyszerre eltűnt a főfájása, álmosága és mindaz a pipa-füstön erjedt savanyúság, amit még a kaszinóból

hozott magával. Derűs mosollyal parancsolta ki az inasát.

— Azt mondja: a leányom . . . szép kis leányom! — jegyezte meg az inas odakünn Feinhalsznak, aki eddig még reménykedve várt, de eme jóakarátú felvilágosítás után tisztában volt vele, hogy hamarosan nem kerül sorra, hát odébb állt — egy üzlettel. „Zeit ist Geld . . .“

— Most viszem haza az intézetből — folytatta bent az igazolási eljárást Tropauer, a nőm gyengélkedik, kérem szívesen, nekem meg a szemeim gyengék már, tetszik látni, hát azért hoztam ide magammal az llust, ha meg tetszik engedni, ha nem tetszik neheztelni . . . Az írásokat is elhoztam ahogy értesíteni méltóztatott, minden rendben van, igenis kérem szívesen . . .

— Kérem, kérem, — udvariaskodott vissza Boóry, egyelőre teljesen figyelmen kívül hagyva az iratokat, — haragszik-e a medve, ha rideg odujába beragyog a meleg, tavaszi napsugár! Isten hozta sivár legénytanyámon, kedves Napsugár kisasszony! — fordult azután llushoz és melegen megszorította puha kis keztyűs kezét.

— Jé, hát én most legénytanyán vagyok . . . valódi garzonlakásban? — álmétkodott körül még tágabbra kerekített szemmel lluska.

— Jaj, ha tudná, mennyit ábrándoztunk az intézetben arról, hogy milyen is lehet egy igazi legénylakás, amelyről olyan sok érdekes dolgot írnak a regény- és tárcaíró urak . . . Bár a Pollacsek azt mondta, hogy az még mind semmi, mert

egy legénytanya még annál is sokkal érdekesebb... ő ugyanis látott már valódi garzon-lakást . . . Papa, kérlek, nézd csak, egy igazi, valódi garzon-lakás!

A papát azonban egyelőre csak a papirosai érdekelték. Nagy buzgalommal kotorászott a magával hozott korhadt bőrtáskában, mely színültig volt mindenféle fajta régi, gyűrött, zsírfoltos és nagy gonddal összehajtogatott vadonatúj különböző színű és alakú papirosokkal.

— Nem találom, éppen azt nem találom, — motyogott táskájába az öreg — megvakulok már kérem szívesen, megvakulok . . . Ilus kérlek, nézd csak, keresd ki csak . . . amelyikre az van írva, hogy „Borfő 200 hold, kastély“, kék plajbásszal, nagy betűkkel van ráírva, de én még sem találom . . . mondom, vak vagyok . . . egészen vak vagyok . . . Neked jó szemed van, Iluskám . . . ezért hoztam magammal, kérem szívesen, — fordult megint majdnem síránkozva Boóry felé.

Iluskának valóban jó szeme volt (a legénytanya falai, ha szájuk volna, máris tudnának erről beszélni . . .), hanem a kékplajbászós írás azért nem akart előkerülni. Az Iluska jó szeme ugyanis mindenütt járt, csak éppen a kopott bőrtáskában nem. Végre is, — gondolta — ez olyan alkalom, amelyet meg kell ragadnia és ki kell használnia egy tudásszomjú fiatal és a kor színvonalán álló hölgynek, ha imponálni akar a barátnőinek és különösen annak a kiállhatatlan Pollacseknek, aki eddig szinte specialistának tartotta magát a gar-

zon-ügyekben és valósággal monopolizálta a legénylakásokat . . .

— No, Iluskám, nem találsz? — békétlenkedett Tropauer papa, pedig ott kell hogy legyen, magam tettem reggel a táskába.

Ilus, mint a tettenkapott tolvaj, hirtelen össze-rebbent és most már csakugyan a papirost kezdte keresni, lázas buzgalommal kotorászva a táskában.

— Ha megengedi, majd segítek, — ajánkozott udvariasan Boóry és ő is odahajolt a kopott bőrtáska fölé s az Iluska kékszalagos matrózkalapja alá. És most már mintha az édes, üde illatát is érezte volna azoknak a bizonyos rózsaleveleknek, amelyeket az imént hullogatni látott . . .

— Vigyázz az új kalapodra, Ilus! — pislogott közbe szaporán Tropauer papa, sanda mézszáros gyanánt egészen máshova ütve, mint ahová célozott.

Boóry elérte a szép szót s a kéklajbászós írás hamarosan előkerült. Tropauer elkérte, hogy mégegyszer áttanulmányozza.

— Jaj, de érdekes itt minden! — ragadta meg Iluska, Boóryhoz fordulva, ismét a kedvező alkalmat, — és . . . és hol van a képtár?

— Tessék? — kérdezte némi zavarral Boóry.

— Igen, igen, az intim-képtár! — faggatózott tovább élénk érdeklődéssel és zamatos felsőbb-leány-stílusban Iluska. — Pollacsek ugyanis, aki-nek szintén van egy agglegény unokabátyja és ennél fogva ő látott már garzon-lakást, hát ő azt

mondja, hogy minden legénytanyának legérdekesebb alkatrészét képezi az úgynevezett intim-képtár, amely rendesen magában foglalja szeretet hazánk és szép fővárosunk összes kiváló primadonnáit és ballerináit . . . és én imádom a színházat . . . és . . .

— Mi . . . mmi . . . mii? — neszelt fel itt hirtelen az öreg Tropauer — már megint a színházon jár az eszed! Egy kicsit, hogy is mondjam, regényes hajlandóságú a leányom, a mamájára ütött, kérem szívesen, — fordult magyarázólag Boóryhoz, — a kastélyötlet is az ő fejében született meg, igenis, kérem szívesen, az ő fejében. No de itt a szerződés, tessék átolvasni és aláírni, hogy a kétóraival elutazhassunk.

— Egy kis hiba van az írásban, Tropauer úr, — mondta Boóry, átfutván a szerződést, — a kastély nem eladó. Meg is írtam, ha jól emlékszem, hogy azt egyelőre fenntartom magamnak.

— Az igaz, hogy megírta a nagyságos úr — hunyorgatott a fekete pápaszeme mögül Tropauer, — de — bocsánat — azt is meg tetszett írni, ha méltóztatik emlékezni, ezelőtt egy évvel, mikor az ötszáz holdat megvettem, hogy ezt a kétszáz holdat sem tetszik adni, ami a kastély körül van, akkor ezt is fenn méltóztatott tartani egyelőre . . . Hát azt gondoltam, kérem szívesen, ha az a bizonyos „egyelőre“ tavaly egy év volt, mostan lesz talán egy fél év . . . minek szaporítanók azért az irka-firkát, herce-hurcát, stemplit, illetéket, miegymást? . . . Hát mindjárt beleírtam a kastélyt is

minden ingóságával együtt . . . igenis kérem szívesen.

— Igen, igen, — helyeselte közbe Iluska — én is kértem apát, hogy vegye meg a kastélyt.

— És minek az ilyen kis galambnak az a vén dohos bagolyvár? — kérdezte tréfásan Boóry.

— Ohó, semmi bagolyvár! — tiltakozott élénken Iluska. — Az egy ősi kastély, melynek roska-tag, de tiszteletreméltó falain elmúlt századok nommes patinája borong, mint ahogyan a műtörténetben tanultuk. Ezenkívül pedig a Pollacsekéknek is van egy ilyen patinás ősi kastélyuk, hát gondoltam, miért ne legyen nekünk is?

— Hehehe . . . — nevetett kissé kényszeredetten Tropauer — megint romantika, csupa romantika . . . Bagolyvár bíz az, kérem szívesen, jól méltóztatott mondani, csak a köve, meg a téglája amit ér, testvérek között se többet pár száz pengőnél. De én megadok érte kétezer forintot, a családi békesség kedvéért.

— Csakis azért, kérem szívesen, mivel a nőm is akarja, mondom ő is olyan . . . Tessék csak aláírni, ilyen jó vásárt úgy sem csinált még a nagyságos úr.

Boóry kissé elgondolkozott. Ha ősi kastély, ha bagolyvár, akárminek nevezzük, az bizonyos, hogy nagyon oda van már. Vakolata lemállott, tátongó repedések a falakon, a tető is félrebillent, mint a részeg ember süvege . . . A nagy bolthajtásos termék konganak az ürességtől, ami érték volt bennük, minden zsidvásárra került már, legfeljebb

a padláson van még néhány rozoga, régi bútor-darab, ami a zsidónak sem kellett, molyrágta könyvek, dohos levelesládák s más eféle haszon-talan lim-lom... Maholnap, ha valami makacsabb szélvihar belékapaszkodik, összeroskad az egész, és igaza van Tropauernek, nem marad más belőle, mint a téglá és a kő... Azután kétezer forint... az igen szép pénz és jól is jönne most. Körülbelül ennyi úszott el éppen az este a bakka-rán és ma este megint csak este lesz...

Közben az inas jelentette, hogy Feinhalsz ne-gyedszer is megérkezett.

— Ej, haj, több is vészett Mohácsnál! — for-dult hirtelen elhatározással Iluska felé Boóry, hogy legalább a látszatot megmentse — magá-nak hát eladom a kastélyt is, de csakis magá-nak.

És alákanyarította az adásvételi szerződést, a címeres pecsétjét is odanyomta a manupropriája mellé. Így szokták ezt mindig a Borfeői Boóryak.

— De szép címer! — kukucskált az írásba Iluska — a kastély kapuja felett is ott van. Sok-szor elnézegettük, mikor arra sétáltunk a mamá-val, talán azért is szerettük meg annyira a kastélyt. Galamb is van benne, és az olyan szép...

— Kék mezőben fehér galamb — magyarázta Boóry —, zöld ágat visz a csőrében... a remény-ség zöld ágát, így tartották ezt mindig a Borfeői Boóryak.

— És hova viszi a fehér galamb a zöld ágat? — kérdezte kíváncsiskodva Iluska.

— Azt nem tudom, — mondta kissé elérzékenykedve Boóry — csak azt tudom, hogy tőlem most már elviszi örökre... Most már minden a magáé, kis llus. A kék mező, a zöld ág és a fehér galamb... minden, minden...

— Az enyém — szólt csendesen a leány —, de ha egyszer, valamikor úgy fordulna, hogy eszébe jutna... ha szükségét érezné... ha akarna egy levelet arról a zöld ágról... akkor, úgy-e, fogja tudni: merre van az a kék mező és merre van a fehér galamb...

— Romantika, csupa romantika — dűnnyögött a már-már melodramatikussá lágyuló jelenetbe az öreg Tropauer és egymásután számlálta le Boóry asztalára a szép finom ezresbankókat, külön a kétszáz hold és külön a kastély árát. Bütykös ujjai között jól megropogtatta a bankjegyeket és szinte láthatóan gyönyörködött a zizegő muzsikájukban. Neki ez volt a világ legszebb muzsikája.

Boóry azonban egyre azt a másik muzsikát hallotta, amelyiket édes meghatottsággal tele leányhangján lluska csicsergett fülébe az imént a kék mezőről és fehér galambról. És valahogyan úgy érezte ebben a pillanatban, hogy talán mégsem pusztá kő és téglá az, amit ő most ilyen könnyű szívvel elfecsérelt...

Hogy érzékenységét leplezze, cigarettre gyújtott és kikísérte vendégeit, akik siettek a kétórai vonatra.

— Isten veled, fehér galamb!... — sóhajtott a bájos mosollyal tovalibbenő leány után Boóry,

mint valami érzékenyszívű trubadur. A következő percben azonban már ismét hideg, közönyös gavallér-pózban tárgyalt Feinhalsz Jeremiással, aki úgy gubbaszkodott ott a félsötét előszobában, mint valami baljóslatú nagy fekete holló...

II.

A tárgyalás komoly és — hogy úgy mondjuk — hivatalos része meglehetősen gyorsan lepergett Boóry és Feinhalsz között.

Jóformán egy kisebb-nagyobb számjegyekkel illusztrált némajáték volt az egész, amelynek fakó és száraz részleteivel itt nem is untatjuk az olvasót. Elég, úgy véljük, ha röviden összegezzük a tárgyalás eredményét, mely szerint ama szép, finom ezres bankók, amelyeket a derék Tropauer apó csak az imént ropogtatott le ama bizonyos maradék kétszáz hold és a borfői öreg kastély vételára fejében, néhány százas kivételével, még azon melegében átvándoroltak a Feinhalsz Jeremiás mindig duzzadt tárcájába. Ahonnan viszont egy igen csinos kis köteg karcsú váltócédula került a Boóry íróasztalára. Másfajta írásokat, sem nyomtatásban, sem kézírásban, nagy idő óta nem is látott már ez az íróasztal.

Ezután következett a tárgyalás félhivatalos és már jóval érdekesebb, színesebb része, melyet a mindig ötletdús Jeremiás mesternek egy már régebbi keletű, de most különösen aktuálissá érett ötlete vont maga után.

Eleddig csak úgynevezett szelíd célzásokat engedett meg magának Feinhalsz e kedves és titkon dédelgetett ötletére, most azonban érkezettnek szimatolta az időt arra, hogy nyíltan előrukkoljon vele.

Mielőtt tehát a váltó-ügyek szerencsés lebonyolítása után, magát ajánlotta volna, előbb a legnagyobb alázattal bár, de kellő nyomatékkal becses figyelmébe ajánlotta Boórynak az öreg Gortvai Goldmann, a közismert „köszén-király“ legendás tartalmú Wertheim-szekrényét. A smucigságig takarékos Goldmann hét lakat alatt őrizi ugyan ezt a szekrényt, de azért — muzsikálta első osztályú csábító és rábeszélő hangján Boóry fülébe Feinhalsz — azért *egy* kulccsal ki lehetne azt a hét lakatot nyitni.

— És hol van az a bűvös kulcs? — kezdett érdeklődni Boóry.

— Bécsben, nagyságos uram, Bécsben — daltolta tovább csábdalát Jeremiás mester —, ott, ahol a többi bűvös erejű játékszert is árulják felnőtt és — szó köztünk maradjon: az ugorkafára felcsöpörödött — nagy gyermekek számára... Direkt a Burg udvari ötvösei készítik remekbe ezt a kulcsot. Nagyszerű, finom kis aranykulcs ez, kérem és ott kapható a Burg sűrke boltívei alatt, a cs. és kir. kamarási hivatalban. A többit már tudja a nagyságos úr... Nem kell hozzá semmi más, csak néhány tucat jó, finom, nemes, nemzeti és vitélő ős, amiben, úgy tudom, sohasem láttak szükségét a Borfeői Boóryak.

Boóry egy hatalmas szippantással derékig hamvasztotta a frissen meggyújtott cigarettjét, idegesen kettýentette össze a jobb keze hüvelyk- és mutatóujját, mely összetett művelet nála körülbelül ezt jelentette:

— Teringettét, hogy én erre nem gondoltam!

— Egy Borfeői Boóry Tibor — énekelt tovább Jeremiás — a kisebbik családfájáról is leszüreteli azt a néhány őst, amibe az a bűvös kis bécsi kulcs kerül! És az a bűvös kis kulcsocska — olvadt át itt Jeremiás hangja teljesen a lírába — nem csak azt a hét lakatot pattantja föl, kérem, hanem ráadásul még egy nyolcadikat is... Azaz, hogy elsősorban is azt... Elsőosztályú becsületszavamra biztosíthatom a nagyságos urat, hogy amint megszerzi azt a kis kulcsot, az egyik Goldmann kisaszszony karja és szíve is nyomban kitárul a — méltóságos kamarás úr előtt...

— Hm... csak az a baj, Feinhalsz úr — jegyezte meg erre kesernyés mosollyal Boóry —, hogy most az egyszer alighanem elkésett az üzlettel. Olyan gazdát akar biztosítani, akinek éppen öt perce verte el a jég a termését... Na, különben majd gondolkozom a dologról, holnap mindenestre látogasson el hozzám.

Feinhalsz nem értette Boóry aggodalmát, nem is vette komolyan. Ő csak azt hallotta, sőt látta is, hogy Boóry „gondolkozik“. Kezeit vígan dörzsölve távozott és elégedetten konstataálta magában, hogy ezúttal szerencsés pillanatban vetette ki a horgot. Már utána kapott az éhes arany-

halacska... Boóry már „gondolkozik a dologról“. Ez neki éppen elég. A többi, a cselekvés már az ő dolga.

És Boóry, szokása ellenére, csakugyan egész nap gondolkozott. Ebéd után rögtön visszatért a lakására és mikor a legénye diszkréten megsúgta neki, hogy a Szipolyka önagysága a kültelki színekörből már kétszer is élénken érdeklődött telefonon az itthonléte iránt, keményen ráförmedt a legényre, hogy csukja be a száját és az ajtót, ma nincs itthon senki számára! Azután bezárkózott a szobájába és lámpagyújtásig ki sem mozdult.

Este azonban, mikor a nagy csillárok kigyúltak, Boóry rendes szokása szerint megint csak ott kóválygott a kaszinója tájékán.

De rendes szokása ellenére, most komoly gondolatokba mélyedve járt fel s alá a ragyogó, zsi-bongó utcákon és egyáltalán nem érdekelte az esti korzó vidám, suhogó, flirtölő és viháncoló sokadalma.

Ha ismerőst vett észre, messze kikerülte, de mivel átlag minden harmadik ott lézengő ritter (és ritter-nő) ismerőse volt, végül is bemenekült előlük az egyik csendesebb mellékutcába s a kemény, közönyös, cinizmusra hajló gavallér egyszerre csak azon kapta magát, hogy nyakig úszik a puha szentimentális hangulatokban.

Víziók rohanták meg... A néptelen utca hirtelen átalakult előtte és megtelt különös alakokkal...

A borfői öreg kastélyt látta maga előtt, a kas-

tély előtt a nagy, kidült-bedült sövényű szilvaskertet s lent, már egészen a mezőszélen — a háttérben fanatisztikusan hullámozó vetések, mintha mind ő előle nyargaltak volna tova... — a vén csapzott üstökű szomorúfűzfa árnyékában az ősi családi sírboltot, amelynek rozsdás vasajtaja egyszerre csak föl pattant és egymásután keltek ki belőle nemes, nemzeti és vitélő ősapái, a nagyfejű, vastagnyakú, nehézvérű Boóryak... felhős arccal néztek rá és villámos szemekkel... Árpád-kori íjját feszítette feléje az egyik... töröklékelő buzogányát forgatta a másik... kuruc fringiját csörgette a harmadik... a negyedik a pipaszárával fenyegette meg... Ez volt a legutolsó a sorban és egy rettenetesen görhedt agár szükölt mellette...

Méltóságteljes, szelíd nézésű nagyasszonyok jöttek a komor férfiak után. Vád, harag nem volt az ő szemükben, sőt meleg szeretettel és bizonyos büszkeséggel néztek a deli legényre, különösen az egyik, aki legvégül volt a sorban... Ez mintha meg is szólalt volna és valami mélységes, szent fájdalom rezgett a hangjában, noha csak ennyit mondott: „Fiam, édes fiam...” Azután nagy, féltelmes csörömpöléssel hirtelen ismét becsapódott a vasajtó s a kripta tetején ott gubbasztott búsan, csapzott szárnyakkal a zöld ágat tartó fehér galamb...

— Eh, ostobaság! — zökkentette ki magát erőszakosan e gyerekes érzelmékből Boóry és bement a kaszinó éttermébe, hogy megvacsorázzék.

A pecsenyéjénél erősen elhatározta, hogy ma nem néz a bakk-szoba tájékára, de a fekete kávéját már ott hörpintette ki a nagy zöld asztal mellett. (Im, eljövendő doktorok, ilyen ez az idült bakkarin-nyavalya!) Ezúttal azonban hamarosan végzett. Tizenegy órakor, valami koholt ürüggyel, már eltűnt a játékszobából és egyenesen haza felé indult.

Utközben, bár alapjában igen becsstelen dolognak ítélte, valahogyan mégis mindegyre a Feinhalsz Jeremiás ötletével foglalkozott.

Lázás, kúsza gondolatai egyre ott repdestek a Gortvai Goldmann Wertheim-szekrénye, meg ama nagy vaspántos tölgyfaláda között, amelyet gimnázista korában látott utoljára, mikor galambfiókákat szedett a borfői kastély padlásán. Abban a ládában vannak a Borfeői Boóryak régi családi okiratai, armálisok, családfák, királyi és nádori donációk, fejedelmi kiváltságlevelek, katonai ki nevezések, diétai meghívók, birtokba iktatások... szóval nagyságos Borfeői Boóry Tibor úr nemes, nemzeti és vitézlő őseinek még értékesíthető összes földi maradványai.

Mikor így hazaérvén, kúsza gondolatait csomóba igyekezett kötni, valami mélységes, önmegvető lelki csömört érzett Boóry.

A legényének meghagyta, hogy reggel hat órakor költse fel, azután brómot szedett, a browningjába néhány töltényt lökött és azzal a gondolattal feküdt le, hogy reggelig majd eldönti: vajjon a hétórai gyorsvonattal utazik-e Borfőre az ősei után,

vagy a browningjával ugyancsak az ősei után, de egy kicsit gyorsabban és messzebbre...

Harmadik út, úgy érezte, nem áll többé előtte, mert az imént az utolsó pár százasa is elúszott odafenn, a játék asztalán.

— Hagyjon békén, még pihenni akarok! — kiáltotta ki Boóry, mikor az inasa, parancs szerint, reggel hat órakor bekopogtatott a hálószobája ajtaján.

— Igenis, nagyságos úr, — szólt vissza a legény, de mielőtt távozott volna, be akart leselkedni a kulcslyukon. Ez azonban nem sikerült neki, mert a kulcs belül benne volt a zárban. — Hm, hagyjon békén... pihenni akarok... — morogta a legény kifelé menet és a fejét csóválta hozzá, mivelhogy ezt a kettős, felszólító, sőt parancsoló és óhajtó mondatot, bár új gazdájától még sohasem hallotta, nagyon baljóslatúnak ösmerte már a régebbi praksziséből, a „Két kék bak“-hoz címzett külvárosi szállodából, ahol pár hónapig mint kiségitő szobapincér „működött“. A folytatása ezeknek a puszkapor- és ciánkáliszagú mondatoknak rendszeren egy durranás szokott lenni (vagy két durranás, aszerint, hogy egyes vagy kettes számban kívánt az illető pasas „pihenni“), azután sikoltozás... hörgés... ajtóbetörés... rendőr, mentők... stb. stb.

Ezeket hirtelen átgondolván, egy kicsit meghökent a legény. Altalában — elmélkedett tovább — felette gyanus itt tegnap óta minden. Az a türelmetlen pápaszemes kis hörcsögember... a csinos

fiatal nő... Feinhalsz lótás-futása... no és maga a nagyságos úr: délután „nincs itthon“ még a Szipolyka számára sem... este tizenegykor jön haza és ma hatkor kelteti fel magát. Akárcsak valami közönséges spizsbürger. Ez még sohasem történt, sőt, rendszeren épp ellenkezőleg szokott történni: hatkor jött tudniillik haza és tizenegykor kelt...

Ilyetén balsejtelmű elmélkedéséből csöngetés zavarta ki az inast. Ajtót nyitott. Feinhalsz Jeremiás dugta be a hirtelenfekete, hegyes szakállát.

— Itthon van már a nagyságos úr? — kérdezte a rendszeren jól tájékozott Feinhalsz.

— Még itthon van, — igazította helyre az inas — az este tizenegykor jött haza és azóta mindig itthon van. Valami baj lesz, Feinhalsz úr.

— Tudok, tudok — mondta a tárgyias ragozással örökké hadilábon álló férfiú minden különösebb meglepetés nélkül —, éppen azért gyöttem. Ahol nagy a baj, ott a Feinhalsz Jeremiás mindig közel van. Beszélni akarok a nagyságos úrral.

— Még ágyban van — világosította fel Jeremiást a legény és félfüllel egyre a hálószoabaajtó felé figyelte, nem hallatszik-e a durranás?

— Majd kigyön belőle — mondta flegmatikusan Feinhalsz —, csak jelentse, hogy a Feinhalsz van itt.

Ideges kéz szakadozott csengetése hívta e percben a legényt.

Boóry már öltözködött és látható örömmel vette tudomásul Feinhalsz korai látogatását, mivelhogy

még mindig nem tudott választani a hétórai gyorsvonat és a Browning között. Hátha ő lesz a perdöntő végzet, gondolta és kérette Jeremiást.

Feinhalsz bocsánatot kért a hajnali vizitért, de nagyon sürgős az ügy, mert ő nyolc órakor elutazik fontos dologban, ami a nagyságos urat is érdekelni fogja.

— Grundban utazok — mondta ragyogó ábrázattal Jeremiás mester —, még pedig direkt a Gortvai Goldmann úr megbízásából. A pálházi uradalmat liferálok neki, amelynek jövőendő földesurát, remélem, nagyságodban, lesz szerencsém üdvözölhetni, azaz pardon — méltóságodban. Szép kis birtok, finom kis birtok és egészen közel van a Boóryak ősi fészkéhez, Borfőhöz. Talán valamikor oda is tartozott. No de ez most mellékes. A fő az, hogy *ez után* oda tartozzék. És ez irányban, legeslegújabb információim alapján máris biztosíthatom nagyságodat. A dolog bizonyos „todsicher“, ahogyan mifelénk mondják. Csak az a kis aranykulcs kell hozzá. Méltóztassék csak mindjárt utána nézni. Én már tudakozódtam egy nemességszerző intézetben, éppen azért is gyöttem.

— Hol tudakozódtott maga? — vágott közbe csodálkozva Boóry.

— A „Turul“ első magyar nemességszerző intézetben, kérem — adta meg a bővebb felvilágosítást Feinhalsz —, biztosíthatom a nagyságos urat, hogy szolid, elsőrangú és teljesen megbízható intézet.

Boóry felkacagott.

— Hát már ilyen is van — à la cselédszerző intézet ?

— Igenis kérem — magyarázta tovább szak-szerűen Feinhalsz —, ez a haladó modern kor egyik legújabb vívmánya. Nagyszerűen, pompásan van szervezve, kérem. Már több esetben igen előnyösen volt szerencsém erről meggyőződni.

Az intézet a legrövidebb idő alatt és a legjutányosabb árszabás szerint beszerzi a kívánt nemességet predikátummal, címerrel és anélkül, továbbá kamarasságot, alapítványi méltóságot, sőt a legújabban kiterjed immár működési köre a rendjelekre és konzuli méltóságokra is, különös tekintettel a balkáni és ekszotikus államokra. Ezek szerint különböző osztályai vannak. De nagyságodat most csak az ügynevezett régi nemességi és kamarassági osztály érdekli. Ez az osztály kérem fest, tisztít, akárcsak egy vegytisztító...

Régi rozsdás ösöket és címereket újra átfest, ha netán némi kis foltok mutatkoznak itt-amott egyik-másik igen tisztelt ősapa avagy ősanya multjában, azokat igen tapintatosan eltünteti... Szóval, teljesen udvarképesé teszi az ösöket, csak a nyers anyagot kell hozzá beszállítani. Hát méltóztassék csak sürgősen elutazni Borfőre az igen tisztelt őseiért. A hétóráiról már ugyan le méltóztatott késni (pislantott a vastag aranyórájába Feinhalsz), hanem a délutáni gyorsal okvetlenül tessék elutazni. „Zeit ist Geld“, mondja az angol. A gyorsvonat két órakor indul Borfő felé, pont két órakor.

— Csak az a baj, Feinhalsz — szólt közbe itt Boóry kesernyésen —, hogy én az összes igen tisztelt őseimet eladtam tegnap Tropauer úrnak.

— Az nem baj! — legyintett Feinhalsz. — Az a Tropauer, ha másképp nem, beszerzési áron bizonyosan vissza fogja adni őket, még valamit ígérni is lehet rá, mert nekünk most minden pénzt megérnek. A többi azután a „Turul“ dolga. Ha talán egy kis útiköltség méltóztatik a nagyságos úrnak...

Itt a kitűnő Jeremiás mester átadta a szót egy ösztövé alakú, de jó kövér számjegyekkel kitöltött váltóblankettának és a mindig duzzadt pénztárcájának.

Boórynak mindezek után erősen csiklandott az egyik keze Jeremiás mester gallérja után, de a másik kezével mégis csak a toll után nyúlt, alákanyarította a váltót és zsebre tette az útiköltséget.

— Pár nap múlva — mondta Feinhalsz — bővebb információkkal lesz szerencsém szolgálni nagyságodnak. A „Turul“ vezérigazgatója legközelebb szintén tiszteletét fogja tenni a továbbiak megbeszélése végett. Tehát két órakor indul a gyorsvonat — hangsúlyozta újból Jeremiás, azután a legalázatosabban ajánlotta magát. És mint aki a legjobb úton van arra, hogy két legyet üssön egy csapásra, fürgén és vidáman ment tovább a „grund“-üzlet után.

— Nos, kedves barátom — monologizált a magára maradt Boóry, akit különös cinikus kedvre

hangoltak Feinhalsz groteszk ötletei —, ha a kisujjadat odaadtad az ördögnek, add oda a gyűrűs ujjadat is, mert ha nem adod, akkor is viszi már — az egész kezedet...

Kiszedte szépen a Browningjából a történeteket és minthogy a hétórai vonatról már csakugyan lekészt, elhatározta, hogy délután elutazik Borfőre.

...Végre is — igyekezett megnyugtatni énjének mind gyakrabban jelentkező érzékenyebb részét — ezzel az úttal tulajdonképpen a kegyeletnek is tartozik. Illő, hogy még egyszer meglátogassa azt a helyet, ahol a bölcsőjét ringatták, vezekeljen a hibáiért és bocsánatot kérjen az édesanyja szellemétől és elbúcsúzzék, ha már mástól nem, legalább a sírjától... Azután meg — kerekedett felül benne megint a másik, a keményebb része, — az sem olyan példátlan dolog éppen, ha igyekszik értékesíteni az ősei érdemeit, a családi név fényét, régi dicsőségét...

Nem ő lesz az első ezen a téren, igen jó példák állnak már előtte. Sokkal nagyobb, történelmi nevek viselői is megcselekedték már azt, hogy a régi rozsdás címerüket új aranyak fényével tatarozták ismét ragyogóvá... Az elvégre igazán egyre megy, hogy ezek az aranyak a Gortvai Goldmann kőszépszagú szekrényéből kerülnek-e elő, vagy valamelyik tengerentúli petróleum-királyéból. Aurum non olet...

És délután pont két órakor már ott ült a vonaton, ugyanazon, amelyiket Feinhalsz ajánlott neki

s amelyik tegnap ilyenkor az öreg Tropauert és Iluskát röpítette Borfőre.

Tán éppen eme képzetjárás folytán jutott eszébe mindjárt, amint a kupéjában elhelyezkedett, az öreg Tropauer, aki tegnap ugyan még nagy alázatosan hajbókolt előtte és csupa szolgálatkészség és „igenis kérem“ volt, de ma már aligha másképp nem fog beszélni majd odalenn a maga portáján, ahol tudvalevőleg a legöregebb kakas is úrnak érzi magát és harsányabban kukorékol.

Ezen a ponton azután némi aggodalmai támadtak.

Az bizonyos — hánytorgatta magában —, hogy az összes családi iratai ott vannak a borfői öreg kastély padlásán. abban a nagy, nehéz levelesládában, amelyet még vitézlő ükapja, a törökverő Boóry Boldizsár csináltatott a familia számára anno 1500. A maga könnyelmű bohémtermészetével és alapjában demokratikus gondolkodásával sohasem jutott eszébe idáig, hogy valamikor még ezeket a dohos papirosokat és penészes kecskebőröket is vásárra lehet vinni — a hiúság vásárrára... Azért nem is vitte magával az okiratokat, mikor végleg kiköltözött a borfői kastélyból.

Az is bizonyos, hogy a kastély immár Tropauer jogos tulajdona, minden ingóságaival együtt, amelyekben természetesen a levelesláda is befoglaltatik. A tartalmának ugyan nem igen fogja hasznát látni az öreg Tropauer (még csak szalonnát se lehet azokba pakolni), de az ilyen felcseperedett kalmártermészettől könnyen kitelik, hogy azért nem adja ki a kezéből „csak azért sem“...

És itt Boóry elé libbent hirtelen az Iluska bájos alakja... És fülébe csendült ismét az édes, meleg, csupa bizalom hangja: „...ha valamikor úgy fordulna... úgy érezné...ha akarna egy levelet arról a zöld ágról...”

Az a kis leány — gondolta némi megnyugvással — bizonyára nagyhatalom a Tropauer-házban. És úgy érezte, egészen biztosra vette, hogy Iluskában hűséges, odaadó fegyvertársra talál ebben a különös modern argonauta-hadjáratban, amelyet nem aranygyapjúért, csak egy kis — aranykulcsért indított ő, a modern magyar Jason...

III.

A vonat duhogva, pöfögve hagyta el a pályaudvar fülledt levegőjét és vígan robogva iramodott neki a fehérfürtös akácfasorok között a kálászba zsendülő mezőknek.

Az ablakokon beáradó friss mezei fuvalmaktól, mint Anteuszé az anyaföld érintésétől, Boóry csüggedt kedve is friss szárnyakra lendült.

A pálya mentén kanyargó országúton könnyű sárga bricska előtt két nyugtalan vérű vasderes ló táncolt, barnapirosra sült arcú fiatal úr kapaszkodott a gyeplőkbe és ostorát a vasderesek izgómozgó fülei körül petyegtette. Boóry kidugta fejét az ablakon, addig nézte a két táltost, amíg látta és szinte kedve lett volna meglóbálni a kalapját és leugrani az élettelen vasparipáról és felszökenni a bricskára, úgy mint egykor, valamikor ré-

gen... és kezébe ragadni a gyepelőt, az ostort és táncoltatni a két ficánkoló csupa tűz, csupa élet paripát... Hajhó Csillag, Villám! Ez az élet, az igazi, úrnak való élet... ha ezt még egyszer újra lehetne kezdeni!...

És felkorbácsolt fantáziájában úgy kergették egymást a gondolatok, mint a pálya mentén tova-iramlani látszó táviróoszlopok... Az aranykulcs, amely megnyitja a kincses szekrényt... a szép új dominium... és... ej hát, ha muszáj, hadd jöjjön az is, az egyik Goldmann kisasszony... Megér, mindent megér az ilyen két táncoslábú vaseres!...

Szabadjára eresztette fantáziája, míg így száguldozott, észre sem vette, hogy a vonat megállt. Azt sem vette észre, hogy az egyik állomáson két férfi és egy nő szállt fel a vonatra. Az egyik úr és a hölgy egyenest a buffet kocsiba-ment, harmadik társuk egy másodosztályú fülkébe húzó-dott.

Az akácfás buckák lassanként elmaradoztak s a távol háttérben kéklő bércek integettek.

Erre már leszállt fantázia-paripáiról Boóry. Ez már az ő vidéke volt, egyre barátságosabb, egyre ismerősebb.

Bement az étkezőkocsiba, hogy meguzsonnázzon mielőtt kiszáll, mert ki tudja, mi várja Borfőn? Az bizonyos, hogy a szelíd nézésű nagyasszony nem várja már friss tejszínes kávéval, forró fehér kaláccsal...

Az étkezőben csak az imént felszállt úr és hölgy

volt, akiket Boóry figyelmére sem méltatott. Megrendelte uzsonnáját és kibámult a gyors iramban közeledő kéklő hegyek felé. Tiszta véletlenség volt az is, hogy a hölgygel éppen szemközt foglalt helyet, aki így azután jól szemügyre vehette Boóryt, ha akarta. És ugyancsak akarta. Amint belépett, mindjárt a szeméhez (apró, savósínű szemei voltak) kapta aranykeretes lorgnonját és le is tette, csak néhány percre, mikor a vele szemközt ülő öreg úrhoz szólt valamit, aki két székre is kiterpeszkedve, sápadt, viaszarcával oly fásult nyugalommal ült ott, mint valami panoptikum-figura. A hölgy figyelmeztetésére ő is megmozdult s a nagy kerek szemüvege mögül érdeklődve pislogott Boóry felé.

Boóry azonban ezt sem vette észre. Az ő gondolatai már megint messze nyargalásztak.

Éppen a Feinhalsz különös ötletével foglalkozott, azzal a bizonyos nemességközvetítő intézettel vagy mivel... majd valami ügyes hadicselen törte a fejét, arra az esetre, ha az öreg Tropauer csakugyan akadékoskodnék és mint a kastély ingó tartozékaihoz, jogot formálna az aranykulcs megszerzéséhez szükséges őseihez...

Egyszer csak nyílt az ajtó és — lupus in fabula — Feinhalsz Jeremiás lépett be rajta.

Boóryt diszkrétén (már amennyire tőle telt) üdvözölve, egyenesen a panoptikum-ember mellé telepedett. Rövid tanácskozás után, melyben a lorgnos hölgy is élénk részt vett, mindhárman fölkeltek az asztaltól és távoztak. A hölgy egy pilla-

natra még visszafordult az ajtónál és hosszan, szinte tapadó érdeklődéssel még egyszer végiglorgnonozta Boóryt, aki Feinhalsz megjelenése óta szintén érdeklődni és gyanakodni kezdett. Kissé különösnek és titokzatosnak találta ezt az összebúvó, sűgő-bűgő és hirtelen eltűnő hármasszövetséget.

Nem sokáig meditálhatott, mert Feinhalsz hamarosan visszatért és valóságos napóleoni pózzal állt meg Boóry előtt.

— Na, látta a nagyságos úr! — mondta minden magyarázó bevezetés nélkül. — Hát akkor azt is hozzáteheti mindjárt, amit az a bizonyos Cézár vagy micsoda, hogy „győztem!...“ Igenis, győzött, hódított, szédített a nagyságos úr... és ha megengedi, én gratuláljam először...

— Hallja, Feinhalsz — szakította félbe Boóry az áradozó embert —, ahelyett, hogy rébuszokat ad itt fel nekem, talán lenne szíves inkább megmagyarázni először, hogy hogyan került maga ide és másodszor, hogy kit vagy mit láttam én és hol és mikor győztem?

— Hehehe, tetszik tudni, Figaro itt, Figaro ott — Feinhalsz mindenütt! — vigyorgott a vidám kedvű Jeremiás. — Hogy kit tetszett látni? Hát azt a bájos, fiatal hölgyet tetszett látni és megtetszett hódítani... valósággal el tetszett szédíteni... ha én mondom, Feinhalsz Jeremiás, a legelső osztályú becsületszavamra mondom...

— Jó, jó — vágott közbe idegesen Boóry —, de mi közöm nekem tulajdonképpen ahhoz a bájos, fiatal hölgyhöz?

— Majd azt is megmondom — felelte Jeremiás —, hanem most tessék csak odanézni gyorsan, látja azt a zöld tetejű, vadonatúj, tornyos úri kastélyt a nagyságos úr?

— Látom — mondta Boóry —, de nem ismerem, az én időmben, mikor gyakrabban jártam erre, ha jól emlékszem, még nem volt ott.

— Jól emlékszik a nagyságos úr — magyarázta Feinhalsz —, mert az ott Pálháza, csak hogy a Pál már nincs benne. A legutóbbi tulajdonost hívták így, ő építette azt a soktornyú kastélyt, a nevet is ő adta neki és az egész uradalmat arról nevezte el. Azelőtt másképp hívták, azért nem emlékszik rá a nagyságos úr. Nos, ez a remek kastély és ez a gyönyörű dominium, amit itt látni méltóztatik, sőt amit nem is méltóztatik látni, holnap új tulajdonost kap, aki senki más, mint az a bájos fiatal hölgy, akit az imént látni, győzni, hódítani és széditeni méltóztatott, — a Goldmann Helén őnagysága...

Boóry nem lepődött ugyan meg valami túlságosan, (szolgált ő neki már Jeremiás mester különb meglepetésekkel is!) mindazonáltal meglátszott rajta, hogy e nyilván szenzációsnak szánt leleplezéshez még némi magyarázatokat vár Feinhalsztól.

A jó szimatú Feinhalsz nem is várta be a kérdést, magától folytatta:

— Gortváról jönnek, kérem, az ősi birtokukról — mondta némi malíciával, mit azzal jelzett, hogy az „ősi“ szót kissé hangsúlyozva és há-val ejtette —, én is onnan gyövök, mert reggel oda utaztam. Az öreg Goldmann nem vesz zsákban macskát,

láttni akarta előbb a birtokot, hát azért gyönnnek, kérem. De már rendben van a dolog, egészen rendben. A Helén nagyságának nagyon megtetszett a vidék és meg fogjuk venni, kost, was kost... Még ma vissza is utazunk és holnap már bővebb információkkal lesz szerencsém szolgálni. Csak tessék sietni az aranykulccsal. A tisztelt ősoket meg kell szerezni Tropauertől, — pardon! de itt csak azt kell mondanom, kost, was kost... Nekünk most minden pénzt megérnek azok a tisztelt ősoek...

A vonat megállt. Feinhalsz ajánlta magát. Goldmannék is leszálltak és Boóry látta, amint a vidék szépségei iránt egyáltalában nem érdeklődve, egyenesen a kis állomás várótermébe mentek, ahol egy bőrkabátos és junkerkalapos úr várta őket. A hölgy megállt az ajtóban és merészen, szinte kihívóan nézett a tovarobogó vonat után.

— Nos — állapította meg magában egész ridegen Boóry —, őnagysága nem is olyan bájos, sőt fiatalnak sem éppen fiatal, ellenben, ha már ennyire benne vagyunk, most már tovább is mehetünk azért a két táncoslábú vasderesért... sőt talán még négy számára is kitermi a mindennapi zabot ez a pálházi dominium...

A gyönyörű darab földet jól ismerte még gyermekkorából (csak a név volt új előtte, ekkor „matyókházi pusztá“ volt a neve), egy oldalról szomszédos is a borfői Boóry-birtokkal és a családi hagyományok szerint valamikor ez is Boóry-birtok volt, ama híres törökverő Boóry Boldizsár kapta királyi donációképpen Matyókházát, de később valahogy

elütötték a kezükről. Sokáig pereskedett is érte, hanem az ellenfelük valami kacskaringós nevű német generális volt s az igazságuk végképp megfeneklett odafenn a magas kancellárián...

Ezt a régmúltak homályából most éppen jókor felmerült családi hagyományt azonnal sietett Boóry a még mindig ingadozó gavallér-lelkiismeretének megnyugtatóására értékesíteni.

— A peres ősi jus — elmélkedett — így megint visszahárul a Boóry-nemzetségre és ez a buzogányos ősök haragvó szellemét is bizonyára ki fogja engesztelni... Sőt, ki tudja, talán ez lesz ama bizonyos archimedesi pont, amelyről valamikor még Tropauert is ki lehet emelni a borfői ősi fészekből...

Boóry imígyen megint fennült már a tüzes fantáziapariákon, amelyek, ki tudja, hova ragadták volna még, ha a vonat hirtelen nagyot zökkenve meg nem áll a borfői állomáson.

IV.

Az állomáson valamikor négyes fogattal szokta várni Boóryt az öreg János kocsis, később csak két lóval, azután már csak az a szelíd nézésű nagyasszony járt ki elébe egyedül és bizony csak úgy gyalogosan és most — most senki sem várta, senki meg sem ismerte. Még az állomás személyzete sem. Az is egészen kicserélődött azóta, hogy Boóry utoljára, az édesanyja temetésekor, erre járt.

— Jobb is így — gondolta —, legalább nem csodál meg és nem háborgat senki. És elhatározta,

hogy első óráját a kegyeletnek és emlékezésnek szenteli.

Egyenesen a régi kastély felé vette útját, melynek félrebillent, mohos tornya az állomás és a falu között emelkedő, szelíd lejtésű halom tetejéről kandikált nagybúsan feléje. Távolabb, a faluvégen a Tropauerék falusi pallér-ízlésben épített, vöröskékbe játszó, palatetős háza virított.

Oda majd csak azután megy, ha itt elvégezte a dolgát, ha elbúcsúzott magányos csöndben a kedves gyermekemlékektől, a szülői sírjától és ha bocsánatot kért (hiába igyekezett magát megnyugtatni, ennek titkon, a lelke mélyén még mindig szükségét érezte) a zordon szigorú ősapáktól azért, hogy idáig jutott és azért, ahová a most megkezdett úton most jutni fog...

A kastélyhoz hársfákkal szegélyezett út vezetett, de Boóry most nem ezt az utat választotta.

A kis patak mentén kanyargó gyalogútra tért, hogy még véletlenül se találkozzék ismerőssel. A gyalogúton a kastély háta mögé ért, a szilvákert alá s így hátulról kísérelte meg a bejutást a kerítésen át. A kidőlt-bedőlt, korhadt deszkakerítés nem is állta útját, benn a kertben azonban már annál nehezebben jutott előre. Az össze-vissza nőtt s már szinte egy sűrű bozóttá vadult fák és bokrok között valósággal utat kellett irtania magának, hogy a kastélyt megközelíthesse.

Már az utolsó, szintén egész kis erdővé terebélyesedett orgonabokron furakodott át, jóformán kétrét hajolva, mikor valami elfojtott kacagásfélét

vélt hallani. De lehet, hogy csak valamelyik fiatal rigó füttyentette el magát a lombok között, mert olyan üde, édes csengésű volt e hang...

Boóry tovább kúszott és óvatosan kidugta fejét az orgonabokorból, hogy kikémlelje, nincs-e valaki a kastély udvarán? Most már csakugyan nem szabad senkivel találkoznia, mert ha valaki így bujkálva észrevenné, teljes joggal tarthatná tolvajnak vagy legalább is nagyon komikus helyzetbe kerülhetne.

— De mi ez? — szisszent fel egyszerre Boóry — ez a rigókacagás mintha megisméltődött volna.

Amint jobban kinyújtotta a nyakát, a kastély előtt felburjánhózt dús fűben egy piros napernyőt és egy kékszalagos matrózkalapot vett észre.

— Teringette, itt valaki jár! — fakadt ki önkéntelenül és meghökkenve akart visszahúzódni az orgonabokorba. Egyszerre csak elsötétült előtte a világ... két meleg, puha kéz fogta be hátulról a szemét...

— Hopp!... Tolvajt fogtam! — csilingelt fülébe egy pajkos hang. — Találja el, ki vagyok, akkor elbocsátom...

— Iluska! — kiáltott fel Boóry, aki rögtön megismerte azt a kedves, csupa muzsika hangot, mely már tegnap a szívébe muzsikálta magát.

A két kicsi, eleven bársonyellenző e percben lehullt Boóry szeméről és újra világos lett előtte a világ. Világos és virágos... csupa fehér és rózsaszínű ragyogás...

Csakugyan Iluska állt előtte egyszerű lenge

fehér ruhában, kipirult arccal, pajkosan nevető szemmel, hajadonfővel, a dús, kissé szétzilált gesztenyebarna hajában frissen tépett fehér és rózsaszínbe játszó akácvirágok himbálóztak... Ezekért a virágokért járt az imént odabenn a sűrű csalitosban, ahonnan a kacagása hallatszott s ahonnan olyan észrevétlenül hátbakapta a „tolvajt“.

— De Iluska, hol jár itt maga? — kérdezte némi zavarral Boóry, inkább azért, mert hamarjában nem igen tudott más egyebet mondani.

— Azt inkább én kérdezhetném magától, kedves Boóry — fordította vissza fürgén a szót Iluska. — Bár tudtam, hogy el fog jönni, egészen bizonyosra vettem... csak azt nem gondoltam, hogy ilyen gyorsan eszébe jusson a... a zöld ág... és...

— És a fehér galamb, — vette el a bájosan akadozó szót Boóry az Ilus ajkáról, miközben csak nézte, nézte a leányt, aki — úgy tetszett neki — tegnapról mára valami gyönyörű nagy változáson ment át, mint ahogyan a tündérmesékben szokott történni a tündérkisasszonyokkal. A tegnap még csak ígézetes bimbó egy rövid éjszakán (az igaz, hogy gyönyörű, életet zsendítő nyári éj volt!) igéző, harmatos rózsává zsendült...

A leány észrevette e néma hódolást, gyengén elpirult (oh, de ez a pirulás is milyen más volt, mint tegnap, mennyivel bíborosabb!) egy akác-fürtöt vett ki a kontyából.

— Igen... és a fehér galambot... — ismételte

álmatagon a Boóry szavait és kissé megremegő ujjakkal tépni kezdte az akácfürt fehér szirmait.

— Eljöttem, — mondta tovább tompított hangon Boóry. — A vándormadár is, mielőtt örökre elhagyná, utoljára még egyszer körülrepdesi a régi fészket.

— Igen ám, csakhogy a vándormadár nem hagyja el örökre a régi fészket! — tiltakozott élénken Ilus. — Csak ősszel megy el és tavasszal ismét visszatér.

— Egyes! Kitünő! — csapott közbe enyelgő, tréfás hangon Boóry. — A kisasszony, úgy látszik, épp olyan jól megtanulta a természetrajzból a vándormadarak élettanát, mint a művészettörténetből az ősi kastélyok nemes patinájáról szóló fejezeteket. Igen, a természetrajz csakugyan úgy tanítja, hogy ősszel megy el és tavasszal visszatér a vándormadár.

— Nos és a valóságban talán nem így van? — kérdezte csodálkozva Ilus.

— De úgy van nagy általánosságban — folytatta Boóry. — Ez a szabály. Csakhogy mint minden szabály alól, úgy ez alól is vannak kivételek.

— Például? — kíváncsiskodott Ilus.

— Például — magyarázta Boóry — vannak vándormadarak, amelyek sohase térnek vissza többé a régi fészekbe. A nagy, hosszú vándorúton tömérdek veszedelem leselkedik ezekre a szegény madarakra. Sok éhen pusztul el, sok nem bírja a fáradtságot s az időjárás viszontagságait. De még

ezeké a jobbik sors, elpusztulnak és vége... Azok az igazán szerencsétlenek, amelyekre a kalózok hálója vár... azokat elevenen fogdossák össze ravasz és ügyes madarászok, azután eladják örökös rabságra, kit a szép tolláért, kit az énekéért... Ezek sokszor visszakerülnek az elhagyott vidékre, de a régi fészekbe soha... Aranyos rabságban sorvadnak el szegények. Hátha én is ezek közé a vándormadarak közé tartozom...

— Hohó! — replikázott fűrgén Illus — ilyen sors csak a gyenge és ostobácska madarakra várhat. Az erős lebírja az éhséget, fáradtságot, zivatart, az okos elkerüli a kalózok hálóját!

És amint ezt mondta, valami erős, asszonyos energia sugárzott a szeméből, a hangjából, amit szintén csak most vett észre Boóry. És azt is észrevette, hogy azok a szemek, az a hang azt is mondta neki:

— És én téged erősnek, okosnak tartalak!

— Igen, igen... persze... az erős, az okos... az más... — hebegte zavarodottan Boóry és magában nagyon elröstelkedett. De mintha valami acélos elhatározás is megcsillant volna a szemében...

— No úgy-e, úgy-e, hogy nemcsak a természetrajzból tudok citálni! — kiáltott fel diadalmasan Illus és mintha megint nagyobbra és imponálóbbra nőtt volna a Boóry szemében. — De nini — fordította hamarosan kedveskedőre a hangját —, mi itt unalmas természetrajzi értekezéseket tartunk, pedig én sokkal érdekesebb dolgot is tudok. Nem

is képzeli kedves Boóry, milyen apropóra jött... Most mindjárt igénybe fogom venni a lovagi szolgálatát.

— Életünket és vérünket! — szavalta tréfás pátossal Boóry, mint egykor ősei a pozsonyi diétán, de a tréfának alapjában komoly érzés volt a magja.

— Oh — kacagott fel Ilus —, egyelőre csak arra kérem a lovag urat, hogy segítse kinyitni az ajtót.

— Micsoda ajtót? — kérdezte Boóry.

— Az ősi kastély ajtaját — mondta Ilus —, sehogy sem boldogulok vele, már kétszer is neki-gyürköztem, de nem megy... Pedig szörnyen kíváncsi vagyok ám már a kastély belsejére... no, jöjjön, jöjjön, magának bizonyosan engedelmeskedni fog az a makacs zár... bizonyosan magára várt, a gazdájára.

— A régi gazdájára — igazította a szót Boóry, mialatt Ilus már mind a két kezével belecsimpajkodott a karjába és apró léptekben vezette, szinte húzta az ajtó felé. Mintha csak lovasdit játszottak volna. Pajkoskodva hozzá is csicseregte Ilus:

— Gyi, paci... gyi-gyi!...

A hatalmas, kovácsolt vasajtó zárjában benne is volt a kulcs, de csak félig.

— Tovább nem megy — panaszkodott Ilus —, próbálja csak, magának engedni fog.

Boóry egyet nyomott a rozsdás kulcson, mire az engedelmesen tövig csusszant a rozsdás zárba.

— Éljen, éljen! — tapsolt örvendezve Ilus.

— Ugy látszik — mondta megint félig tréfásan Boóry —, ezek a régi záruk is olyanok, mint a régi szívek. Nem nyílnak meg szére-szóra, csak ha ismerős és szerető kéz érintését érzik.

— Hohó — vetette közbe kedves duzzogással Ilus —, nemcsak a régi szívek, lovag úr! Most is vannak olyan szívek... De nyissa ki már gyorsan az ajtót, mert szétvet a kíváncsiság.

— Van itt valaki még, a papa vagy a mama? — kérdezte Boóry, még mindig a kulcson tartva a kezét.

— O, attól nem kell félni — sietett a megnyugtatóssal Ilus —, senki sincs itt a közelben. Mama még gyengélkedik, apa a gazdaságban van elfoglalva, holnap kezdik az aratást, nagyon sok most a dolga. Különben ő nem is akarta megengedni, hogy kijöjjek... a mama sem tudja, hogy idejöttem... úgy csentem ki a kulcsot.

— Ej, ej, kis csintalan! — fenyegetődzött Boóry és hirtelen különös gondolata támadt.

Az villant az eszébe, hogy íme, itt a pompás alkalom. Most bemehet a kastélyba, ügyesen, szépszerével magához veheti a fontosabb családi okiratokat, anélkül, hogy bárki is tudna róla... Tropauernek nem is kellene szólni... szépen, símán és minden feltűnés nélkül intéződnek el az egész...

Iluskának rögtön feltűnt a Boóry tétova habozása.

— Mi az — kérdezte —, min gondolkozik? Talán valami régi emlék jutott az eszébe... az

édesanyja talán? ... Oh, én olyan sokszor gondoltam a maga édesanyjára. A mamám sokat beszélt róla, milyen áldott jó asszony volt és hogy mennyire szerette magát... Ugy szeretném látni az édesanyja képét — csicseregte tovább —, bizonyosan meglesz itt a kastélyban. Nyissa ki, kérem, az ajtót és mutassa meg nekem azt a képet... Mindent mutasson meg, mert engem minden nagyon érdekel.

— Semmi, semmi — rebbent fel Boóry és kihúzta a zárból a kulcsot —, csak arra gondoltam, hogy így... ketten még sem mehetünk be... Előbb felkeressük a papát, úgy is sürgős beszédem van Tropauer úrral. Azért jöttem. Azután majd visszajövünk és mindent megnézhetünk, akkor mindent megmutatok.

— Jó — engedelmeskedett Ilus és fogta a kalapját, napernyőjét, amely alól valami újságpapírosba göngyölgetett kis csomagot húzott elő.

Boóry ügyet sem vetett a kis cókmókra s fogta a nagy rozsdás kulcsot és elindult Ilussal a gyomverte udvaron át a roskadozó kidült-bedült kapu felé.

A kapunál egyszerre megállt és a töredezett kőpilléreket nézte. Fent az ormon a címer helye is ki volt csorbulva és a címer hiányzott.

— Ugy-e a galambot keresi? — kérdezte Ilus.

— Lám, már az is elrepült innen... én előlem repült el — jegyezte meg csüggedten Boóry.

— Igen ám... csakhogy én megfogtam! — mondta diadalmas mosollyal Ilus. — Éppen mikor

el akart repülni . . . Itt találtam a fűben, mikor kijöttem és mindjárt fölszedtem, hogy elküldjem magának . . . Lássá, milyen jó, hogy eljött, most személyesen adhatom át. Ime, a kis galambja.

Ezzel kigöngyölte a csomagot és átadta Boórynak az össze-vissza töredezett kőcímer darabját, amelyen a zöld ágat tartó fehér galamb épségben megmaradt.

— Köszönöm . . . édes kis fehér galamb! — rebegte meghatottan Boóry és egy hosszú meleg csókot csókkolt Iluska reszkető kis kezére.

Nemcsak a keze, egész testében megremegett Iluska e csóktól. És mint valami bájos, eleven kis fáról — mikor a nyár első hó fuvalma és magérlelő napsugara megérinti — hullt . . . hulldogált Iluska fejéről az akác fehérfürtös virága, az ódon kapu alatt alá a zöld gyepre . . .

Boóry utána hajolt és felszedte a virágot.

— Megtarthatom? — kérdezte.

— Igen . . . odáig — mutatott Ilus a közelben sötétlő családi kriptára, amely felé útjuk vezetett. — Oda szántam . . .

Mikor a kriptához értek, Ilus kivette Boóry kezéből a virágot és letette arra az egyszerű fekete koporsóra, amelyikben Boóry édesanyja aludta síri álmait.

A nyári nap éppen búcsúzóra hajolt. Utolsó sugarai a virágok helyébe glóriát fontak Iluska fejére . . .

Legalább Boóry így látta.

A szelíd, csendes, friss mezei illatokkal tele nyári

alkonyatban meghatott csendben indultak azután egymás mellett, a virágos réteken át, a falu felé . . .

Boóry csak másnap utazott vissza.

Dehogy bocsátotta előbb el Tropauer mama. Akkor is csak úgy, ha előbb megígéri, hogy az arató-ünnepre, amely négy hét múlva lesz, ismét lelátogat hozzájuk. (Boóry ezt persze, hogy megígérte, hiszen Iluska is olyan szépen kérte . . .)

A vasútra maga Tropauer papa kísérte ki, aki nem igen értette ugyan ezt az egész látogatást („Romantika, csupa romantika“ — dünnyögte magában a jó öreg, nem is sejtve, milyen közel jár most az igazsághoz), node erre nem is volt szükség egyelőre. Elég, hogy Boóry és Iluska értette, sőt a mama is kezdett sejteni egyetmást . . .

Mikor a régi kastély és kriptá mellett elhajtottak, Boóryt valami régen érzett, derűs megnyugvás lebegte körül. Már nem támadtak ellene a rémes víziók . . . Annak a fehér ákácvirágnak édes, engesztelő illatát, úgy vélte, meg kellett, hogy érezzék odalent a haragos, buzogányos, fringiás ősapák . . . Vagy hiszen az is elég, ha az a jóságos nagyasszony megérezte. Az pedig bizonyosan megérezte. Tropauernek persze egy szót sem szólt a leveles ládáról és az őskről. Egészen megfélekedezett arról a finom kis bécsi aranykulcsról is, mert úgy érezte, hogy azzal a borfői rozsdás vaskulccsal aranyszívet nyitott ki, — az Iluska szívét.

Tropauer papa az állomáson, míg a vonat beérkezett, gazdasági terveiről beszélt Boórynak. Kiváltképpen a lótenyésztéssel kívánt a jövőben foglalkozni (világéletében nagy lócsiszár volt az öreg), azonkívül a cukorrépával is nagyszerű üzleteket lehetne csinálni, mivelhogy a most megvásárolt kétszáz hold különösen alkalmas volt erre a célra. Ezzel kapcsolatosan egy gazdasági szeszgyárat is jó lenne felállítani, csakhogy — tette hozzá bizonyos mélabúval — öreg már a le gény . . .

Azután megismételte a szíves meghívást az aratóünnepre (jól a lelkére kötötték otthon, hogy el ne feledje!), miközben beérkezett a vonat és nyomban tovább is robogott Boóryval Budapest felé.

A borfői faluvégről egy piros napernyő és egy kékszalagos matrózkalap integetett sokáig utána . . .

V.

A történetet szándékosan nem akarjuk a régi sablonos nótával („doch bleibt sie ewig neu“ —, mint a nagy német poéta mondja) végezni, amely így kezdődik: „holtomiglan-holtodiglan . . .“

Azért még csak annyit teszünk hozzá (a nyájas olvasó úgysis kitalálja már a többit), hogy másnap a kitűnő Feinhalsz Jeremiás diadaltól sugárzó arccal kopogtatott be Boóryhoz és rövid néhány percnyi purparlé után ugyancsak csodálkozásra meresztett szemmel és megnyúlt ábrázattal távozott.

Nem kisebb volt a csibészképű inas csudálkozása, amikor a fess Szipolyka számára megint csak „nem volt otthon“ a nagyságos úr, ellenben valami szurtosképű bolti kifutótól sajátkezüleg vett át egy hatalmas csomagot, melyből különböző vaskos és komoly könyvek kerültek elő s egyenesen az íróasztalon foglaltak helyet a Szipolyka nagysága és más nagyságák kacér képmásaik helyén. Nagyon prózai és különös című könyvek, mint teszem: „Okszerű gazdálkodás, különös tekintettel a lótenyésztésre“, azután: „Hasznos útmutató a cukorrépatermeléshez“, továbbá: Észrevételek mezőgazdasági gyárüzemünk köréből.“

A kaszinóban is élénk megbeszélés és különféle kalandos találgatások tárgya volt, hogy Borfeői Boóry Tibor, a közkedvelt „Tibuka“ immár második napja nem jelent meg a játékasztalnál. És mikor odafenn ismét kigyúltak a csábító fényű nagy csillárok s a zöld asztal vidéke megint benépesedett sárga aranyakkal és sápadt gavallérokkal, Boóry Tibor pirosra hevült arccal az íróasztala előtt ült a vaskos, komoly könyvei között és rózsaszínű papirosra levelet írt éppen, amely így kezdődött: „Édes kis fehér galambom“ ...

Tibi hódít.

I.

Tibi voltaképpen már komoly Tibor úr volt, tekintetes Kovács Tibor doktor és okleveles tanár úr. De a kedves mamája, mint aféle egyetlen és kissé elkényeztetett gyermeket, még mindig a rövidnadrágkorbeli becéző nevének dirigálgatta őt: Tibikém, így ... Tibikém, úgy ...

Mikor a fiatal újdonsült doktor úr, temérdek éjszakázó tanulás után, kitűnő diplomájával (és szépen bokrosodó neuraszténiával) hazasietett, hogy az anyai konyhán kissé lábrakapjon és a falusi otthon nyugalmas csendjében valamelyest kipihenje magát, a kedves mamája, mindjárt másnap igen komoly hangon így szólt hozzá:

— Tibikém, lelkem, most már azután munkára fel!

Tibi kissé meghökkent. Nem értette hamarosan ezt a váratlan és különös anyai intelmet.

— De mama, kérem — mondta bizonytalanul — nem értem... micsoda munkára fel? Én most pihenni jöttem... fáradt vagyok. Sokat dolgoz-

tam... a doktorátus... a diploma... nem gyerekjáték... Igazán, nem értem.

A mama szelideden jóságosan elmosolyodott.

— Nono, csak nem kell úgy megijedni... majd mindjárt megérted, Tibikém. Nem is olyan munkát gondolok én... egészen másfélét. Az édes munka lesz, amire én gondolok.

Tibi a munkának ezt a válfaját eleddig nem ismerte. Ő úgy tudja, még az elemi olvasókönyvekből, hogy a pihenés édes a munka után (hisz éppen erre vágyott most ő is), de hogy a munka legyen édes, és éppen az óhajtott pihenés előtt, ezt idáig nem igen tapasztalta s most is erős kétségei támadtak ez irányban.

Meg is kérdezte nyomban a mamát:

— És mi az az édes munka?

A mama ismét csak mosolygott, kissé hamiskásan, titokzatosan. azután kijelentette áperre:

— Meg fogsz házasodni, Tibikém, meg fogsz házasodni!

Most hökkent meg még csak igazában Tibi, aki — mint erről kitünő oklevele is tanuskodott — nagyszerűen értette ugyan a klasszikus nyelveket, de a szerelem virágnyelvét annál inkább (vagy éppen azért) nagyon is elhanyagolta idáig. A hölgyvilág tagjai közül is csak amaz erényes Penelopeval és bájos Nausicaa-val foglalkozott behatóbban (Homeros „taglalásakor“), de éppenséggel nem udvarlás céljából. Ennek a tudománynak (vagy művészetnek) sajnos, még nincs katedrája az egyetemen; a jámbor filozopterek pedig nem

igen szoktak megfordulni azokon a helyeken, ahol az ilyesmit „magánszorgalomból“ sajátítják el például a — szemfüles jogász urak.

— De... de mama — hebegte riadtan Tibi — én... én erre még nem gondoltam.

— Azt mindjárt gondoltam — replikázott vissza a mama —, éppen azért gondoltam és gondolok rá én.

— Ráérünk arra még mama — védekezett csendesen Tibi.

— Persze, ráérünk, Pató Pál uram! — csattant fel erélyesen a mama. — Ráérünk... Ilyen ez a mai fiatalság! Csak a léha, kósza cigányélet kell neki, nem a rendes családi kör. Csavarogni, zülteni, elpocsékolni a szép ifjú éveket, tönkre tenni az erőt, egészséget... és azután majd valamikor nagy későn és nagy kegyesen, megrokkantan, nem feleségül — hanem ápolónőül venni és örökre boldogtalanná tenni egy szerencsétlen nőt... Ezt tudjátok, ez kell nektek! Ez az, amire, persze, még mindig „ráérünk“... Bezzeg a boldogult jó édesapád —

— De, mama, kérem... — igyekezett feltartóztatni a rázúduló szólavinát Tibi.

A lavina azonban zúgott, hömpölygött tovább feltartózhatatlanul:

— ...bezzeg ő nem mondta, hogy „ráérünk“! Pedig ő még csak huszonnégy éves volt, mikor engem elvett, te meg már a huszonhatodikat tiprod, maholnap agglegénysorba kerülsz... Hanem azért „ráérünk“!

Itt egyszerre érzékenyebb hangnembe csapott át a mama.

— Látod, Tibikém — folytatta, néha egy-egy könnyecseptet törölve ki a szeméből — én azt hittem, azt reméltem, hogy az én fiam nem lesz olyan, mint a többi haszontalan pernahajder... hogy az én jó kis Tibikém egészen más lesz... De már látom, hogy csalódtam. Téged is elrontottak, megmételyeztek már... te is csak olyan vagy... Oh, ha ezt a boldogult édesapád tudná... oh, oh...

Az imígy földézett apai emlék, az anyai könnyek, a fájdalmas „oh-oh!” Tibi amúgy is elég puhagyúrású szívét egészen ellágyították. No meg azt is be kellett ismernie, hogy a mamának igaza is van némiképpen.

— Hát jól van, mama — mondta csendes rezignációval —, megnősülök. Hanem ahhoz menyaszszony is kellene.

— Már van! — jelentette diadalmasan a mama és jóságosan megcirógatta Tibi arcát, úgy, mint diák korában szokta, mikor jó bizonyítványt hozott haza. — Már én gondoskodtam róla, Tibikém.

— És ki legyen ő, ha szabad tudnom? — érdeklődött Tibi.

— A tisztartóék Sáríkája! — hangzott nyomban a felvilágosító felelet.

— De, mama — bátorkodott megjegyezni Tibi —, először is én nem ismerem Sáríka öngagságát, másodszor pedig ő sem ismer engem s harmadszor...

A mama közbevágott (megint a keményebbik hangján) :

— Először: igaz, hogy nem ismered, mert csak félévvel ezelőtt jöttek ide a horgosi pusztára. Másodszor: ez nem tesz semmit, mert ismerem én és majd meg fogod ismerni te is és ő is meg fog ismerni téged. Mi is két hónappal esküvőnk előtt ismertünk össze boldogult édesapáddal. Harmadszor pedig: ő nem Sáríka „önagysága“, hanem Sáríka kisasszony, egyszerűen csak Szabó Sáríka kisasszony. Mert ő nem aféle kényeskedő, rangkórságos — „kívül kincs, belül nincs“ — nagyvárosi hölgyike, hanem egyszerű, házias úri leány, amilyen a te anyád is volt és amilyen a te feleséged is kell, hogy legyen. Azután a tejbe is van mit aprítania... Így — most már ismered is valamelyest. A többit majd meglátod a magad szemével és a magad szívével... Még pedig gyorsan, haladék nélkül. Most azonnal összeszeded magad, fogod a sétapálcád, kimégy Horgosra, bemutatkozol a családnál, üzenetet viszel tőlem a mamának (azt üzenem: megérett a málna és szívesen látom őket holnap egy kis málna-szüretre), udvarolsz a leányának és... szóval megkezded azt a bizonyos édes munkát, a hódítás munkáját... Oh, lehet-e annál édesebb munka, mint egy édes, fiatal leányszív meghódítása...

— De, mama — próbálkozott még egyszer Tibi.

— Csitt! — torkolta le a mama. — Egy szót sem akarok hallani többet. Tudom én, mit csiná-

lok. Nincs vesztegetni való időnk. Minden perc veszedelemmel jár. Sáríkat ugyancsak ostromolják már. Az ilyen kincs — ne félj! — nem penészedik meg a sutban... Sáríkáknak minden ujjára akad egy kérője. A horogvári patikust máris komolyan emlegetik. De ha te idejekorán föllépsz, biztosan elhódítod előle. Hát csak, egy-kettő, föl a munkára, drága Tibikém. Az édes munkára...

— Jól van, mama — rakta le Tibi végleg az ellentállás fegyverét. Összeszedte magát, fogta a sétatálcáját és a zöld akáclobok mögül fehéren mosolygó horgosi pusztá felé vette útját.

II.

A régimódi, inkább granárium-stílusban épített, tisztartói lak lényegesen megváltozott azóta, hogy Tibi utoljára ott járt (lehet annak már vagy két éve, még a régi, öreg tisztartó idejében).

A keshedt, málladozó vakolatú, salétromvirágos falak újra vakolva, szép fehérre meszelve. Az elvadult, torzonborz akác- és gledícia-kerítés szabályosra nyírva. A korhadozó, kidült-bedült deszka-kapu helyén vadonat új, zöldre festett rácsos kapu.

Tibit, mikor némi szívszorongások között belépett a kapun, ott is kellemes meglepetés várta.

A kis udvari kertben, melyen át a lakásba lehetett jutni, a hórihorgas napraforgók helyén (ama főntemlített salétromvirág mellett ez volt az egyedüli dísz a régi agglegény tisztartó házatájának)

most gondosan ápolt díszbokrok és virágágyak pompáztak. Középuött vadszőlővel befuttatott csinos filagória.

— Ahá — állapította meg hamarosan Tibi —, meglátszik, hogy leány van a háznál. Még pedig dolgos kezű és poétikus lelkű leány... Ez a kert már bizonyosan a Sáríka munkája — gondolta magában és alighanem még egyebet is gondolt volna, ha ideje lett volna hozzá.

Nem volt azonban ideje.

A kerti lugashoz érve, fiatal nőt pillantott meg, aki a vadszőlő árnyékában, csinosan megterített kis asztal mellett, jóízűen habzsolta a tejszínes kávé és kalácsot evett hozzá meg újságot olvasott.

Tibi lábai mintha egyszerre gyökeret vertek volna... Megállt, lekapta a kalapját, végigtörölte a verejtékes homlokát (hirtelen nagyon melege kezdett lenni), valamit dadogott is, ami nyilván bemutatkozásnak indult, de a végén már úgy hangzott, mintha egy homeroszi hexaméter lett volna.

A kis nő kecsesen megbiccentette a fejét. (Olyan huncut frizurája volt, mintha minden kis kacska-ringója kacagott volna.)

— Jó napot! — csilingelt ki szava a lugasból,
— Kit tetszik keresni?

— A... a... őnagysága... a nagyságos aszszonyt — nyögte ki nagynehezen Tibi és ugyancsak rajtfelejtette szemét az uzsonnázó tündéren. (Mert Tibi a maga mitológián hizlalt fantáziájával mindjárt tündért látott a különben tagadhatatlanul szemrevaló leányzóban.)

— Nincs itthon! — felelte keresetlen egyszerűséggel a tündér és egy hatalmas darabot tört a fehér foszlóbeli kalácsból, apró egérfogaival nyugodtan szétmajszolta, ivott rá egy korty kávé, csak azután folytatta:

— Horogváron van, de estére hazajön. Ha talán meg tetszik várni, tessék helyet foglalni.

— Ó köszönöm, ha megengedi, nagysád... egy percre csak — fogadta el Tibi, némi fenntartással, a szíves marasztalást és leült egy kerti székre, szemközt a leánnyal. (De micsoda nevető kék szeme van, akár csak ama glaükopis Athenének...)

— Oh, kérem, én nem vagyok nagysága — tiltakozott kedvesen a leány, noha közben egy igen hálás és meleg pillantást vetett Tibire —, én csak egyszerű nő vagyok, kérem... Szolgálhatok talán egy kis uzsonnával? Bizonyosan jól fog esni egy kis hideg kávé ebben a nagy hőségben — fordult ezután hirtelen ötlettel Tibihez és a következő pillanatban már fürgén föl is ugrott és ritmikus táncléptekkel belibeggett a lakásba. Valami kellemesen izgató parfüm-illatot vert Tibi felé a suhanó ruhája...

— Ez ő! — ujjongott fel az így magára maradt Tibi. — Ez ő... Éppen olyan, amilyennek a mama rajzolta. Egyszerű, kedves, házias leány. Lám, a nagysádozás ellen is tiltakozott. Ezután kisasszonynak fogom szólítani... Mennyivel szebben, melegebben is hangzik ez, mint az a hideg, merev „nagysád“... Az öltözete is milyen egyszerű. Budapesten jobbféle szobaleánynak nézné

az ember. És amellet bizonyára művelt lélek, a szabad idejét, íme, olvasással tölti. Nini, itt könyvek is vannak! Nézzük csak, kik a kedvenc költői...

Az egyik széken cifra födelű könyvek heverték, közelebbi megvizsgálásukra azonban már nem volt ideje Tibinek, mert a „kisasszony“ ezenközben visszaérkezett. Egy jókora pohár kávé és egy karaj foszlósbélű fehér kalácsot hozott magával, amit igen szíves és barátságos mosollyal fűszerezve Tibi elé tett az asztalkára.

Tibi nagy hálálkodás között hozzálátott a kávéhoz (soha ilyen hideg kávé, amitől egyre melegebbje lesz az embernek!), a kisasszony is elfogyasztotta a magáét. Kevés beszéd esett ezenközben. Már tudniillik szó-beszéd. Mert a szembeszédben ugyancsak szorgalmasan gyakorolták magukat a fiatalok... A történeti igazság kedvéért azonban itt meg kell jegyeznünk, hogy a *tanár* úrnak ez alkalommal a *tanítvány* szerepe jutott, de viszont azt sem hallgathatjuk el, hogy igen gyors felfogású és szorgalmas tanítványnak bizonyult.

Egy szó, mint száz, mire Tibi az utolsó korty kávéját is kiszürcsölte, teljesen tisztában volt a helyzettel és úgy vélte, hogy most már teljesen fölösleges bevárni a mama önegységát Horogvárról. Sőt célszerűbb lesz minél előbb elkotródnia, mert ki tudja, milyen alkalmatlan pillanatban toppanhat be önegysége. Atadta tehát a kisasszonynak a málnaszüretre szóló meghívást és egy

hosszú, néma, — de ah, oly sokatmondó! — kézcsoókkal távozott. A közeli boldog viszontlátásra...

Mikor a kapun kívül volt, elégedetten morgogta:

— Sohasem hittem volna, hogy ilyen könnyű az az édes munka!

III.

Vidáman, derüsen tartott hazafelé, szinte kettőt lépett egy helyett. Ami virág útjába akadt a mezőkön, a réteken, azt mind letarolta és egy egész kévére valóval állított be otthon, mint valami győzelmi lobogóval. (A virágkévét persze ő neki szánta, a nagy Ő-nek, Sáríka kisasszonynak. Mert az bizonyos, hogy holnap eljönnek a málnaszüretre.) Arca sugárzott a boldogságtól, szeméből már messziről ki lehetett olvasni a diadalmas cézári jelszót: láttam, győztem!

— Nos, nos? — kérdezte jó sejtelemmel és mohó érdeklődéssel a mama.

— Rendben vagyunk! — felelte röviden és majdnem gögösen Tibi. — Meghódítottam!

A mama, persze, nem elégedett meg ennyivel, a részletek után is érdeklődött.

A máskor ugyancsak szűkszavú Tibi hozzá is fogott nagy ékesszólással (ilyen csodatévő a szerelem!) a részletek elbeszéléséhez. Mikor a hideg kávéhoz ért, kocsi állt meg az utcán, éppen a kapujok előtt. Két hölgy szállt ki a kocsiból.

— No lám, itt is vannak már! — ujjongott fel a

mama, amint az érkezőket, az ablakon át, fölismerte.

— Kik vannak itt? — riadt föl Tibi, hirtelen lenyelve a hideg kávé folytatását.

— Hát ők... nem látod, ők! — örvendezett a mama. — A holnapot sem várták be ... máris itt vannak... oh, oh... Ezt ugyan alaposan meghódítottad ... gratulálok, Tibikém!

Tibikének egyszerre megint nagyon melege kezdett lenni a hideg kávé után...

A következő pillanatban berobogott Szabó tisztartóné, utána szerényen, szinte szégyenlősen tipegve a leánya, Sárika.

— Bocsáss meg, kedvesem, hogy csak így ajtóstól rontok rád — kezdte nagy lelkesedve Szabóné —, de olyan boldog vagyok... oly végtelenül boldog!... Ugy tele van a szívem, az anyai szívem... oh, oh...

— Csak ide a szívemre, drágám — tárta ki karjait meghatottan Kovácsné — ide, az én boldog anyai szívemre! Talán mondanom sem kell, hogy az én szívem is... hogy én is... oh, oh...

És a két boldog anyai szív viharos csókcuppogás között borult egymásra. Csakúgy ropogott bele a teljes gálába öltözött Szabóné mellfűzője...

— Oh, van-e ennél boldogabb, gyönyörűbb, nagyszerűbb pillanat az anya életében? — hüppögte Szabóné.

— Nincs, nincs! — zokogta rá Kovácsné.

És mint vihar nyomán a zápor, megeredt egyszerre könnyeik kövér patakja.

— Siettem hozzád az örömhírrrel, kedvesem —
tördelte tovább a szót Szabóné —, tudom, hogy
te is éppen úgy örülsz neki, mint én... hogy
Sárikám...

— Köszönöm, drágám — rebegette Kovácsné —
már én is tudom... mindent tudok...

— Mi-it? — hökkent vissza hirtelen Szabóné.
— Mit mondasz? Hogy te is... már... Hiszen
még titok... csak az imént... alig egy félórája...

— Igen, igen — mosolygott jelentősen Kovácsné
— Tibikém éppen most ért haza és mindent el-
mondott.

Szabóné kérdő csodálkozással fordult Tibihez:

— Hogyan, hát a tanár úr tudja?... Honnan,
kitől?...

— Bocsánat, én... én semmit sem tudok...
azaz, hogy... nyilván valami tévedés... félreértés
van a dologban — hebegte Tibi kínos zavarral
és a kályhába kapaszkodott, hogy a földre ne
szédüljön.

Kovácsné anyai szívét, mint valami hegyes tör,
szúrta át az a hideg, kegyetlen „tanár úr“, hirte-
len felszikkadtak a könnyei (mint a legtöbb asz-
szonynak, igen jól nevelt, kormányozható könnyei
voltak), pár lépést hátrált és hideg udvariasság-
gal szólt:

— No igen, csak úgy hallottunk valamit, de
persze, bizonyosat nem tudunk... Nos, hát hall-
juk a nagy titkot.

— Hát a horogvári gyógyszerész — állt elő a
nagy titokkal Szabóné —, tudod, aki már régóta

udvarolt Sáríkáknak... Most azután, tegnap, a tűzoltóbálon nyilatkozott és Sáríka is szereti... egyszóval megtörtént — jegyesek... Onnan jö-vünk... veled kívántam először tudatni... De most már sietünk is, megbocsáss, kedvesem, men-nünk kell. A férjem a gazdaságban van elfoglalva és tudod, ezek a mai cselédek... Na, tudod, most Pestről hozattunk egy szobaleányt, itthon már kincsért sem kap az ember... Rettenetes egy perszóna! Képzeld, kedvesem, egész nap cicomázza, még parfümözi is magát. Ujságot, regényeket olvas... és... és... szóval rettenetes egy per-szóna! Képzeld, milyen felfordult világ van most, hogy másfél napja nem voltunk otthon... Alig várom, hogy haza érjek. Pá, kedvesem! Gyere, Sáríka!

És Sáríka boldog, szégyenlős pirulással csókolt kezét Kovácsnének és kecsesen tipegve követte tovaviharzó mamáját.

Mikor a kocsijuk elindult, Kovácsné egy komor, lesújtó pillantást vetett Tibire:

— Tibi, te boldogtalan gyermek... hát kit hó-dítottál te meg voltaképpen?!

— Én... én nem tudom, mama... — hebegte megsemmisülten Tibi. — Alighanem azt a — ret-tenetes perszónát...

A taktikusok.

(Egy újságíró följegyzéseiből.)

Karakóvár legszebb leánya, sőt — a karakóvári aranyifjúság stílusával szólva — legbájosabb virág-szála kétségen kívül a kis Karakó Ibolyka volt. Bomlott is utána a helybéli aranyifjúság, a patikuson kezdve, a bírósági aljegyzőkön át — felfelé. Mert az Ibolyka szép kék szemében (főképpen pedig a mamájáéban) az aranyifjúság igazában a diplománál kezdődött. Azon alul a leglángolóbb ifjú szívek előtt is ott sötétlett (ha tudniillik Karakókék virágos kertje felé közeledtek) ama dantei zordon tilalomfa: „lasciate ogni speranza!”

Az imígy kissé elbástyázott virágos kertet különösen két „aranyifjú” kerülgette a legállhatatosabban és a siker legtöbb reményével.

Egyik a „Sárga kökörösínhez” címzett patika fiatal tulajdonosa, akit a városban közönségesen csak „Sárga kökörösín”-nek neveztek, a másik a járásbírói aljegyző, akit viszont pirospozsgás gömbölyded ábrázata után „Pirók doktorka” néven becézett a társaság. A történeti igazság kedvéért itt meg kell jegyeznünk, hogy a „Sárga kö-

köröcsin“ azidótt még konkurrens nélkül állt (azóta már három patika van Karakóváron) és amolyan kis miniszteri jóvedelmet hozott. Az aljegyző úrra pedig, hír szerint egy elasztmásodott öreg nagybátyja után igen tekintélyes örökség mosolygott.

A két kitüntetett szeladon szívét belül a féltékenység legzöldebb szemű szörnyetegei marcangolták, de kifelé, mint *comme il faut* gentlemanek igyekeztek megőrizni a hidegvért, sőt látszólag a legmelegebb barátságban éltek egymással. Ez a meleg barátság idővel egyre magasabb hőfokra emelkedett, ahelyett, hogy — mint azt mindenki várta — gyűlölködő meghasonlásba vagy éppen (igazában *ezt* várta mindenki) valami érdekes affaireba csapott volna át.

A patikus minden délelőtt átszaladt „egy cigarettára“ az aljegyzőhöz (a járásbírótság éppen szemközt volt a patikával), emez viszont hivatalos órája után egyenest a patkába sietett „egy kupica akvavitára“, sőt szabad idejének jórészét is ott lezselte át a „Sárga kökörösín“ mérekszágú lombikjai és tégelyei között. Az utcán, a sétatéren s minden néven nevezendő nyilvános helyen is mindig együtt lehetett őket látni. Ha az egyik véletlenül egyedül talált is elindulni, a másik rögtön a sarkában termett és rendületlen útitársává szegődött. A gondolkodásuk, hangulatuk, ízlésük is csodálatosképpen egy kerékre kezdett már járni. Annyira, hogy ha teszem, Sárga Kökörösöt a Patak-utca felé hívta a sétáló hangulata (abban az utcában laktak Ibolykáék), bizonyos, hogy Pirók doktora

is éppen a Patak-utca felé igyekezett. Viszont, ha például Pirók doktornak egy kis „nyalakodásra“ támadt gusztusa az „Indiai nádmézhez“ címzett cukrászdában (oda szoktak járni Ibolykákék), mérget lehetett rá venni, hogy ugyanakkor Sárga Kökörcs is megkívánt valami édességet...

A téli szezon beálltával, ha valamelyik mulatságon, bálon, zsúron az egyik megjelent (Ibolykákék mindenütt megjelentek), onnan a másik sem hiányozhatott. Nem volt emberileg egykönnyen elképzelhető olyan akadály, ami távoltarthatta volna őket. Így példának okáért a „Beharangozó“ bálra Sárga Kökörcs 39 fokos lázzal vánszorgott el, míg ugyanoda Pirók doktor váltott lovakon, hóbanfagyban ötven kilométernyi távolságból jött meg a harmadik határból, ahol éppen valami hivatalos kiküldetésben járt. Annál feltűnőbb és csodálatosabb volt azután, hogy a két „félelem nélküli“ lovag alig foglalkozott valamit Ibolykával. Az egész estét, sőt éjszakát jóformán a buffetben virrasztották át, jelentékeny pusztítást eszközölvén ott a különböző pálinkák és likőrök sok színű birodalmában... Ezt elvégre még csak meg lehetett valahogy magyarázni egyrészt a patikus gyengélkedésével, másrészt az aljegyző fáradtságával (mindkettőnek jól esett egy kis szíverősítő), de az már csakugyan érthetetlen volt, ami a következő „Kaszinóbálon“ történt, ahová mind a ketten kipihenve és viruló egészségben állítottak be. Természetesen — együtt és egyszerre.

Ekkor kezdtem őket (mint a „Karakóvár és

Vidéke“ báli tudósítója) közelebből megfigyelni. Egyébiránt ekkor már az egész publikum figyelte őket, némelyek fogadást is kötöttek már. A komolyabbak és pszichiáterkedők arra, hogy tulajdonképpen szent-e vagy őrült a két jeles ifjú? A tréfásabb kedélyűek arra, hogy melyiké lesz hát végül is a pálma, azaz, hogy — Ibolyka?

Az első csárdást felváltva táncolták Ibolykával. Az időrendben (valószínűleg sorshúzás útján) ezúttal a patikusnak jutott az elsőség, az időtartamban azonban a szigorú paritás elve érvényesült. Mindenik pont tíz percet kapott (Karakóváron úgy nyújtották a csárdást, mint a rétestésztát), amit ott kellett „leropni“ az árgus-~~s~~zemmel örökődő mama közvetlen közelségében. A szendenézésű Ibolyka ezalatt folytonos drótnélküli összeköttetésben állt az árgus-szemű mamával...

Mikor az első csárdásnak vége volt (a további részt a másodsorban „helyezett“ gavallérokkal — öt-öt percenkint — táncolta végig Ibolyka) a patikus egyszerre csak belékarolt az aljegyzőbe, amint az éppen kecses tánclépésekkel Ibolyka felé lejtett.

— Pajtikám — sugta neki jelentős szemhunyorítással — az éjjeli dolgozóban együtt van a banda. (A kártyaszobát hívták kaszinói tolvajnyelven „éjjeli dolgozó“-nak.) A táblabíró úr tarokkpartit toboroz... én vagyok a harmadik... még csak a negyedik hiányzik...

Az aljegyző úrnak a táblabíró úr hivatalbeli főnöke volt, a pagátkergetés meg egyébként is

szenvedélye volt, természetes tehát (noha, tekintve a tekintendőket, talán mégsem egészen természetes), hogy rögtön sarkon fordult és eltűnt a patikkussal az éjjeli dolgozó irányában.

Nem is jöttek vissza, csak hajnal felé, mikor az aljegyzőnek csakugyan sikerült elcsípnie a táblabíró úr pagátját.

Ibolykát azonban annál alaposabban elszalasztotta.

Ibolyka ekkor már a kedves mamájával együtt vígan robogott haza felé ama nagy vörös autón, mely azidőtt Karakóvár elsőrendű szenzációja és lovag Skrabanek Vencel tulajdona volt. Ez az immár kissé megrokkant, de még mindig gavallérsorba számító Vencel lovag pediglen cérnagyáros volt és Prágából jött a nagy vörös autón Karakóvárra, ahol — csinos állami szubvencióval — fiókgyárat alapított. Vencel lovag hamarosan megkedvelte a jó magyar földet és levegőt, melyben olyan csinos szubvenciók és még csinosabb magyar leányok teremnek. Ideje nagy részét Karakóváron töltötte, melynek társaságos életében éppen a Kaszinóbálon lépett fel először, mint látni méltóztattik — nem egészen dicstelenül.

Másnap, persze, az egész város a kaszinóbáli eseményeket tárgyalta és az Ibolyka-féle nagy versenyben — a favorit patikus és aljegyző mellett — némelyek mint reményteljes outsiders már a cérnagyárost kezdték tippelni.

Mint amibiciózus reporter meginterviewoltam Sárga Kőkörcsöt, akivel bizalmas barátságban áll-

tam azon a réven, hogy Kőkörcs lírai verseket szokott elhelyezni lapunkban, amely versek természetesen Ibolyka, a bájos virágszál szépségét magasztalták, de éktelenül tüskés rímekkel, amiket én szoktam kissé megnyesegetni.

— Kérlek, Kőkörcském — kezdtem a puhatolózást —, mi történt te veled tegnap este? Egyszerre úgy eltűntél, mint a kámfor és az első csárdás után nem láttalak Ibolyka közelében. Hol voltál?

— A dolgozóban, barátom, az éjjeli dolgozóban — vallotta be őszintén Kőkörcs. — Hajnalig dolgoztunk...

— Nem értelek — mondtam, csudálkozást színelve —, igazán nem értelek. Én a te helyzetemben...

— Mit értesz, te zöldfülű! — fitymált le bizonyos fensőbbiséggel Kőkörcs. — Ehhez már én jobban értek, ez nem rímfaragás.

— Hát micsoda? — kérdeztem ártatlan képpel.

— Taktika, barátocskám, taktika! — bökte ki hetykén Kőkörcs. — Ez az én taktikám.

— Most még kevésbé értelek, — adtam a „zöldfülűt“ lapunk költői irányában. Gyönyörű, eleven virágos kert legbájosabb virágszálának bódító mosolyában gyönyörködhetnél s ahelyett elvonulsz holmi füstös barlangba, ahol kérgesszívű agglegények és kifacsart öreg gavallérok aszalódnak... És te ezt taktikának nevezed?

Kőkörcs kissé habozott, azután felelet helyett ő is kérdezett:

— Hm... hát Pirók doktorkát láttad-e abban a gyönyörű virágos kertben?

— Az igaz, őt sem láttam.

— No hát ez a taktika, öcskös! — mondta büszkén Kökörcs. — Most már érted?

— Még mindig nem értem — vonakodtam én elismerni Kökörcs taktikai zsenijét, ami láthatólag boszantotta a jeles taktikust.

— Hát... hát... de ne szólj senkinek — súgta most félig fontoskodva, félig titkolózva —, meg kellett akadályoznom, hogy az a Pirók sokat foglalkozhasson Ibolykával... hogy a második négyest vele táncolja... mert feltételesen neki ígérte... Nos, hát... de ne szólj senkinek — becsaltam a barlangba... Hajnalig ott kártyázott a főnökével... Nos, mit szólsz hozzá, barátocskám, nem zseniális ötlet?... De, kérlek, ne szólj senkinek.

— Ahá, ravasz kópé, most már értelek! — maszlagoltam egy kicsit Kökörcsöt, hogy további vallomásokra bírjam. Ez csakugyan ügyes taktika.

— Na, úgy-e! — csapta magát napóleoni pózba Kökörcs. — Van itt ész, mi?

— Igen ám — tettem egy lépést előbbre —, csak hogy egy kis bökkenője van a dolognak.

— Mi... mi? — hökkent meg kissé Kökörcs. — Mi volna az a bökkenő?

— Nem gondolod, hogy ez a taktika — hogy is mondjam — csütörtököt is mondhat vagy éppen visszafelé sülnhet el? Tudod, a cérnagyáros... A második négyest vele táncolta Ibolyka... és a vörös auto... Az egész város tudja már...

— Eh! — legyintett mély megvetéssel Kőkörcs.
 — Az a cseh mamlasz, az a cernalovag... Csak nem gondolod, hogy Ibolyka komolyan veszi... Azt csak ugratják... Afelől biztos vagyok, egészen biztos. Itt csak Pirók veszedelmes. Ő is csak addig, míg ki nem derül, hogy az a bizonyos nagyszerű nagybácsi-örökség közönséges humbug vagy a legjobb esetben valami nevetséges kis egérke — mint a költő mondja... Éppen két tucat örökös várja, hogy az öreg zsugori jobblétre szenderüljön, ami, remélem, hamarosan bekövetkezik. Akkor azután lőttek Pirókának... Csak addig kell távol tartanom Ibolykától. Nos, hát ez az én taktikám, barátocskám... de ne szólj senkinek...

Nem szóltam senkinek, vártam a következőket és várta velem együtt az egész karakóvári intelligencia.

Különösen a következő „Vöröskereszt-bálon“ figyeltem meg ismét a két jeles aranyifjút.

A nevezett bálon pedig az történt, hogy — mindjárt a „beharangozáskor“ — az aljegyző csípte el a patikus frakkját.

— Pajtikám, — mondta neki sunnyogva — tudod-e, mi újság? A Thalia-kávéházban óriási parázs-ricsaj készül. Tudod, a kis primadonna, a bájos Toto tiszteletére... Sereghy gróf ruccant be Seregvárról. Ide indult a bálra, de megrekedt a Thaliában. Toto egyszerűen kifogatta a lovait... (Karakóváron tudniillik nem a primadonnák lovait szokták kifogni, hanem a primadonnák fogták ki

a más lovait). Lesz pezsgőfürdő!... Kompanisták kerestetnek. Mit gondolsz, pajtikám, ne tűnénk el?

— Primadonna... Sereghy gróf... pezsgő! — horkant fel a patikus, mint a jóvérű csataló a trombitaszóra és mindjárt készen is volt a válasszal (a taktikájába is pompásan belevágott különben a dolog). — Tűnjünk el, pajtikám, tűnjünk el...

És eltűntek.

És megint csak akkor kerültek elő, mikor Ibolyka már hazarobogott a vörös autón, amelyet ezúttal, különös hódolata jeléül, maga a tulajdonos, Vencel lovag vezetett.

Másnap, csakúgy odavetve, megkérdeztem az aljegyzőt:

— Doktor úr, nem láttuk a bálon. Mi dolog ez?

— Taktika, barátom, taktika! — dobta oda ravasz mosollyal az aljegyző és igen elégedetten pődörgette hozzá a kackiás bajuszát.

Tovább nem is faggattam. Vártam a harmadik és utolsó bált, a családias jellegű „koszorúcskát“.

A koszorúcskán azonban már egyáltalán nem volt látható a két hű cimbor.

Egész éjjel a „Nagyitcéhez“ címzett vendéglőben követelték egyértelemmel a száz szál gyertyát és száz itce bort az asztalra. Pitymalatkor közös erővel (egymást buzgón támogatva) a Patak-utcába vonultak és közköltségen éjjeli, azaz reggeli zenét adtak Ibolykának. A cigány, ősi karakóvári szo-

kás szerint, szívetrázóan cifrázta a fehér csipkefüggönyös, muskátlivirágos ablak előtt, hogy „Sajó kutyám, jaj de mélyen aluszol...”

Ibolyka azonban még mélyebben aludt. A muskátlivirágos ablak nem nyílt ki, sőt még csak egy árva gyertyaszál sem gyújtatódott odabenn.

A következő héten, mikor éppen az összefoglaló cikket írtam a lezajlott báli évadról, a szerkesztőm vidáman lökött egy aranszegélyű kartonlapot az asztalomra.

— Irja meg öcsém — adta ki az utasítást — melegen, egy kis költői bevezetéssel. Ilyenformán: „Örömmel vettük a rózsaszínű híradást stb. stb... Gratulálunk!... Ritkített garmonddal“...

Megírtam és vasárnap — ritkített garmonddal — megjelent a Karakó és Vidéke-ben a következő *Hymen-hír*:

„A fényes sikerrel lezajlott báli szezon meghozta városunknak a maga örvendetes szenzációját, ami egyben a magyar föld és a magyar nők hódító hatalmának is újabb fényes bizonyága. Örömmel vettük a rózsaszínű híradást, hogy városunk hölgykoszorújának egyik legbájosabb virág-szálát, Karakó Ibolyka úrleányt eljegyezte a körünkben nemrég letelepedett, de társas életünknek máris egyik közkedvelt és tekintélyes tagja, lovag Skrabanek Vencel cérnagyáros úr. Gratulálunk!“

A két jeles taktikust ezután nem lehetett együtt látni. Az aljegyző hamarosan áthelyeztette magát

valahová Erdélybe, a patikus pedig visszavonult a a tégelyei közé és — mi telhetett tőle? — elkeseredetten írta tovább a verseket a „Hűtelenhez“.

